

BANKACILIK
DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU

SAYI 16 | ARALIK 2009

3 AYLIK

ISSN 1307-0347

FİNANSAL PİYASALAR RAPORU

- Makro Finansal Çerçeve
- Finansal Sektördeki Gelişmeler
- Risk, Sermaye ve Kârlılık Değerlendirmesi

**BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU**

FİNANSAL PİYASALAR RAPORU

ARALIK 2009 – SAYI 16

Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı

Bu Rapor, kamuoyunu bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır. Raporu yer alan bilgilere dayanarak alınacak kararların sonuçlarından BDDK sorumlu tutulamaz. Rapordan, kaynak gösterilmek suretiyle kısmen alıntı yapılabilir.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Adına

Sahibi: TEVFIK BİLGİN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: FARUK DEMİR

BANKACILIK DÜZENLEME VE DENETLEME KURUMU
Atatürk Bulvarı No: 191 06680 Kavaklıdere Ankara-Türkiye
STRATEJİ GELİŞTİRME DAİRE BAŞKANLIĞI
Tel: (312) 455 65 29, Faks: (312) 424 08 74
İnternet Sitesi: www.bddk.org.tr , e-posta: fpr@bddk.org.tr

Bu yayının tüm içeriği ile BDDK internet sayfasında yer almaktadır.

BDDK AROKS Doküman Merkezinde 100 adet basılmıştır.

Basım Tarihi: 13 Nisan 2010

ISSN (Basılı) : 1307-0347

ISSN (Online) : 1307-0355

AÇIKLAMA

- Temel amaçlarından biri **finansal piyasalarda güven ve istikrarı sağlamak** olan Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, finansal sektörde yaşanan önemli gelişmelere, bankalar ve finansal holding şirketleri ile finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin performanslarına dair değerlendirmeleri içeren bu süreli **Raporu**, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 97 nci maddesinin 3 üncü fıkrasına göre; yayımlamaktadır.
- Finansal Piyasalar Raporunun bu sayısı üç bölümden oluşmaktadır. Makro finansal çerçeve bölümünde, küresel ve ulusal ekonomik gelişmelere, finansal sektördeki gelişmeler bölümünde, para ve sermaye piyasalarındaki gelişmelere ve bankalar ile finansal kiralama, faktoring, tüketici finansman kuruluşlarının ve varlık yönetim şirketlerinin sektör bazında performans analizine, son bölümde ise bankaların risklilik düzeyine, sermaye yeterliliğine ve kârlılık analizine dair değerlendirmeler ile senaryo analizlerine yer verilmektedir.
- Finansal Piyasalar Raporunda yer alan bankalara ilişkin veriler aksi belirtilmedikçe, bankaların yurt içi şubelerinin yanı sıra yurt dışı şubelerini de kapsamakta olup toplulaştırılarak sunulmaktadır.
- BDDK, Finansal Piyasalar Raporunda yayımlanan tablo ve grafiklerden dolayı hiçbir sorumluluk kabul etmemektedir.
- Finansal Piyasalar Raporunun herhangi bir sayısında yer alan dönemsel bir bilgi, takip eden sayılarda çeşitli sebeplerle meydana gelecek güncellemeler sonucunda değişikliğe uğrayabilir.
- Rapor, BDDK Veritabanından 31 Mart 2010 tarihi itibarıyla alınmış olan verilere dayalı olarak hazırlanmıştır. Bu tarihten sonraki güncellemeler raporun kapsamı dışındadır.

GENEL DEĞERLENDİRME

Küresel ekonomik aktivite, 2009 yılının ikinci çeyreğinden itibaren görece bir toparlanma eğilimine girmiştir. Bu iyileşmede, genişlemeci para ve maliye politikaları belirleyici olmuştur. Nitekim dünya hâsılasının 2009 yılında %0,8 oranındaki bir daralmanın ardından, 2010 yılında %3,9 oranında büyüyeceği IMF tarafından öngörülmektedir. Bu dönemde finansal piyasalar da hızla iyileşmiş ancak, 2010 yılının ilk aylarında çelişkili sinyaller kaydedilmiştir. Yatırımcı risk iştahında ve küresel sermaye hareketlerinde artış görülürken, ikinci bir varlık fiyat balonunun oluşmakta olduğu yönündeki öngörüler ve bazı AB üyesi ülkelerde kamu finansmanına yönelik risklerin artması, finansal piyasalarda beklentilerin bozulmasına yol açmaktadır. Önümüzdeki dönemde temel risk faktörleri; uygulanmakta olan ekonomi politikalarından çıkış stratejilerinin iyi belirlenememesi, yüksek seyreden işsizlik ve varlık fiyatlarındaki dalgalanmalar olarak görülmektedir.

Türkiye ekonomisinde, 2009 yılının ilk üç çeyreğinde ekonomik aktivitede azalan hızda daralma eğilimi görülmüştür. Bununla birlikte dördüncü çeyrekte %6'lık büyüme hızına erişilmesiyle 2009 yılının tamamı %4,7 küçülme ile sonuçlanmıştır. Açıklanan veriler, ekonomik toparlanmanın kademeli bir şekilde devam ettiğini göstermektedir. Nitekim 2010 yılının ilk aylarına ait göstergeler, ekonomik performansın arttığı yönünde sinyaller vermektedir. Alınan mali ve para politikası tedbirleri, küresel krizin etkisinin derinleşmesine engel olmuş ve bu sayede Türkiye diğer ülkelere göre daha hızlı bir toparlanma sürecine girmiştir. Uluslararası derecelendirme kuruluşlarınca ülke notunun yükseltilmesi bu olumlu gelişmeyi destekler niteliktedir. Cari açığın bir risk unsuru olmaktan çıkması, dış talepteki kademeli düzelme, kamu finansmanındaki olumlu gelişmeler, öncü göstergelerdeki iyileşme, kredi piyasasındaki canlanma eğilimi ve iktisadi beklentilerdeki düzelmelerin etkisiyle, 2009 yılının son çeyreğinden itibaren ılımlı ve kesintisiz büyüme eğilimine girilmiştir.

Reel kesim şirketlerinin duran varlıklarının toplam aktifler içindeki payı, son yıllarda yatay bir seyir izlemiştir. Özkaynakların payında gözlenen artış, 2008 yılı itibarıyla sona ermiştir. En önemli bileşeni banka kredileri olan mali borçların, toplam yabancı kaynaklar içerisindeki payı artmaya devam etmektedir. Şirketler kesiminin aktif kalitesindeki olumlu görünüme paralel olarak, kârlılık performansı da güçlü bir görünüm arz etmektedir. Hanehalkının toplam varlıklarının ve yükümlülüklerinin büyümeye devam ettiği ve 2009 yılsonu itibarıyla yükümlülüklerinin varlıklara oranının bir önceki yıla göre hafif artarak %29,6'a ulaştığı görülmektedir. AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, söz konusu oranın düşük ve yönetilebilir düzeyde olduğu gözlenmektedir.

Küresel krizden gelişmiş ülkelere göre daha az etkilenen emlak piyasasına bakıldığında, 2003–2005 dönemimde keskin bir şekilde artış gösteren yeni yapılar, 2006 yılından itibaren hız kaybetmiştir. Küresel krizin de etkisiyle, 2008'in ilk çeyreğinden itibaren düşen konut fiyatları, 2009 ilk çeyreğinden itibaren faiz oranlarındaki gerilemenin de etkisiyle tekrar artış eğilimine girmiştir.

Finans sektöründe faaliyet gösteren kuruluşların sayısı 2009 yılında bir önceki yıla göre %3,4 azalmıştır. Finans sektörünün toplam personel sayısı 2009 yılında bir önceki yıla göre küçük oranlı bir artış gösterirken bankacılık sektörü en fazla istihdam yaratan sektör olmuştur. Tasarruf sahiplerinin mevduat ve katılma hesaplarını artırma eğilimlerini sürdürdükleri, fakat kredi ve kredi kartı müşteri sayılarında durağan bir seyrin olduğu dikkat çekmektedir. Sermaye piyasalarında işlem yapan müşteri sayısındaki artış, söz konusu piyasaların derinleşmesi açısından olumlu bulunmaktadır. Finans sektörünün toplam aktifleri 2009 yılında bir önceki yıla göre %12 artmıştır. Bankacılık sektörü finans sektörü içinde %80'lik ağırlıklı payını korumuştur. Finansal sektör içinde, geçen yılsonuna göre faktoring şirketleri %34,2 ve menkul kıymet yatırım ortaklıkları %28,2 ile en hızlı büyüyen sektörler olmuştur. Finansal

kiralama şirketleri ve tüketici finansman şirketlerinin toplam aktif değerlerinde bir önceki yıla göre sırasıyla %14,6 ve %3,1 küçülme meydana gelmiştir. Finans sektörünün kârının %90'ından fazlası bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır. Sigortacılık ve reasürans şirketlerinin kârlarında 2009 yılında ciddi bir küçülme yaşanmıştır. Özkaynak ve aktif kârlılığında varlık yönetim şirketleri görece yüksek kârlılığa sahiptir.

Son yıllardaki finansal ve makroekonomik istikrar ortamında, küresel likiditenin de katkısıyla, Türkiye'de para piyasaları likit bir seyir izlemektedir. Sermaye piyasalarının önemli bir bölümünü oluşturan İMKB, Türkiye ekonomisinin dinamik yapısını yansıtmakta ve bölgesel anlamda giderek daha da önemli bir role sahip olmaktadır. İMKB'nin gelişiminde, banka hisseleri önemli bir katkı sağlamakta ve kriz ortamında bankacılık sektörüne olan güvenin yansması olarak, İMKB'de büyük ilgi görmektedir.

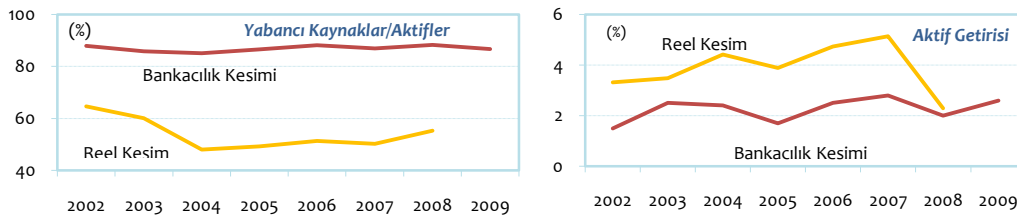
Bankaların aktif büyüklüğündeki gelişmelere paralel ve ihtiyatlı ve kontrollü büyüme politikalarına bağlı olarak şube ve personel sayısı önceki yıllara göre sınırlı bir büyüme göstermiştir. Alternatif dağıtım kanallarındaki istikrarlı büyüme şubesiz bankacılığın gelecek dönemde daha da önem kazanacağına işaret etmektedir. Küresel krize paralel gelişen olumsuz çevre koşullarına rağmen 2009 yılında sektörün finansal sağlık göstergelerinde olumlu bir seyir yaşanmıştır. Sektörün özkaynakları artmış, yüksek borç ödeyebilirlik kapasitesi devam etmiştir. Sınırlı kur riskine sahip sektörde, kârlılık rasyoları 2009 yılında artış göstermiştir. 2009 yılında, bankacılık sektörünün dönem net kârı, geçtiğimiz yıla göre %50,9 oranında artarak 20 milyar TL düzeyine ulaşmıştır.

Seçilmiş Bankacılık Sektörü Göstergeleri

(%)	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09
Aktif Büyümesi (Bir Önceki Yıla Göre)	32,8	22,8	16,4	26,0	18,9	17,0	17,4	13,9
Kredi Büyümesi (Bir Önceki Yıla Göre)	57,4	40,0	30,4	28,7	14,6	7,4	4,0	6,9
Krediler/Mevduat	62,2	71,2	80,0	80,8	78,4	78,7	76,8	76,3
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu	23,7	22,3	18,9	18,0	18,5	19,2	20,0	20,5
Toplam Özkaynaklar/Toplam Yab. Kaynaklar	15,5	13,5	15,0	13,4	13,9	14,6	15,2	15,3
Yab. Para Net Genel Poz. /Özkaynaklar	-0,2	0,5	-0,3	0,0	0,6	0,5	0,6	0,1
Bilanço Dışı İşlemler/Toplam Aktifler	55,5	66,3	66,3	64,9	70,1	67,5	78,8	69,5
Takipteki Alacaklar/Brüt Krediler	4,8	3,8	3,5	3,6	4,5	4,9	5,3	5,3
Vergi Sonrası Aktif Kârlılığı (ROA)	1,7	2,5	2,8	2,0	2,1	2,2	2,4	2,6
Vergi Sonrası Özkaynak Kârlılığı (ROE)	10,9	19,2	21,7	16,8	17,7	18,2	19,2	20,2

Sektörün aktif getirisi kriz döneminde yükselmekle birlikte, reel kesim şirketlerinin altında seyretmektedir. Öte yandan, bankacılık ve reel kesim kaldıraç göstergeleri her iki kesimin büyüme potansiyeli bulunduğunu göstermektedir. Bankacılık sektörünün kaldıraç oranları Fransa, İngiltere, ABD gibi ülkelerin oldukça gerisinde bulunmaktadır.

Kaldıraç Oranları ve Kârlılık

Toplam aktifler 2009 yılında bir önceki yıla göre %13,8 büyürken, aktif kalemleri içinde en yüksek büyüme menkul kıymetler portföyünde gerçekleşmiştir. Toplam aktiflerin dağılımında yıl boyunca kredilerden nakit değerlere ve menkul kıymetler portföyüne doğru bir kayma yaşanmıştır. Menkul kıymetler portföyüne yapılan plasmanlarda 2009 yılındaki belirgin artış ile kredilerdeki yavaşlama birlikte değerlendirildiğinde, aracılık fonksiyonu açısından olumsuz bir görünüm ortaya çıkmaktadır. 2009 yıl sonu itibarıyla, bankaların ortalama

mevduat faizlerinde 9,9 puan, kredi faizlerinde 6,5 puan düşme görülmüştür. Sektörlere göre kredilerin dağılımında sanayi sektörünün payı azalırken tarım, hizmetler ve bireysel kredilerin payı artmıştır. KOBİ'lere kullanılan kredilerin 2009 yılı boyunca azalması, KOBİ'lerin reel sektördeki önemi dikkate alındığında, makroekonomik olumsuz etkilerin oluşması ihtimaline işaret etmektedir. Mevduat ve cari hesaplar 2009 yılında %13,2 artmıştır. Mevduatın kompozisyonu incelendiğinde ticari ve diğer kuruluşlar mevduatı ile özel cari ve katılım hesaplarının diğer mevduat türlerine göre artış oranları yüksek olmuştur. Dış piyasalardan sağlanan kaynaklar borçlanma koşullarının zorlaşmasına bağlı olarak miktar açısından azalırken, ortalama vadesinde de ufak çaplı bir düşüş yaşanmıştır. Toplam kaynaklar içinde %13 civarında ağırlığı olan özkaynaklar, 2009 yılında bir önceki yıla göre %28,3 artış göstermiştir. Özkaynak artışında en önemli belirleyiciler, dönem kârının ve menkul değerler değerlendirme farklarının yüksek oranlı artması olmuştur.

Toplam bilanço dışı işlemlerin bilançoya oranı 2009 yılı genelinde dalgalı bir seyir izlemiştir. Bilanço dışı işlemler içinde gayrinakdi krediler ve yükümlülüklerde sınırlı bir büyüme yaşanırken, türev işlemlerdeki artışa bağlı olarak, taahhütler geçen yıla göre %22,5 artmıştır. Türev işlemlerde yurt dışı ile yapılan işlemlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Türev işlemlerin tezgahüstü piyasa ürünleri ağırlıklı olması nedeniyle oluşabilecek risklerin ayrıca değerlendirilmesi faydalı olacaktır.

Bankacılık dışı finansal sektörde faktoring şirketlerinin finansal görünümünde iyileşme gözlenirken, finansal kiralama şirketlerinde bozulma yaşandığı, tüketici finansman ve varlık yönetim şirketlerinin finansal görünümünde ise belirgin bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Bankacılık dışı finansal sektörün toplam aktif büyüklüğü, 2008 yılına göre önemli bir değişim göstermemiştir. Sektörün sermaye yapısı güçlenmeye devam etmiş, alacakları ise söz konusu dönemde azalmıştır. Küresel krizin reel sektöre etkileri nedeniyle 2009 yılı üçüncü çeyreğinde en yüksek seviyesine çıkan alacakların takibe dönüşüm oranındaki artış, yılın son çeyreğinde hız kesmiştir. Bankacılık dışı finansal sektörün kârlılığı 2008 yılına göre azalmıştır.

Sektörün maruz kaldığı kredi riskinde, 2008 yılının son çeyreğinde başlayan yükseliş, 2009 yılının son çeyreğinde azalarak devam etmiştir. Bankaların tahsili gecikmiş alacaklarındaki artış hızı bir önceki döneme göre önemli ölçüde azalmıştır. Bankacılık sektörünün tahsili gecikmiş alacakları, 2009 yılının dördüncü çeyreğinde, bir önceki çeyreğe göre sadece %3,1 oranında artarak 21,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Özel karşılıkların brüt tahsili gecikmiş alacaklara oranı yılın son çeyreğinde %83,5 düzeyine yükselmiştir. Türk bankacılık sektörünce 2007 yılı ve sonrasında kullanılan bireysel kredilere yönelik yaşlandırma analizi sonuçlarına göre, kullanılan bireysel kredilerin kalitesi 2007 yılından sonraki dönemde yükselmiştir. Aralık 2009 itibarıyla uygulanan değişik senaryolarda sektörün maruz kalacağı zarar tutarı artarak birlikte, özkaynaklarda yaşanan artışın daha hızlı olması nedeniyle, meydana gelebilecek zararların özkaynaklara oranı tüm senaryolar için azalmaktadır.

Ticari menkul değerler portföyü, 2009 yılının dördüncü çeyreğinde, önceki çeyreğe göre %22,2 oranında artarak 147,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Kriz sonrası dönemde artan kredi riskinden korunmak amacıyla, bankacılık sektörünün, menkul kıymetlere daha yoğun plasman yaptığı görülmektedir. Aralık 2009 dönemi için piyasa riskine ilişkin senaryo analizleri, özellikle DİBS'te görülen artışın, özkaynaklardaki artıştan daha hızlı olması nedeniyle, genel itibarıyla sektörün piyasa riskine açık pozisyonunun arttığını göstermektedir.

Yapısal faiz oranına ilişkin analizlere göre, yılın son çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre 1 aylık TP açık pozisyon ile 1-3 aylık TP fazla pozisyonda artış, 1 aylık ve 1-3 aylık YP açık pozisyonda ise azalış görülmektedir.

2009 yılı son çeyreğinde bankaların ikinci vade dilimine ilişkin likidite bileşenleri incelendiğinde; türev işlemlerin azaldığı, menkul kıymet portföyünün ise arttığı

gözlenmektedir. Repo işlemlerinden sağlanan fonlarda ortaya çıkan artış ikinci vadede yükümlülüklerin yükselmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda ikinci vade diliminde YP likidite yeterlilik oranı 6,7 puan azalırken toplam likidite yeterlilik oranı 3,5 puan artmıştır.

Temel gösterge yöntemine göre hesaplanan operasyonel riske esas tutar 2008 yılsonunda 70,6 milyar TL iken, %19,2 oranındaki artışla Aralık 2009 itibarıyla 84 milyar TL düzeyine gelmiştir.

Kullanılan kredilere yönelik yoğunlaşma analizi sonuçlarına göre, 2009 yılsonunda, bankaların özkaynaklarının %10'undan büyük kredilerin, toplam özkaynaklara oranı, yılın üçüncü çeyreğine göre 6,2 puan azalarak %30'a, toplam kredilere oranı ise 1,5 puan azalarak %7,7'ye gerilemiştir. Kredi yoğunlaşması sektörel bazda incelendiğinde ise toplam kredilerin yaklaşık %30'nun konut, ihtiyaç ve diğer bireysel krediler ile kredi kartlarından oluştuğu görülmektedir.

Eylül 2009'da %20 olan bankacılık sektörü sermaye yeterlilik oranı son çeyrekte 0,5 puan artmış ve yılsonu itibarıyla %20,5 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek sermaye yeterliliği ile çalışan sektörün ihtiyatlı yaklaşımının devam ettiği görülmektedir. Türk bankacılık sektörü aynı zamanda yüksek sermaye kalitesine sahiptir. Özkaynak toplamının %90,5'i ana sermaye kalemlerinden oluşmaktadır. Ödenmiş sermaye ve yedek akçeler toplamı özkaynağın %79,8'ini teşkil etmektedir. Kuruluşlara sermayenin çeşitlendirilmesi imkânı sağlayan ancak sermaye kalitesine muhtemel olumsuz etkilerinden dolayı bazı otoritelerce endişeyle karşılanan melez (hibrid) sermaye araçları ise Türk bankacılık sektöründe sınırlı düzeydedir. Sektörün birincil sermaye benzeri borç tutarı yalnızca 148 milyar TL'dir. İkincil sermaye benzeri borç toplamı ise 6,1 milyar TL düzeyinde olup, dikkate alınan kısmı itibarıyla özkaynağın %4,8'ini oluşturmaktadır.

Bankacılık sektöründe maruz kalınan riskler sebebiyle bulundurulması gereken asgari sermayenin %83'ü kredi riskinden, %4,4'ü piyasa riskinden, %12,6'sı ise operasyonel riskten kaynaklanmaktadır. Son çeyrekte sektörün kredi riski ve piyasa riskine esas tutarlarındaki artış oranları sırasıyla %3,5 ve %0,2 düzeyindedir. Sektörün kredi hacminde, 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren görülen en yüksek büyüme oranının da etkisiyle, kredi riskine esas tutar önceki çeyreklerde görülenin üzerinde bir oranda artmıştır.

2009 yılsonunda, bankacılık sektörünün dönem net kârı, geçtiğimiz yılsonuna göre %50,9 oranında artarak 20 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Son çeyrekte, bir önceki çeyreğe göre dönem net kârında meydana gelen artış ise %29,7 düzeyindedir. Bankacılık sektörünün aktif ve özkaynak kârlılığında, 2008 yılında görülen düşme eğilimi, sektörün dönem net kârındaki artışla birlikte 2009 yılı ilk çeyreğinden itibaren yükselme eğilimine dönmüştür. Söz konusu oranlar, Aralık 2009 itibarıyla sırasıyla %2,6 ve %20,2 düzeyindedir.

Ekonometrik model kullanılarak hazırlanan senaryo testleri, 2009 Aralık ayı itibarıyla mevcut portföy üzerinde uygulandığında, tahmini toplam zararın en yüksek olduğu senaryonun, yüksek faiz artışı senaryosu olduğu gözlenmektedir. İMKB'de düşüşe ilişkin senaryolarda tahmini zarar kısıtlı kalmakta ve uzun bir döneme yayılan düşüşün zarar etkisi, kısa dönemli ani düşüşlerden daha yüksek çıkmaktadır. Tahmini SYR üzerindeki etkiler, tahmini zarar sonuçları ile paralel yöndedir.

İÇİNDEKİLER

1	MAKRO FİNANSAL ÇERÇEVE.....	1
1.1	Küresel Çerçeve	1
1.1.1	Makroekonomik Gelişmeler ve Riskler.....	1
1.1.2	Finansal Piyasalardaki Gelişmeler ve Riskler	8
1.2	Ulusal Çerçeve.....	13
1.2.1	Makroekonomik Gelişmeler ve Riskler.....	13
1.2.2	Şirketler Kesimi Gelişmeleri	20
1.2.3	Hanehalkı Kesimi Gelişmeleri	24
1.2.4	Emlak Piyasası Gelişmeleri.....	25
2	FİNANSAL SEKTÖRDEKİ GELİŞMELER.....	31
2.1	Genel Görünüm.....	31
2.2	Finansal Piyasalardaki Gelişmeler	32
2.2.1	Para Piyasaları	32
2.2.2	Sermaye Piyasaları	34
2.3	Bankacılık Sektörü Görünümü	36
2.3.1	Temel Göstergelerdeki Gelişmeler	36
2.3.2	Finansal Tablolara Analizi	39
2.4	Bankacılık Sektörü Dışındaki Finansal Sektörler	51
2.4.1	Finansal Kiralama	53
2.4.2	Faktoring.....	55
2.4.3	Tüketici Finansmanı	57
2.4.4	Varlık Yönetimi	59
3	RİSK, SERMAYE ve KÂRLILIK DEĞERLENDİRMESİ	61
3.1	Risk Analizi.....	61
3.1.1	Kredi Riski.....	61
3.1.2	Piyasa Riski.....	69
3.1.3	Yapısal Faiz Oranı Riski.....	71
3.1.4	Likidite Riski	72
3.1.5	Operasyonel Risk	79
3.1.6	Yoğunlaşma Riski	79
3.2	Sermaye Yeterliliği	84
3.3	Kârlılık Analizi	88
3.4	Senaryo Analizleri.....	92

KUTULAR

Kutu 1: Maliye Politikası Çıkış Stratejileri.....	6
Kutu 2: Mali Kural Uygulamasına Geçiş ve Makroekonomik/Finansal İstikrar.....	17
Kutu 3: Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısının Görünümü.....	42
Kutu 4: Bankacılık Sektöründe Kaldıraç Oranı.....	45
Kutu 5: Banka Dışı Finansal Kuruluşların İntibak Süreci	52
Kutu 6: Dinamik Karşılık Uygulaması	62
Kutu 7: Bireysel Kredilerin Yaşlandırma (Vintage) Analizi.....	66
Kutu 8: Seçilmiş Ülkeler İçin Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranları	68
Kutu 9: Piyasadaki Likidite ve Fonlama Likidite Endeksi.....	78
Kutu 10: Küresel Finansal Kriz, Sistemik Risk ve Koordinasyonu	83
Kutu 11: Seçilmiş Ülkelerin Sermaye Yeterlilik Rasyoları.....	85
Kutu 12: Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları.....	91

TABLolar

Tablo 1.1-1: Yükselen Ekonomilere Yönelik Sermaye Hareketleri.....	4
Tablo 1.1-2: Bölgeler İtibarıyla Net Sermaye Akımları	5
Tablo 1.1-3: Bazı Borsalarda 2010 Şubat İtibarıyla Değişimler	8
Tablo 1.1-4: Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler İtibarıyla 5 Yıllık CDS Spreadleri.....	10
Tablo 1.1-5: Seçilmiş Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Kurları	11
Tablo 1.2-1: Brüt Dış Borç Stoku Göstergeleri	19
Tablo 1.2-2: Reel Kesim Şirketlerin Seçilmiş Bilanço Kalemleri.....	20
Tablo 1.2-3: Finansal Kesim Dışındaki Şirketlerin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri.....	23
Tablo 1.2-4: Özel Sektörün (Bankalar Hariç) Yurtdışı Kısa Vadeli Borcunun Vade Dağılımı	24
Tablo 1.2-5: Hanehalkı Finansal Varlık ve Yükümlülükler.....	24
Tablo 1.2-6: Türkiye Hanehalkı Sayısı ve Konut Mülkiyet Dağılımı.....	25
Tablo 1.2-7: Kullanma Amacına Göre Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar	26
Tablo 1.2-8: Tamamen veya Kısmen Biten Binalar	26
Tablo 2.1-1: Finans Sektörü Faaliyet Göstergeleri.....	31
Tablo 2.1-2: Finans Sektörünün Müşteri Görünümü.....	31
Tablo 2.1-3: Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü	32
Tablo 2.1-4: Finans Sektörünün Karlılık Göstergeleri	32
Tablo 2.2-1: İMKB Hisse Senedi/Tahvil Bono Piyasası Temel Göstergeleri	34
Tablo 2.3-1: Bankacılık Hizmetlerine Erişim Göstergeleri	37
Tablo 2.3-2: Bankacılık Sektörü Finansal Sağlık Göstergeleri.....	38
Tablo 2.3-3: Bankacılık Sektörü Performans Endeksi	39
Tablo 2.3-4: Aracılık Maliyetlerindeki Gelişmeler	39
Tablo 2.3-5: Bankacılık Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	40
Tablo 2.3-6: Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi	41
Tablo 2.3-7: Bireysel Krediler.....	43
Tablo 2.3-8: Menkul Değerler Portföyünün Bileşenleri.....	44
Tablo 2.3-9: Menkul Kıymet Türlerine Göre Menkul Değerler Portföyü	44
Tablo 2.3-10: Mevduat ve Cari Hesapların Gelişimi	46
Tablo 2.3-11: Dış Piyasalardan Sağlanan Kaynakların Gelişimi	47
Tablo 2.3-12: Özkaynak Bileşenleri.....	47
Tablo 2.3-13: Bilanço Dışı İşlemlerin Gelişimi.....	48
Tablo 2.3-14: Türev İşlemlerin Türüne ve Konusuna Göre Görünümü	48
Tablo 2.3-15: Para-Döviz Türevlerinde Alacak Borç Görünümü.....	49
Tablo 2.3-16: Türev İşlemlerin Karşı Taraflarının Görünümü	49
Tablo 2.3-17: Türev İşlemlerin Karşı Taraflarının Görünümü	49
Tablo 2.3-18: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Gelişimi	50
Tablo 2.3-19: Bankacılık Sektörünün Gelir ve Gider Kalemleri.....	51
Tablo 2.3-20: Nakit Akım Tablosu	51
Tablo 2.4-1: Finansal Kiralama Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	53
Tablo 2.4-2: Finansal Kiralama Alacakları	54
Tablo 2.4-3: Finansal Kiralama Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri	54
Tablo 2.4-4: Finansal Kiralama Sektörü Sağlık Göstergeleri.....	54
Tablo 2.4-5: Finansal Kiralama Sektörü Operasyonel Göstergeleri.....	55
Tablo 2.4-6: Faktoring Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	55
Tablo 2.4-7: Faktoring Alacakları.....	56

Tablo 2.4-8: Faktoring Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri	56
Tablo 2.4-9: Faktoring Sektörü Sağlık Göstergeleri.....	56
Tablo 2.4-10: Faktoring Sektörü Operasyonel Göstergeleri.....	57
Tablo 2.4-11: Tüketici Finansman Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri	57
Tablo 2.4-12: Tüketici Finansman Şirketleri Kredileri	58
Tablo 2.4-13: Tüketici Finansman Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri.....	58
Tablo 2.4-14: Tüketici Finansman Sektörü Sağlık Göstergeleri	58
Tablo 2.4-15: Tüketici Finansman Sektörü Operasyonel Göstergeleri	59
Tablo 2.4-16: Varlık Yönetim Şirketleri Temel Bilanço Büyüklükleri.....	59
Tablo 2.4-17: Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri	59
Tablo 2.4-18: Varlık Yönetim Sektörü Performans Göstergeleri	60
Tablo 3.1-1: Kredilerin Vade ve Para Cinsi Dağılımı	61
Tablo 3.1-2: Banka Gruplarına Göre Tahsil Gecikmiş Alacakların Gelişimi	61
Tablo 3.1-3: Kredi Kartı Kullanımı Göstergeleri	64
Tablo 3.1-4: Taksitli Kredi Kartı Tutarının Vade Dağılımı	64
Tablo 3.1-5: Türlerine Göre Krediler	64
Tablo 3.1-6: Kurumsal ve Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı	65
Tablo 3.1-7: TGA İçerisinde En Yüksek Paya Sahip Alt Sektörler	65
Tablo 3.1-8: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı.....	65
Tablo 3.1-9: TGA Teminat ve Garanti Bilgileri	67
Tablo 3.1-10: Kredi Riski Senaryo Analizleri Sonuçları	68
Tablo 3.1-11: Ticari Portföyün Menkul Kıymet Türleri İtibarıyla Dağılımı.....	69
Tablo 3.1-12: İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri	69
Tablo 3.1-13: Eurobond Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri.....	70
Tablo 3.1-14: Hisse Senedi ve Yatırım Fonu Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkisi	70
Tablo 3.1-15: Kurlardaki Olası Değişimlerin Etkileri	71
Tablo 3.1-16: Yapısal Faiz Oranı Riskine İlişkin Senaryolar ve Sonuçları.....	72
Tablo 3.1-17: İkinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranı Bileşenleri	73
Tablo 3.1-18: Stok Değer Likidite Oranı	74
Tablo 3.1-19: İç Borç Stokunun Alıcılara Göre Dağılımı	74
Tablo 3.1-20: Sendikasyon ve Seküritizasyon Kredileri Ödeme Planı	77
Tablo 3.1-21: Operasyonel Riske Esas Tutar Bileşenleri ve Brüt Gelir Kalemlerinin Payları	79
Tablo 3.1-22: Bankaların Kullandığı Büyük Kredilerin Dağılımı	80
Tablo 3.1-23: Kredilerin Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı	80
Tablo 3.1-24: Kredilerin Sektörel Bazda Yoğunlaşması.....	80
Tablo 3.1-25: Yurtdışı Kredilerin Coğrafi Dağılımı	81
Tablo 3.1-26: Mevduatın Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı	82
Tablo 3.1-27: Mevduatın Vade Yapısı	82
Tablo 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu.....	84
Tablo 3.2-2: Özkaynak Bileşenleri	85
Tablo 3.2-3: Sermaye Benzeri Borç Toplamları	86
Tablo 3.2-4: Riske Esas Tutarlar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar	86
Tablo 3.2-5: Varlıkların Risk Ağırlıkları ve Yarattıkları Kredi Riski Sermaye Yükümlülüğü.....	87
Tablo 3.2-6: Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı	87
Tablo 3.2-7: Piyasa Riski Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı	87
Tablo 3.2-8: Olası Kur ve Faiz Değişimlerinin Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi.....	88
Tablo 3.3-1: Kredi Riski Sermaye Yükümlülüğü ve Toplam Gelire Yaptıkları Etki.....	89
Tablo 3.3-2: Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları	90
Tablo 3.3-3: Kârlılık Göstergelerine İlişkin Rasyolar.....	92
Tablo 3.4-1: Senaryolar ve Senaryo Analizi Bulguları	92
Tablo 3.4-2: Senaryoların Uygulandığı Mevcut Durum	93
Tablo 3.4-3: Senaryo Testi Sonuçları – Kâr-Zarar	93
Tablo 3.4-4: Senaryo Testi Sonuçları – Sermaye Yeterliliği.....	93

GRAFİKLER

Grafik 1.1-1: Küresel Büyüme Eğilimleri.....	1
Grafik 1.1-2: Küresel Büyüme Oranları Oynaklığı ve JPMI Üretim Endeksleri	2
Grafik 1.1-3: OECD Bileşik Öncü Göstergeleri.....	2
Grafik 1.1-4: Küresel TÜFE Değişimleri ve Eğilimler	3
Grafik 1.1-5: Dünya Ticaret Hacmi ve Cari İşlemler Dengesi	4
Grafik 1.1-6: Yükselen Ekonomilere Net Özel Sermaye Girişleri	5
Grafik 1.1-7: Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Faiz Oranları	7
Grafik 1.1-8: Bloomberg Finansal Durum Endeksi ve MSC Endeksleri.....	8
Grafik 1.1-9: LIBOR-OIS Spreadleri	9
Grafik 1.1-10: Risk ve Oynaklık Göstergeleri.....	9
Grafik 1.1-11: EMBI Genel ve Seçilmiş Ülkeler	10
Grafik 1.1-12: Carry Trade Konusu Seçilmiş Kurlar	11
Grafik 1.1-13: Enerji ve Tarım Fiyatları ve Bileşik Fiyat Endeksleri.....	11
Grafik 1.1-14: Kıymetli Maden, Endüstriyel Metal Fiyatları ve Bileşik Fiyat Endeksleri.....	12
Grafik 1.2-1: GSYH ve Başlıca Bileşenlerinin Reel Büyüme Hızları	13
Grafik 1.2-2: Sanayi Üretimi ile Aylık Sanayi Sipariş ve Ciro Gelişmeleri	14
Grafik 1.2-3: Tüketici ve Reel Kesim Güveni.....	14
Grafik 1.2-4: İşgücü Göstergeleri ve Açılan/Kapanan Şirketler	15
Grafik 1.2-5: Enflasyon ve Faiz Oranları.....	15
Grafik 1.2-6: Bütçe Göstergeleri	16
Grafik 1.2-7: Borç Stoku, Borçlanma Gereği ve GSYH'ye Oranlar.....	18
Grafik 1.2-8: Borç Stokları, İç Borç Stoku Reel Faizi ve Ortalama Vadesi	18
Grafik 1.2-9: İhracat, İthalat, İhracat Dengesi ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı.....	19
Grafik 1.2-10: Seçilmiş Ödemeler Dengesi Kalemleri ve Cari Açık/GSYH Oranı	20
Grafik 1.2-11: Reel Kesim Şirketleri Bilanço Yapısı	21
Grafik 1.2-12: Reel Kesim Şirketleri Pasif Göstergeleri.....	21
Grafik 1.2-13: Reel Kesim Şirketleri Aktif Kalitesi Göstergeleri.....	22
Grafik 1.2-14: Reel Kesim Şirketleri Borçlanma/Kaldıraç Göstergeleri	22
Grafik 1.2-15: Reel Kesim Şirketleri Kârlılık Göstergeleri	23
Grafik 1.2-16: Hanehalkı Göstergeleri ve Milli Gelire Oranları	25
Grafik 1.2-17: Yapı Ruhsatına Göre Yeni ve İlave Yapıların M ² Değeri, Sayısı ve Yüzölçümü	26
Grafik 1.2-18: Kullanım İznine Göre Yeni ve İlave Yapıların M ² Değeri, Sayısı ve Yüzölçümü	27
Grafik 1.2-19: Konut İnşaat Maliyet Endeksi ve Konut Satışları	27
Grafik 1.2-20: Konut Satış Fiyat Endeksi ve Aylık Yüzde Değişim	28
Grafik 1.2-21: Konut Satış Fiyat Endeksi ve Aylık Yüzde Değişim	28
Grafik 1.2-22: Konut Satış Değeri ve Kira Değeri	29
Grafik 1.2-23: Gelir Vergisi Beyannamelerinde Gayrimenkul Sermaye İratları.....	29
Grafik 1.2-24: Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları Göstergeleri.....	30
Grafik 1.2-25: İnşaat Sektörü Katma Değer Gelişmeleri	30
Grafik 2.2-1: Seçilmiş Açık Piyasa Göstergeleri.....	33
Grafik 2.2-2: Seçilmiş Bankalararası Piyasa Göstergeleri	33
Grafik 2.2-3: Seçilmiş Döviz Piyasası Göstergeleri	34
Grafik 2.2-4: İMKB Fiyat ve Getiri Endeksleri	35
Grafik 2.2-5: Piyasa Değeri (Kapitalizasyonu) ve Fiyat/Kazanç Oranı	35
Grafik 2.2-6: İMKB Banka ve İMKB 100 İşlem Hacimleri	35
Grafik 2.2-7: Seçilmiş Sözleşme Türleri İçin VOB Uzlaşma Fiyatları ve İşlem Hacimleri.....	36
Grafik 2.2-8: Vadelerine Göre Uzlaşma Fiyatları ve Bir Önceki Fiyata Göre Yüzde Değişim	36
Grafik 2.3-1: Toplam Aktiflerin Dağılımı ve Aktif Büyümesine Katkıları	40
Grafik 2.3-2: Bankaların Plasman Alanları	40
Grafik 2.3-3: Kredilerin Fonksiyon Grupları İtibarıyla Toplam Aktif ve Mevduat İçindeki Payı	41
Grafik 2.3-4: Kredi ve Mevduat Faiz Oranları.....	41
Grafik 2.3-5: Kredi Kartları Bakiyesi ve Müşteri Sayılarının Gelişimi.....	43
Grafik 2.3-6: Mevduatın Vade Dağılımı ve Yapısı	47
Grafik 2.3-7: Bilanço Dışı İşlemler	48
Grafik 3.1-1: Bireysel ve KOBİ Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranları, TGA'larının Gelişimi	63
Grafik 3.1-2: Bireysel ve KOBİ Kredileri Takipteki Müşteri Sayısı ve Toplam Müşteri İçindeki Payı	63
Grafik 3.1-3: İMKB-100 Endeksi ve İMKB-100 Endeksi Günlük Getiri Oynaklığı	70
Grafik 3.1-4: BİP, YPNGP ve Kur Riski Sermaye Yükümlülüğü	71
Grafik 3.1-5: Faiz Açıkları, Faiz Marjı ve Bileşenlerinin Gelişimi	71
Grafik 3.1-6: Birinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranlarının Gelişimi.....	73
Grafik 3.1-7: Repo İşlemlerinin Gelişimi.....	75

Grafik 3.1-8: Bankalararası Piyasalar ile Takasbank Borsa Piyasasının Gelişimi	76
Grafik 3.1-9: Vadelere Göre Likidite Fazlası	76
Grafik 3.1-10: Banka Bazlı Menkul Kıymetlerin Toplam Aktif ve Mevduata Oranı, PRET ve KRET	81
Grafik 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu Endeksi	84
Grafik 3.3-1: Kredilerden Alınan Faizler-Mevduata Ödenen Faizler Değişim Endeksi	88
Grafik 3.3-2: Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar	89
Grafik 3.3-3: Gelir-Gider Kalemlerinin Toplam Gelir-Gider İçindeki Payları	90

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliđi
BFCIUS	Bloomberg Finansal Durum Endeksi
BİP	Bilânço İçi Açık Pozisyon
BKM	Bankalararası Kart Merkezi
BÖMB	Büyük Ölçekli Mevduat Bankaları
BRS	Bankalar Raporlama Sistemi
BTOM	Bankalararası Takas Odaları Merkezi
BVSP	Ibovespa-Bovespa Endeksi
DB	Dünya Bankası
DİBS	Devlet İç Borçlanma Senetleri
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
DTH	Döviz Tevdiat Hesabı
EA	Euro Alanı
ECB	Avrupa Merkez Bankası
AEİP	Amerika Ekonomik İyileşme Planı
EMBI	Gelişmekte Olan Ülkeler Tahvil Endeksi
EUR	Euro
FED	Amerika Merkez Bankası
FPR	Finansal Piyasalar Raporu
FRB	Federal Merkez Bankası
GOÜ	Gelişmekte Olan Ülkeler
GS	Goldman Sachs
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
HH	Herfindahl Hirschman
HCIP	EA Harmonize Tüketici Fiyat Endeksi
HM	Hazine Müsteşarlığı
IFS	Uluslar arası Finansal İstatistikler
IMF	Uluslar arası Para Fonu
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
IPE	Uluslar arası Petrol Borsası
JPMI-INDU	JP Morgan Sanayi Endeksi
JPMI-GLOB	JP Morgan Küresel Endeks
KK	Kredi Kartı
KMH	Kredili Mevduat Hesabı
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KÖMB	Küçük Ölçekli Mevduat Bankaları
KYB	Kalkınma ve Yatırım Bankası
LIBOR	Londra Bankalararası Faiz Oranı
MB	Maliye Bakanlığı
MDP	Menkul Değerler Portföyü
MKK	Merkezi Kayıt Kuruluşu
MSCI	Morgan Stanley Sermaye Endeksi
MXX	MXSE IPC
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
OIS	Gecelik Endeks Swapları
OÖMB	Orta Ölçekli Mevduat Bankaları
OSD	Otomotiv Sanayi Derneđi
PE	Performans Endeksi
PMI	Küresel Tüm Endüstriler Çıktı Endeksi
POS	Point of Sale
RAV	Risk Ağırlıklı Varlıklar
ROA	Aktif Kârlılığı
ROE	Özkaynak Kârlılığı
S&P	Standard and Poors
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
SYR	Sermaye Yeterliliği Rasyosu
TCMB	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TGA	Tahsili Gecikmiş Alacaklar
TL	Türk Lirası
TMSF	Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu
TP	Türk Parası
TSPAKB	Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliđi
TSRŞB	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliđi
TÜFE	Tüketici Fiyatları Endeksi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
USD	Amerikan Doları
ÜFE	Üretici Fiyatları Endeksi
VKET	Vadeye Kadar Elde Tutulacak Menkul Değerler
VOB	Vadeli İşlemler Borsası
V.Y.	Veri Yok
YP	Yabancı Para
YPNGP	Yabancı Para Net Genel Pozisyonu

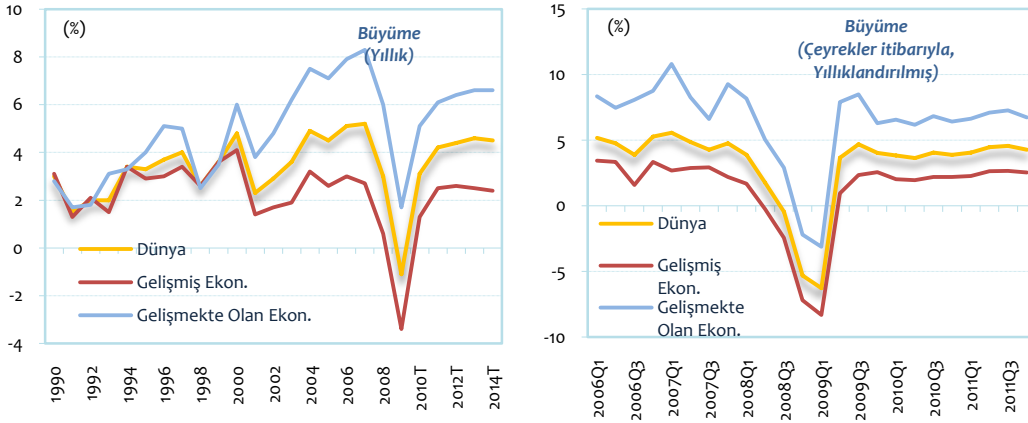
1 MAKRO FİNANSAL ÇERÇEVE

1.1 Küresel Çerçeve

1.1.1 Makroekonomik Gelişmeler ve Riskler

Küresel ekonominin 2009 yılının üçüncü çeyreğinde başladığı görece toparlanmanın, üretim ve ticaretteki artışla devam ettiği görülmektedir. Bölgesel farklılıklar arz etmekte birlikte, 2009 yılının üçüncü ve dördüncü çeyrek büyüme rakamları bu eğilimi teyit etmektedir. Ayrıca geçici üretim ve ticaret verileri de bu yönde işaretler sunmaktadır. Buna ilaveten ABD ekonomisinin 2009 yılı sonlarında arz ettiği görece olumlu görünüm, 2010 yılı tahminlerinin yukarı yönlü revize edilmesine neden olmuştur. Nitekim IMF küresel ekonomik aktiviteye yönelik 2009 yılı öngörüsünü değiştirmezken, 2010 ve 2011 yıllarına yönelik tahminlerini yenilemiştir. Buna göre, dünya hasılasının 2009 yılı için %0,8 oranındaki daralmanın ardından, 2010 yılında %3,9, 2011 yılında da %4,3 oranında büyümesi öngörülmektedir. 2010 yılı için hasıla artışı, gelişmekte olan ekonomiler için %6, gelişmiş ülkeler için %2,1 olarak tahmin edilmektedir. Küresel ekonomik aktivitenin beklenenden hızlı toparlanmasında, başta Asya ekonomileri olmak üzere gelişmekte olan ekonomilerin performansları etkili olmuştur.

Grafik 1.1-1: Küresel Büyüme Eğilimleri

Kaynak: IMF ve BDDK

Küresel ekonomide üretimin görece toparlanma eğilimi, aylık verilerde de gözlenmektedir. IMF tarafından derlenen aylık sanayi üretim endekslerinin düzeltilmiş serileri incelendiğinde, 2009 yılının ikinci yarısında başlayan artışın sürdüğü izlenmektedir.

ABD'de 2009 yılının son çeyreğinde büyüme hızında bir artış yaşanmış ve iktisadi koşullardaki gelişime bağlı olarak son altı yılın en yüksek yıllıklandırılmış büyüme hızına bu çeyrekte ulaşılmıştır (%5,7). Bu gelişimde, stok değişiminin ve bir önceki çeyrekte daha düşük olsa da özel tüketim artışının etkili olduğu görülmektedir.

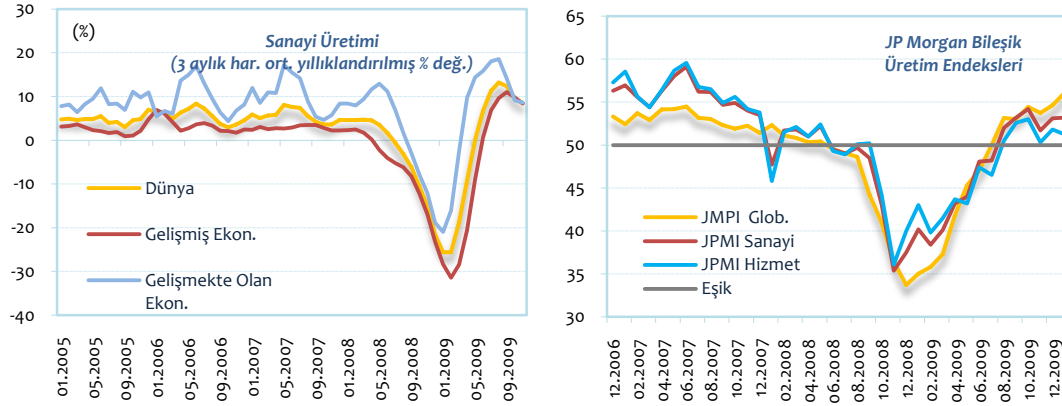
Japonya'da ise, iktisadi faaliyetlerin 2009 yılının son çeyreğinde ve 2010 yılının ilk aylarında görece bir iyileşme eğilimine girdiği görülmektedir. 2009 yılı son çeyreğine ilişkin olarak özel tüketimde beklenen artışın bu gelişimde belirleyici olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca, büyüme performansındaki gelişimde dış talepteki artışın da etkili olduğu görülmektedir. 2009 yılının son çeyreği itibarıyla net ihracatın, yıllık büyümeye katkısı, bir önceki çeyrekte %1 olan düzeyinden %2'ye yükselmiştir.

İngiltere'de 2009 yılının üçüncü çeyreğinde %0,3 oranında küçülen GSYH'nin, yılın dördüncü çeyreğinde %0,3 oranında büyüdüğü görülmektedir. Gelişmiş ekonomiler içerisinde toparlanma eğilimi görece olarak en zayıf ülke konumunda olan İngiltere'de söz konusu durumun temel gerekçesi olarak, hizmetler sektöründeki düşük performans gösterilmektedir.

Görelî canlanma ise esas olarak hanehalkı tüketiminden (artış %0,4) ve kamu harcamalarından (artış %1,2) kaynaklanmaktadır.

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise, başta Asya ülkeleri olmak üzere hızlı bir toparlanma görülmektedir. Küresel ticaret hacmindeki artış bu ekonomilerin büyüme performansına olumlu katkı sağlamaktadır. Çin 2009 yılının son çeyreğinde %10,7 oranında yılın tamamında ise, %8,7 düzeyinde bir büyüme performansı göstermiştir. Latin Amerika ülkelerinde de ekonomik aktivitenin güçlendiği görülmektedir. Brezilya'da sanayi üretimi Aralık 2009 döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre %19 oranında artarken, Arjantin'de bu oran %10,3 olarak gerçekleşmiştir. Meksika'da ise, sanayi üretimindeki daralmanın yavaşladığı gözlenmektedir.

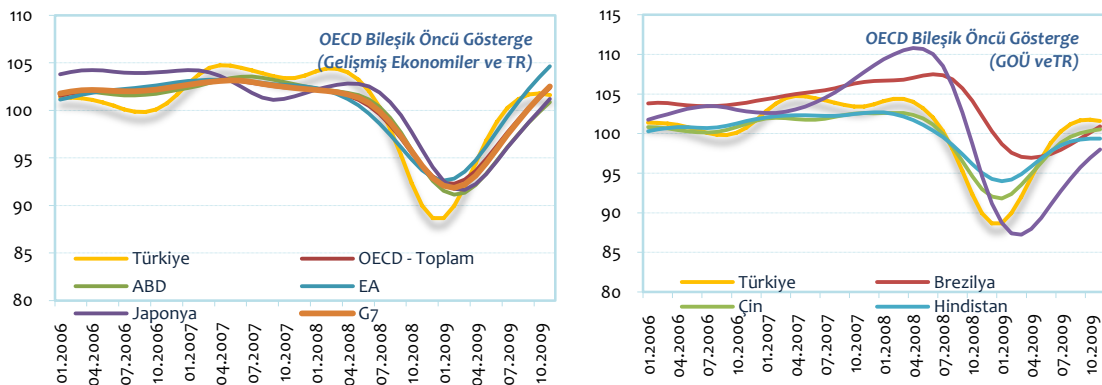
Grafik 1.1-2: Küresel Büyüme Oranları Oynaklığı ve JPMI Üretim Endeksleri

Kaynak: IMF ve Bloomberg

Küresel ölçekte ekonomik aktivitenin aylık sıklıkta izlenmesinde yararlanılan JPMI global endeksi, 2009 yılı Mayıs ayından bu yana eşik değeri olan 50'nin üzerinde gerçekleşmekte ve 2010 yılı Ocak ayı itibarıyla artış eğilimini korumaktadır. OECD bölgesi bileşik öncü göstergelerin seyri incelendiğinde benzer tespitlerde bulunmak mümkündür. OECD öncü göstergelerine göre, gelişmiş ekonomilerde ekonomik aktivitenin 2009 yılı başından itibaren 6 ila 9 ay gibi bir dönem sonrasında toparlanacağı tespit edilmiştir. Sonraki aylara ilişkin öncü göstergeler de de artış eğiliminin korunduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ekonomilere bakıldığında ise, Türkiye ve Çin'de öncü göstergelerin görelî bir yavaşlamaya girdiği diğer ekonomilerde ise küresel eğilime paralel bir seyir izlendiği tespit edilmektedir.

Grafik 1.1-3: OECD Bileşik Öncü Göstergeleri

Kaynak: OECD

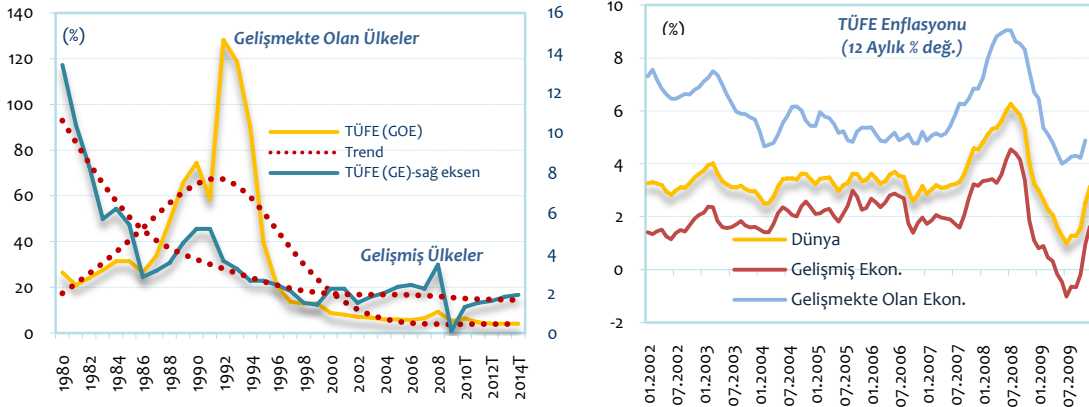
Büyüme performanslarındaki bölgesel değişkenlik temelde, kriz öncesi konumun, krizin yarattığı daralmanın ve kriz sonrası uygulanmakta olan para ve maliye politikalarının yoğunluğu ile

uyumluluk arz etmektedir. Bu durumu müteakiben bir diğer sorun, ekonomi politikalarında daha ihtiyatlı ve kontrollü bir dönemde geçişte izlenecek yol ve bunun büyüme üzerindeki etkileri olarak görülmektedir. Nitekim büyüme performanslarında bu dönemde de farklı bir ayırışma olasıdır. Ayrıca, son dönemde Euro Alanında yaşanan gelişmeler, söz konusu alan içerisinde farklı hususlardan kaynaklanan makroekonomik istikrarsızlıkların varlığını daha da belirgin hale getirmektedir. Euro Alanında (EA) bazı ülkelerin kamu kesimi dengelerindeki bozulma iyice belirginleşirken, AB tarafından 1997 yılından itibaren uygulanmakta olan İstikrar ve Büyüme Paketi (Stability and Growth Pact) çerçevesinde başta Yunanistan olmak üzere Romanya, Litvanya gibi ülkelerin aşırı kamu açıkları konusunda çalışmalar yürütülmeye başlanmıştır. Nitekim 16 Şubat 2010 tarihinde Birliğin, Euro Alanı bakanları ve ekonomi ve maliye bakanları komitesi, Yunanistan'ın kamu açıkları ve borç stokunu gündeme almış ve düzeltici tedbirlere yönelik 2012 yılına kadar uzanan bir takvim belirlemiştir. Ayrıca Romanya, Litvanya ve Malta için kamu borç yönetimine yönelik tavsiye kararları almıştır.

Küresel krizin etkilerinin halen sürdüğü bir konjonktürde, 2010 yılı Mart ayının ikinci yarısında, Yunanistan'ın ekonomik sorunlarının çözümü için IMF'den destek alabileceği de açıklanmıştır. Bu çerçevede IMF'nin, Euro Alanıyla ve AB ile ilgili temel tespitlerine bakıldığında, öncelikle finansal mimarinin tamamen yeniden gözden geçirilerek başta sınır ötesi bankalara müdahale edebilecek kapasitenin oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Ek olarak, AB'nin ekonomik politika koordinasyonunu da güçlendirmesinin şart olduğu belirtilirken, önceliklerin büyümenin hızlandırılarak işsizliğin önlenmesi biçiminde oluşması gerektiği ifade edilmiştir.

Mevcut likidite ve ekonomik aktivitenin 2010 itibarıyla artacağına yönelik beklentiler, küresel ölçekte fiyatlar genel seviyesi üzerinde bir baskı yaratmaktadır. Ayrıca, başta petrol olmak üzere enerji fiyatlarında gözlenen artış da bu süreci hızlandırmaktadır. Nitekim, IMF 2010 yılı için fiyat tahminlerini yukarı çekmiş ve gelişmiş ekonomilerde TÜFE enflasyonunu %1,3, gelişmekte olan ülkeler için ise %6,2 olarak açıklamıştır.

Grafik 1.1-4: Küresel TÜFE Değişimleri ve Eğilimler

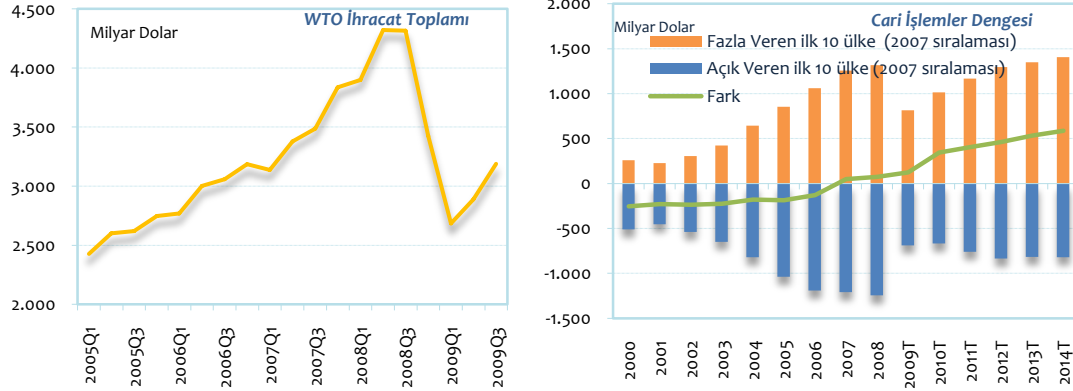
Kaynak: IMF ve BDDK, T: Tahmin.

Ekonomik alanlar itibarıyla TÜFE gelişmelerine bakıldığında ABD'de 2009 Aralık ayında TÜFE enflasyonunun %2,7'ye yükseldiği görülmektedir. Fiyat artışındaki bu hızlanmada tüm mal gruplarının katkısı söz konusudur. Japonya'da ise, fiyatlardaki düşüş sürmektedir. Aralık 2009 itibarıyla tüketici fiyatları %1,7 oranında gerilemiştir. İngiltere'de ise, zayıf büyüme performansına rağmen özellikle konut fiyatlarındaki artışın etkisiyle enflasyon hızlanmış ve Aralık 2009'da %2,9 olarak gerçekleşmiştir. Euro Alanında ise, genel olarak baz etkisi neticesinde uyumlaştırılmış tüketici fiyatları endeksi enflasyonunda bir artış gözlenmektedir.

Gelişmekte olan ülkelere bakıldığında ise, Aralık 2009 itibarıyla TÜFE enflasyonu Brezilya'da %4 ve Arjantin'de görece güçlü talebin de etkisiyle %7,7 olarak gerçekleşmiştir. Meksika'da ise

enflasyonist baskıların azaldığı ve Aralık 2009 itibarıyla TÜFE artışının %3,6 olduğu görülmektedir. Çin'de genişlemeci politikaların bir etkisi olarak negatif olan enflasyonun, Aralık 2009 döneminde keskin bir hızlanma ile %1,9 olarak gerçekleştiği gözlenmektedir.

Grafik 1.1-5: Dünya Ticaret Hacmi ve Cari İşlemler Dengesi

Kaynak: WTO ve IMF

Küresel ekonomi için temel risk alanlarından birini oluşturan ticarete korumacı eğilimlerdeki artışa karşı uluslararası ölçekte gösterilen hassasiyet, ticaretin yeniden canlanmasında öneli rol oynamıştır. Dünya Ticaret Örgütü verilerine göre 2009 yılının ikinci çeyreğinden itibaren mal ihracatı hacminde artış gözlenmiştir. 2009 yılının ikinci ve üçüncü çeyreklerinde gözlenen artışa rağmen, ticaretteki daralma belirgin bir biçimde görülmektedir.

Bu çerçevede, 2007 yılı itibarıyla en yüksek cari işlemler açığı veren 10 ülkenin toplam açığının 1,2 trilyon dolardan 2010 yılı itibarıyla 0,7 trilyon dolara gerilemesi beklenirken, aynı ülkeler için öngörülen açık tutarının 2014 yılında 1,5 trilyon dolara yükseleceği tahmin edilmektedir.

Tablo 1.1-1: Yükselen Ekonomilere Yönelik Sermaye Hareketleri

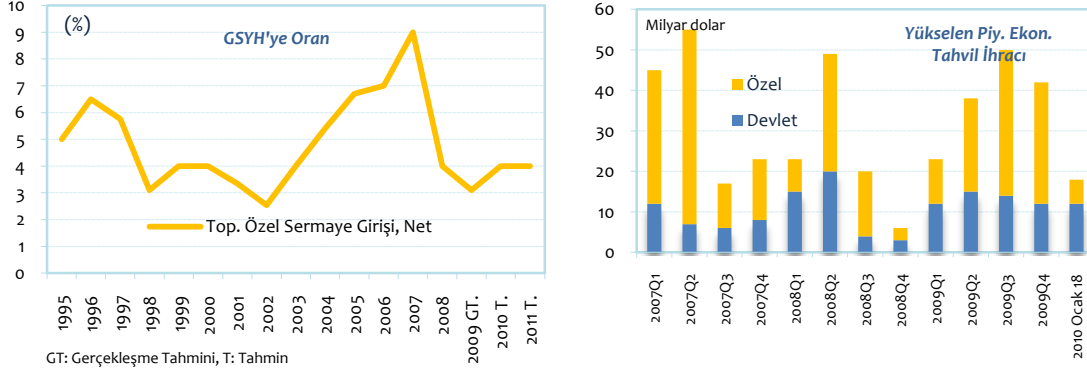
	Milyar Dolar				Değişme		
	2008	2009GT	2010T	2011T	2009GT	2010T	2011T
Özel Sermaye Girişleri	667.1	435.2	721.6	797.9	-34.8	65.8	10.6
Varlık Yatırımı	413.4	462.8	562.4	597.3	11.9	21.5	6.2
Doğrudan Yatırım	506.6	343.7	456	497.5	-32.2	32.7	9.1
Portföy Yatırım	-93.2	119.2	106.4	99.7	-227.9	-10.7	-6.3
Özel Kredi	253.7	-27.6	159.2	200.6	-110.9	-676.8	26.0
Ticari Banka	123.7	-60	54.5	67.7	-148.5	-190.8	24.2
Diğer	130	32.4	104.7	133	-75.1	223.1	27.0
Resmi	57.2	68	55.8	35.3	18.9	-17.9	-36.7
Uluslararası Fin. Kur.	26.5	45	26.9	12	69.8	-40.2	-55.4
Diğer İkili Anlaşma.	30.7	23.1	28.8	23.3	-24.8	24.7	-19.1
Yerleşiklerce Yurtdışında Varlık Yatırımı	-219.1	-139.6	-235.8	-260.5	-36.3	68.9	10.5
Yerleşikler Net Borç	-641.8	-166.5	-309.3	-347.2	-74.1	85.8	12.3
Rezervler (- artış)	-448.5	-587.1	-606.3	-583.6	30.9	3.3	-3.7

Kaynak: IIF, GT: Gerçekleşme Tahmini, T: Tahmin.

Dış ticaretteki daralamaya paralel bir biçimde uluslararası sermaye hareketlerinde de ve özellikle yükselen piyasa ekonomilerine yönelik sermaye hareketlerinde keskin bir yavaşlama gözlenmiştir. Ancak, yükselen ekonomilere yönelik sermaye hareketlerindeki yavaşlama ilk başta tahmin edildiği kadar keskin ve kalıcı olmamıştır. Küresel sermaye hareketlerinde gözlenen bu gelişimde başta Asya ülkeleri olmak üzere söz konusu ekonomilerin krize karşı arz ettikleri direnç ve kararlılık etkili olmuştur. IIF'nin Ocak 2010 dönemi tahminlerine göre, 2009 yılında 435,2 milyar dolara kadar gerileyen özel (net) sermaye girişleri, söz konusu yıl içerisinde gösterdikleri toparlanma eğilimini 2010 ve 2011 yılında da sürdürecektir. Bu çerçevede yükselen piyasa ekonomilerine yönelik özel sermaye girişlerinin 2010 yılında 721,6 milyar dolar,

2011 yılında da 797,9 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Tüm bu artışa rağmen 2007 yılında 1,3 trilyon dolar olan seviyenin oldukça altında kalınacağı görülmektedir.

Grafik 1.1-6: Yükselen Ekonomilere Net Özel Sermaye Girişleri

Kaynak: IIF

Yükselen ekonomilere yönelik özel sermaye girişlerinin yeniden 2007 seviyesine dönmesinin zaman alması beklenmektedir. Bu durumun ana gerekçeleri ise; yükselen ekonomilerin görece güçlü performansına rağmen temel makroekonomik risklerin geçerli olması, halen yükselen ekonomilerin fon talebinin düşük olması, dış finansmanın arz yönlü daralmasına rağmen veya bazı sektörlerdeki ısınmaların önüne geçilmesi çerçevesinde ekonomi politikalarında sermaye hareketlerini sıkılaştıran tedbirlere yer verilmesi olarak sıralanmaktadır.

Tablo 1.1-2: Bölgeler İtibarıyla Net Sermaye Akımları

	Milyar Dolar				Yüzde Değişme		
	2008	2009GT	2010T	2011T	2009GT	2010T	2011T
Özel Sermaye Akımları	667,1	435,2	721,6	797,9	-34,8	65,8	10,6
Latin Amerika	130,6	135,7	176,5	172,5	3,9	30,1	-2,3
Yükselen Avrupa	267,4	20,3	174,6	243,5	-92,4	760,1	39,5
Afrika ve Orta Doğu	105,5	43,0	68,5	82,8	-59,2	59,3	20,9
Yükselen Asya	163,6	236,3	302,0	299,1	44,4	27,8	-1,0
Resmi Akımlar	57,2	68,0	55,8	35,3	18,9	-17,9	-36,7
Latin Amerika	14,0	21,8	14,7	17,3	55,7	-32,6	17,7
Yükselen Avrupa	20,7	33,8	18,4	-1,1	63,3	-45,6	-106,0
Afrika ve Orta Doğu	3,5	1,8	6,3	4,8	-48,6	250,0	-23,8
Yükselen Asya	19,1	10,7	16,4	14,2	-44,0	53,3	-13,4

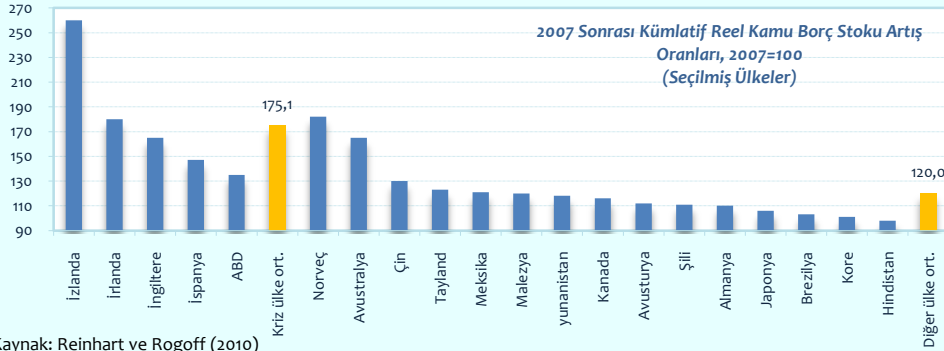
Kaynak: IIF, GT:Gerçekleşme Tahmini, T: Tahmin.

Özel (net) sermaye akımlarına bölgeler itibarıyla bakıldığında 2008-2009 döneminde en keskin daralmanın "Yükselen Avrupa" bölgesinde gerçekleştiği görülmektedir. 2010 ve 2011 itibarıyla özel sermaye hareketlerinde öngörülen toparlanmaya da en önemli katkının bu bölgeden olacağı tahmin edilmektedir. Yükselen Asya ekonomilerine yönelik sermaye hareketlerinin ise 2009 yılından itibaren ulaştıkları seviyeyi görece olarak güçlendirerek sürdürmesi beklenmektedir. Özel sermaye hareketlerindeki artışa bağlı olarak resmi akımların tedrici bir biçimde azalması da öngörülmektedir.

Kutu 1: Maliye Politikası Çıkış Stratejileri

Tümdünyada, para ve maliye politikaları küresel ekonomik krize yönelik olarak yoğun bir biçimde kullanılmıştır. Öncelikle gelişmiş ekonomiler, krizin ilk anlarında likidite sorununu aşmak amacıyla kullanılan para politikasına ek olarak, ekonomik aktivitedeki yavaşlamanın ve artan işsizliğin önüne geçebilmek amacıyla genişlemeci maliye politikası uygulamalarına başvurmuşlardır. Daha sonra yaşanan krizin diğer ekonomileri de etkilemesine bağlı olarak gelişmekte olan ekonomilerde de belirli düzeyde kamu harcamalarında artışlar veya kamu dengesinin bozulmasına yol açan tedbirler gözlenmiştir. Bu çerçevede, 2007 yılı sonrasında birçok ülkede kamu borç stokunda belirgin artışlar gözlenmiştir. Reinhart ve Rogoff (2010) krizi daha derin hisseden ekonomilerin 2007-2009 dönemi kümülatif kamu borç stokundaki reel artışı %75 olarak hesaplarken, diğer ülkelerin kamu borç stokundaki reel artışı %20 olarak vermektedirler.

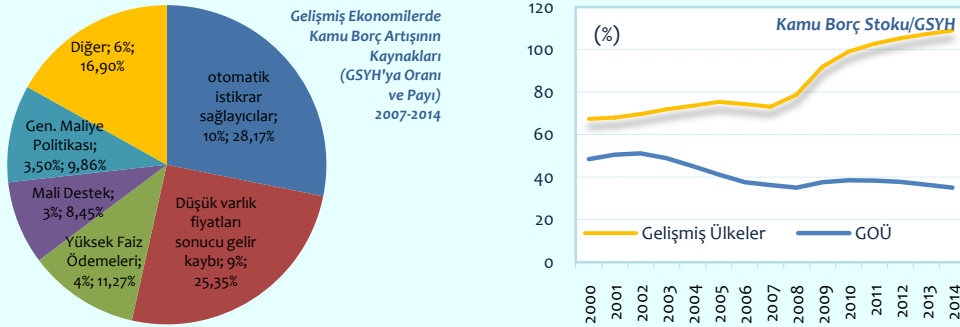
Grafik: Kamu Borç Stoku Reel Artışı (2007=100)

Kaynak: Reinhart ve Rogoff (2010)

Kamu borcundaki artış özellikle gelişmiş ekonomilerin yaşadığı daralma ile birleşince söz konusu stokun GSYH içerisindeki payının artmasına neden olmaktadır. Kamu borcundaki artışın kaynaklarına da bakıldığında finansal kuruluşlara sağlanan desteğin ve diğer genişlemeci maliye politikası tedbirlerinin payının yüksek olmadığı, temel artışın vergi gelir kaybı ve işsizlik sigortası benzeri otomatik stabilizatörlerden kaynaklandığı görülmektedir.

Grafik: Kamu Borç Stoku Artışının Kaynakları ve Kamu Borç Stoku/GSYH

Gözlemler kamu borç stokunun yüksek seyrettiği ekonomilerin uzun dönem büyüme performanslarında düşüğe işaret etmektedir. Reinhart ve Rogoff (2010) brüt kamu borç stoku %90'ı aşan ülkelerin daha düşük hızla büyüdüklerini ifade etmektedir. Hatta %90'ın üzerinde orana sahip bir gelişmiş ülkenin yıllık ortalama büyüme hızı, aynı oranın %30'un altında olduğu bir ülkenin büyüme hızına göre, yıllık ortalama 2 puan düşük kalmaktadır.

Bu nedenlerden ötürü genişlemeci maliye politikası uygulamalarının sonlandırılması ve kamu borçlanma gereğinin ve borç stokunun azaltılması, ekonomilerin uzun dönemli performansları ve istikrarları açısından kritik önem taşımaktadır. Ancak, uygulamaya konulan tedbirlerin ekonomik aktivite üzerindeki sonuçlarının daha yeni alınmaya başlandığı bir konjunktürde, politika uygulamalarından beklenen iyileşme elde edilmeden, erken vazgeçilmesi de risk olarak görülmektedir. AB'nin değerlendirmelerine göre hali hazırda, mevcut kriz, uzun dönem büyüme performansını azaltmıştır. Bunun başlıca nedeni

olarak; işsizliğin yarattığı işgücündeki nitelik kaybı, düşük yatırım talebi sonucu mevcut altyapı ve makine teçhizat stokundaki erime ve azalan Ar-Ge harcamaları neticesinde yeniliklerdeki azalma olarak gösterilmektedir. Bu gibi nedenlerden ötürü kamu borç stokundaki artış, iki yönlü risk taşıyan bir husus haline gelmiştir. Maliye politikasındaki erken bir çıkış, büyümeyi yukarıdaki nedenlerden ötürü olumsuz etkileyecektir. Ancak, borç stokunun belirli düzeyleri aşan bir biçimde de devam etmesi piyasalar üzerindeki baskısı nedeniyle ek bir istikrarsızlık unsuru haline gelme riski de yüksektir. Nitekim 2009 yılının ikinci yarısından itibaren IMF, Avrupa Komisyonu, G-20, OECD gibi uluslar arası kuruluşlar kriz dönemindeki politika uygulamalarından çıkışa yönelik stratejilerin belirlenmesinin gerekliliği hususunu çalışmaktadırlar.

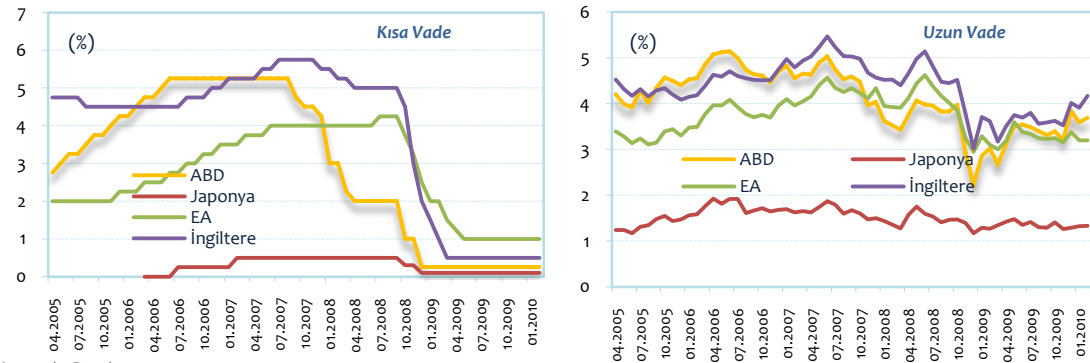
Çıkış konusunda IMF uygulanması gereken esasları; (i) kamu borç stokunun yönetilebilir sağlıklı seviyelere indirilmesi (ii) sağlık ve sosyal güvenlik harcamalarının yeniden yapılandırılarak faaliyet harcamaların kontrol altında tutulurken, gelirlerin artırılması (iii) aktif-pasif yönetimin geliştirilmesi ve (iv) yeterli sosyal güvenlik ağının sağlanması olarak belirlemiştir. Ancak uluslar arası kuruluşlar uygulanmakta olan politikaların büyüme ve sosyal adalet için yeni bir perspektif dahilinde sonlandırılması gerekliliğini de vurgulamaktadır. Ayrıca, özellikle AB bölgesinde politika çıkış stratejilerinin Birliğin İstikrar ve Büyüme Pakti çerçevesinde yürütülmesi gerektiği ve istihdama ilişkin hedeflere ulaşılmadan erken sonlandırmanın uygulanmamasının yerinde olacağı ifade edilmektedir. Ancak, yine de AB üyesi ülkelerin en geç 2011 itibarıyla çıkış stratejilerini başlatmaları ve üye ülkeler açısından yıllık GSYH'nin %0,5'i olacak bir kamu dengesi ayarlamasının olması gerektiği ifade edilmektedir. Ayrıca destekleyici tedbirler olarak ulusal bütçe çerçevelerinin güçlendirilmesi ve konsolidasyon stratejilerinin kredibilitésinin artırılmasının zorunluluğu belirtilmektedir. Bu çerçevede, üye ülkelerin 2010 yılsonuna kadar uyumlaştırma programlarını Avrupa Komisyonuna sunmaları beklenmektedir.

Türkiye'de sürdürülen mali disiplin ve gerçekleştirilen özelleştirmeler yardımıyla, toplam kamu açığına ilişkin Maastricht kriteri tutturulmuştur. AB tanımlı brüt kamu borcunun GSYH'ye oranı da hızla azalmış ve AB-27 ortalamalarının çok altına çekilmiş, net kamu borç stoku, hem milli gelire oran olarak, hem de mutlak değer olarak azalmıştır. 2002 yılında AB Tanımlı Genel Yönetim Borç Stoku /GSYH oranı %73,7 iken bu oran 2008 yılında %39,5'e gerilemiştir. Bu oran, AB-27 ortalaması olan %61,5'in ve EA ortalaması olan %69,9'un belirgin bir biçimde altındadır. 2009 ve 2010 yılındaki artışlar da dikkate alınırsa kamu borç stoku konusunda Türkiye ekonomisinin hareket alanı geniştir. Ancak, maliye politikasının belirli bir disiplin içerisinde uygulanması konusunun da borç yönetiminin esas olduğu gözden kaçmamalıdır. Nitekim bu hususta mali kural uygulamasına geçişin destekleyici bir unsur olacağı ifade edilmektedir.

Kaynak:

IMF Public Information Notice (PIN) No. 10/27. IMF, The State of Public Finances Cross-Country Fiscal Monitor: November 2009. IMF, Exiting from Crisis Intervention Policies. Reinhart ve Rogoff "Growth in a Time of Debt" Ocak 2010, Avrupa Konseyi 2967. Ekonomik ve Mali İşler Konseyi Sonuç Raporları. Hazine Müsteşarlığı Kamu Borç Raporları ve Borç Göstergeleri Sunumları

Grafik 1.1-7: Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Faiz Oranları

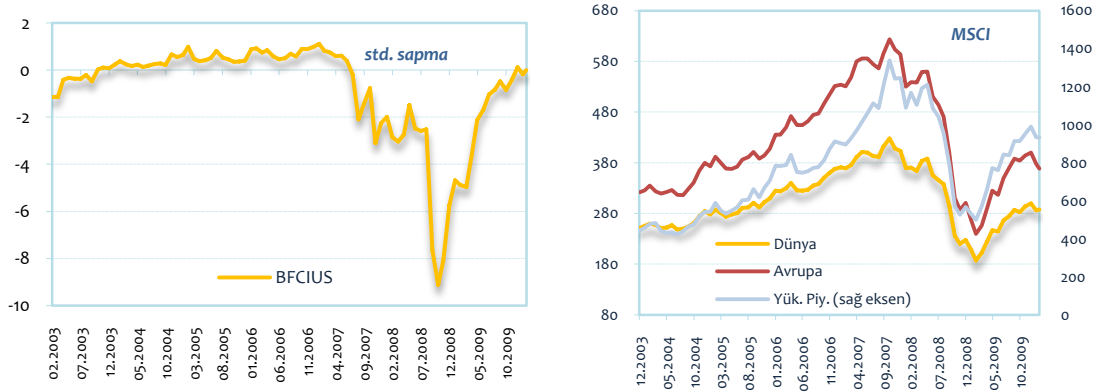
Kaynak: Reuters

Gelişmiş ekonomilerde faiz oranları incelendiğinde, küresel krize ilk tepki olarak uygulamaya konulan gevşek para politikasının iki yıl boyunca sürdürüldüğü ve düşük faiz düzeylerinin korunduğu görülmektedir. Ancak 2010 yılı Şubat ayında Fed, küresel gevşek para politikasına görece olarak ara verildiğine işaret eden bir faiz artırımına gitmiş ve iskonto faiz oranını 0,25 puan artırarak %0,75 seviyesine yükseltmiştir. Euro Alanı ve AB'de ekonomik aktivitedeki toparlanmanın yavaş olması, Avrupa Merkez Bankasının faiz oranlarında bir değişikliğe gitme olasılığını azaltmaktadır.

1.1.2 Finansal Piyasalardaki Gelişmeler ve Riskler

Makroekonomik görünümdeki görece iyileşmenin yanı sıra uygulanmakta olan maliye politikalarının belirli bir biçimde sürdürüleceğine dair işaretler, finansal piyasalarda sistemik risklerin azalmasına neden olmuştur. Nitekim finansal piyasaların kriz sonrası yaşadıkları dip noktası aşılmış, risk iştahındaki artış tüm menkul kıymet piyasalarında fiyatların yeniden bir artış eğilimine girmesine neden olmuştur. Bu çerçevede IMF, küresel ölçekte piyasa risklerinin azaldığını ifade etmektedir. ABD'nin finansal durumuna ilişkin olarak hazırlanan Finansal Durum Endeksi (BFCIUS) 2009 yılının son çeyreğinden itibaren kriz öncesi seviyelere ulaşmış ve 2010 yılının ilk aylarında bu seviyesini korumuştur. Ayrıca, küresel ve bölgesel ölçekte sermaye piyasası göstergelerinden MSCI-dünya, Avrupa ve Yükselen Piyasa bileşik endeksleri incelendiğinde 2009 yılının hızlı bir toparlanma yılı olduğu görülmektedir. Bununla beraber, söz konusu yükselişin makro ekonomik temellerden uzaklaşan biçimde hızlı olması, bu artışın yeni bir varlık balonu olduğu yönünde değerlendirmeleri de beraberinde getirmiştir.

Grafik 1.1-8: Bloomberg Finansal Durum Endeksi ve MSC Endeksleri

Kaynak: Bloomberg

Nitekim, MSCI bölgesel endekslerine bakıldığında 2010 yılının ilk iki ayında %4 ila %8 arasında gerilemeler görülmektedir. Fed'in faiz artırımına diğer merkez bankalarının nasıl tepki vereceği ve varlık piyasalarındaki ikinci bir fiyat balonu riski algısının nasıl şekilleneceği önümüzdeki dönemde sermaye piyasalarındaki fiyat gelişmelerinde belirleyici olacaktır. Bazı borsalarda MSCI'daki genel eğilim, farklı şiddetlerde de olsa gözlenmiştir. 2010 yılıbaşından itibaren en büyük düşüşler Almanya ve Brezilya'da gerçekleşmiştir.

Tablo 1.1-3: Bazı Borsalarda 2010 Şubat İtibarıyla Değişimler

	Ulusal Para Birimi Cinsinden			ABD Doları Cinsinden		
	2008.12/ 2007.12	2009.12/ 2008.12	2010.02/ 2009.12	2008.12/ 2007.12	2009.12/ 2008.12	2010.02/ 2009.12
MSCI-Dünya	-43,5	31,5	-4,0	-43,5	31,5	-4,0
MSCI-Avrupa	-49,3	32,9	-7,9	-49,3	32,9	-7,9
MSCI-Yük.Piy.	-54,5	74,5	-5,8	-54,5	74,5	-5,8
DJI (ABD)	-33,8	18,8	-1,5	-33,8	18,8	-1,5
Nikkei 225 (Japonya)	-42,1	19,0	-2,3	-27,7	16,4	0,0
DAX (Almanya)	-40,4	23,8	-6,1	-42,8	25,8	-10,0
BOLSA (Meksika)	-24,2	43,5	-1,5	-40,5	52,5	0,3
Bovespa (Brezilya)	-41,2	82,7	-4,0	-55,3	144,9	-10,2
İrlanda	-66,2	27,0	-2,6	-67,7	30,4	-6,5
RTS (Rusya)	-72,4	128,6	-1,0	-72,4	128,6	-1,0
İMKB 100 (Türkiye)	-51,6	96,6	-0,8	-63,1	102,5	-1,8
Shenzen (Çin)	-61,8	117,1	-5,9	-59,1	117,1	-6,0
İbex (İspanya)	-39,4	29,8	-12,9	-41,9	31,9	-16,5
PSI Bileşik (Portekiz)	-49,7	40,0	-10,1	-51,9	43,8	-13,7
Atina Bil. (Yunanistan)	-65,5	22,9	-15,0	-67,0	26,3	-18,3

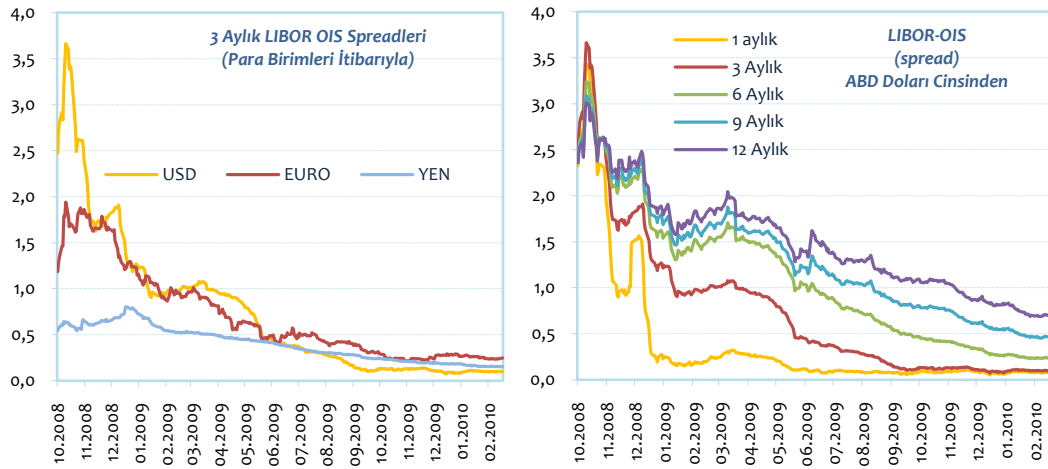
Kaynak: Bloomberg

Bu dönemde bir diğer önemli gelişme AB üyesi Yunanistan, İspanya ve Portekiz'de yaşanmaktadır. Başta Yunanistan olmak üzere AB ülkelerinin kamu kesimi dengelerindeki bozulmanın öngörüldüğünden daha derin olması bu ülkelerin risklerinin hızlı bir biçimde artmasına neden olmuştur. Nitekim bu gelişmelere paralel bir biçimde söz konusu ülkelerin borsalarında keskin düşüşler gözlenmiştir.

Finansal piyasalarda 2010 yılının ilk aylarında yaşanan dalgalanmaya rağmen uygulanmakta olan uyumlu para politikalarının etkisiyle LIBOR-OIS spreadlerinde belirgin bir artış gözlenmemiştir. Bu çerçevede kısa vadeli spreadler düşük seviyesini korurken, yine 9 ay ve 12 ay vade dilimindeki spreadler görece düzeyde yüksek kalmıştır.

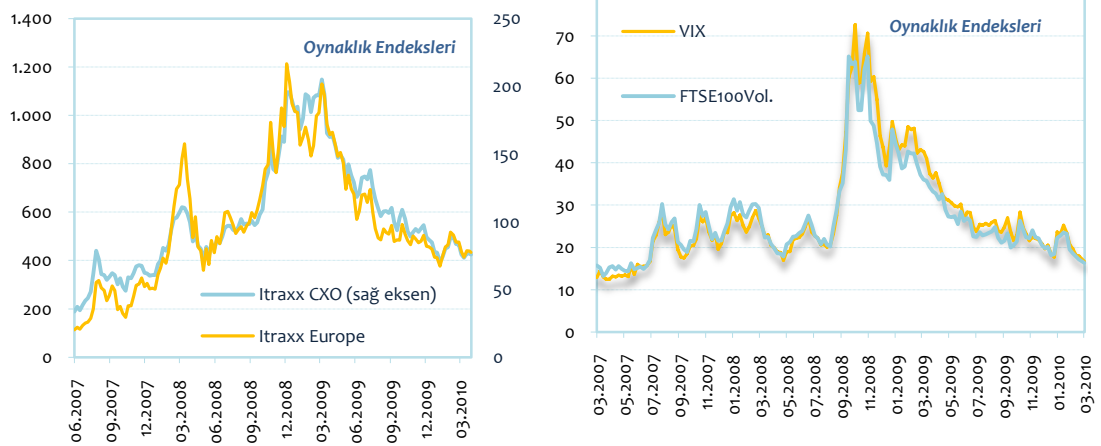
Grafik 1.1-9: LIBOR-OIS Spreadleri

Kaynak: IMF

2010 yılı başından itibaren yeni bir varlık balonu oluştuğuna ve ikinci bir düzeltme hareketi ile fiyatların yeniden uyarlanacağına ilişkin değerlendirmeler, küresel ölçekte risk algılamasında görece bir artışa yol açmıştır. Ayrıca, Euro Alanında çeşitli ekonomilerde yaşanan makroekonomik dengesizlikler risk algılamasında bozulmalara neden olmuştur. Ülkeler itibarıyla CDS spreadlerinde de benzer gelişmeler yaşanmıştır. CDS spreadlerdeki gelişmelerin önümüzdeki dönemlerde finansal piyasalardaki düzeltmenin boyutuna ve uygulanmakta olan ekonomi politikalarının sürekliliğine bağlı olarak şekillenmesi beklenmektedir.

Grafik 1.1-10: Risk ve Oynaklık Göstergeleri

Kaynak: Bloomberg ve Reuters

Yükselen piyasa ekonomilerinde 5 yıllık CDS spreadler seçilmiş ülkeler itibarıyla incelendiğinde, Aralık 2009'a göre tüm ülkelerde görece bir artış görülmektedir. Ülkeler arası spread farklarının ise, belirgin düzeyde değişmediği izlenmektedir. Gelişmiş ülkeler grubuna dahil Yunanistan'ın CDS spreadleri ise, 2009 yılı sonu ve 2010 başında hızlı bir biçimde yükselerek ve 357,68 baz puana ulaşmıştır.

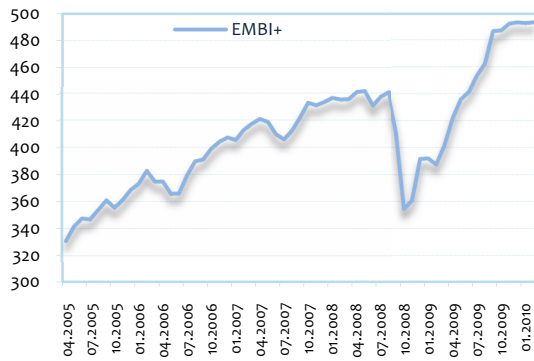
Tablo 1.1-4: Seçilmiş Gelişmekte Olan Ülkeler İtibarıyla 5 Yıllık CDS Spreadleri

Ülke	bps	31.12.2008	Ülke	bps	31.12.2009	Ülke	bps	30.03.2010
Slovakya	155.00		Slovakya	68.50		Slovakya	61.20	
Çek Cum.	174.30		Çek Cum.	80.00		Çek Cum.	67.21	
Çin	188.40		Çin	73.36		Çin	64.41	
Şili	203.00		Şili	69.32		Şili	83.50	
Malezya	225.10		Malezya	89.64		Malezya	77.96	
Polonya	244.70		Polonya	117.50		Polonya	93.75	
Tayland	255.80		Tayland	96.33		Tayland	102.08	
Brezilya	298.50		Brezilya	122.60		Brezilya	131.43	
Peru	302.50		Peru	123.56		Peru	127.06	
Filipinler	383.60		Filipinler	167.62		Filipinler	158.45	
G. Afrika	395.70		G. Afrika	143.25		G. Afrika	130.69	
Türkiye	411.10		Türkiye	182.81		Türkiye	167.79	
Macaristan	419.10		Macaristan	237.56		Macaristan	179.03	
Bulgaristan	499.40		Bulgaristan	229.64		Bulgaristan	189.18	
Endonezya	638.30		Endonezya	188.00		Endonezya	158.80	
Rusya	743.50		Rusya	184.55		Rusya	139.85	
İzlanda	976.80		İzlanda	411.90		İzlanda	391.43	
Arjantin	3,905.00		Arjantin	915.91		Arjantin	901.78	
Yunanistan	232.1		Yunanistan	283.36		Yunanistan	309.72	

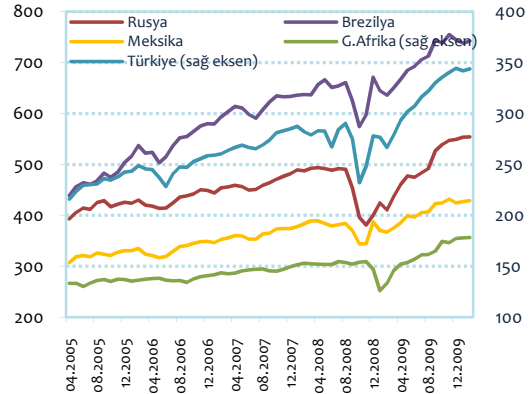
Kaynak: Bloomberg

2010 yılının ilk aylarında finansal piyasalardaki konjoktüre paralel biçimde EMBI+ genel endeksindeki artış eğiliminin yavaşladığı gözlenmektedir. Bono getirilerindeki iyileşmenin yavaşlaması, kriz sonrası getiri endekslerindeki baz etkisinin azalmasına ve yatırımcıların 2010 yılı görünümüne yönelik beklentilere daha fazla ağırlık vermesinin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Grafik 1.1-11: EMBI Genel ve Seçilmiş Ülkeler

Kaynak: Bloomberg

Nominal döviz kuru gelişmelerine bakıldığında, özellikle euro'nun ABD doları karşısında 2010 başından itibaren yaşadığı değer kaybı dikkat çekicidir. Euro alanındaki ülkelerin makro ekonomik yapısalarda gözlenen ayrışma ve bazı parasal birlik üyesi ekonomilerdeki dengesizlik euro'nun genel olarak değer kaybına yol açmıştır. Ayrıca ABD'nin faiz artırımı da bu süreçte katkı sağlamıştır. Gelişmekte olan ekonomilere bakıldığında ise Brezilya ve Rusya dışında diğer dalgalı kur rejimine sahip ekonomilerde de ABD dolarının nominal değer kazandığı görülmektedir.

Tablo 1.1-5: Seçilmiş Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülke Kurları

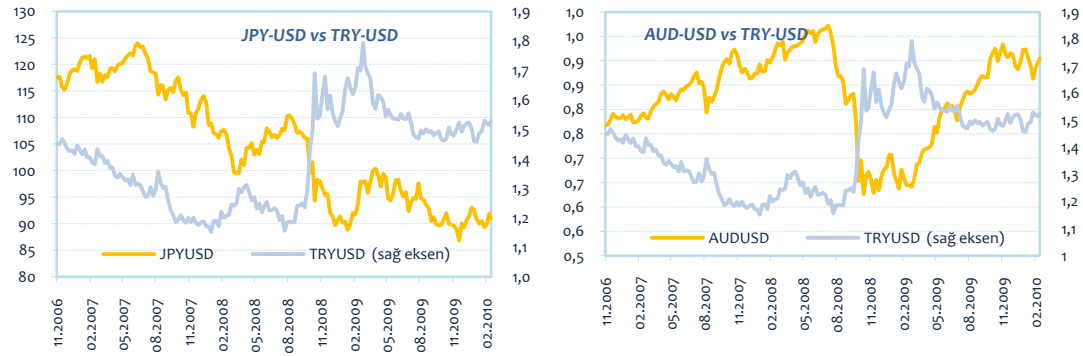
Gelişmiş Ülke Nominal Kurları							
	2007	2008	114 Hafta	2009	02/2010	En Yük.	En Düş.
Euro	1.47	1.41		1.47	1.37	1.59	1.25
Japonya	112.79	90.71		89.80	90.99	112.79	86.78
İngiltere	1.99	1.47		1.60	1.56	2.03	1.37

Gelişmekte Olan Ülke Nominal Kurları							
	2007	2008	114 Hafta	2009	02/2010	En Yük.	En Düş.
Türkiye	1.17	1.51		1.49	1.53	1.79	1.15
Brezilya	1.78	2.37		1.81	1.81	2.47	1.56
Rusya	24.45	29.01		30.14	29.99	36.20	23.22
Macaristan	172.66	189.01		183.34	196.82	247.69	144.26
G.Afrika	6.83	9.72		7.42	7.67	11.10	6.76
Çin	7.30	6.84		6.83	6.83	7.30	6.82
Hindistan	39.44	48.44		48.06	46.09	51.69	39.30

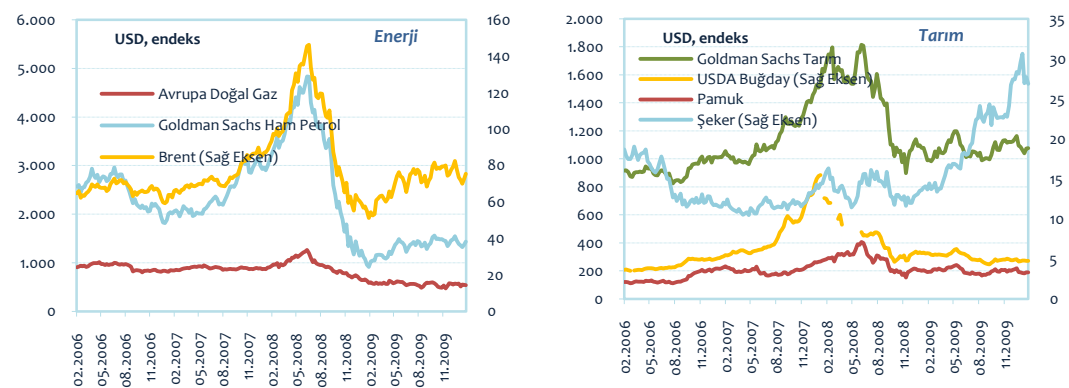
Kaynak: Bloomberg

Japon Yeni ve Avustralya doları gibi carry-trade konusu olan kurlara bakıldığında çarpaz kur gelişmelerinin carry trade'i teşvik eder yönde hareket etmeye devam etmektedir. Ancak çarpaz kur makaslarının 2010 yılı başından itibaren açılmadığı da görülmektedir.

Grafik 1.1-12: Carry Trade Konusu Seçilmiş Kurlar

Kaynak: Bloomberg

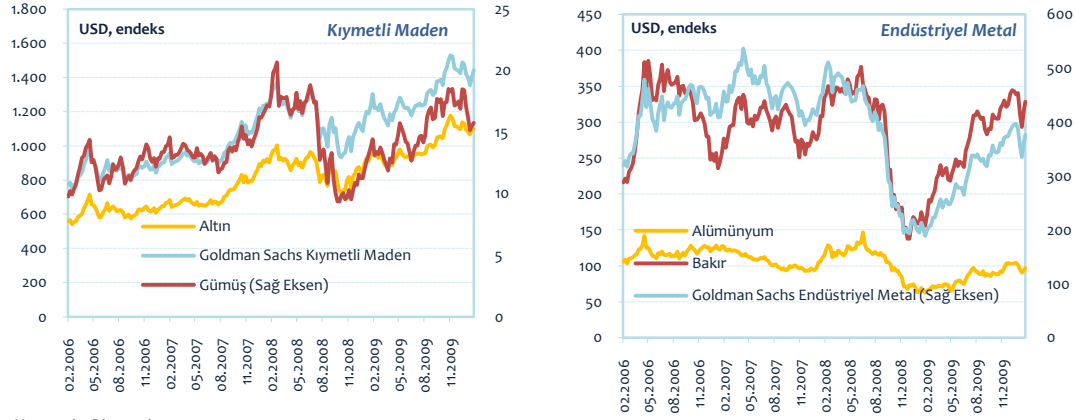
Küresel krizin ardından 2009 yılının ikinci yarısı itibarıyla yeniden artış eğilimine giren küresel talebin ürün ve enerji fiyatlarını yeniden bir artış eğilimine soktuğu görülmektedir. Enerji fiyatlarında 2005-2007 dönemindeki gibi keskin olmamakla birlikte 2009 yılı başından itibaren istikrarlı bir artış eğilimi tespit edilmektedir. Bu gelişmedeki temel belirleyici ise petrol fiyatlarındaki 2008 yılsonuna göre % 35 civarındaki artıştır.

Grafik 1.1-13: Enerji ve Tarım Fiyatları ve Bileşik Fiyat Endeksleri

Kaynak: Bloomberg

Tarım ve gıda fiyatlarında kriz sonrasında belirgin bir artış izlenmemiştir. Ancak, 2009 yılı başından itibaren yatay ve dalgalı bir seyir izleyen GoldmanSachs Tarım endeksi 2010 yılı başında az da olsa bir artış yaşamıştır. Bu grupta dikkat çeken fiyat gelişmesi şekerde yaşanmaktadır. Diğer ürünlerden farklı bir biçimde, 2009 yılında yaklaşık %130 oranında artış gösteren şeker fiyatları 2010 yılından itibaren bir gerileme yaşamıştır. Söz konusu ürün fiyatında diğer tarımsal ürün fiyatlarına göre daha dalgalı bir seyir gözlenmektedir.

Grafik 1.1-14: Kıymetli Maden, Endüstriyel Metal Fiyatları ve Bileşik Fiyat Endeksleri

Kaynak: Bloomberg

Endüstriyel metal grubunda yer alan emtianın küresel ekonomik aktivitedeki ve dış ticaret hacmindeki toparlanmaya daha çabuk tepki verdiği görülmektedir. 2008 yılı sonundan itibaren bakır fiyatındaki artış dikkat çekicidir.

Kıymetli maden fiyatları yatırımcı tercihlerindeki değişime ve jeopolitik risklerdeki azalmaya bağlı olarak görece bir azalma eğilimine girmiştir. Ancak ABD-İran ilişkilerindeki gerginlik ve küresel makro dengesizliklerin ekonomik bloklar içerisindeki sürdürülebilirliğine ilişkin beklentilerin değişmesi kıymetli maden fiyatları üzerinde yeniden bir baskı yaratabilecektir.

1.2 Ulusal Çerçeve

1.2.1 Makroekonomik Gelişmeler ve Riskler

Türkiye ekonomisinin, 2003–2007 yılları arasında ortalama %6,9 olan büyüme hızı, 2008 yılında küresel ekonomik krizin Türkiye'yi de etkilemeye başlamasıyla birlikte, %0,7'ye kadar gerilemiştir. 2009 yılında ise küresel krizin Türkiye ekonomisine olumsuz yansımaları ilk üç çeyrekte belirginleşmiş ve söz konusu dönemlerde sırasıyla %14,5, %7,7 ve %2,9 oranlarında reel küçülme gözlenmiştir. Ekonomiyi canlandırmaya yönelik alınan tedbir ve teşviklerin etkili olmasıyla ve küresel düzeyde görülen toparlanmanın katkısıyla, 2009 yılının son çeyreğinde %6 oranında bir büyüme gerçekleşmiştir. Söz konusu çeyrekte, özellikle imalat sanayi, tarım ile toptan ve perakende ticaret sektörlerinde görülen yüksek performans, bahsedilen hızlı büyümede belirleyici olmuştur. 2009 yılının son çeyreğinde görülen pozitif gelişmenin katkısıyla 2009 yılı, piyasa beklentilerinin altında bir oran olan %4,7'lik küçülme ile sonuçlanmıştır. 2009 yılı geneli değerlendirildiğinde, imalat sanayi ve ticaret sektöründeki küçülme, inşaat sektörüne göre daha sınırlı kalmıştır. Diğer taraftan, bankacılık sektörünün ağırlıklı olduğu mali aracı kuruluş faaliyetlerindeki güçlü büyüme eğilimi, 2004 yılından beri gücünü korumakta olup, 2009 yılında tarım sektörü ile birlikte büyümeye pozitif katkı sağlamaya devam etmektedir.

Grafik 1.2-1: GSYH ve Başlıca Bileşenlerinin Reel Büyüme Hızları

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
GSYH	5,3	9,4	8,4	6,9	4,7	0,7	4,7
Tarım	2,2	2,7	6,6	1,3	7,0	4,6	3,3
İmalat Sanayi	8,4	11,9	8,2	8,4	5,6	0,1	7,2
İnşaat	7,8	14,1	9,3	18,5	5,7	8,1	16,3
Top. ve per. ticaret	11,4	13,8	9,5	6,3	5,7	1,5	10,4
Mali A. Krlş. faaliyetleri	5,1	14,0	13,6	14,0	9,8	9,1	8,5

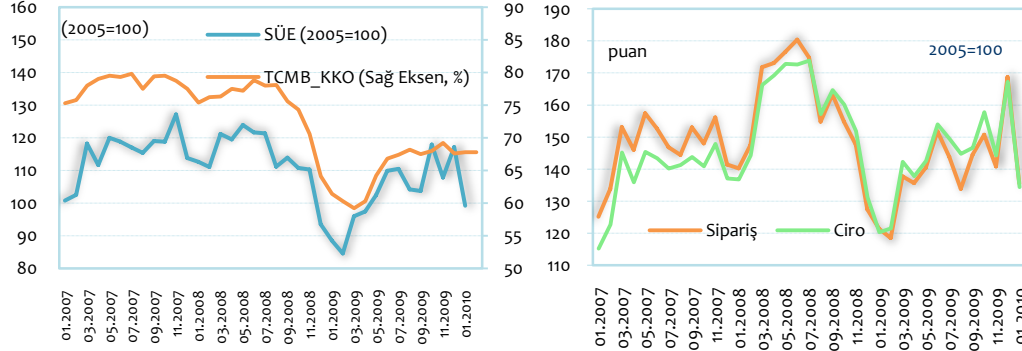
Not: Kırmızı renkli veriler negatif büyüme hızlarıdır.

Kaynak: TÜİK

2010 Yılı Programı'nda yer alan 2009 gerçekleşme tahmini olan %6 oranındaki küçülmeden daha olumlu bir tablonun ortaya çıkmış olması, fevkalade olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmekte ve ekonomik aktörlerin beklentilerini olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Ulusal ve uluslararası birçok çalışmada, 2009 yılı sonu itibarıyla Türkiye için ortaya konulan %5,3 ila %6,5 aralığındaki küçülme tahminlerinden daha iyi bir performans sergilenmiş olması, Türkiye'nin güvenilirliğini artıracak bir gelişmedir.

Sanayi üretim endeksi ve imalat sanayi kapasite kullanım oranı verileri, 2009 yılının üçüncü çeyreğinde, ikinci çeyrekteki toparlanma eğilimini aynı hızda sürdürememiştir. Ancak dördüncü dönem sanayi üretim endeksi bir önceki döneme göre daha olumlu bir görünüm sergilemiştir. Nitekim, 2009 yılı Ekim-Aralık döneminde sanayi üretim ortalaması bir önceki çeyreğin üzerinde gerçekleşmiş, kapasite kullanım oranında ise ılımlı bir azalış gözlenmiştir. Aylık bazda bakıldığında, 2009 Aralık sanayi üretimi bir önceki yıla ve bir önceki aya göre büyüme eğilimi göstermektedir. Ocak 2010 itibarıyla sanayi üretiminde tekrar ılımlı bir azalış görülmektedir. Aynı dönemde kapasite kullanımı ise, bir önceki yıla göre artma eğiliminde olmasına rağmen aylık bazda değişmemiştir. Bu veriler, sanayi üretiminin kademeli bir artış eğilimi gösterdiğine ve kapasite kullanım oranının, küresel kriz öncesi performansına ulaşmasının zaman alabileceğine işaret etmektedir.

Grafik 1.2-2: Sanayi Üretimi ile Aylık Sanayi Sipariş ve Ciro Gelişmeleri

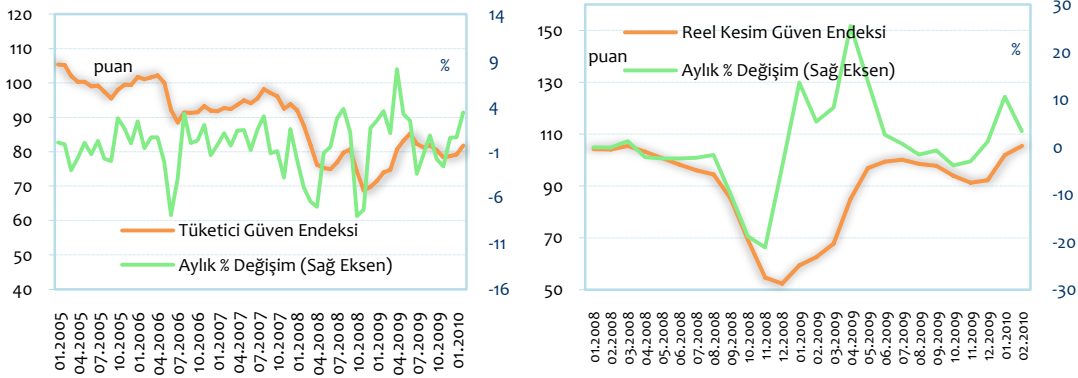

Kaynak: TÜİK

Üretim endeksi ve kapasite kullanım oranı endekslerine paralel olarak, toplam sanayi sipariş ve ciro endeksi, Şubat 2009'dan itibaren başlayan canlanma eğiliminin Haziran 2009'a kadar sürdürebilmiş ve bu tarihten itibaren yerini dalgalanmaya bırakmıştır. Dolayısıyla, üretim, kapasite, sipariş ve ciro verileri, iktisadi faaliyetteki ılımlı toparlanmanın devam ettiğine işaret etmektedir.

Reel ekonomiye ilişkin bu temel verilerdeki gelişmelerin, ekonomik aktörlerin beklentileri üzerindeki yansımalarını, tüketici ve reel kesim güven endeksleri aracılığıyla izlemek mümkündür. Her iki endeksin de uzun bir süredir 100 puanın altında seyretmesi, iki kesimde de kötümserliğin devam ettiği göstermektedir. Ancak, ekonomik tedbir paketlerinin etkisiyle, 2009 yılının ikinci yarısında her iki kesimin kötümserlik algısında belirgin bir azalma tespit edilmektedir. Ocak ve Şubat 2010 itibarıyla reel kesim güven endeksi tekrar 100 puanın üzerine çıkarken, tüketici güven endeksi son birkaç aydır yatay seyrini korumaktadır. Alınan ekonomik tedbirler tüketici ve reel kesim üzerinde kalıcı bir iyimserliği henüz oluşturamamıştır.

Grafik 1.2-3: Tüketici ve Reel Kesim Güveni

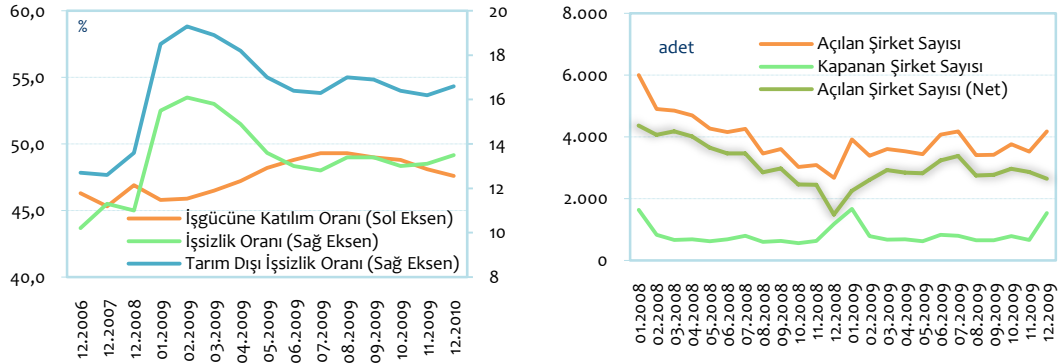

Kaynak: TÜİK, TCMB

Sanayi üretimi, kapasite kullanım oranı, tüketici ve reel kesimin beklentilerinin işaret ettiği ılımlı ekonomik toparlanmanın bir yansımaları da işgücü piyasasında gözlemek mümkündür. Nitekim 2008 yılının ikinci yarısından 2009 yılının ilk yarısına kadar sürekli artan işsizlik oranı, alınan tedbirler ve toparlanma süreci ile birlikte Temmuz 2009'da %12,8'e kadar gerilemiştir. Ancak, söz konusu iyileşme kalıcı olmamış ve Ağustos 2009'da ise %13,4 olarak tespit edilen söz konusu oran, Aralık 2009 itibarıyla %13,5 olarak gerçekleşmiştir. 2010 yılında tekrar canlanması beklenen ekonomik aktivite ile birlikte işsizlik oranının bir süre daha yatay seyir izlemesi beklenmektedir. Katılan işsizlik oranı, hanehalkı gelirleri açısından olumsuz bir sinyal olup, bankacılık sektörü için özellikle tüketici kredileri anlamında önemli bir kredi riski faktörü olarak dikkat çekiciliğini korumaktadır.

Ekonomik aktivitenin diğer göstergelerinden olan açılan ve kapanan şirket sayısına bakıldığında, kapanan şirket sayısı açılan şirket sayısından düşülerek elde edilen net açılan şirket sayısının, 2009 yılı içerisinde Temmuz ayında zirve yaptığı, sonrasında ise yatay bir dalgalanma sürecine girdiği gözlenmektedir.

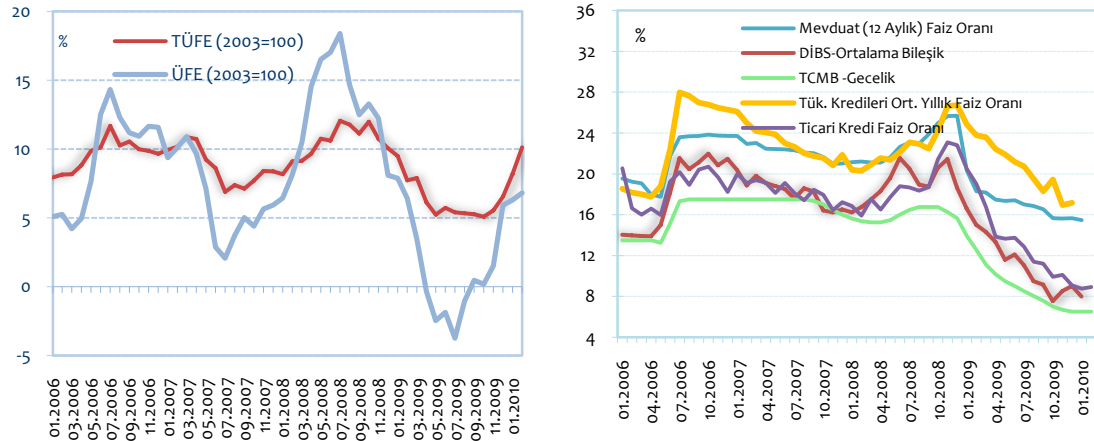
Grafik 1.2-4: İşgücü Göstergeleri ve Açılan/Kapanan Şirketler

Kaynak: TCMB, TÜİK

2008 yılı Ağustos ayından itibaren bir önceki yılın aynı ayına göre tüketici fiyatları enflasyonunda gözlenen düşüş eğilimi, 2009 yılının ilk yarısındaki ekonomik tedbir paketlerinin de etkisiyle, Mayıs 2009'dan itibaren yaklaşık %5 seviyesinde seyreden yatay bir sürece dönüşmüştür. Söz konusu dönemde uygulanan ÖTV ve KDV indirimleri enflasyon oranlarındaki düşüş sürecini desteklemiştir. Ancak, vergi indirimlerinin etkisinin sona ermesi ve ılımlı talep artışıyla birlikte, tüketici ve üretici fiyatlarında görülen aylık artışlar neticesinde yıllık enflasyon oranlarında Ekim 2009'dan itibaren tekrar yukarı yönlü bir eğilim gözlenmiştir. Nitekim Şubat 2010 itibarıyla yıllık tüketici ve üretici enflasyonları sırasıyla %10,13'e ve %6,8'e yükselmiştir.

Grafik 1.2-5: Enflasyon ve Faiz Oranları

Kaynak: BDDK, TCMB, TÜİK

Yıllık enflasyondaki bu artış eğiliminde gıda fiyatlarındaki yükseliş ve önceki yılın aynı dönemindeki düşük enerji ve giyim fiyatları etkili olmuştur. Bu nedenle, bir baz etkisi söz konusudur ve enflasyondaki bu yükselişin geçici olabileceğine işaret etmektedir. Diğer taraftan geçtiğimiz yıl uygulanan vergi indirimleri ve baz etkileri nedeniyle, enflasyonun önümüzdeki

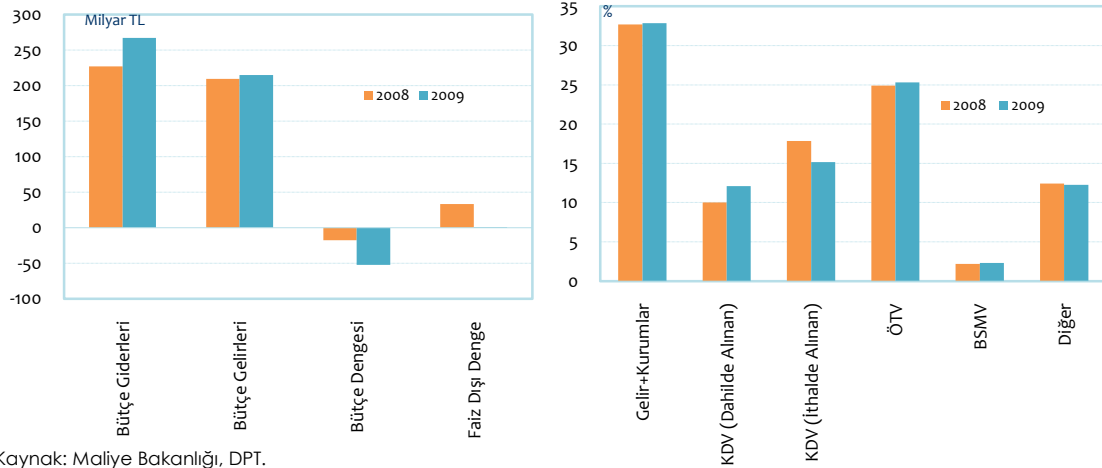
aylarda da artışlar göstereceği beklenmektedir. Bununla birlikte, yükselişlerin geçici olacağı ve ekonomik ortamda bir enflasyon riskine yol açmayacağı tahmin edilmektedir.

İç talepteki ve enflasyondaki yavaşlama ve hatta gerilemeler, 2008 yılında yapılan artışlarla %16,75'e kadar yükseltilen Merkez Bankası politika faiz oranının, 20 Kasım 2009 itibarıyla %6,5'e kadar çekilmesine olanak sağlamıştır. 2009'un ikinci yarısından itibaren görülen ekonomik faaliyetteki ılımlı toparlanma süreci, geçici olduğu düşünülen fiyatların hafif yükselme eğilimi ve işsizlik oranının genel seyri, ekonomide kaynak kullanımının bir süre daha zayıf olabileceğini göstermektedir. Bu nedenle, söz konusu politika faiz oranı 16 Şubat 2010 tarihi itibarıyla sabit tutulmuştur. Küresel sorunların henüz sona ermemesi, iktisadi canlılığın kriz öncesi potansiyeline ulaşmaması gibi nedenlerle faiz oranlarının bir süre daha yatay seyir izlemesi beklenmektedir. Ancak, ekonomik istikrarı zedeleyecek bir enflasyon görünümü ortaya çıkarsa, faiz oranlarının değişmesi yeniden gündeme gelebilecektir.

Mevcut küresel ve yurtiçi ekonomik koşullar, politika faiz oranıyla birlikte, iç borçlanma ihale faiz oranlarında da hızlı düşümlere olanak sağlamaktadır. Yavaşlayan ekonomik faaliyetler ve devam eden belirsizlikler ortamında, yatırımcıların devlet iç borçlanma senetlerine olan talebi güçlü seyretmektedir. Birçok ülkenin önemli borç sorunu yaşaması ve ülke notlarının düşmesinin aksine Türkiye'nin ülke notunun artması, söz konusu talebin devam etmesinde belirleyici olmaktadır. Öte yandan, politika faiz oranlarının gelişimine karşın tüketici ve mevduat faiz oranlarındaki gerileme daha sınırlı kalmaktadır. Mevduatın kısa vadeli ve birincil fon kaynağı olması, kredi işlemlerindeki kamusal yükler ve devam eden belirsizlikler nedeniyle, söz konusu finansal ürünlerin faiz oranları aşağı yönlü olmakla birlikte belirli bir katılık taşımaktadır.

2009 yılında küresel krizin kamunun mali dengesinde meydana getirdiği en önemli değişiklik, genişletici maliye politikalarına olan zorunlu yöneliştir. Bu nedenle, küresel krizin olumsuz etkilerini hafifletmeye yönelik alınan mali tedbirler 2009 bütçe dengesini olumsuz etkilemiştir. Bu çerçevede, 2009 döneminde bütçe giderleri bir önceki yıla göre %17,7 yükselirken bütçe gelirleri sadece %2,6 artmış, bunun sonucunda 10,3 milyar TL olarak öngörülen bütçe açığı 52,2 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Grafik 1.2-6: Bütçe Göstergeleri

Kaynak: Maliye Bakanlığı, DPT.

Kutu 2: Mali Kural Uygulamasına Geçiş ve Makroekonomik/Finansal İstikrar

Küresel kredi krizi sonucunda ortaya çıkan makroekonomik istikrarsızlıklar, başta G-20 ülkeleri olmak üzere tüm dünyada ekonomik dengelerin bozulmasına yol açmıştır. Krizin tetiklendiği ülkelere göre daha sınırlı olmakla birlikte, küresel kriz Türkiye ekonomisini ticaret, finansman ve beklenti kanallarından etkilemiştir. İhracat performansının düşmesi, net sermaye çıkışı, dış finansmana erişim güçlüğü, belirsizliklerin artması, iç ve dış talepteki düşüş neticesinde görülen ekonomik daralmaya bağlı işsizlik oranının artması gibi olumsuz gelişmeler tezahür etmiştir. Bankacılık sektörünün sağlam yapısıyla etkilenmediği bu dönemde, cari açık ve dış borç stoku olumlu etkilenirken, emtia fiyatları ve daralan talep düşüşüne bağlı olarak fiyat genel seviyesinde görülen düşüşler diğer pozitif gelişmeler olarak ortaya çıkmıştır.

Ancak tüm dünyada olduğu gibi küresel kriz kamu maliyesi performansını negatif yönde etkilemiştir. Reel sektörü desteklemeye yönelik uygulanan vergi indirimleri ve azalan ekonomik aktiviteye bağlı olarak vergi gelirleri bütçe tahminlerinin altında kalmıştır. Ayrıca, krizin etkilerini azaltmak amacıyla bazı harcama kalemlerinde ilave artışlar yapılmıştır. Ekonomik aktivitedeki daralma sonucu sosyal güvenlik sisteminin prim tahsilâtı hedeflerin altında kalmış ve sosyal güvenlik sisteminin açığında belirgin bir artış yaşanmıştır. Bu gelişmeler sonucu bütçe açığı, borç yükü ve Hazinesin iç borç çevirme oranı öngörülen düzeyin üstünde artış göstermiştir. Bozulan dengeleri yeniden tesis etmek, güven ortamını artırma ve makroekonomik istikrarı daha da güçlendirmek amacıyla yeni reformlar yapılması gündeme gelmiştir. Bu kapsamda hazırlanan ve 2010–2012 dönemini kapsayan Orta Vadeli Programın (OVP) temel amacı, ekonominin yeniden sürdürülebilir büyüme dönemine girmesini sağlamaktır. OVP kapsamında yapılacak en önemli reformlardan bir tanesi Mali Kural uygulamasına geçiş olacaktır. 2011 yılı bütçe döneminden itibaren kamu mali yönetimi, belirlenen mali kural ile uyumlu olarak yürütülecektir. Mali Kuralın formülü ve açıklaması aşağıda ifade edilmektedir.

$$\Delta a = y(a_1 - a^*) + k(b - b^*)$$

Δa : kamu açığındaki uyarılama / GSYH

a_1 : bir önceki yıl gerçekleşen kamu açığı / GSYH

a^* : orta-uzun vadede hedeflenen kamu açığı / GSYH

b : GSYH reel büyüme hızı

b^* : GSYH reel büyüme hızının uzun dönemli ortalaması

y : kamu açığının orta-uzun vadeli hedefine yakınsama hız katsayısı

k : döngüsel (konjonktürel) etkiyi yansıtırma katsayısı

(y ve $k < 0$ olup, Δa 'nın negatif olması kamu açığındaki azalmayı gösterir)

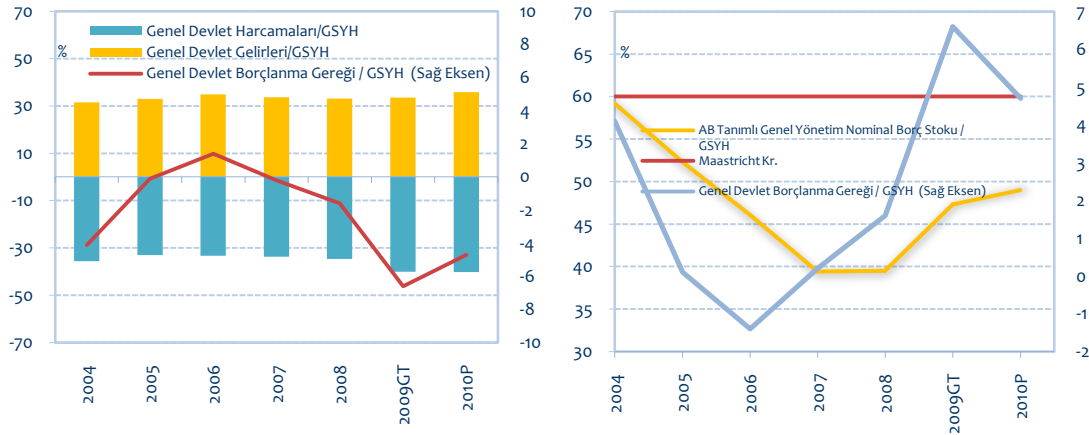
Mali kural çerçevesinde, orta-uzun vadede kamu açığının milli gelire oranının, sürdürülebilir bir borç yapısı ile uyumlu bir düzeyde gerçekleşmesi hedeflenecektir. Kamu açığında yapılacak uyarlamayı belirlerken, bir önceki yıl gerçekleşen açığın orta-uzun vadeli hedefin ne kadar uzağında olduğu dikkate alınacaktır. Kamu açığındaki uyarlamayı belirlerken dikkate alınacak diğer bir faktör, konjonktürün etkisidir. Kamu açığındaki uyarılama büyümenin uzun dönem ortalamasının üzerinde olduğu yıllarda daha yüksek, altında olduğu yıllarda ise daha düşük olacaktır.

1980'li yıllarda nispeten gevşek ve kuralsız olan maliye politikası, 1990'lı yıllardan başlayarak günümüze kadar getirilen düzenlemelerle daha disiplinli bir görünüm kazanmıştır. Fonların bütçe içine alınması, Merkez Bankası kredilerine getirilen sınırlamalar, faiz dışı denge yaklaşımının benimsenmesi, kamu bankalarının görev zararlarının engellenmesi, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanunu ile gündeme gelen düzenlemeler, kamu mali yönetiminde AB uygulamaları ile uyumlu bir mali yönetim anlayışının yerleşmesini sağlamıştır. Ayrıca 2001 krizini takiben IMF anlaşması ile faiz dışı denge kavramı maliye politikasının önemli bir aracı olmuş ve finansal piyasalar tarafından referans gösterge olarak kabul edilmiştir. Sonuç olarak, mali kuralları titizlikle uygulandığı dönemlerde, özellikle küresel finansal kriz öncesi olan 2003–2007 döneminde, Türkiye'nin makroekonomik, dolayısıyla finansal istikrarı, fevkalade olumlu etkilenmiştir. Bu dönemde görülen yıllık ortalama %6,9'luk ekonomik büyüme hızı ve finansal sistemin muadil ekonomilere göre çok daha hızlı büyümesi mali kuralın çapa olarak kullanılmasının faydalarını göstermektedir. Küresel kriz sebebiyle, zorunlu olarak gevşeyen mali politikaların, yukarıda bahsedilen açık bir kural olarak yeniden tanımlanması makroekonomik ve finansal istikrarı daha da güçlendirecektir. Mali kuralın şeffaflığı artırmak suretiyle ekonomik aktörlerin beklentilerini olumlu etkileyerek belirsizliği azaltması beklenmektedir. Azalan belirsizlikle, bankacılık sektörünün daha sağlıklı ve istikrarlı büyüyeceği öngörülmektedir.

Kaynak: Orta Vadeli Program 2010–2012, 16 Eylül 2009 tarih ve 27351 sayılı Mükerrer Resmi Gazete.

Faiz dışı denge kalemi, 986 milyon TL fazla vermesine rağmen, öngörülen faiz dışı fazlası olan 47,1 milyar TL'den %97 oranında sapsmiştir. Bütçe gider kalemleri içerisinde cari transferler, önceki yılın aynı dönemine göre en hızlı büyüyen gider kalemidir. Aynı dönemde, faiz giderlerindeki artış ise düşen faiz oranlarının da etkisiyle kısmen hız kesmiştir. Gelir kalemleri incelendiğinde, vergi gelirlerinin bir önceki yılın aynı dönemine göre sadece %2,6 arttığı gözlemlenmektedir. Bu dönemde gelir ile kurumlar vergisi toplamı sadece %3,1 artmış, ithalde alınan KDV ise %12,8 azalmıştır.

Grafik 1.2-7: Borç Stoku, Borçlanma Gereği ve GSYH'ye Oranlar

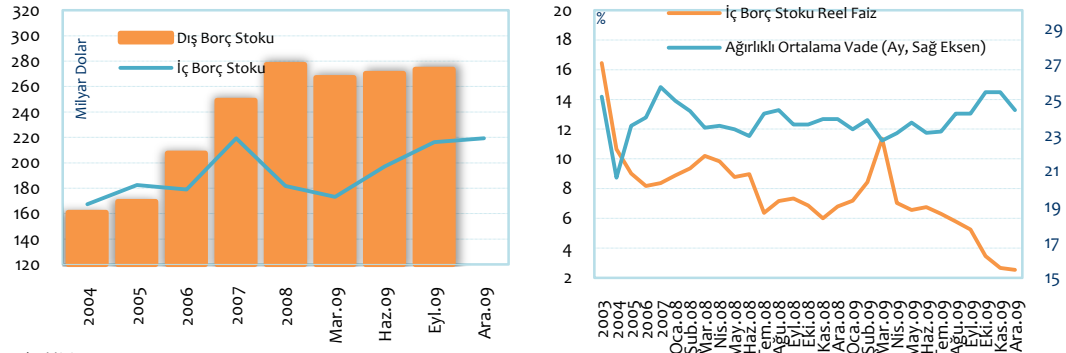

Kaynak: Hazine, DPT. GT: Gerçekleşme Tahmini, P: Program

Küresel krizin yurtiçi etkilerin sınırlanmasına yönelik uygulamaya konulan tedbirler, Türkiye'nin de kamu borç stokunda mutedil artışa yol açmıştır. Ancak, borç stokunun milli gelire oranına bakıldığında, AB tanımlı borç stokunun GSYH'ye oranındaki yaklaşık dokuz puanlık artış krizin merkez ülkelerine göre epey düşük bir düzeyi ifade etmektedir. Nitekim bu artışa rağmen, borç stokunun milli gelire oranı, Maastricht Kriterlerinin oldukça altındadır. Bu gelişmelere paralel bir biçimde 2009 yılında Genel Devlet Borçlanma Gereği artarken, 2010 yılında bu eğilimin tersine dönmesi öngörülmektedir.

Temel strateji olarak büyük ölçüde TL cinsinden ve sabit faizli araçlara dayalı oluşturulan iç borç stoku, Aralık 2009 itibarıyla 219,2 milyar dolara ulaşmıştır. Söz konusu dönemde, iç borç stokunun alıcılara göre dağılımı %18,5 ile kamu ve %81,5 ile piyasadır. Aynı dönemde, iç borç stokunun %94,9'u nakden satılan senetlerden oluşmakta olup, bu büyüklüğün %85,4'ü tahvil, %5,1'i ise bonodur. Öte yandan, iç borç stokunun reel faizinde, Mart 2009'dan itibaren bir düşüş kaydedilmiştir.

Grafik 1.2-8: Borç Stokları, İç Borç Stoku Reel Faizi ve Ortalama Vadesi

Kaynak: HM

Söz konusu düşüş Aralık 2009 itibarıyla tarihsel en düşük seviyesine inmiş bulunmaktadır. Ayrıca, son birkaç aydır iç borç stokunun ağırlıklı ortalama vadesinde 25 ay civarında yatay yönlü bir seyir izlenmektedir. Reel faizin gerilemesi ve ortalama vadenin önceki yıllara göre uzun olması, Türkiye'nin kredibilitésini yükseltmekte olup ülke notunun iyileşmesine katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan, dış borcun gelişimini incelediğimizde Eylül 2009'da, 273,5 milyar dolar düzeyinde gerçekleşen toplam brüt dış borç stokunun %42,8'ini özel kesime ait finansal olmayan kuruluşların (kısa ve uzun vadeli) borçlarının oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu oran yıllar içinde artış eğiliminde olup, reel kesimin küresel kredi piyasasını daha çok kullanır hale geldiğini göstermektedir. Finansal olmayan özel kuruluşların, özel kesimin kısa vadeli borçları içindeki payı %48,9, uzun vadeli borçları içindeki payı ise %27,8'dir.

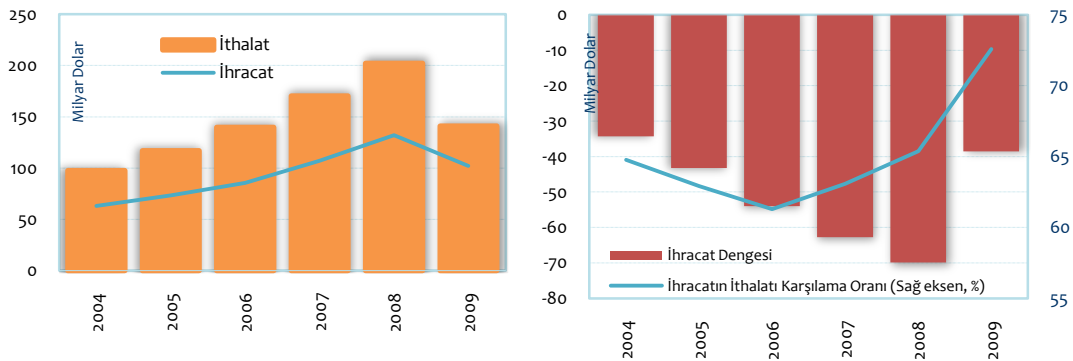
Tablo 1.2-1: Brüt Dış Borç Stoku Göstergeleri

%	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Eyl.09
Kısa Vadeli Borçlar								
Kamu/Toplam	2,0	2,9	3,2	2,9	2,1	1,8	1,8	1,9
Özel/Toplam	10,7	13,1	16,8	19,7	18,5	15,5	16,3	16,1
Özel Finansal Kuruluşlar/Özel Kesim Toplamı	39,2	44,4	48,4	51,5	54,0	42,9	48,1	51,1
Özel Finansal Olmayan Kuruluşlar/Özel Kesim Toplamı	60,8	55,6	51,6	48,5	46,0	57,1	51,9	48,9
Uzun Vadeli Borçlar								
Kamu/Toplam	64,8	63,2	57,1	47,7	40,0	34,0	31,3	33,6
Özel/Toplam	22,5	20,9	22,9	29,7	39,5	48,7	50,5	48,3
Özel Finansal Kuruluşlar/Özel Kesim Toplamı	16,4	17,6	23,3	31,8	34,8	34,6	29,3	27,8
Özel Finansal Olmayan Kuruluşlar/Özel Kesim Toplamı	83,6	82,4	76,7	68,2	65,2	65,4	70,7	72,2
Finansal Olmayan Kuruluşlar /Toplam Borç	25,3	24,5	26,2	29,8	34,3	40,7	44,2	42,8
Toplam Dış Borç Stoku/GSYH	56,2	47,3	41,2	35,0	39,0	37,5	37,3	-

Kaynak: TCMB

İç ve dış pazarlardaki talep düşüşünün etkileri, dış ticaret verilerine yansımaya devam etmiştir. Aralık 2009'da bir önceki yılın aynı ayına göre ihracat %30,3 artarak 10 milyar dolar, ithalat ise %31,4 artarak 14,9 milyar dolar gerçekleşmiştir. Ocak-Aralık 2009 itibarıyla bir önceki yıla göre ihracat %22,6, ithalat ise %30,3 azalmış, ihracatın ithalatı karşılama oranı ise %72,6 oranında gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde AB ülkelerine yapılan ihracat %34,8 daralmıştır. Euro Alanında ekonomik toparlanmanın yavaş olması nedeniyle, Türkiye'nin ihracat performansı olumsuz etkilenmeye devam etmektedir.

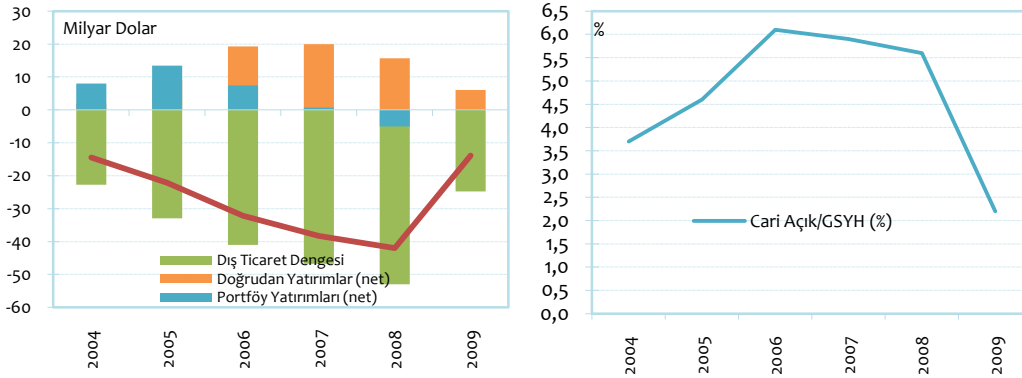
Grafik 1.2-9: İhracat, İthalat, İhracat Dengesi ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranı

Kaynak: TÜİK

Önceki dönemlerde makroekonomik istikrar açısından temel bir risk unsuru olarak algılanan cari açığın ekonomi üzerindeki baskısı, nispeten düşük seyreden enerji fiyatlarının da etkisiyle azalmış ve 2009 yılında 2008'e göre kıyaslandığında, cari açık %67 azalarak 13,8 milyar dolara inmiştir.

Grafik 1.2-10: Seçilmiş Ödemeler Dengesi Kalemleri ve Cari Açık/GSYH Oranı

Kaynak: TCMB

Ocak-Aralık 2009 döneminde, yurtdışı yerleşiklerin yurt içinde yaptıkları net yatırımlar, %58,4 azalışla 7,5 milyar dolar olmuştur. Portföy yatırımlarına bakıldığında, 2009 yılında yurtdışı yerleşik kişiler hisse senedi piyasasında 2,8 milyar dolar net alım yapmışlardır. Öte yandan, devlet iç borçlanma senetleri piyasasında yurtdışı yerleşiklerce Aralık 2009'da 1,1 milyar dolar tutarında net satım gerçekleşmiştir.

1.2.2 Şirketler Kesimi Gelişmeleri

Makroekonomik istikrarın temel sacayaklarından birini de şirketler kesimi oluşturmaktadır. Ayrıca, reel sektörde şirketler kesiminin borçlanma yapısı, finansal kesimi ve özellikle bankacılık sektörünü etkilemektedir.

Şirket bilânçolarına yönelik olarak en son 2008 yılı verileri mevcuttur. Şirketler kesimi toplu bilânçosunun aktif yapısı incelendiğinde 2000 yılı sonrasında belirgin bir değişiklik gözlenmemektedir. 2008 yılı itibarıyla toplam aktiflerin %51,4'ü dönen varlıklardan, %48,6'sı ise duran varlıklardan oluşmaktadır. Dönen varlıklar içerisindeki en ağırlıklı bileşenler ticari alacaklar (toplam aktif içinde %18,3) ve stok kalemleridir (toplam aktif içinde %12,4). Benzer biçimde duran varlıklar içerisinde en önemli kalemler maddi (%25,1) ve mali (%16,1) duran varlıklardır.

Tablo 1.2-2: Reel Kesim Şirketlerin Seçilmiş Bilanço Kalemleri

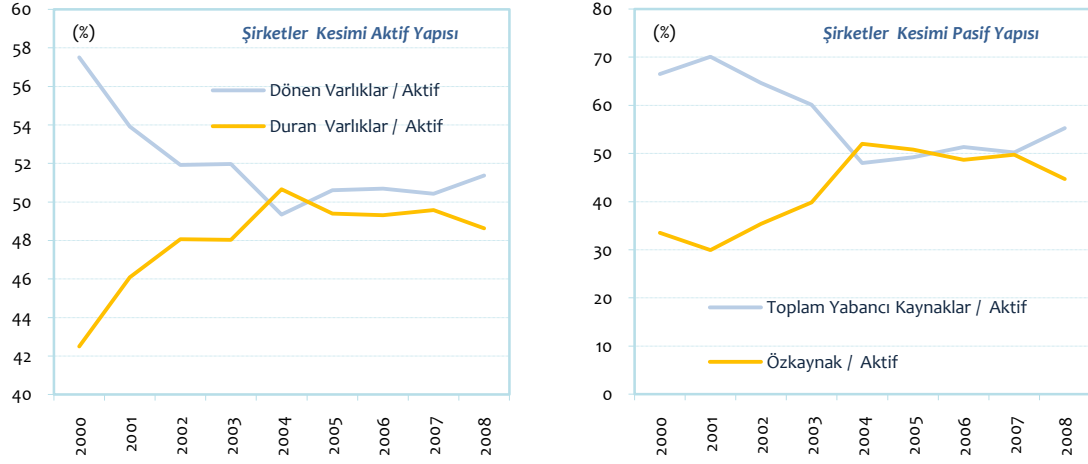
Milyon TL	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bankalar	5.141	9.995	13.824	15.367	16.437	22.484	32.434	33.743	49.336
Menkul Kıymetler	3.669	4.176	6.606	8.627	5.659	2.438	2.837	3.403	4.011
Maddi Duran Varlıklar	26.079	44.275	65.873	78.049	101.631	106.192	133.105	154.358	179.356
Mali Duran Varlıklar	6.976	15.272	22.078	28.415	55.682	62.028	89.243	101.355	115.376
Toplam Aktif	87.499	145.065	209.570	253.062	344.803	381.411	527.492	599.869	715.713
Banka Kredileri	20.133	36.315	45.925	46.366	46.826	55.696	93.650	101.086	149.464
Finansal Kir. İşl. Borç.	2.046	5.384	7.537	5.417	1.381	1.699	4.094	5.509	8.552
Çıkarılmış Tahvil ve Bono	0	1	0	2	0	0	20	20	0
Çıkarılmış Menkul Kıymetler	530	733	465	4.543	0	0	0	0	0
Diğer Finansal Borçlar	601	2.400	4.085	4.849	7.789	7.700	11.110	13.276	16.622
Ticari Borçlar	14.909	24.943	33.428	39.384	47.415	56.363	79.093	86.910	107.350
Özkaynaklar	29.317	43.407	74.102	100.900	179.295	193.770	256.747	298.577	319.975

Kaynak: TCMB

Reel kesim şirketlerinin pasif yapısı incelendiğinde ise 2000-2005 döneminde özkaynakların toplam içindeki payı artmış, 2006-2008 döneminde ise dalgalı bir seyir izlemiştir. Öte yandan, 2008 yılında bir önceki yıla göre, toplam yabancı kaynakların payında artış görülmektedir.

Toplam yabancı kaynakların ağırlıklı olarak kısa vadeli (toplam yabancı kaynak içinde %69,4) olduğu görülmektedir. Yine 2008 yılı itibarıyla toplam yabancı kaynakların %37,8'ini banka kredileri oluşturmaktadır.

Grafik 1.2-11: Reel Kesim Şirketleri Bilanço Yapısı

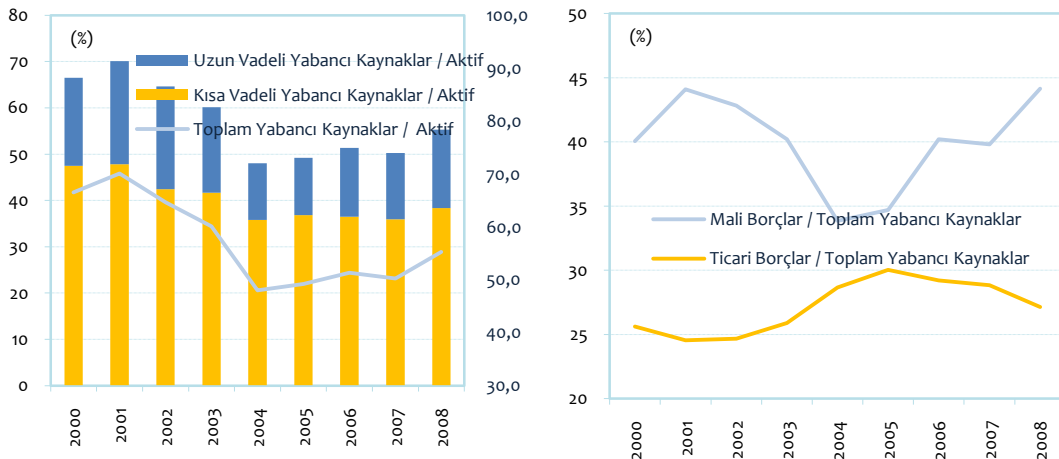

Kaynak: TCMB

Toplam finansal borçlar içinde en büyük kalem olan banka kredilerini, diğer finansal borçlar takip etmektedir. Daha sonra ki ağırlıklı kalem finansal kiralama işlemlerinden borçlar oluşturmaktadır. Finansal borçların yanı sıra şirketler kesiminde önemli bir yabancı kaynak, ticari borçlardır. Ticari borçların toplam aktife oranı 2000-2008 döneminde %17-13,8 aralığında bir seyir arz etmiştir.

Banka kredilerinin toplam aktifler içindeki payına bakıldığında, 2001 yılında %25 olan söz konusu oranın aşağı yönlü olduğu ve 2004 yılında %13,6'ya kadar indiği, bu yıldan sonra ise tekrar artış eğilimine girerek 2008 yılı itibarıyla tekrar %20,9'a yükseldiği görülmektedir.

Grafik 1.2-12: Reel Kesim Şirketleri Pasif Göstergeleri

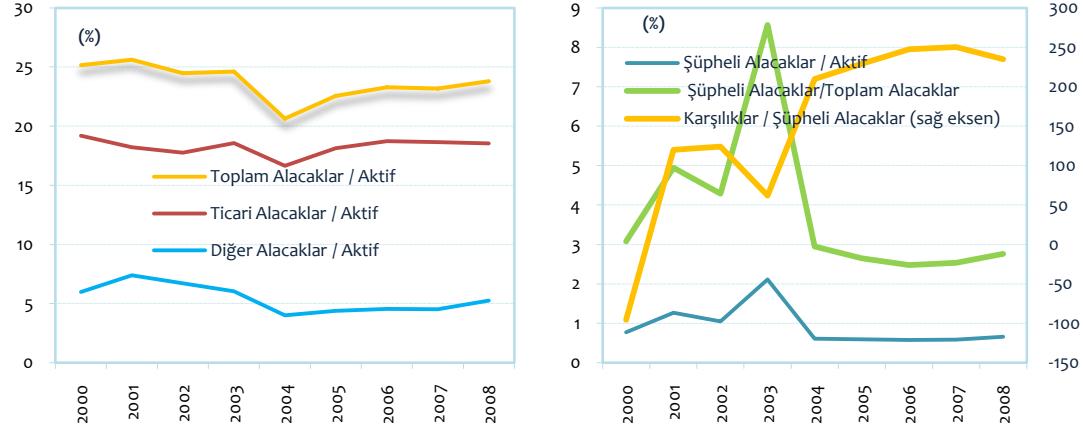

Kaynak: TCMB

Şirketlerin pasif yapısı içerisinde 2008 yılı itibarıyla %55,3 paya sahip olan toplam yabancı kaynakların kompozisyonuna bakıldığında, kısa vadeli yabancı kaynakların ağırlıklı bir görünüm arz ettiği görülmektedir. 2000-2008 dönemi için incelendiğinde uzun vadeli yabancı kaynakların payı %25-%30 aralığında bir seyir arz etmiştir. Ancak 2001 ve 2002 yılı borçlanma

imkânlarındaki artış ile uzun vadeli yabancı kaynakların görece olarak artış sağladığı yıllar olarak göze çarpmaktadır.

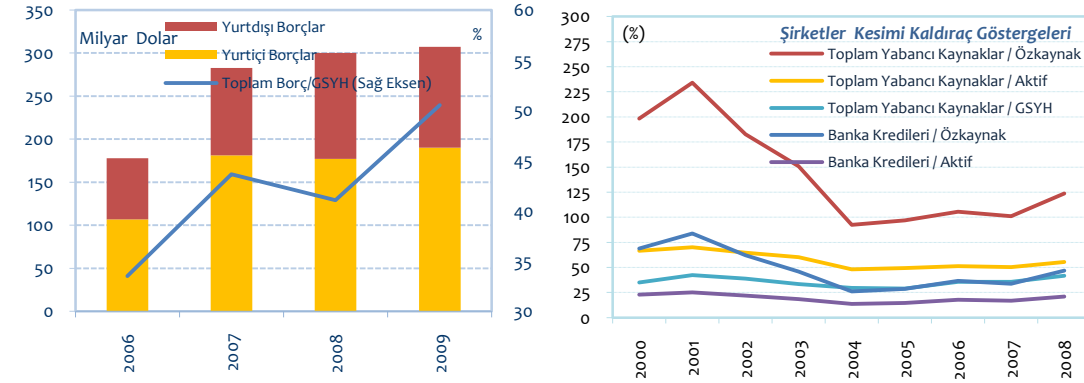
Grafik 1.2-13: Reel Kesim Şirketleri Aktif Kalitesi Göstergeleri

Kaynak: TCMB

Şirketler kesimi aktif kalitesi göstergelerine bakıldığında toplam alacakların aktife oranının tarihsel olarak yatay bir seyir izlediği görülmektedir. Ancak, ticari ve diğer şüpheli alacakların toplam aktife ve toplam alacaklara oranını sırasıyla 2003 ve 2004 yıllarında zirve yapmıştır. Bu dönemden sonra yeniden bir düşüş arz etmiş ve yatay bir görünüme kavuşmuştur. Buna paralel bir biçimde karşılıkların şüpheli alacaklara oranında da bir artış yaşanmıştır.

Grafik 1.2-14: Reel Kesim Şirketleri Borçlanma/Kaldıraç Göstergeleri¹

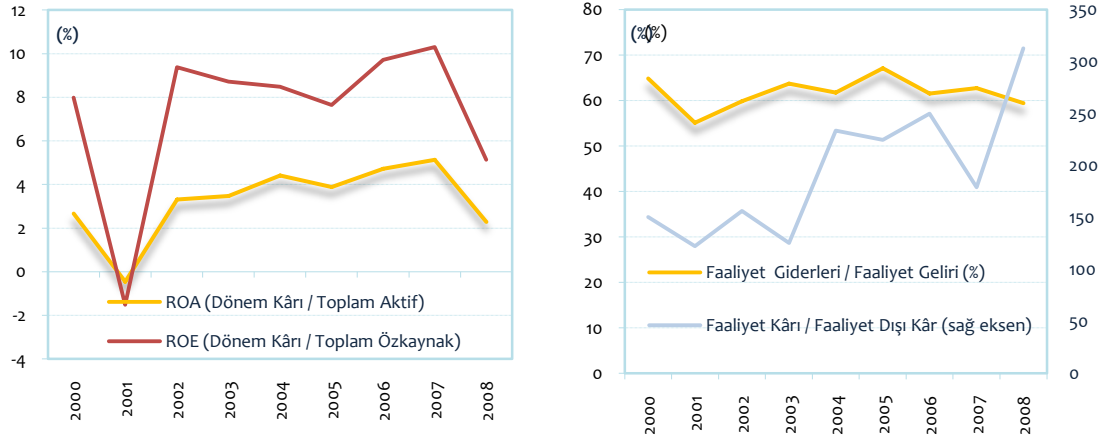

Kaynak: BDDK, HM, TCMB

Yabancı kaynakların aktife oranına bakıldığında benzer bir eğilim olmakla birlikte daha ılımlı bir seyir izlenmektedir. 2000 yılında %66,6 olan Toplam Yabancı Kaynaklar / Aktif oranı, 2004 yılında %48'e kadar gerilemiş ve daha sonra yeniden artarak 2008 yılında %55,3'e ulaşmıştır. Yabancı kaynakların özkaynaklara oranı 2001-2004 döneminde hızlı bir düşüş göstermiş, 2005'ten itibaren ise ılımlı bir artış kaydetmiştir. Benzer bir eğilimi banka kredileri/özkaynak ve banka kredileri/aktif rasyolarında da görmek mümkündür. Toplam yabancı kaynaklar içerisinde kısa vadeli kaynakların payı ise, 2004 yılında ulaştığı %74,6 olan düzeyinden 2008 yılında %69,4'e gerilediği görülmektedir.

¹ Yurtiçi borçlar kalemine Finansal Kiralama ve Faktoring işlemlerinden doğan borçlar dâhil edilmiştir. Yurtdışı borçlar kalemi, HM tarafından açıklanan finansal olmayan şirketlerin borçları olup, 2009 yılı 3. Çeyrek itibarıyla hesaplamaya dâhil edilmiştir. Uzun ve kısa vadeli yabancı kaynakların toplam aktiflere oranı TCMB "Sektör Bilâncoları" yayınından alınmıştır.

Grafik 1.2-15: Reel Kesim Şirketleri Kârlılık Göstergeleri

Kaynak: TCMB

Şirketler kesimi aktif getirisi (dönem kârı/toplam aktif) 2008 yılında %2,3 oranında gerçekleşmiştir. Bu dönemde özkaynak getirisi (dönem kârı/toplam özkaynak) ise %5,1 düzeyindedir. Bu oranlar bankacılık sektör ile kıyaslandığında görece düşüktür. Diğer taraftan şirketler kesiminin faaliyet giderlerinin faaliyet gelirlerine oranı %60'lar civarında yatay bir seyir izlerken, faaliyet kârının faaliyet dışı kâra oranı genel olarak bir yükselme eğilimi arz etmektedir.

Makro ekonomik istikrar açısından yakından takip edilmekte olan finansal kesim dışındaki şirketler kesiminin net döviz pozisyonu, Eylül 2009 itibarıyla da açık vermeye devam etmektedir. Bununla birlikte, yurtdışından sağlanan toplam 93,7 milyar dolar tutarındaki kredinin sadece 0,8 milyar doları kısa vadeli. Finansal kesim dışındaki şirketler kesiminin döviz varlıklarının yükümlülüklerine oranı 2003 yılında %59,6 iken, Eylül 2009 itibarıyla %52,7'ye inmiştir. Söz konusu firmaların döviz varlıkları arasında en önemli kalem olan mevduatın nakdi kredilere oranı ise %42,5'tir.

Tablo 1.2-3: Finansal Kesim Dışındaki Şirketlerin Döviz Varlık ve Yükümlülükleri

Milyar Dolar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09
Varlıklar	30,2	37,7	45,4	62,6	76,1	81,4	77,8	80,1	82,2
Mevduat	20,0	24,6	30,9	45,4	54,8	60,4	57,0	58,6	60,1
Menkul Kıymetler	0,9	1,3	1,0	0,9	0,8	0,7	0,6	0,8	0,8
İhracat Alacakları	4,4	6,0	6,4	8,8	10,3	8,6	8,3	8,6	8,9
Yurtdışına Doğrudan Sermaye Yatırımları	4,9	5,8	7,1	7,5	10,2	11,7	11,8	12,2	12,3
Yükümlülükler	50,7	58,8	72,2	100,3	139,3	160,9	151,6	152,9	156,0
Nakdi Krediler	44,2	49,4	61,2	88,6	124,8	146,2	138,1	139,1	141,5
Yurtdışından Sağlanan Krediler	18,2	20,5	26,4	34,8	46,3	48,1	43,5	43,8	47,7
Kısa Vadeli Döviz Kredileri	0	0	0	0	14,4	15,9	14,9	14,7	14,9
Yurtdışından Sağlanan Krediler	26,0	28,9	34,8	53,8	78,5	98,1	94,6	95,3	93,7
Kısa Vadeli	1,6	1,2	1,1	1,1	0,7	1,2	1,1	0,9	0,8
İthalat Borçları	6,5	9,4	11,0	11,7	14,5	14,7	13,4	13,8	14,6
Döviz Net Pozisyonu	-20,5	-21,1	-26,8	-37,7	-63,2	-79,5	-73,8	-72,8	-73,9

Kaynak: TCMB

Genel ekonomik ortam, şirketlerin mali yapısı ve borç ödeyebilme kapasitesi üzerinde etki yaratabilmektedir. Bu çerçevede, şirketler kesiminin diğer risk göstergesi yurtdışından sağlanan ve vadesinin dolmasına 1 seneden az kalan borçların, mevcut ekonomik konjonktürde geri ödenmesinde yaşanabilecek muhtemel risklerdir.

Tablo 1.2-4: Özel Sektörün (Bankalar Hariç) Yurtdışı Kısa Vadeli Borcunun Vade Dağılımı

Milyon ABD Doları	2010											1 yıla kadar toplam	
	Oca.	Şub	Mar	Nis	May	Haz	Tem	Ağu	Eyl	Eki	Kas		Ara.
Uzun Vadeli	3.086	1.900	3.051	2.202	3.051	3.114	2.275	1.786	2.089	1.536	2.809	2.828	29.727
Bank. Dışı Fin. Kur.	501	229	636	329	304	297	403	403	348	298	220	353	4.321
Finansal Olmayan	2.585	1.671	2.415	1.873	2.747	2.817	1.872	1.383	1.741	1.238	2.589	2.475	25.406
Kısa Vadeli(*)	208	95	107	91	63	100	68	57	45	52	70	66	1.022
Bank. Dışı Fin. Kur.	72	26	31	31	34	15	19	22	17	17	17	9	310
Finansal Olmayan	136	69	76	60	29	85	49	35	28	35	53	57	712
Toplam	3.294	1.995	3.158	2.293	3.114	3.214	2.343	1.843	2.134	1.588	2.879	2.894	30.749

Kaynak: TCMB. (*) Ticari krediler hariç.

Bununla birlikte söz konusu rakamın 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla önceki çeyreğe göre azaldığı söylenebilir. TCMB istatistiklerine göre, özel sektörün Ocak-Haziran 2010 döneminde toplam 17 milyar dolarlık borç geri ödemesi söz konusudur.

1.2.3 Hanehalkı Kesimi Gelişmeleri

Makroekonomik istikrar açısından hanehalkı ve şirketler kesiminin mali durumunun ve borç ödeyebilme kapasitesinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede hanehalkının varlık ve yükümlülükleri incelendiğinde, hanehalkı toplam varlıklarının ve yükümlülüklerinin büyümeye devam ettiği görülmektedir. 2009 yılsonu itibarıyla hanehalkı yükümlülüklerinin varlıklara oranı önceki çeyreğe göre 1,1 puan artış göstererek %29,6 olarak gerçekleşmiştir.

Bu oranın, ABD veya AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında düşük seviyede olduğu, dolayısıyla hanehalkının borçlanma oranının çok yüksek bir seviyede olmadığı ve yönetilebilir düzeyde olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, 2009 yılsonu itibarıyla hanehalkı bilançosu analiz edildiğinde, bankaların maruz kaldığı kredi riskinin artmasına sebep olabilecek somut göstergeler bulunmamaktadır.

Tablo 1.2-5: Hanehalkı Finansal Varlık ve Yükümlülükler

Milyar TL	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Varlıklar										
Birey. Emek. Fon.	0,0	0,3	1,2	2,8	4,6	6,0	6,9	7,7	8,7	9,1
Hisse Senedi	9,2	12,4	15,8	15,7	17,5	10,8	14,0	18,6	23,0	24,5
Kamu Borç. K. (DİBS+Eurobond)	36,1	41,0	33,3	27,7	19,2	19,7	20,7	17,7	14,8	13,0
Tas. Mev., Kat. Fon. ve Cari Hes.	100,9	124,6	147,8	185,4	215,5	288,0	300,0	303,9	310,1	321,1
Dolaşımdaki Para	9,8	12,4	18,2	24,4	25,0	29,3	31,9	32,1	34,8	34,3
Toplam	156,0	190,7	216,3	256,0	281,8	353,8	373,5	380,0	391,4	402,0
Yükümlülükler										
Tüketici Kred.	5,9	12,8	29,7	48,0	68,9	85,2	85,2	88,8	91,7	97,4
Kre. Kart. Borç Bakiyesi	1,7	4,4	7,5	10,7	12,6	14,7	14,2	16,0	17,4	19,1
Tük. Finans. Şir. Kred.	0,4	0,9	1,8	1,4	1,7	1,6	1,5	1,6	1,6	1,7
Bireysel Finansal Kiralama Borçları	-	-	-	0,5	0,9	1,0	0,9	0,8	0,8	0,7
Toplam	8,0	18,1	39,0	60,6	84,1	102,5	101,8	107,2	111,5	118,9
Yükümlülükler/Varlıklar (%)	5,1	9,5	18,0	23,7	29,8	29,0	27,3	28,2	28,5	29,6
Birey. Kred./ Özel Nihai Tük. Harc. (%)	2,5	4,5	8,4	11,2	13,2	15,5	15,4	16,2	16,6	

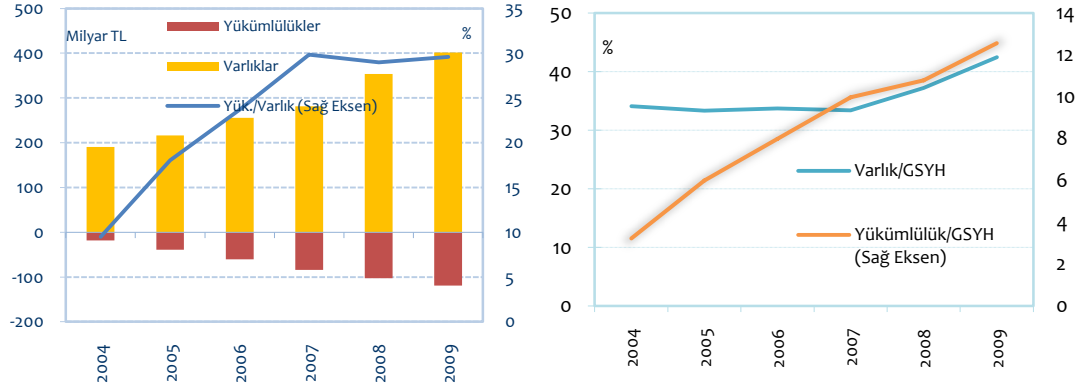
2005, 2006 ve 2007 yılı verileri bankalar, katılım bankaları ve tüketici finansman şirketlerince kullanılan tüketici kredileri ile bu kredilere ilişkin tahsil gecikmiş alacakları, taksitli kredi kartı borç bakiyeleri ile tahsil gecikmiş kredi kartı alacaklarını içermektedir. Kredi tutarları, tahsil gecikmiş alacakları da içeren brüt rakamlardır. Kredi kartı borç bakiyesi, taksitli kredi kartı borç bakiyesi ile takipteki kredi kartı alacaklarından oluşmaktadır.

Kaynak: BDDK, TÜİK, SPK, TCMB, MKK

Hanehalkına dayalı kredi riskinin analizinde görülen olumsuz gelişme ise işsizlik oranında yaşanan yükseliştir. 2008 yılına göre 2009 yılında kriz ile birlikte işsizlik oranlarında görülen artış, hanehalkının gelirlerini azaltmakta, borçlarını ödeyebilme kapasitesi üzerinde baskı oluşturmaktadır ve bankaların TGA'sının artmasında önemli bir etken haline gelmektedir.

Grafik 1.2-16: Hanehalkı Göstergeleri ve Milli Gelire Oranları

Kaynak: BDDK, TCMB, SPK, MKK, HM, TÜİK

1.2.4 Emlak Piyasası Gelişmeleri

Emlak piyasasında ve özellikle konut piyasasında fiyatların seyri, küresel krizle birlikte daha da önem kazanmıştır. Bu husus özellikle gelişmiş ekonomilerdeki hanehalkı varlık ve yükümlülükleri içerisinde büyük yere sahip konut değeri ve konut kredisi yükümlülüğünün izlenmesinde öne çıkmaktadır. Türkiye'de finansal derinleşmenin bir unsuru olarak zaman içerisinde bu alanın geliştiği görülmektedir. Henüz konut fiyat dalgalanmalarının hanehalkı bilançosu üzerindeki olası etkileri gelişmiş ekonomilerdeki kadar büyük olmamakla birlikte, söz konusu varlık fiyatının makrofinansal bağlantılar çerçevesinde izlenmesinde ve değerlendirilmesinde büyük fayda mülhaza edilmektedir. Nitekim nominal faizlerin düşmesiyle birlikte son birkaç yıldır özellikle konut ve konut kredisi talebinde belirgin bir artış gözlenmektedir. Artan kredi talebi nedeniyle gayrimenkul piyasasındaki gelişmelerin bankacılık sektörüne potansiyel bir etkisi bulunmaktadır. TÜİK verilerine göre Türkiye'de yaklaşık 15 milyon hanehalkı bulunmaktadır ve bunların %68,3'ü ev sahibi, %23,9 ise kiracı konumundadır. Kiracı konumunda olan yaklaşık 3,6 milyon hanehalkı önümüzdeki dönemlerde potansiyel konut kredisi müşterisi konumundadır. En çok hanehalkının yaşadığı İstanbul, Ankara, İzmir ve Bursa illerinde ev sahibi olma oranı Türkiye genelinden düşük olduğundan bu illerdeki konut kredisi pazarı önemli bir büyüme potansiyeli taşımaktadır.

Tablo 1.2-6: Türkiye Hanehalkı Sayısı ve Konut Mülkiyet Dağılımı

2005 Yılı Bin Adet	Hanehalkı Sayısı	Mülkiyet Durumu						
		Ev Sahibi	Kiracı	Lojmanda Oturan	Ev Sahibi Değil ve Kira Ödemeyen	Diğer	Bilinmeyen	
Türkiye Toplamı	15.070	10.291	3.604	310	730	125	9,0	
İstanbul	2.551	1.477	893	28	132	17	3,3	
Ankara	1.018	597	319	38	56	8	0,4	
İzmir	923	592	250	15	59	7	0,3	
Bursa	545	353	144	6	39	3	0,3	
Konya	444	325	92	8	16	3	0,2	
Diğer İller Toplamı	9.589	6.947	1.906	216	429	87	4,4	

Kaynak: TÜİK

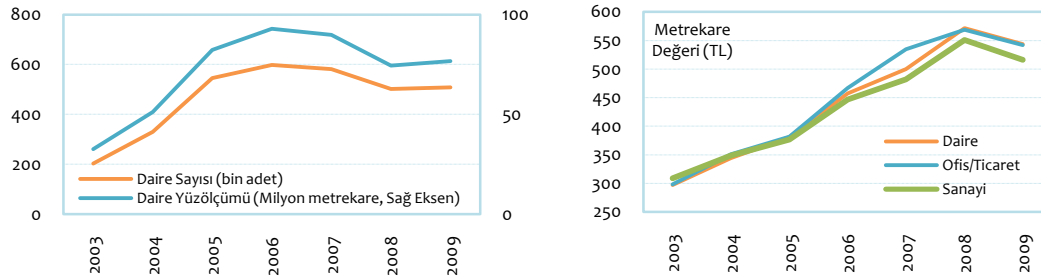
Nüfus dinamiği, göç, kentleşme ve nitelikli konut talebi gibi etmenler nedeniyle inşaat sektörü kriz dönemleri hariç sürekli büyüyen ve milli gelire katkı yapan bir sektördür. Sektörün toplam arzı, yapı değerleri ve maliyetleri konusunda bilgi veren TÜİK verileri bu çerçevede önem arz etmektedir. Belediyelerce verilen yapı ruhsatnamesi ve yapı kullanım izinlerine bakıldığında yeni inşaat yapma girişimi ve biten yapıların kullanımı ile ilgili bir fikir edinmek mümkündür.

Tablo 1.2-7: Kullanma Amacına Göre Yapılacak Yeni ve İlave Yapılar

Yapı Ruhsatına Göre Daire (*)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	09/08 % değişim
Sayı	202.237	329.774	545.336	597.786	581.029	501.005	508.034	1,4
Yüzölçümü (Bin m ²)	32.512	51.080	82.298	92.942	89.807	74.341	76.649	3,1
Değer (Milyar TL)	9,7	17,6	31,4	42,5	44,9	42,5	41,6	-2,0
Ofis ve Ticaret Binaları								
Sayı	3.700	4.711	6.849	6.689	6.296	5.702	5.587	-2,0
Yüzölçümü (Bin m ²)	4.585	5.890	7.964	11.606	29.966	11.436	8.434	-26,2
Değer (Bin TL)	1,4	2,1	3,0	5,4	16,0	6,5	4,6	-29,7
Sanayi Binaları								
Sayı	2.061	2.712	3.378	3.067	3.696	2.939	2.729	-7,1
Yüzölçümü (Bin m ²)	4.863	7.325	7.966	8.721	10.609	6.993	4.328	-38,1
Değer (Bin TL)	1,5	2,6	3,0	3,9	5,1	3,9	2,2	-42,0

(*)Bir ve Daha Fazla Daireli İkamet Amaçlı Binalarda yer alan Daire Sayısıdır. Kaynak: TÜİK

Bankacılık sektörü açısından önem arz eden daire, ticaret ve sanayi binalarının gelişimine bakıldığında birim değer (değer/metrekaare) açısından görülen yükselme eğiliminin 2008 sonrasında durduğu görülmektedir. Yeni ve ilave yapılar için alınan yapı ruhsatlarına göre ise, daire sayısı ve yüzölçümünde 2007 yılından beri belirgin düşüş görülmektedir.

Grafik 1.2-17: Yapı Ruhsatına Göre Yeni ve İlave Yapıların M² Değeri, Sayısı ve Yüzölçümü

Kaynak: TÜİK

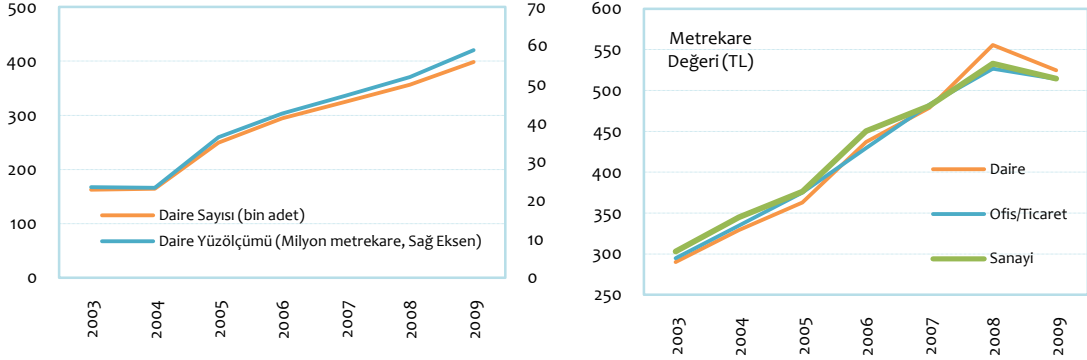
Öte yandan, tamamen veya kısmen biten yeni ve ilave yapılar için alınan yapı kullanım izin belgelerine göre bakıldığında da söz konusu yapılan sayı, yüzölçümü ve metre kare değerlerinde yavaşlama eğilimi görülmektedir.

Tablo 1.2-8: Tamamen veya Kısmen Biten Binalar

Yapı Kullanma İzin Belgesine Göre Daire (*)	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	09/08 % değişim
Sayı	162.781	164.734	249.336	294.269	325.255	356.358	398.611	11,9
Yüzölçümü (Bin m ²)	23.469	23.295	36.366	42.498	47.068	51.931	58.840	13,3
Değer (Milyar TL)	6,8	7,7	13,2	18,6	22,5	28,9	30,9	6,9
Ofis ve Ticaret Binaları								
Sayı	3.454	3.136	5.788	7.550	6.149	8.442	6.901	-18,3
Yüzölçümü (Bin m ²)	2.853	2.567	5.622	5.802	6.103	7.838	9.153	16,8
Değer (Milyar TL)	0,8	0,9	2,1	2,5	2,9	4,1	4,7	14,0
Sanayi Binaları								
Sayı	1.408	1.612	4.555	2.046	2.756	2.360	2.523	6,9
Yüzölçümü (Bin m ²)	2.561	3.388	5.807	5.441	5.641	5.212	5.108	-2,0
Değer (Milyar TL)	0,8	1,2	2,2	2,4	2,7	2,8	2,6	-5,4

(*)Bir ve Daha Fazla Daireli İkamet Amaçlı Binalarda yer alan Daire Sayısıdır. Kaynak: TÜİK

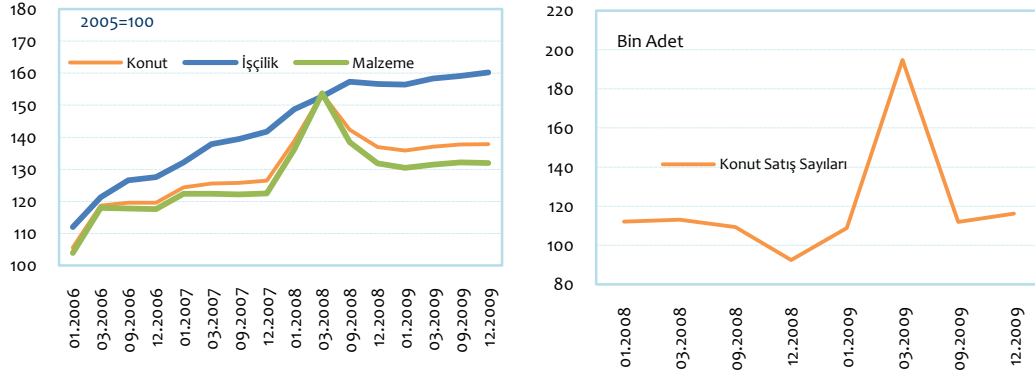
Grafik 1.2-18: Kullanım İznine Göre Yeni ve İlave Yapıların M² Değeri, Sayısı ve Yüzölçümü

Kaynak: TÜİK

Diğer taraftan, TÜİK Bina İnşaat Maliyet Endeksi konut maliyetlerinin gelişimi hakkında bir fikir vermektedir. Söz konusu endeksin alt bileşeni olan Konut Maliyet Endeksi 2008 yılının ilk yarısında zirve yapmış, 2009 yılında ise yatay bir seyir izlemiştir. Konut maliyetlerinin yatay bir seyir izlemesinde malzeme maliyetlerinin düşmesine rağmen işçilik maliyetlerinin hafif yukarı yönlü olması etkili olmaktadır.

Grafik 1.2-19: Konut İnşaat Maliyet Endeksi ve Konut Satışları

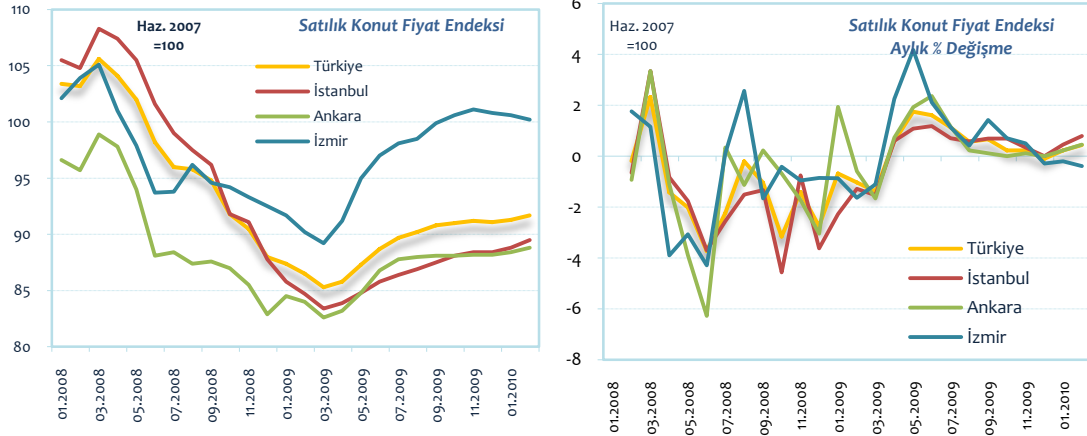

Kaynak: TÜİK

Mevcut konutların satış sayısı gayrimenkul piyasasının canlılığı hakkında bir fikir vermektedir. Küresel krizle birlikte 2008 sonunda azalan satış sayısı 2009 yılının ikinci çeyreğinde zirve yapmıştır.

Konut satışlarında önemli olan temel etken konut fiyatlarının gelişimidir. Bu amaçla yarılanılan araçlardan biri de Reidin Emlak Endeksidir. Yükselen piyasa ekonomilerindeki emlak piyasalarına yönelik çalışan Reidin, Türkiye'de nüfus yoğunluğu bakımından en büyük ve en çok konut kredisi kullanılan yedi ilini kapsayan bileşik konut satış ve kira değer endeksleri hazırlamaktadır. Söz konusu endeksler 2007 Haziran 100 bazlıdır ve aylık olarak belirli bir gecikme ile yayınlanmaktadır.

Grafik 1.2-20: Konut Satış Fiyat Endeksi ve Aylık Yüzde Değişme

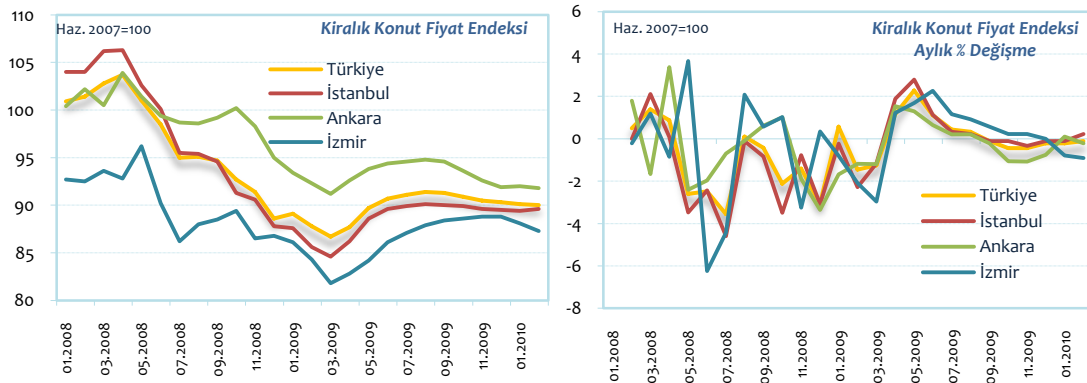

Kaynak: Reidin

Reidin Türkiye Bileşik Satılık Konut Fiyat Endeksi (Haz.07=100) Aralık 2009 itibarıyla 91,1 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bir önceki aya göre %0,1 oranın gerileyen konut satış fiyatlarının, 2008 yılsonuna göre ise %3,5 oranında arttığı görülmektedir. Endeks, 2010 yılının ilk iki ayında görece bir artış eğilimine girmiş ve satılık konut fiyat endeksi Türkiye genelinde Şubat 2010 itibarıyla 91,7 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye genelinde bileşik endeksinin Mart 2009 döneminde en düşük noktasına ulaştığı ve daha sonra görece bir artış eğilimine girdiği görülmektedir.

Üç büyük il itibarıyla incelendiğinde ise, 2009 yılında en hızlı artışın İzmir'de gerçekleştiği, İstanbul ve Ankara'da daha yatay bir seyir olduğu görülmektedir. Nitekim İzmir ve Ankara'da konut fiyat endeksi bir önceki yılın aynı ayına göre sırasıyla %9 ve %6,4 oranında artarken, İstanbul'da %0,7 oranında sınırlı bir artış gerçekleşmiştir.

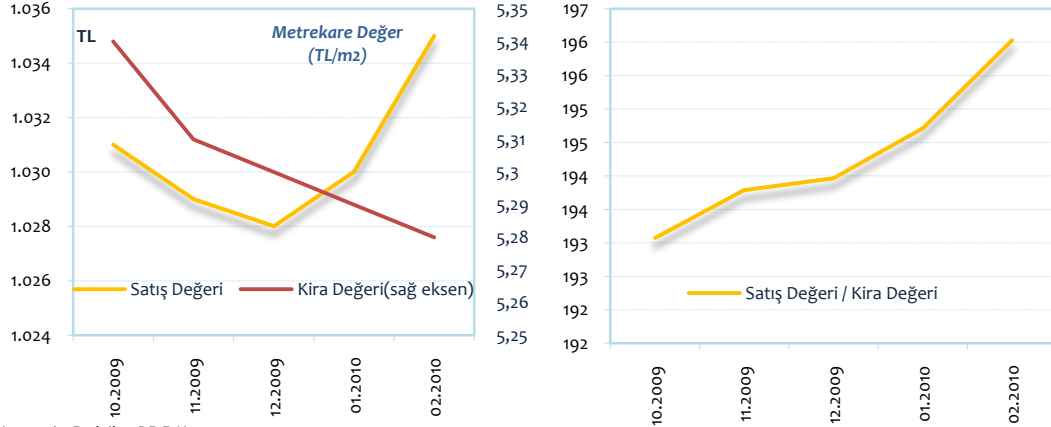
Grafik 1.2-21: Konut Satış Fiyat Endeksi ve Aylık Yüzde Değişme

Kaynak: Reidin

Benzer şekilde derlenen kira fiyat endeksinde bakıldığında Haziran 2007=100 bazlı endeksin Mart 2009 itibarıyla 86,7'ye gerilediği daha sonra Eylül 2009'a kadar yükseldiği ve Ekim-Kasım döneminde de nispi bir düşüş sergilediği görülmektedir. Üç büyük yerleşim yeri itibarıyla kira endeksinin en yüksek olduğu il olarak Ankara göze çarpmaktadır.

Grafik 1.2-22: Konut Satış Değeri ve Kira Değeri

Kaynak: Reidin, BDDK

Reidin tarafından derlenen verilerden elde edilen Türkiye geneli metrekare başına konut değerleri incelendiğinde, 2009 Aralık ayında 1.028 TL/m² olarak gerçekleşen satış değerinin 2010 Ocak ve Şubat aylarında arttığı görülmektedir. Bu dönemde, metrekare başına kira değerlerinde bir gerileme söz konusudur. Bu çerçevede satış değeri / konut değeri oranı 2009 Ekim ayındaki 193 düzeyinden, 2010 Şubat ayında 196'ya yükselmiştir.

Gelir İdaresi Başkanlığı'nın 2008 dönemi gelir vergisi bilgileri incelendiğinde gayrimenkul sermaye iratları mükellef sayısı 121.951 kişiye, beyan edilen tutar da 1,9 milyar TL'ye ulaşmıştır.

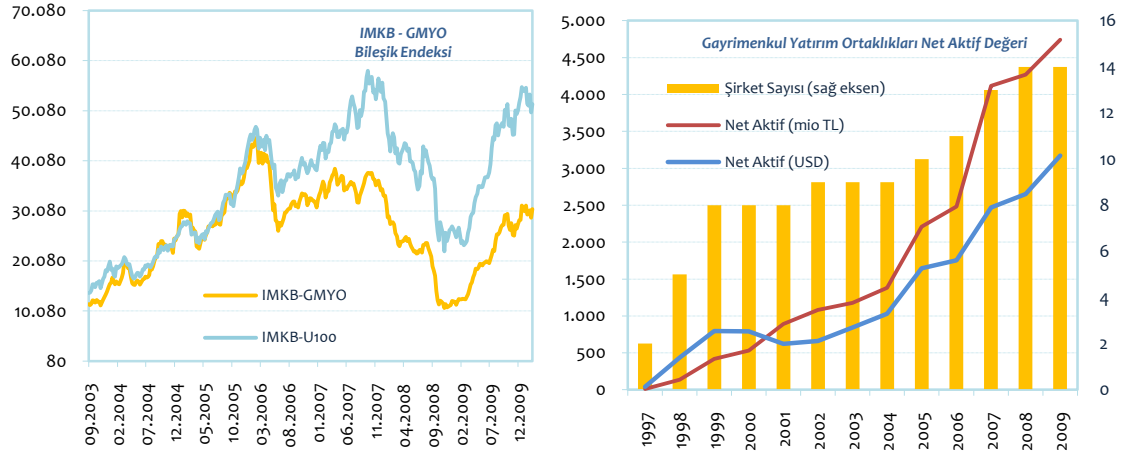
Grafik 1.2-23: Gelir Vergisi Beyannamelerinde Gayrimenkul Sermaye İratları

Kaynak: Maliye Bakanlığı (GİB)

Temel olarak iş merkezleri veya alışveriş merkezleri gibi ticari gayrimenkullere ve gayrimenkule dayalı projelere yatırım ve bunlardan elde edilen satış ve kira geliri amaçlı ortaklıklar olan gayrimenkul yatırım ortaklıklarının Türkiye sermaye piyasalarındaki gelişimi incelendiğinde şirket sayısının 2004 sonrası belirgin biçimde arttığı görülmektedir. Nitekim toplam net aktif değeri de bu dönemde hızla artarak 2002 yılındaki 1 milyar TL düzeyinden 2009 yılında 4,7 milyar TL'ye yükseldiği görülmektedir.

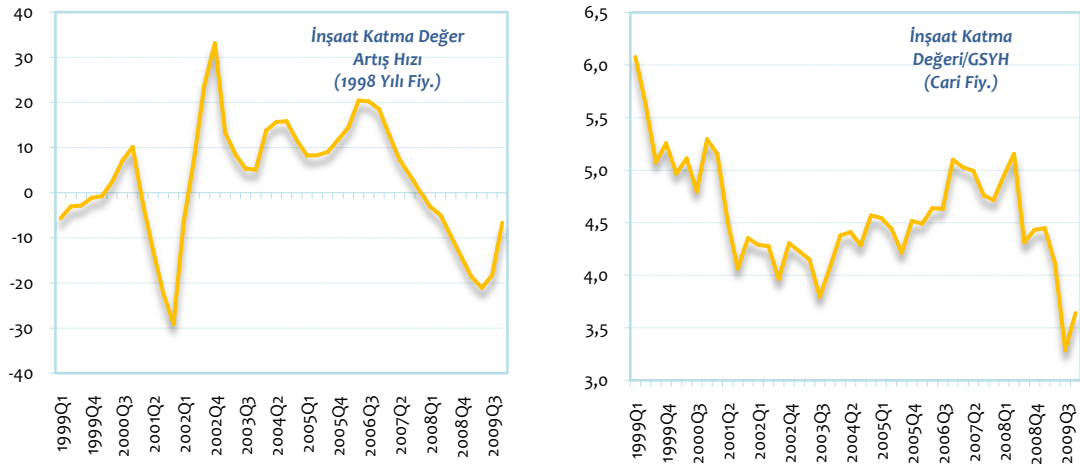
Grafik 1.2-24: Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları Göstergeleri

Kaynak: İMKB, SPK

Gayrimenkul piyasasındaki bu gelişmelere ek olarak GSYH içerisinde inşaat sektörünün katma değer gelişimine bakıldığında yeni milli gelir serisinde bu sektörün payının 1998 yılında %5,8 olan düzeyinden 2008 yılında %4,9'a gerilediği görülmektedir. 2009 yılında bu oran %3,9 olarak gerçekleşmiştir. Sektörün katma değer artış hızı incelendiğinde, 1998 yılı fiyatlarıyla GSYH verilerine göre 2005 yılının son çeyreğinden itibaren belirgin bir gerileme görülmektedir. Bu eğilim, 2009 yılının ikinci yarısına kadar devam etmiş ancak 2009 üçüncü ve dördüncü çeyreğinde görece bir iyileşme kaydedilmiştir.

Grafik 1.2-25: İnşaat Sektörü Katma Değer Gelişmeleri

Kaynak: TÜİK

2 FİNANSAL SEKTÖRDEKİ GELİŞMELER

2.1 Genel Görünüm

Finansal sektörde yer alan kuruluşlar faaliyet alanlarına göre sınıflandırıldığında, en fazla kuruluşun, menkul kıymet aracılığında olduğu; bu kuruluşları, faktoring ve sigortacılık faaliyeti yapan kuruluşların izlediği görülmektedir. Finansal kesimde en fazla istihdam bankacılık sektörü tarafından yaratılmaktadır. Sigortacılık ve menkul kıymet aracı kuruluşları yüksek istihdam yaratan diğer faaliyet alanlarıdır.

Tablo 2.1-1: Finans Sektörü Faaliyet Göstergeleri

	Kuruluş Sayısı			Personel Sayısı			Şube Sayısı		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Bankalar	50	49	49	167.760	182.667	184.216	8.122	9.304	9.581
Finansal Kiralama	65	50	47	1.557	1.427	1.280	10	18	18
Faktoring	85	81	78	2.912	3.009	2.927	16	20	26
Tüketici Finansmanı	9	10	10	474	544	512	3	3	1
Varlık Yönetimi (1)	5	5	6			153			
Sigortacılık (2)	61	62	55	15.138	16.069	15.538	16.011	13.250	26.402
Bireysel Emeklilik	10	12	13	6.265	6.446	5.922			2.280
Reasürans (1)	2	2	1	201	203	210			
Diğer Sigortacılık	49	48	41	8.672	9.420	9.406			24.122
Menk. Kıym. Aracı Kuruluşları (2) (3) (4)	99	104	103	5.860	5.102	4.697	234	185	156
Menk. Kıym. Yatırım Ort. (5)	33	34	33			34			1
Gayrimenkul Yat. Ortaklıkları (6)	13	14	14			84			1
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları (1) (7)	2	2	2			32			
Toplam	422	411	397	193.701	208.818	209.473	24.396	22.780	36.186

Kaynan: BDDK, HM, SPK, TSPAKB.

(1) Şube şeklinde bir organizasyon bulunmamaktadır. (2) Şube sayısı olarak toplam acente sayısı kullanılmıştır. (3) 2009 yılı Eylül ayı verisidir. (4) Bankalar hariç TSPAKB üyelerini göstermektedir (5) Bankaların iştiraki olan konsolidasyon kapsamındaki 8 kuruluşa ait personel ve şube verisidir. (6) Bankaların iştiraki olan konsolidasyon kapsamındaki 5 kuruluşa ait personel ve şube verisidir. (7) Bankaların iştiraki olan konsolidasyon kapsamındaki 2 kuruluşa ait personel verisidir

Finans sektöründe, müşteri sayısı, mevduat, kredi ve sigortada yoğunlaşırken, bu kalemleri kredi kartları ve emeklilik yatırım fonları izlemektedir.

Tablo 2.1-2: Finans Sektörünün Müşteri Görünümü

	Bin Adet					Geçen Yıla Göre % Değişme		
	2005	2006	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Mevduat Hes. Sayısı	82.958	86.131	91.064	91.101	93.681	5,7	0,0	2,8
Katılma Hesabı Sayısı	1.202	1.414	1.623	1.855	2.140	14,8	14,3	15,4
Kredi Müşteri Sayısı	29.177	27.712	34.194	38.181	38.260	23,4	11,7	0,2
Kredi Kartı Müşt. Say.	25.155	25.580	27.658	25.662	25.725	8,1	-7,2	0,2
Finansal Kir. Müşterileri (Adet)	v.y.	v.y.	v.y.	73.577	59.779	v.y.	v.y.	-18,8
Faktoring Müşterileri (Adet)	v.y.	v.y.	v.y.	50.228	40.815	v.y.	v.y.	-18,7
Tüketici Finansmanı Müşt. (Adet)	v.y.	v.y.	v.y.	357.475	229.676	v.y.	v.y.	-35,8
Sigorta Poliçe Sayısı	26.177	31.469	34.320	32.922	33.961	9,1	-4,1	3,2
Hayat Dışı Poliçe Sayısı	22.321	27.791	28.687	30.254	31.756	3,2	5,5	5,0
Hayat Poliçe Sayısı	3.856	3.678	5.633	2.668	2.205	53,2	-52,6	-17,4
Bireysel Emeklilik Sözleşme Say.	726	1.208	1.600	1.933	2.207	32,5	20,8	14,2
Hisse Sen. Yatırımcı Say.	884	927	940	999	1.000	1,4	6,3	0,1
Yatırım Fon. Yatırımcı Say.	2.960	2.471	2.998	2.939	2.999	21,3	-2,0	2,0
Emeklilik Yat. Fonları Yatırımcı Say.	2.026	2.808	4.385	4.974	5.369	56,2	13,4	7,9

Kaynak: BDDK, HM, TSPAKB, MKK, SPK

2009 yılı sonu itibarıyla finansal sektörün aktif büyüklüğü bir önceki yıla göre %12 artarak 1.047,6 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Bu rakam GSYH'nın %109,9'una karşılık gelmektedir. Bankacılık sektörü finansal sektör içinde %80'e varan payını korumuş ve geçen yılsonuna göre %13,8 büyümüştür. Finansal sektörün alt sektörleri içinde, geçen yılsonuna göre faktoring şirketleri %34,2 ve menkul kıymet yatırım ortaklıkları %28,2 ile en hızlı büyüyen faaliyetler olmuştur. 2009 yılında, finansal kiralama şirketleri ve tüketici finansman şirketlerinin toplam aktif değerlerinde bir önceki yıla göre %14,6 ve %3,1 küçülme meydana gelmiştir.

Tablo 2.1-3: Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü

(Milyar TL)	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	% Dağ.2009
TCMB	74,1	76,5	74,7	90,1	104,4	106,6	113,5	110,0	10,5
Bankalar	212,7	249,7	306,4	406,9	499,7	581,6	732,5	834,0	79,6
Finansal Kiralama Şirketleri	3,8	5	6,7	6,1	10	13,7	17,1	14,6	1,4
Faktoring Şirketleri	2,1	2,9	4,1	5,3	6,3	7,4	7,8	10,4	1,0
Tüketici Fin. Şirketleri	0,5	0,8	1,5	2,5	3,4	3,9	4,7	4,5	0,4
Varlık Yönetim Şirketleri	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.	v.y.	0,2	0,4	0,4	0,0
Sigorta Şirketleri	5,4	7,5	9,8	14,4	17,4	22,1	26,5	33,3	3,2
Emeklilik Şirketleri	0	3,3	4,2	5,7	7,2	9,5	12,2	15,7	-
Menk. Kıym. Aracı Kur. (1)	1	1,3	1	2,6	2,7	3,8	4,2	5,2	0,5
Menk. Kıym. Yat. Ortaklıkları	0,1	0,2	0,3	0,5	0,5	0,7	0,6	0,7	0,1
Menk. Kıym. Yat. Fonları	9,3	19,9	24,4	29,4	22	26,4	24	29,6	2,8
Gayrimenkul Yat. Ortaklıkları	1,1	1,2	1,4	2,2	2,5	4,1	4,3	4,7	0,4
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,2	0,0
Toplam	310,1	365,0	430,4	560,1	669,0	770,8	935,6	1.047,6	100,0

Kaynak: BDDK, TCMB, HM, SPK, TSPAKB
(1) Eylül 2009 verisi kullanılmıştır.

Finans sektörünün kârlılığı 2009 yılında bir önceki yıl sonuna göre artmıştır. Finans sektöründe en fazla kâr bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanmakta olup, bankaların finans sektörünün kârındaki payı %85'in üzerinde seyretmektedir. Sigorta şirketlerinin sektör kârındaki payı artmış ve %5 civarına yükselmiştir. Finans sektöründe kâr rakamları genel olarak artma eğiliminde olmakla birlikte geçen yıl sonu itibarıyla söz konusu gelişmeye uymayan sektörler, sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, finansal kiralama şirketleri ve faktoring şirketleridir. Özkaynak ve aktif kârlılığında 2009 yılında varlık yönetim şirketleri en iyi performansı gösteren sektör olmuştur.

Tablo 2.1-4: Finans Sektörünün Kârlılık Göstergeleri

(Milyon TL)	2005	2006	2007	2008	2009	Özk.Kârlılığı,%		Akt.Kârlılığı,%	
						2008	2009	2008	2009
Bankalar	5.965	11.364	14.859	13.422	20.182	15,5	18,2	1,8	2,4
Finansal Kiralama Şirketleri	128	363	348	590	523	19,7	15,4	3,5	3,6
Faktoring Şirketleri	224	491	427	440	331	18,3	13,2	5,6	3,2
Tüketici Fin. Şirketleri	53	46	47	10	13	2,4	3,3	0,2	0,3
Varlık Yönetim Şirketleri	-	-	-21	-55	24	-73,1	19,1	-14,8	6,8
Sigorta Şirketleri	342	215	625	840	473	11,9	5,4	3,3	1,5
Reasürans Şirketleri	37	48	73	132	89	19,7	11,4	9,4	5,7
Menk. Kıym. Aracı Kur.(1)	273	188	356	170	247	9,2	12,0	4,0	4,8
Toplam	7.022	12.715	16.714	15.549	21.882	15,2	17,0	2,0	2,4

Kaynak: BDDK, TCMB, HM, SPK, TSPAKB. Özkaynak kârlılığı= Dönem kâr/Toplam özkaynaklar; Aktif kârlılığı: Dönem kâr/Toplam aktifler
(1) Eylül 2009.

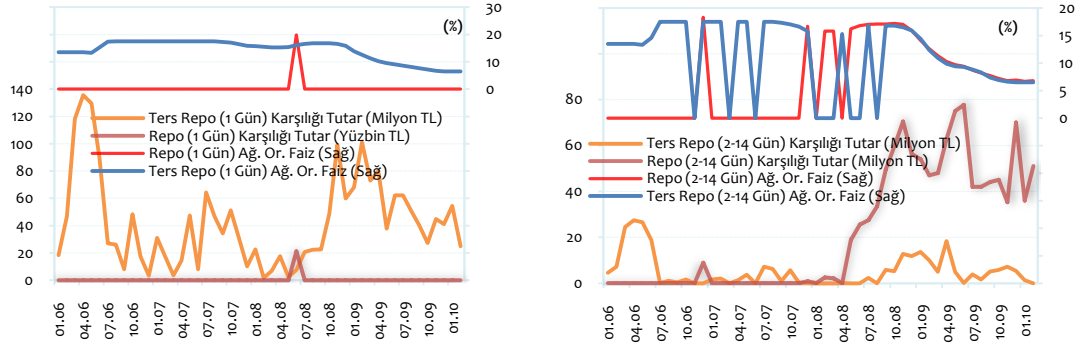
2.2 Finansal Piyasalardaki Gelişmeler

2.2.1 Para Piyasaları

Açık piyasa, döviz piyasası ve bankalararası piyasa göstergeleri, son yıllardaki finansal ve makroekonomik istikrar ortamında, küresel likiditenin de katkısıyla, Türkiye para piyasalarının likit bir seyir izlediğine işaret etmektedir. Bir günlük açık piyasa işlemlerinde, Haziran 2008 dönemi hariç, TCMB ters repo işlemleri ile piyasadaki likiditeyi azaltma yönünde alıcı iken, 2-14 günlük piyasada, Nisan 2008'den beri net satıcı konumundadır. TCMB'nin satışlarının etkisiyle 2-14 günlük repo-ters repo faiz oranları söz konusu Haziran 2008'den bugüne, %15 seviyelerinden %7'lere gerilemiştir.

Grafik 2.2-1: Seçilmiş Açık Piyasa Göstergeleri

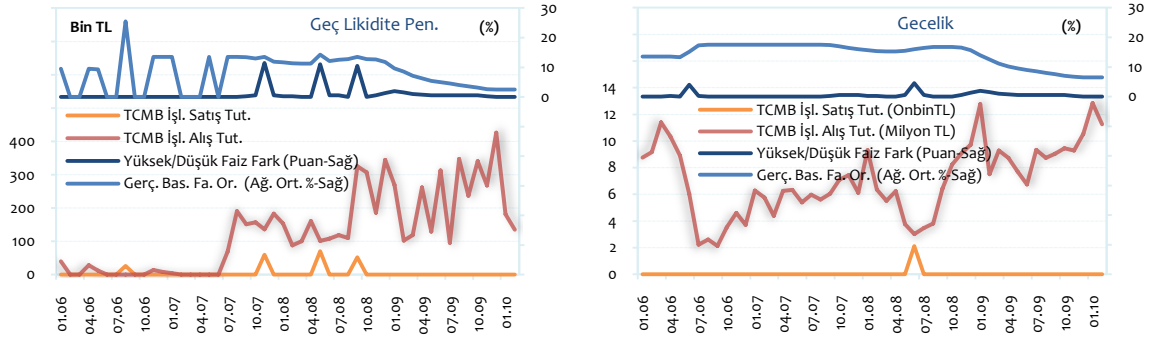

Kaynak: TCMB

Not: Sıfır olarak gösterilen değerler piyasada işlem olmadığına işaret etmektedir.

Bankalararası para piyasalarında ise TCMB, geç likidite penceresi ve gecelik piyasalarda alıcı konumunu korumakta, ancak özellikle Haziran 2008 gibi piyasalarda hareketliliğin arttığı dönemlerde kısıtlı da olsa satış işlemleri gerçekleştirmektedir. Politika faizlerindeki indirimler ve piyasalarda likidite sorununun bulunmamasının etkisiyle, geç likidite penceresi ve gecelik faiz oranlarında, Eylül 2008 sonrası, 10 puanı aşan düşüşler gözlenmektedir.

Grafik 2.2-2: Seçilmiş Bankalararası Piyasa Göstergeleri

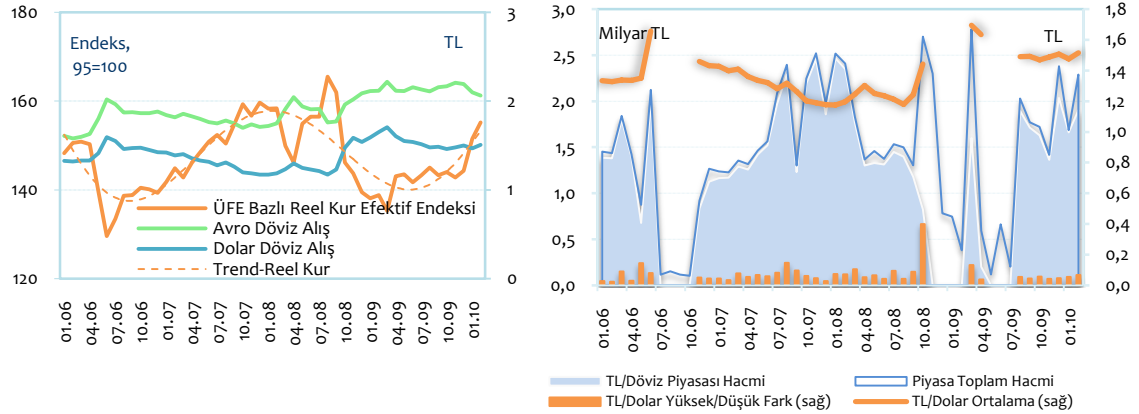

Kaynak: TCMB

Not: Sıfır olarak gösterilen değerler piyasada işlem olmadığına işaret etmektedir.

TCMB nezdindeki döviz piyasalarının %90'a yakın bir bölümünü TL/Döviz piyasası işlemleri teşkil etmektedir. Piyasanın toplam hacmi, 2,5 milyar TL rakamının üzerine çıkabilmektedir. Piyasada, özellikle dolar kurunun sıçradığı dönemlerde (Mayıs-Haziran 2006 ve Eylül-Ekim 2008), en yüksek kur ile en düşük kur arasındaki farkta artışlar gözlenmektedir. Döviz kurları, 2009 yılı sonu itibarıyla, 2007-2008 dönemlerine göre daha yüksek bir platoya yerleşmiş ve reel efektif kur endeksinin trendindeki artış 2010 yılında da devam etmektedir.

Grafik 2.2-3: Seçilmiş Döviz Piyasası Göstergeleri

Kaynak: TCMB

2.2.2 Sermaye Piyasaları

İMKB, Türkiye ekonomisinin dinamik yapısını yansıtan ve bölgesel anlamda önemli bir role sahip olan bir borsadır. Türkiye'de sermaye piyasalarının yeterince derin olmadığı ve önemli bir büyüme potansiyeli taşıdığı göz önüne alındığında, İMKB'nin görece önemi önümüzdeki yıllarda daha da artacaktır.

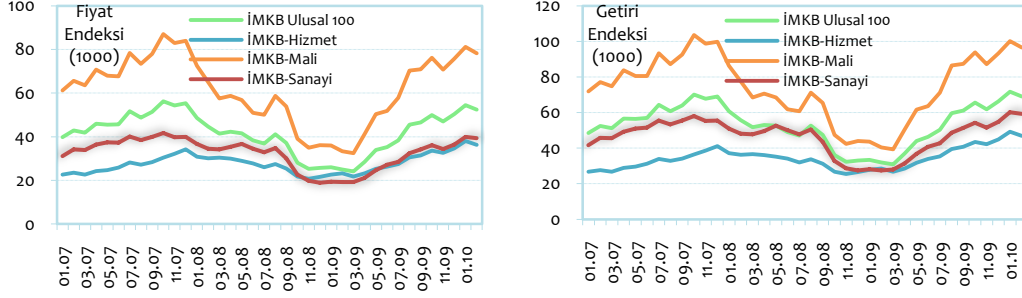
Tablo 2.2-1: İMKB Hisse Senedi/Tahvil Bono Piyasası Temel Göstergeleri

Milyar TL	2005	2006	2007	2008	2009
Şirket Sayısı	304	316	319	317	315
Toplam Nominal Sermaye	32	41	52	63	70
Toplam Piyasa Değeri	218	230	336	182	351
Hisse Senedi Piyasası					
İş Günü Sayısı	254	248	252	251	252
Yıllık İşlem Hacmi	270	324	388	333	475
Yıllık İşlem Miktarı	81	92	117	115	201
Günlük Ortalama İşlem Hacmi	1,1	1,3	1,5	1,3	1,9
Günlük Ortalama İşlem Miktarı	0,3	0,4	0,5	0,5	0,8
Sözleşme Sayısı (Bin adet)	43.939	45.489	48.341	45.944	67.402
Fiyat Kazanç Oranı (%)	17,2	22,0	12,2	5,6	17,9
İşlem Görme Oranı (%)	124	141	115	183	135
Tahvil ve Bono Piyasası					
Kesin-Alım Satım Pazarı İşlem Hacmi	481	382	364	301	417
Repo, Ters Repo Pazarı İşlem Hacmi	1.860	2.539	2.571	2.935	2.983
Günlük İşlem Hacmi	11,6	11,6	12,9	13,5	11,1

Kaynak: SPK

2009 yılı itibarıyla, İMKB kotasyonunda olan şirket sayısı 315 olup, Kurul kaydındaki toplam şirket sayısının %57'sini oluşturmaktadır. İMKB'de kote olan şirketlerin toplam nominal sermayesi 70 milyar TL iken piyasa değeri 351 milyar TL'dir. Söz konusu piyasa değeri küresel krizin gerçekleştiği 2008 yılı değerinin yaklaşık 2 katına çıkmıştır. Toplam işlem hacmi ise, 2008 yılına göre %42 artarak 475 milyar TL'ye ulaşmıştır. Günlük işlem hacmi ise 2009 sonu itibarıyla 1,9 milyar TL'ye çıkmıştır. Öte yandan, tahvil ve bono piyasasında, repo, ters repo pazarı işlem hacminin ağırlığı daha fazladır. Söz konusu pazarın işlem hacmi, kesin-alım satım pazarı işlem hacminin yaklaşık 7 katı olup 2,9 trilyon Lira düzeyindedir.

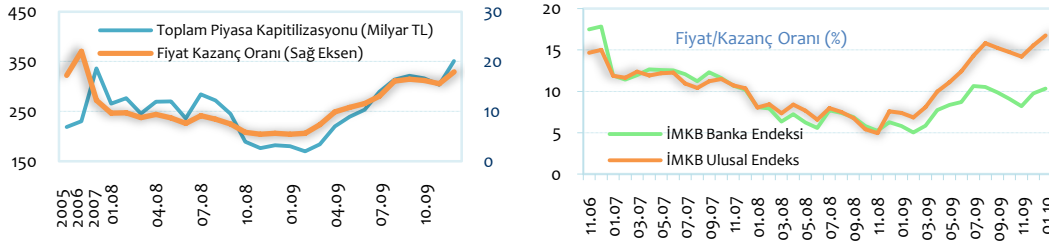
Grafik 2.2-4: İMKB Fiyat ve Getiri Endeksleri

Kaynak: SPK, TCMB

İMKB fiyat ve getiri endekslerinin gelişimi iç ve dış şokların İMKB'ye yansıdığını göstermektedir. Ancak, küresel krizle düşüş kaydeden İMKB fiyat ve getiri endeksleri Mayıs 2009'da başladığı yükseliş eğilimini korumaktadır. Fiyat ve getiri açısından mali endeksin gelişimi ulusal endeksin üzerindedir.

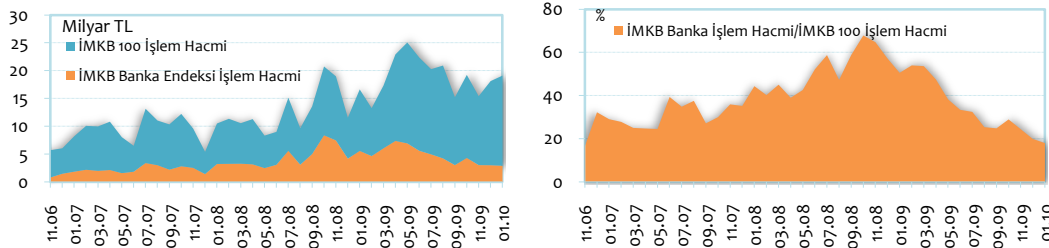
Grafik 2.2-5: Piyasa Değeri (Kapitalizasyonu) ve Fiyat/Kazanç Oranı

Kaynak: SPK, Bloomberg

İMKB'de işlem gören banka hisseleri, söz konusu piyasanın gelişiminde ve ilgi görmesinde önemli bir işleve sahiptirler. Hâlihazırda 17 bankanın hisse senetleri borsada işlem görmektedir ve genel endekste önemli bir ağırlığa sahiptir. Fiyat/kazanç oranı açısından bakıldığında, 2008 yılında küresel krizle düşen söz konusu oranın tekrar yukarı yönlü olmasında İMKB banka endeksinin gelişimi belirleyici olmuştur. Nitekim, İMKB Banka endeksi işlem hacminin İMKB 100 işlem hacmine oranı, küresel krizin etkilerinin belirginleştiği 2008 yılı sonunda %70'ler seviyesine kadar çıkmıştır. Dolayısıyla kriz ortamında banka hisseleri, bankacılık sektörüne olan bir güvenin yansıması olarak İMKB'de yüksek ilgi görmüştür.

Grafik 2.2-6: İMKB Banka ve İMKB 100 İşlem Hacimleri

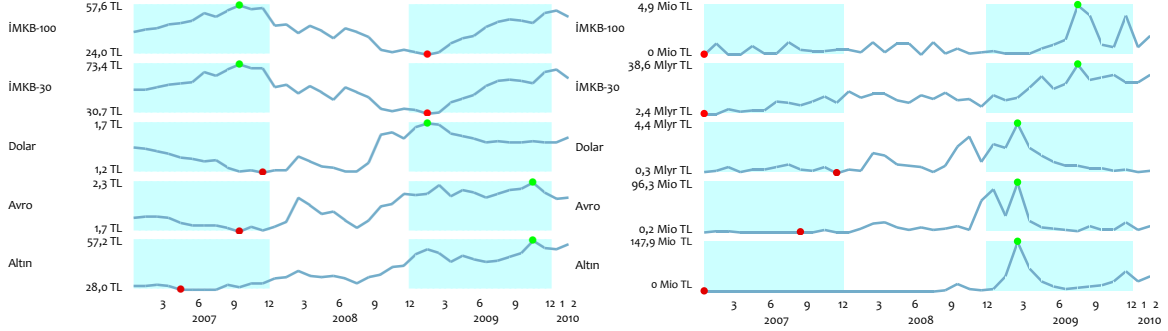

Kaynak: Bloomberg

Vadeli İşlemler Borsasında 2009 yılı ikinci çeyreğinden itibaren TL-dolar sözleşmeleri işlem hacmi azalma eğilimi gösterirken oluşan uzlaşma fiyatları yatay yönlü bir seyir izlemektedir. Buna karşılık, avro ve altın sözleşmelerinde, 2009 Kasım itibarıyla, Ocak 2007-Şubat 2010 dönemi için en yüksek uzlaşma fiyatları gözlenmiştir. 2007 Eylül döneminde borsa sözleşmeleri fiyatları en yüksek seviyelerine gelirken, önce avro, sonra dolar uzlaşma fiyatlarının en düşük seviyelere gelmesi, iki piyasa arasındaki ters yönlü ilişkiyi vurgulamaktadır. Benzer şekilde 2009 Ocak

ayında, düşük borsa, yüksek dolar ve avro fiyatları bu vurguyu güçlendirmektedir. İşlem hacimleri dikkate alındığında, 2009 üçüncü dönemden başlayarak, borsa sözleşmelerinin hacim kazandığı, döviz sözleşmelerinde ise hareketliliğin azaldığı görülmektedir.

Grafik 2.2-7: Seçilmiş Sözleşme Türleri İçin VOB Uzlaşma Fiyatları ve İşlem Hacimleri

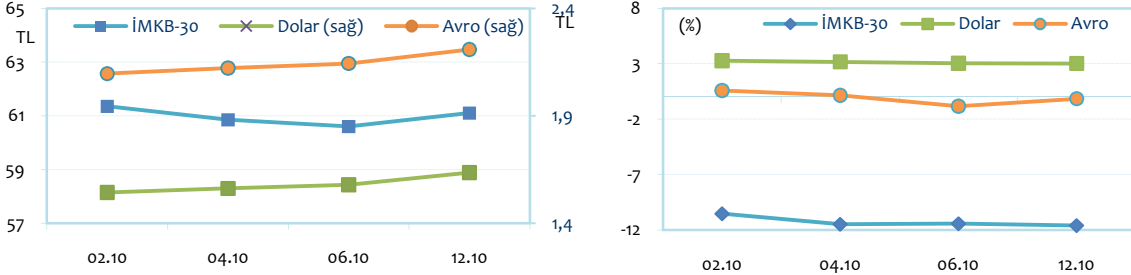

Kaynak: VOBAŞ

Seçilmiş sözleşmelerin uzlaşma fiyatları vadeleri itibarıyla değerlendirildiğinde, 2010 Haziran İMKB-30 fiyatlarının, 2010 Şubat, Nisan ve Aralık fiyatlarından daha düşük bir düzeyde olduğu ve 2010 Aralık fiyatlarında, Haziran ayına göre belirli bir artış olsa da, 2010 yılı sonuna doğru bir düşüş eğilimi geliştiği anlaşılmaktadır. Dolar ve avro uzlaşma fiyatları ise, 2010 yılı içerisinde yukarı yönlü bir seyir göstermektedir.

Uzlaşma fiyatlarının bir önceki fiyatlara göre değişimi, İMKB-30 ve avro sözleşmelerinde düşüş, dolar sözleşmelerinde ise artış ortaya koymaktadır. Buna göre, 2010 yılı sözleşmelerinin fiyatlamalarında, dolar yukarı, avro ve İMKB-30 aşağı şeklinde beklentiler geliştiği düşünülebilir.

Grafik 2.2-8: Vadelerine Göre Uzlaşma Fiyatları ve Bir Önceki Fiyata Göre Yüzde Değişim

Kaynak: VOBAŞ

2.3 Bankacılık Sektörü Görünümü

2.3.1 Temel Göstergelerdeki Gelişmeler

2008 yılından beri toplam 49 bankanın bulunduğu bankacılık sektöründe, belirli bir yavaşlama gözlenmekle birlikte, büyümenin devam ettiği anlaşılmaktadır. 2008 yılındaki artışın oldukça gerisinde olsa da, toplam şube sayısı 2009 yılında bir önceki yıla göre 277 adet artmış ve sektördeki toplam şube sayısı 9.581'e ulaşmıştır. 2009 yılındaki personel sayısı artışı, 2008 yılındaki artışın oldukça uzağında olmakla beraber personel sayısı söz konusu dönemde bir önceki yıla göre %0,8 artış göstermiştir. 2009 yılında ATM sayısı ve POS cihazı sayısı sırasıyla, %9,1 ve %8,6 oranında artarken, internet bankacılığı müşteri sayısı %15,1 oranında büyümüştür. İnternet bankacılığındaki artış banka açısından yaygınlaşan bir dağıtım kanalı olma özelliğini vurgularken, müşteriler açısından işlem kolaylığı ve maliyet avantajları sunmaktadır.

Tablo 2.3-1: Bankacılık Hizmetlerine Erişim Göstergeleri

	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09	2008-2009 Değişim
Banka Sayısı	51	50	50	49*	49*	49*	49*	49*	0
Kamu Mevduat Bankaları	3	3	3	3	3	3	3	3	0
Özel Mevduat Bankaları	17	14	12	11	11	11	11	11	0
TMSF Bünyesindeki Bankalar	1	1	1	1	1	1	1	1	0
Küresel Sermayeli Mevduat Bankaları (1)	13	15	17	17	17	17	17	17	0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13	13	13	0
Katılım Bankaları	4	4	4	4	4	4	4	4	0
Şube Sayısı	6.568	7.302	8.122	9.304	9.344	9.374	9.428	9.581	277
Mevduat Bankaları	6.241	6.904	7.658	8.724	8.758	8.783	8.832	8.968	244
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	35	42	42	44	46	50	46	44	0
Katılım Bankaları	292	356	422	536	540	541	550	569	33
Personel Sayısı	138.724	150.966	167.760	182.667	182.120	182.468	182.226	184.216	1.549
Mevduat Bankaları	127.851	138.599	153.212	166.328	165.768	165.957	165.483	167.074	746
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	5.126	5.255	5.361	5.307	5.279	5.296	5.275	5.340	33
Katılım Bankaları	5.747	7.112	9.187	11.032	11.073	11.215	11.468	11.802	770
ATM Sayısı	14.836	16.513	18.795	21.953	22.291	22.733	23.284	23.952	1.999
POS Sayısı (Bin Adet)	1.141	1.283	1.629	1.886	1.891	1.975	2.007	2.048	162
Intern. Bank.Aktif Müşt.Say. (Bin Ad.)	3.177	3.368	4.274	5.169	5.419	5.593	5.753	5.949	780

Kaynak: BDDK, BKM, TBB

* Tasfiye sürecindeki bir banka toplama dahil edilmemiştir. (1) Banka sermayesinin %50 ve üzeri yabancılara ait olan bankalar.

Bankacılık sektörü 2009 yılsonu itibarıyla güçlü bir sermaye yapısına sahip bulunmaktadır. Küresel krize rağmen sektörün sermaye yapısına ilişkin rasyolarının yıl boyunca artış göstermesi sektörün olumsuz çevre koşullarına dayanıklılığını ortaya koymuştur. Sektörün özkaynakları 2009 yılı boyunca artış göstermiştir. Toplam kaynaklar içerisinde özkaynakların payı yükselmiştir. Yurt içi talepteki gerileme 2009 yılı süresince kredi talebini olumsuz etkilemiş, özkaynaklardaki artışın da etkisiyle kredilerin toplam özkaynaklara oranı azalma yönünde bir trend göstermiştir. Sektörün artan likiditesi borç ödeyebilirlik kapasitesinin yüksek olduğunu göstermektedir. Kur riskinin temel göstergesi olarak değerlendirilen yabancı para net genel pozisyonu/özkaynaklar oranı yasal limitler içinde ve çok sınırlı bir büyüklükte seyretmeye devam etmektedir. Bilanço dışı işlemlerin toplam aktiflere oranı 2009 yılı boyunca dalgalı bir seyir izlemiştir. Yılın ilk üç çeyreğinde artan takipteki alacaklar/brüt krediler oranı yılın son çeyreğinde bir önceki çeyreğe göre değişmemiştir. Takipteki alacaklar için ayrılan karşılıkların 2009 yılı artması olması aktif kalitesi açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Sektörde bireysel kredilerin toplam krediler içindeki payı %33 civarında seyretmektedir. 2009 yılı bankacılık sektörünün kârlılık göstergeleri açısından olumlu bir yıl olmuş, sektörün %99,8'ini oluşturan 46 banka yılı kârla kapatmıştır. Aktif ve özkaynak kârlılıkları da yıl boyunca artmıştır. Faiz gelirleri sektörün kârlılığında önemli bir etken olmuştur.

Tablo 2.3-2: Bankacılık Sektörü Finansal Sağlık Göstergeleri

(%)	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09
Sermaye Yeterliliği Standart Rasyosu	23,7	22,3	18,9	18,0	18,5	19,2	20,0	20,5
Serbest Sermaye/Toplam Özkaynaklar	65,7	72,6	75,3	77,0	78,5	78,9	79,4	79,6
Toplam Özkaynaklar/Toplam Yab. Kaynaklar (1)	15,5	13,5	15,0	13,4	13,9	14,6	15,2	15,3
Toplam Özkaynaklar/Toplam Aktifler	13,4	11,9	13,0	11,8	12,2	12,7	13,2	13,3
Krediler/Toplam Özkaynaklar	286,0	367,8	376,6	425,7	399,2	376,4	356,4	354,5
Likidite Göstergesi (2)	51,8	50,3	47,0	34,4	37,2	39,0	41,5	43,0
Yab. Para Net Genel Poz. /Özkaynaklar	-0,2	0,5	-0,3	0,0	0,6	0,5	0,6	0,1
Bilanço dışı İşlemler/Toplam Aktifler	55,5	66,3	66,3	64,9	70,1	67,5	78,8	69,5
Takipteki Alacaklar/Brüt Krediler	4,8	3,8	3,5	3,6	4,5	4,9	5,3	5,3
T.G.A. Karşılığı/Takipteki Alacaklar	88,7	89,7	86,8	79,9	77,5	79,6	80,4	83,5
Bireysel Krediler/Toplam Krediler	31,1	32,3	33,2	32,1	31,8	33,0	33,0	33,3
Kâr Eden Banka Sayısı/Toplam Banka Sayısı	45/51	41/50	46/50	45/49	46/49	46/49	46/49	46/49
Kâr Eden Bankaların Aktifleri/Toplam Aktifler	93,9	99,4	99,3	99,9	99,8	99,8	99,8	99,8
Vergi Sonrası Aktif Kârlılığı (ROA)	1,7	2,5	2,8	2,0	2,1	2,2	2,4	2,6
Vergi Sonrası Özkaynak Kârlılığı (ROE)	10,9	19,2	21,7	16,8	17,7	18,2	19,2	20,2
Prov. Son. Net Faiz Gel./Toplam Brüt Gel.(3)	30,8	26,9	26,7	24,8	25,3	27,9	29,3	30,6
Faiz Giderleri/Toplam Giderler	55,8	65,3	67,1	67,3	66,2	64,4	63,0	60,9
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	176,3	160,9	158,0	156,5	173,8	183,7	189,9	196,1
Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler	52,0	79,3	72,3	65,5	75,0	73,5	70,7	68,7

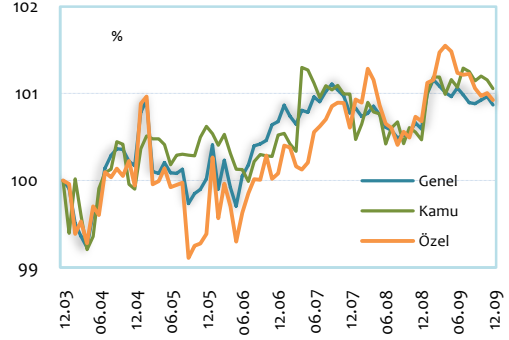
(1) Toplam Yabancı Yükümlülükler=Toplam Yükümlülükler-Toplam Özkaynaklar (2) Likidite Göstergesi = (Nakit Değerler+Bankalardan (Merkez Bankası ve Para Piyasalarından Alacaklar dahil) Alacaklar+Alım Satım Amaçlı Menkul Değerler+Satılmaya Hazır Menkul Değerler+Zorunlu Karşılıklar)/(Mevduat+Bankalara (Merkez Bankası ve Para Piyasalarına Borçlar dahil) Borçlar) (3) Toplam Brüt Gelirler= Faiz Gelirleri+Faiz Dışı Gelirler

BDDK Performans Endeksi (BDDK-PE) 2009 yılının ilk yarısında artarken ikinci yarısında düşmüştür. Endeks değeri 2009 yılsonu itibarıyla, takip edildiği tüm zaman aralığının en yüksek yıl sonu değeridir. Endeks bileşenleri aktif kalitesi dışında geçen yıl sonuna göre artış göstermiştir.

- Likidite bileşeni yıl boyunca artış eğiliminde olmuştur. 2009 yılsonu itibarıyla likidite bileşeni tarihi en yüksek seviyesinde bulunmaktadır. Yüksek likidite borç ödeyebilirlik düzeyinin iyi olduğunu göstermekle birlikte gelecek dönem kârlılığı üzerinde olumsuz etkilerde bulunabilecektir.
- Sektörün özkaynak durumu izlenmesi amacıyla oluşturulan özkaynak bileşeninin baz yılının üzerinde seyrettiği tek dönem, 2009 yılının ikinci yarısı olmuştur. Bu bağlamda, sermaye yapısındaki güçlenme olumlu olarak değerlendirilmektedir.
- Kur riski bileşeni analiz dönemi boyunca en düşük değerinde olması küçük çapta bir kur riski artışına işaret etmektedir. Yılın son çeyreğinde kur riski bileşen değerinin 100'e yaklaşması kur riskinin görece azaldığına işaret etmektedir.
- Kârlılık göstergesi yılın ikinci yarısında düşmekle birlikte 2009 yılı boyunca baz yılının üzerinde seyretmiştir.
- Aktif kalitesindeki azalma 2009 yılı boyunca devam etmiştir. Bileşenin değeri son üç yılın en düşük noktasında olmakla birlikte baz yılı değerinin oldukça üzerindedir.

Tablo 2.3-3: Bankacılık Sektörü Performans Endeksi

Dönem	PE	Likidite	Öz-kaynak	Kur Riski	Kârlılık	Aktif Kalitesi
2003	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2004	100,2	100,2	99,5	100,1	99,7	101,3
2005	100,0	100,7	99,3	99,8	98,5	102,2
2006	100,7	100,4	99,4	100,1	100,5	102,9
2007	100,8	101,6	99,4	99,1	101,0	103,2
2008	100,6	101,7	98,9	100,0	99,6	103,3
03.09	101,1	101,8	99,3	100,0	101,7	103,1
06.09	101,1	102,0	99,6	99,5	101,7	103,0
09.09	100,9	102,1	100,0	99,1	101,1	102,9
12.09	100,9	102,1	100,1	99,3	100,7	102,8

Mevduat faiz oranlarında 2009 yılı süresince yaşanan belirgin gerilemenin kredi maliyetlerinin azalması üzerinde önemli etkisi olmuştur. Geçen yılsonuna göre faiz marjındaki azalma 2,1 puanı bulmuştur. Merkez Bankasınca zorunlu karşılıklar uygulanan faiz oranının dönem boyunca azalması kamusal yükümlülüklerin toplam kredi maliyeti içindeki payında görece artışa neden olmuştur.

Tablo 2.3-4: Aracılık Maliyetlerindeki Gelişmeler

(%)	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09
(a) Mudiye ödenen net faiz (c-b)	16,6	19,7	18,3	21,7	15,4	15,0	14,1	13,5
(b) Mudi tarafından ödenen vergi (puan)	3,6	3,5	3,2	3,9	2,7	2,7	2,5	2,4
(c) Bankaca ödenen faiz	20,2	23,2	21,5	25,6	18,1	17,7	16,6	15,9
(d) Mevduat üzerindeki kamusal yük (puan)	1,2	1,2	1,2	1,4	1,2	1,2	1,2	1,2
(e) Kredi faiz oranı (c+d)	21,4	24,4	22,7	27,0	19,3	18,9	17,8	17,1
(f) Kredi müşterisince ödenen vergiler (puan)	0,7	1,0	0,9	1,1	0,8	0,8	0,7	0,6
(g) Müşteri üzerindeki top. kredi maliyeti (e+f)	22,1	25,4	23,6	28,1	20,1	19,6	18,5	17,8
(h) Faiz marjı (puan) (g-a)	5,5	5,7	5,3	6,4	4,6	4,6	4,4	4,3
(i) Top. kredi maliyeti içeri. kam. yük. payı (h/g)	25,0	22,4	22,5	22,6	23,1	23,5	23,8	24,0

(a) Söz konusu dönemlerdeki kamusal yükümlülükler düşüldükten sonra mudinin eline geçen net faiz oranıdır. (b) Tasarruf sahipleri üzerindeki gelir vergisi stopajı gibi alınan kamusal yükümlülüklerdir. (c) Banka tarafından mudiye verilen 1 ay vadeli yıllık TL mevduat faiz oranıdır. (d) Banka tarafından mudiden toplanan fonlar üzerindeki TMSF primi, BDDK giderlerine katılma payı ve zorunlu karşılık yükümlülüklerinden oluşan kamusal nitelikli ödemelerdir. (e) Banka tarafından kâr ve operasyonel gider marjları sıfır varsayılarak hesaplanan başa baş kredi faiz oranıdır. (f) Kurumsal kredi müşterisi üzerindeki BSMV ile gider kabul edilen vergilerin vergi matrahından düşülmesinin maliyet azaltıcı etkisi dikkate alınmıştır.

2.3.2 Finansal Tablolar Analizi

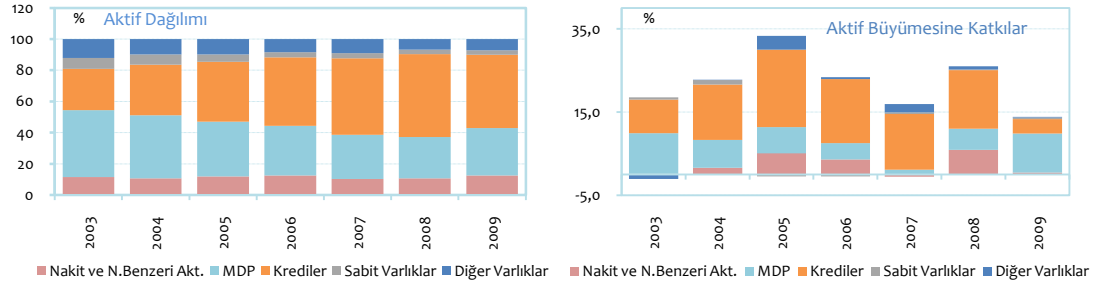
Bankacılık sektörünün toplam aktif büyüklüğü, 2009 yılının sonu itibarıyla geçen yıla göre %13,8 büyüyerek 833,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2009 yılında, aktif kalemleri içinde en yüksek büyüme %35,5 oranı ile menkul kıymetler kaleminde gözlenmiştir. Söz konusu büyüme neticesinde, menkul kıymetlerin toplam bilanço içinde payı 2009 yılında bir önceki yıla göre %26,5'ten %31,5'e yükselirken, krediler kaleminde gözlenen %5,9'lık kısıtlı büyüme, bu kalemin, bilanço içindeki payının %50'nin altına inmesine neden olmuştur. Menkul kıymetler portföyüne yapılan plasmanlarda, 2009 yılındaki belirgin artış, kredilerdeki yavaşlamayla birlikte değerlendirildiğinde, aracılık fonksiyonu açısından olumsuz bir görünüm ortaya koymaktadır. TP varlıklardaki büyüme, 2009 yılında %20'ler civarında bir seyir çizerken, YP varlıklardaki büyüme %0,3 olarak gerçekleşmiştir.

2009 yılında toplam bilanço içinde %61,7'lik payı ile sektörün en büyük yabancı kaynağı olmayı özelliğini devam ettiren mevduat kalemi, bir önceki yıla göre %13,2 büyümüştür. Mevduat kaleminde, krediler kalemine göre daha yüksek bir büyüme gerçekleşmesi, 2008 yılında %80,8 olan mevduatın krediye dönüşüm oranının 2009 yılında %76,3'e inmesine neden olmuştur. Sektör özkaynaklarındaki artış 2009 yılında da devam etmiş ve özkaynakların bilanço içindeki payı %13,3'e yükselmiştir. Özkaynaklardaki artışta yüksek dönem kârı, ödenmiş sermaye tutarındaki artış ve bünyede bırakılan kâr büyüklüğü etkili olmuştur. Toplam TP kaynaklar, 2009 yılında bir önceki yıla göre %19,6 büyüme gösterirken, YP kaynaklarda %3,2'lik sınırlı bir artış olmuştur.

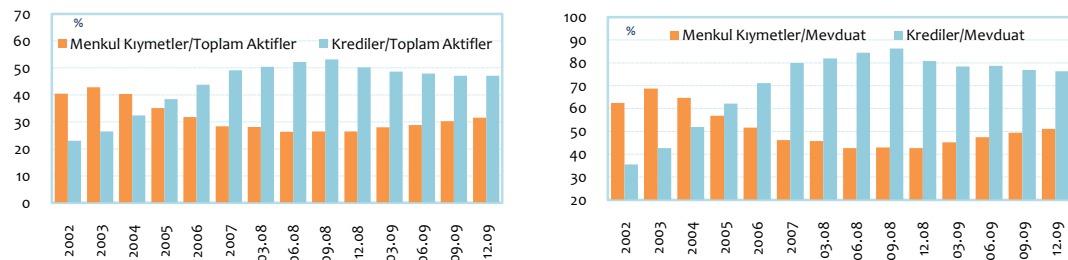
Tablo 2.3-5: Bankacılık Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

	Milyar TL					Geçen Yıla Göre % Değ.		Bilanço Oran, %	
	2008	03.09	06.09	09.09	12.09	2008	2009	2008	2009
Aktif									
Nakit Değerler	6,0	5,5	5,7	5,6	7,6	19,7	26,8	0,8	0,9
Bank., TCMB ve Para Piy.Alac.	88,7	92,3	94,3	95,4	90,3	60,5	1,8	12,1	10,8
Menkul Kıymetler	194,0	211,1	221,8	241,5	262,9	17,8	35,5	26,5	31,5
Net TGA	2,8	3,9	3,8	4,2	3,6	107,5	26,3	0,4	0,4
Krediler	367,4	366,2	368,2	375,7	392,6	28,6	6,9	50,2	47,1
İşt. Bağ. ve Bir. Kont.Ed. Ort.	10,3	10,2	11,0	12,1	12,7	-5,2	23,2	1,4	1,5
Diğer	63,3	64,5	63,5	63,6	64,4	7,7	1,8	8,6	7,7
Toplam	732,5	753,8	768,2	798,0	834,0	26,0	13,9	100,0	100,0
Toplam TP Varlıklar	510,2	518,3	545,9	581,6	611,0	22,3	19,8	69,7	73,3
Toplam YP Varlıklar	222,3	235,5	222,3	216,5	223,0	35,2	0,3	30,3	26,7
Pasif									
Mevduat (Toplanan Fonlar)	454,6	467,1	467,6	488,9	514,6	27,4	13,2	62,1	61,7
Para piy., TCMB Borçlar	0,4	1,6	1,2	0,8	0,8	70,6	99,6	0,1	0,1
Bankalara Borçlar	92,7	92,2	91,9	85,4	86,1	29,9	-7,2	12,7	10,3
Repo İşlemlerinden Sağlanan Fonlar	40,8	42,7	49,4	55,3	60,7	46,9	48,9	5,6	7,3
İhraç Edilen Menkul Kıymetler (Net)	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	-	-	0,0	0,0
Diğer	57,6	58,5	60,3	62,2	60,8	16,3	5,6	7,9	7,3
Özkaynaklar	86,4	91,7	97,8	105,4	110,9	13,9	28,3	11,8	13,3
Toplam	732,5	753,8	768,2	798,0	834,0	26,0	13,9	100,0	100,0
Toplam TP Kaynaklar	476,8	488,3	510,3	539,6	570,2	23,3	19,6	65,1	68,4
Toplam YP Kaynaklar	255,7	265,5	257,9	258,4	263,9	31,2	3,2	34,9	31,6

Bankaların küresel kriz koşullarının devam ettiği bir ortamda likit kalma yönündeki tercihleri, bilançoda kredilerin payının azalmasına, nakit değerlerin ve menkul değerler portföyünün payının artmasında etkili olmuştur. Toplam aktifler 2009 yılında geçen yıla göre %13,8'lik bir büyüme göstermiştir. Bu artışın 9,4 puanı menkul değerler portföyünden kaynaklanırken 3,4 puanı kredilerdeki artıştan gelmiştir.

Grafik 2.3-1: Toplam Aktiflerin Dağılımı ve Aktif Büyümesine Katkıları

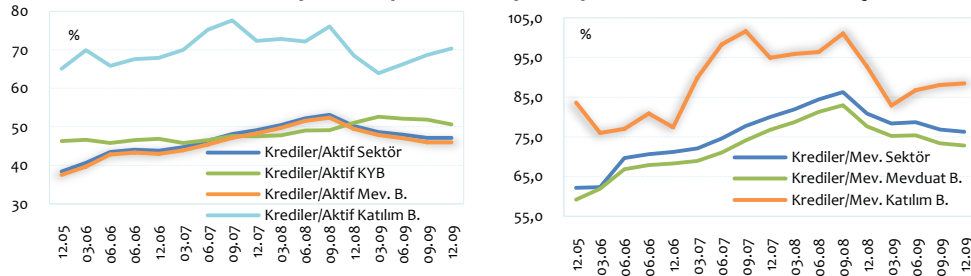
Kredilerin toplam aktifler içindeki payı son bir yılda 3,1 puan azalırken menkul kıymetlerin toplam aktifler içindeki payı 5 puan artmıştır. Mevduatın krediye dönüşüm oranı son bir yılda 4,5 puan azalma göstermiştir.

Grafik 2.3-2: Bankaların Plasmın Alanları

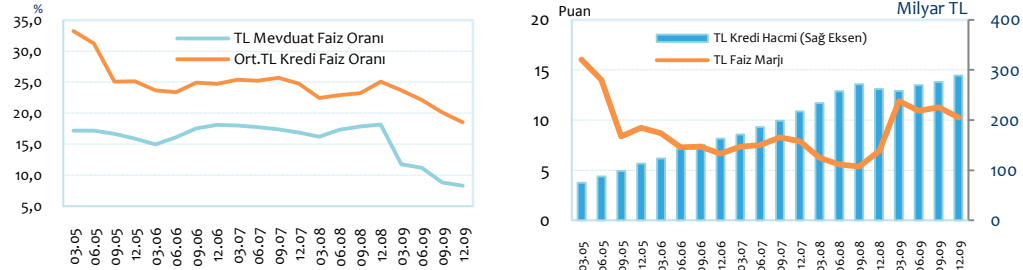
Fonksiyon grupları itibarıyla kredilerin toplam aktiflere oranı değerlendirildiğinde geçen yılsonuna göre mevduat bankalarında 3,5 puan, kalkınma ve yatırım bankalarında 0,4 puan azalma olduğu görülmektedir. Söz konusu dönemde katılım bankalarında kredilerin toplam aktiflere oranının 1,9 puan artması aracılık fonksiyonu açısından olumlu olarak değerlendirilmektedir. Bankacılık sektörünün aracılık fonksiyonu kredilerin mevduata oranı ile değerlendirilirse, toplam mevduatın %76,3'ü 2009 yılsonu itibarıyla krediye dönüşmüştür. Söz konusu oran geçen yıl sonuna göre 4,6 puanlık bir gerilemeyi işaret etmekte olup, sektörün aracılık fonksiyonu bağlamında olumsuz olarak değerlendirilmektedir. Yılın ikinci yarısında mevduat bankalarında krediler/mevduat oranındaki gerilemenin devam ettiği, katılım bankalarında ise yılın ikinci yarısında söz konusu gösterge itibarıyla görece bir iyileşmenin yaşandığı dikkat çekmektedir.

Grafik 2.3-3: Kredilerin Fonksiyon Grupları İtibarıyla Toplam Aktif ve Mevduat İçindeki Payı

TCMB tarafından bankalardan alınan ortalama kredi ve mevduat faiz oranlarının gelişimi incelendiğinde, son bir yılda mevduat faiz oranlarında 9,9 puan, kredi faiz oranlarında 6,5 puan düşme görülmektedir. Faiz marjında 2008 yılının son çeyreğinden itibaren başlayan yükselme 2009 yılının son çeyreğinde hafif bir düşüş göstermiştir. Faiz marjının gelişimi bankaların kârları ve kredi talebi üzerindeki belirleyici etkisi nedeniyle yakından takip edilmektedir.

Grafik 2.3-4: Kredi ve Mevduat Faiz Oranları

Kaynak: TCMB, BDDK

Krediler içinde geçen yılsonuna göre en yüksek oranlı artış tüketici kredilerinde olmuş ve söz konusu krediler %12,2 artmıştır. Kredi kartları da söz konusu dönemde %7,9'luk bir artış göstermiştir. Krediler içinde ihracat kredilerinde geçen yılsonuna göre %13,9'luk bir küçülme yaşanması dikkat çekmektedir. Dış talepteki gerilemeye bağlı olarak toplam ihracatta yaşanan gerileme ihracat kredilerindeki azalmada belirleyici olmuştur.

Tablo 2.3-6: Bankacılık Sektöründe Kredilerin Gelişimi

	Milyon TL						Önceki Çeyreğe Göre % Artış			
	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09	03.09	06.09	09.09	12.09
Tüketici Kredileri	67.668	82.155	82.577	85.642	87.899	93.337	-0,7	3,7	2,6	6,2
İşletme Kredileri	58.149	82.673	83.012	80.077	79.616	85.259	0,3	-3,5	-0,6	7,1
Kredi Kartları	27.806	52.262	33.893	35.937	36.387	37.612	-2,8	6,0	1,3	3,4
İhracat Kredileri	21.807	30.421	30.318	28.481	28.158	26.204	-0,4	-6,1	-1,1	-6,9
Diğer Yat. Kred.	13.776	23.633	25.062	23.979	22.938	23.890	6,0	-4,3	-4,3	4,1
Diğer Krediler	96.411	96.302	111.378	114.033	120.733	126.318	4,8	2,4	5,9	4,6
Toplam	285.616	367.445	366.239	368.150	375.731	392.621	-0,5	0,5	2,1	4,5

Kutu 3: Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yapısının Görünümü

Aralık 2009	Bankanın Toplam Aktiflerindeki Payı (%)	Hissedarların Kamu, Özel ve Yabancı Dağılımı (%)				
		Kamu	Özel	Küresel Sermaye Payı (%)		
				Oransal Pay(*)	Borsa Payı	Toplam (**)
Banka Adı						
ABN AMRO BANK N.V.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ADABANK A.Ş.	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
AKBANK T.A.Ş.	11,4	0,0	64,6	10,3	25,1	35,4
AKTİF YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,1	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ALBARAKA TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	0,8	0,0	23,9	61,9	14,2	76,1
ALTERNATİFBANK A.Ş.	0,4	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ANADOLUBANK A.Ş.	0,5	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
ARAP TÜRK BANKASI A.Ş.	0,1	15,4	20,6	64,0	0,0	64,0
ASYA KATILIM BANKASI A.Ş.	1,4	0,0	60,0	0,0	40,0	40,0
BANK MELLAT	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
BANKPOZİTİF KREDİ VE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,2	0,0	30,2	69,8	0,0	69,8
BİRLEŞİK FON BANKASI A.Ş.	0,1	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
CALYON YATIRIM BANKASI TÜRK A.Ş.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
CİTİBANK A.Ş.	0,6	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
DENİZBANK A.Ş.	2,6	0,0	0,2	75,0	24,9	99,9
DEUTSCHE BANK A.Ş.	0,2	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
DİLER YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
EUROBANK TEKFEN A.Ş.	0,5	0,0	30,0	70,0	0,0	70,0
FİNANSBANK A.Ş.	3,5	0,0	0,2	58,2	41,5	99,8
FORTİS BANK A.Ş.	1,4	0,0	5,6	65,0	29,4	94,4
GSD YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
HABİB BANK LİMİTED	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
HSBC BANK A.Ş.	1,7	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ING BANK A.Ş.	1,8	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
İLLER BANKASI	1,0	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
İMKB TAKAS VE SAKLAMA BANKASI A.Ş.	0,2	13,8	81,3	4,9	0,0	4,9
JP MORGAN CHASE BANK NATIONAL ASSOCIATION	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
KUVEYT TÜRK KATILIM BANKASI A.Ş.	0,8	18,7	1,1	80,2	0,0	80,2
MERRILL LYNCH YATIRIM BANK A.Ş.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
MILLENNIUM BANK A.Ş.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
NUROL YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	100,0	0,0	0,0	0,0
SOCIETE GENERALE S.A.	0,0	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
ŞEKERBANK T.A.Ş.	1,1	0,0	58,5	0,0	41,5	41,5
T.C. ZİRAAT BANKASI A.Ş.	14,9	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TAİB YATIRIM BANKASI A.Ş.	0,0	0,0	0,7	99,3	0,0	99,3
TEKSTİL BANKASI A.Ş.	0,3	0,0	94,7	0,0	5,3	5,3
TURKISH BANK A.Ş.	0,1	0,0	60,0	40,0	0,0	40,0
TURKLAND BANK A.Ş.	0,1	0,0	9,0	91,0	0,0	91,0
TÜRK EKONOMİ BANKASI A.Ş.	1,8	0,0	52,8	35,1	12,1	47,2
TÜRKİYE FİNANS KATILIM BANKASI A.Ş.	1,0	0,0	35,3	64,7	0,0	64,7
TÜRKİYE GARANTİ BANKASI A.Ş.	12,6	0,0	39,7	20,8	39,5	60,3
TÜRKİYE HALK BANKASI A.Ş.	7,3	75,0	1,2	0,0	23,9	23,9
TÜRKİYE İHRACAT KREDİ BANKASI A.Ş.	0,8	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0
TÜRKİYE İŞ BANKASI A.Ş.	13,6	0,0	77,1	0,0	22,9	22,9
TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,2	99,1	0,9	0,0	0,0	0,0
TÜRKİYE SİNAİ KALKINMA BANKASI A.Ş.	0,8	5,3	70,7	0,0	24,0	24,0
TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI T.A.O.	7,8	73,6	2,9	0,0	23,5	23,5
WESTLB A.G.	0,1	0,0	0,0	100,0	0,0	100,0
YAPI VE KREDİ BANKASI A.Ş.	7,7	0,0	45,4	38,1	16,5	54,6
Toplam (%)	100,0	28,4	32,1	19,6	19,9	39,5

Yabancı (oransal ve borsa) ve kamunun (Türkiye) payları dışında kalan ve gerçek kişileri, vakıf, munzam sandık, yurt dışı yerleşiklere tutulmayan borsa paylarını ve benzeri hissedarları da kapsayan paydır.

(*) Oransal hesaplama = (bankadaki yabancı hisse oranı * bankanın aktifleri) / sektörün toplam aktifleri

(**) Toplam = oransal hesaplama + borsa payları.

Kaynak: BDDK, MKK, Bankalardan Alınan Veriler. **Aylık veriler geçici olup,** yuvarlamadan ve bilgi kaynakları arası farklılıklardan oluşan ufak hatalar bulunabilir.

Türk bankacılık sektöründe aktif büyüklüklerine göre kamu sermayesinin payı geçen yılsonuna göre 0,3 puan artarken özel sektörün payı yaklaşık 2,4 puan düşmüştür. Söz konusu dönemde küresel sermayeli bankaların oransal payı 0,2 puan azalmıştır. Küresel sermayenin borsa payı geçen yılsonuna göre 2,4 puan artmıştır. Söz konusu pay da dikkate alındığında küresel sermayenin toplam payı geçen yıl sonuna göre 2,1 puan artarak %39,5'e yükselmiştir.

Toplam bireysel kredilerin dağılımında 2009 yılı sonunda geçen yılsonuna göre tüketici kredilerinin payı artarken kredi kartlarının payında azalma yaşanmıştır. Tüketici kredileri geçen yılsonuna göre %11,3 artarken kredi kartları %6,5 artmıştır. Tüketici kredileri içinde taşıt kredilerinde azalma devam ederken, geçen yılsonuna göre konut kredileri %13,7, ihtiyaç kredileri %14,7 artmıştır.

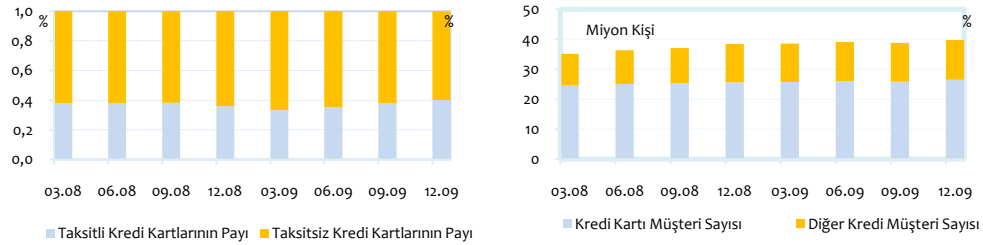
Tablo 2.3-7: Bireysel Krediler

Milyon TL	2004	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09
Tüketici Kredileri	12.731	29.462	47.575	67.877	83.219	82.571	85.553	87.516	92.604
Konut	2.631	13.037	23.377	32.448	39.278	39.011	40.417	41.649	44.641
Taşıt	4.194	6.445	6.661	6.154	5.530	4.946	4.849	4.512	4.344
İhtiyaç	5.585	8.715	15.719	25.860	33.206	33.463	35.170	36.273	38.096
Diğer	320	1.264	1.818	3.414	5.205	5.151	5.117	5.082	5.523
Kredi Kartları	13.920	17.259	21.526	27.103	34.230	33.396	35.616	35.700	36.469
Taksitli	3.784	6.103	9.027	10.772	12.384	11.265	12.552	13.634	14.782
Taksitsiz	10.137	11.156	12.499	16.331	21.847	22.131	23.064	22.066	21.688
Toplam Bireysel	26.651	46.721	69.101	94.980	117.449	115.967	121.169	123.216	129.073

Kredi kartları içinde taksitli kredilerin payı 2009 yılının ikinci yarısından itibaren artmaya başlamıştır. Geçen yılsonuna göre taksitli kredi kartlarının toplam kredi kartları içindeki payının 4,1 puan artmasında tüketici güveninde görece iyileşmenin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Kredi kartlarının takibe dönüşüm oranındaki yılın ilk üç çeyreğinde artış yönündeki eğilim son çeyrekte durmuştur. Takibe düşen kredi kartları alacakları oranının geçen yılsonuna göre 3,8 puanlık ciddi bir artış göstermesi sektörün kredi riskini artırmaktadır. Takibe düşen kredi kartı müşterilerinin toplam kredi kartı müşterilerine oranındaki artış yılın son çeyreğinde azalma göstermiştir. 2009 yılı sonu itibarıyla toplam kredi kartı müşterilerinin %8,7'si takibe düşmüştür.

Grafik 2.3-5: Kredi Kartları Bakıyesi ve Müşteri Sayılarının Gelişimi

Bankacılık sektörünün ikinci en önemli plasman kalemi olmayı sürdüren menkul değerler portföyü 2009 yılında, toplam aktif büyümesinin üzerinde, bir önceki yıla göre %35,5'lik önemli bir artış göstermiştir. 2009 yılında, menkul değerler portföyünü oluşturan temel bileşenlerden vadeye kadar elde tutulacak menkul değerlerden satılmaya hazır menkul değerlere doğru bir kayma yaşanmıştır. Söz konusu değişiklikte faizlerdeki düşme beklentisi sonucu bankaların ticari portföylerini artırma yönündeki politikaları etkili olmuştur. Fonksiyon grupları itibarıyla mevduat bankalarının menkul değerler portföyünün neredeyse tamamını ellerinde tutmaya devam ettikleri görülmektedir.

Tablo 2.3-8: Menkul Değerler Portföyünün Bileşenleri

	Milyon TL					% Pay				
	2005	2006	2007	2008	2009	2005	2006	2007	2008	2009
Mevduat Bankaları	140.856	157.189	162.175	191.630	258.556	98,5	98,9	98,5	98,8	98,4
Alım-Satım Amaçlı	16.828	13.957	10.575	3.533	5.186	11,9	8,9	6,5	1,8	2,0
Satılmaya Hazır	76.597	94.895	110.959	73.330	139.195	54,4	60,4	68,4	38,3	53,8
Vadeye Kadar Elde Tutulacak	47.432	48.338	40.642	114.767	114.175	33,7	30,8	25,1	59,9	44,2
Katılım Bankaları	19	5	15	24	1.029	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4
Alım-Satım Amaçlı	2	1	7	13	3	8,1	16,5	45,6	55,8	0,3
Satılmaya Hazır	18	4	2	3	653	91,9	83,5	15,5	12,6	63,5
Vadeye Kadar Elde Tutulacak	0	0	6	8	372	0,0	0,0	38,8	31,6	36,2
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	2.160	1.746	2.536	2.336	3.289	1,5	1,1	1,5	1,2	1,3
Alım-Satım Amaçlı	511	281	598	190	329	23,6	16,1	23,6	8,1	10,0
Satılmaya Hazır	1.340	1.250	1.722	1.779	2.219	62,0	71,6	67,9	76,1	67,5
Vadeye Kadar Elde Tutulacak	309	215	216	368	741	14,3	12,3	8,5	15,7	22,5
Toplam Menkul Değerler Portföyü	143.035	158.940	164.727	193.990	262.874	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Alım-Satım Amaçlı	17.340	14.239	11.180	3.736	5.518	12,1	9,0	6,8	1,9	2,1
Satılmaya Hazır	77.955	96.149	112.683	75.112	142.068	54,5	60,5	68,4	38,7	54,0
Vadeye Kadar Elde Tutulacak	47.741	48.553	40.864	115.142	115.288	33,4	30,5	24,8	59,4	43,9

Menkul değerler portföyünün menkul kıymet türlerine göre kompozisyonunda devlet tahvillerinin %80'in üzerinde ağırlığı devam etmektedir. Hazinece yurt dışında ihraç edilen Eurobond ve benzeri tahviller %12 civarında bir paya sahiptir. Bankalarca tutulan menkul değerler portföyünün kompozisyonu sermaye piyasası borçlanma araçlarının neredeyse tümünün kamu tarafından kullanıldığını yansıtmaktadır. Alternatif sermaye piyasası araçlarının yaygınlaşması yönünde politikalar üretilmesi, özel sektöre alternatif kaynak yaratmanın yanında sermaye piyasalarının derinleşmesine de katkıda bulunacaktır.

Tablo 2.3-9: Menkul Kıymet Türlerine Göre Menkul Değerler Portföyü

	2006			2007			2008			2009		
	TP	YP	Top.	TP	YP	Top.	TP	YP	Top.	TP	YP	Top.
Menkul Değerler	74,6	38,5	113,1	121,3	43,4	164,7	144,8	49,1	194,0	213,3	49,6	262,9
Devlet Tahvilleri	72,7	22,7	95,4	119,4	20,7	140,1	142,0	17,5	159,4	204,8	12,7	217,5
Hazine Bonoları	0,4	0,0	0,4	0,1	0,0	0,1	1,6	0,0	1,6	6,9	0,0	6,9
Gelir Ort.Sen. / Gelire End.Senetler	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,1	0,0	1,1
Yab. Dev.Tar.İhraç Edil.Tah.ve Bon.	0,0	3,4	3,4	0,0	0,3	0,3	0,0	0,1	0,1	0,0	1,4	1,4
Haz.Y.Dış.İhr.Ed.E.bond ve Ben.Tah.	0,0	10,8	10,8	0,0	19,1	19,1	0,0	27,0	27,0	0,0	30,5	30,5
Krediye Bağlı Tahvil	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,7	3,7	0,0	3,6	3,6
Diğer	1,5	12,5	14,0	1,8	3,3	5,1	1,2	0,8	2,2	0,5	1,4	1,9
Repo Konusu Menkul Değerler	20,1	6,9	26,9	27,6	6,5	34,1	40,2	6,8	47,1	49,8	9,8	59,6
Teminata Verilen Menkul Değerler	13,0	5,9	18,9	14,6	4,6	19,2	21,4	11,8	33,3	22,5	11,2	33,7
Toplam Menkul Değerler	107,6	51,3	159,0	121,3	43,4	164,7	144,8	49,1	194,0	213,3	49,6	262,9

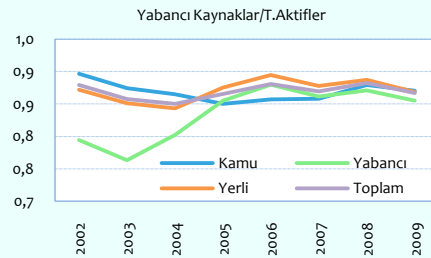
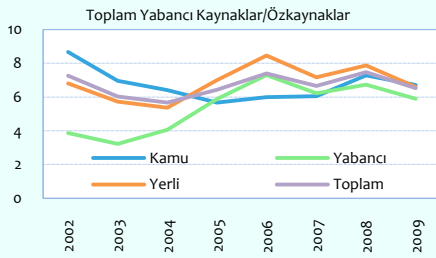
Not: Repo konusu menkul değerler ile teminata verilen menkul değerlere ilişkin tutarlar, 2007 ve sonraki dönemlerde menkul değer türlerine dağıtılmış olup, repo konusu ve teminata verilmiş menkul değer tutarları yalnızca bilgi amaçlı verilmektedir.

Kutu 4: Bankacılık Sektöründe Kaldıraç Oranı

Bankacılık sektörünün sahip olduğu kaynaklara göre ne kadar büyüdüğü için kaldıraç oranlarından faydalanılmaktadır. Bu çerçevede, Türk bankacılık sektörü için toplam yabancı kaynaklar/toplam aktifler ve toplam yabancı kaynaklar/toplam özkaynaklar oranları kullanılmıştır. Toplam yabancı kaynaklar/toplam aktifler oranı bankaların faaliyetlerinde ne oranda yabancı kaynak kullandıklarını analiz etmektedir. Türk bankacılık sektöründe toplam yabancı kaynaklar/toplam aktifler oranı dönem boyunca oldukça istikrarlı bir yapıda ve 0,87 civarında hareket etmiştir. Toplam yabancı kaynaklar/toplam özkaynaklar oranı bankaların özkaynaklarına oranla ne kadar yabancı kaynak yarattığını göstermekte olup, sektör genelinde 7 civarında bir görünüm sergilemektedir.

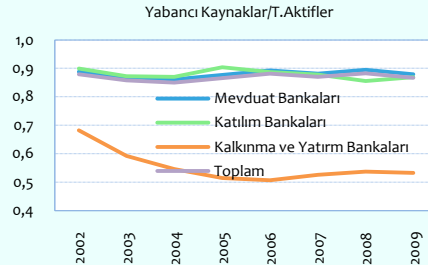
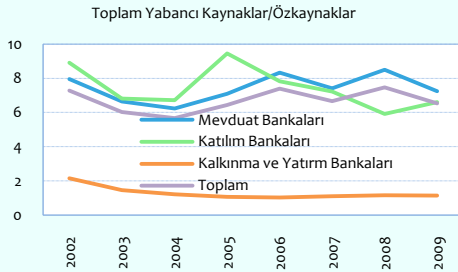
Toplam yabancı kaynaklar/toplam aktifler ve toplam yabancı kaynaklar/toplam özkaynaklar oranlarının gelişimi bankacılık sektöründeki sahiplik yapısına, fonksiyon gruplarına ve ölçek büyüklüğüne göre de analiz edilmiştir. Sahiplik yapısına göre incelendiğinde yabancı bankaların toplam yabancı kaynaklar/özkaynaklar oranının analiz dönemi başında diğer gruplardan geride olduğu 2005 yılı civarında diğer gruplara yakınsadığı görülmektedir. Benzer şekilde yabancı kaynaklar/toplam aktifler oranında da dönem başlarında yabancı bankaların diğer grupların gerisinde olduğu ve dönem ortalarından itibaren diğer grupları yakaladığı dikkat çekmektedir.

Sahiplik Yapısına Göre Oranlar

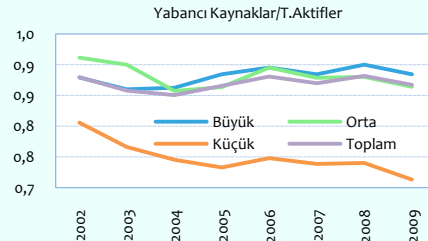
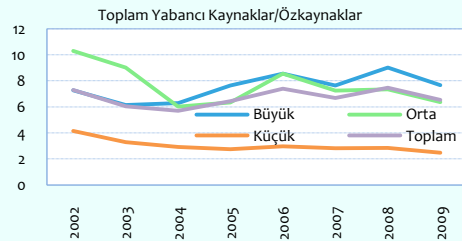
Fonksiyon grupları itibarıyla değerlendirildiğinde, toplam yabancı kaynaklar/özkaynaklar oranının mevduat bankalarında görece yüksek, kalkınma ve yatırım bankalarında ise düşük olduğu görülmektedir. Toplam yabancı kaynaklar/toplam aktifler oranı toplam varlıklar içinde borçların oranını göstermekte olup 2002-2009 döneminde kalkınma ve yatırım bankaları dışındaki banka gruplarında %90'a yakınsayan bir seyir izlemiştir. Söz konusu farklılaşmada kalkınma ve yatırım bankalarının özkaynak ağırlıklı kaynak yapısı etkili olmuştur.

Fonksiyon Grubuna Göre Oranlar

Ölçek büyüklüklerine göre incelendiğinde sektördeki büyük ölçekli bankaların daha yüksek kaldıraç oranlarıyla çalıştığı, küçük ölçekli bankaların ise belirgin olarak düşük kaldıraç oranlarına sahip olduğu dikkat çekmektedir. Küçük ölçekli bankalar özkaynaklarına göre daha düşük oranda yabancı kaynak yaratmaktadır. Küçük ölçekli bankaların yabancı kaynaklarının toplam aktiflere oranı diğer gruplara göre küçük kalmaktadır.

Ölçek Büyüklüğüne Göre Oranlar

Diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Türk bankalarının oldukça düşük kaldıraç oranlarıyla çalıştığı görülmektedir. Toplam aktifler/toplam özkaynaklar oranı itibarıyla incelenen ülkeler içinde Türkiye en düşük kaldıraç oranına sahip ülke konumundadır. Bu durum, bankacılık sektörünün diğer ülkelere göre büyüme potansiyelinin görece yüksek olabileceği şeklinde değerlendirilmektedir.

Toplam Aktifler/Toplam Özkaynaklar

	2005	2006	2007	2008
Fransa	22,7	22,2	24,4	23,8
Almanya	24,4	23,3	23,3	22,2
Japonya	20,4	18,9	22,2	27,8
İngiltere	16,4	16,4	18,2	22,7
Çin	22,7	19,6	17,2	16,4
Portekiz	17,2	16,1	16,1	16,4
İtalya	14,5	20,4	15,6	15,2
Hindistan	15,6	15,2	15,6	...
Yunanistan	16,9	14,9	15,2	22,2
İspanya	14,7	13,9	14,9	15,6
G.Afrika	12,7	12,7	12,7	...
Polonya	12,7	12,8	12,3	12,7
Kore	10,8	10,9	11,1	11,4
ABD	9,7	9,5	9,7	10,8
Türkiye	7,4	8,4	7,7	8,5
Rusya	7,8	8,3	7,5	7,4
Meksika	8,0	7,4	7,2	10,4

Kaynak: Global Financial Stability Report, Ekim 2009. Not: Sıralama 2007 yılına göre.

Küresel düzeyde faaliyet gösteren bankalarla karşılaştırıldığında Türk Bankacılık sektörünün kaldıraç oranlarının düşüklüğü oldukça çarpıcıdır. Toplam yabancı kaynaklar/özkaynaklar oranı Türk bankacılık sektöründe 7 civarında iken seçilen küresel bankaların ortalaması 30 civarındadır. Benzer şekilde toplam yabancı kaynaklar söz konusu küresel bankalarda kaynakların %96'sını oluştururken, Türk bankacılık sektöründe %88 civarında paya sahiptir.

Küresel Bankaların Kaldıraç Oranları

Yabancı Kaynaklar/Özkaynaklar	2004	2005	2006	2007	2008	Yabancı Kaynaklar/T.Aktifler	2004	2005	2006	2007	2008
The Royal Bank of Scotland	17,3	19,7	18,2	19,1	28,8	The Royal Bank of Scotland	0,95	0,95	0,95	0,95	0,97
Deutsche Bank	31,4	32,1	46,3	48,0	68,0	Deutsche Bank	0,97	0,97	0,98	0,98	0,99
Barclays Bank	31,1	36,8	35,4	36,8	42,3	Barclays Bank	0,97	0,97	0,97	0,97	0,98
BNP Paribas	34,5	30,3	25,3	27,5	34,2	BNP Paribas	0,97	0,97	0,96	0,96	0,97
Crédit Agricole	34,9	33,2	31,3	29,4	33,9	Crédit Agricole	0,97	0,97	0,97	0,97	0,97
JP Morgan Chase Bank	12,6	11,3	11,3	10,7	11,0	JP Morgan Chase Bank	0,93	0,92	0,92	0,91	0,92
HSBC Bank	43,7	23,9	20,1	18,7	16,4	HSBC Bank	0,98	0,96	0,95	0,95	0,94
Citibank	13,4	11,6	12,9	11,6	11,8	Citibank	0,93	0,92	0,93	0,92	0,92
Fortis Bank	37,7	21,7	38,9	40,9	45,7	Fortis Bank	0,97	0,96	0,97	0,98	0,98
The Bank of Tokyo	26,4	21,9	19,0	22,7	28,1	The Bank of Tokyo	0,96	0,96	0,95	0,96	0,97
The Bank of America	10,0	11,1	9,9	9,6	13,2	The Bank of America	0,91	0,92	0,91	0,91	0,93
Türk Bankacılık Sektörü	5,7	6,4	7,4	6,7	7,5	Türk Bankacılık Sektörü	0,85	0,87	0,88	0,87	0,88

Kaynak: Bankers' Almanac

Bankacılık sektörünün kaynakları içerisinde mevduatın ağırlıklı payı 2009 yılında da sürmüştür. Toplam mevduatın dağılımındaki gelişmeler değerlendirildiğinde; tasarruf mevduatı ve DTH'daki artışın toplam mevduattaki %13,2'lik yıllık artışın gerisinde kaldığı tespit edilmiştir. Mevduatın kompozisyonunda, tasarruf mevduatı ve DTH'nin payında geçen yıl sonuna göre azalma olurken, diğer mevduat türleri paylarını artırmıştır.

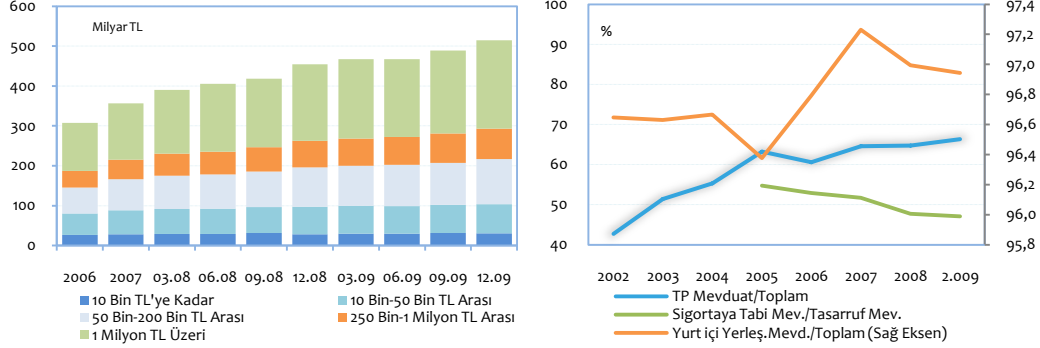
Tablo 2.3-10: Mevduat ve Cari Hesapların Gelişimi

	Milyon TL			Geçen Yıla Göre % Artış			% Pay		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Tasarruf	215.505	268.928	294.483	16,3	24,8	9,5	60,4	59,2	57,2
DTH	42.081	65.756	67.538	3,4	56,3	2,7	11,8	14,5	13,1
Ticari ve Diğ.Kur.	69.803	83.184	103.614	15,9	19,2	24,6	19,6	18,3	20,1
Özel Cari ve Katılım H.	14.823	19.018	26.485	32,9	28,3	39,3	4,2	4,2	5,1
Resmi Kur.	14.489	17.359	21.279	44,8	19,8	22,6	4,1	3,8	4,1
Kıy.Mad.Depo H.	164	355	1.220	-34,6	116,2	243,7	0,0	0,1	0,2
Toplam	356.865	454.600	514.620	16,0	27,4	13,2	100,0	100,0	100,0

Mevduatın büyüklüklerine göre dağılımında, 2009 yılında geçen yılsonuna göre 50.000 TL'ye kadar olan mevduatın payı azalırken, 1 milyon TL üzeri mevduatın payı artmıştır. Toplam mevduat içinde yurt içi yerleşiklerin payında son bir yılda önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Toplam mevduat içindeki TP mevduatın payındaki artış eğilimi 2009 yılında da devam etmiştir.

Toplam tasarruf mevduatı içerisinde sigortaya tabi mevduatın payı azalma eğilimini sürdürmüştür.

Grafik 2.3-6: Mevduatın Vade Dağılımı ve Yapısı

Yurtdışı piyasalardaki dalgalanmaların devam etmesi nedeniyle bu piyasalardan borçlanma koşullarında zorlaşma yaşanmıştır. Dış piyasalardan sendikasyon ve sekürütizasyon yoluyla sağlanan kaynaklar geçen yılsonuna göre 5,4 milyar dolar azalırken, söz konusu kaynakların toplam yabancı kaynaklar içindeki payı da gerilemiştir.

Tablo 2.3-11: Dış Piyasalardan Sağlanan Kaynakların Gelişimi

Milyar Dolar	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Ağırlıklı Ort. Vade	2008	2009
Sendikasyon Kredileri	3,8	6,5	8,1	12,5	13,2	11,2	7,4		1,3	1,1
Sekürütizasyon Kredileri	2,8	3,5	7,0	9,2	13,1	12,4	10,9		5,9	6,2
Toplam	6,6	10,0	15,1	21,7	26,4	23,6	18,2		3,8	4,1
Send.Kr./Top.Yab.Kaynaklar	2,5	3,3	3,1	4,0	3,0	2,6	1,5			
Sek.Kr./Top.Yab.Kaynaklar	1,8	1,8	2,7	3,0	3,0	2,9	2,3			

Toplam kaynaklar içinde %13 civarında ağırlığı olan toplam özkaynaklar 2009 yılında bir önceki yıla göre %28,3 artış göstermiştir. Özkaynak artışında en önemli katkı %50,4'lük yıllık artış ile dönem kârında meydana gelmiştir. Yıl içerisinde faiz oranlarında yaşanan düşmeye bağlı olarak satılmaya hazır menkul değerlerinin fiyatlarındaki artış menkul değerler değerlendirme farklarının önemli oranda yükselmedisne neden olmuştur. Bu durum özkaynakları artırıcı yönde etkide bulunmuştur.

Tablo 2.3-12: Özkaynak Bileşenleri

Milyon TL	2005	2006	2007	2008	03.09	06.09	09.09	2009	% Değişim
TOPLAM ÖZKAYNAKLAR	54.687	59.537	75.850	86.424	91.737	97.817	105.417	110.887	28,3
Ödenmiş Sermaye	20.857	26.224	31.623	39.406	40.292	41.365	41.880	42.542	8,0
Yedek Akçeler	42.551	38.295	44.198	50.428	53.866	60.295	59.642	59.473	17,9
Ödenmiş Sermaye Enflasyon Düzeltme Farkı	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Sabit Kıymet Yeniden Değerleme Farkları	227	98	479	1.142	1.176	1.231	1.231	1.233	7,9
Menkul Değerler Değerleme Farkları	4.359	1.719	2.721	-364	-126	1.377	4.444	4.957	-1461,8
Dönem Karı (Zararı)	5.965	11.364	14.859	13.421	5.159	11.018	15.711	20.182	50,4
Geçmiş Yıllar Karı (Zararı)	-19.273	-18.164	-18.030	-17.609	-8.631	-17.470	-17.492	-17.499	-0,6

Toplam bilanço dışı işlemler, 2009 yılında geçen yıla göre %18,3 artarken, bu işlemlerin bilanço dışı işlemler içindeki oranı da 4,5 puan artışla %69,5 olarak gerçekleşmiştir. Bilanço dışı işlemler içinde gayrinakdi krediler ve yükümlülüklerde görece düşük bir büyüme yaşanmış, söz konusu kalemin bilanço dışı işlemler içindeki oranı da geçen yıla göre gerilemiştir. Taahhütlerin 2009 yılında %27,3 büyümesinde türev işlemlerde yaşanan artış belirleyici olmuştur. Swap işlemlerinin türev işlemler içindeki payı 2009 yılında bir önceki yıl sonuna göre 7,4 puan artmış, yıllık artış da %21,5 olarak gerçekleşmiştir. Taahhütlerin yaklaşık yarısını oluşturan diğer taahhütler içinde kredi kartı harcama limiti taahhütleri en büyük bileşendir. Söz konusu kalemin diğer taahhütler içindeki payında 2009 yılı sonunda önceki yıla göre küçük oranlı bir düşüş yaşanmıştır. Cayılabılır kredi tahsis

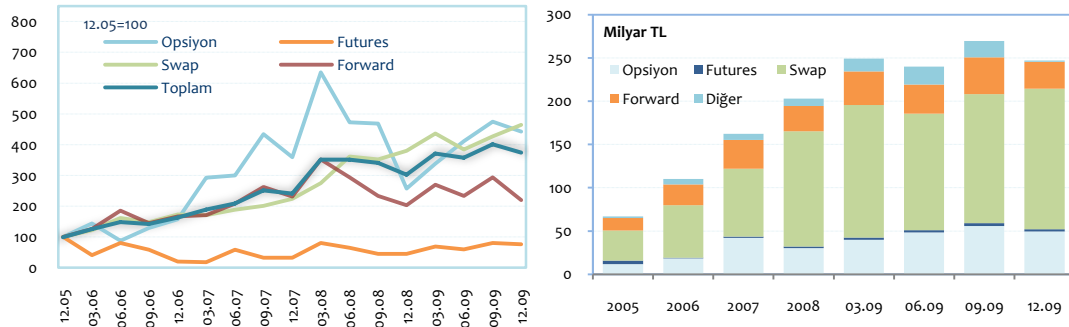
taahhütlerinde geçen yıl azalma yaşanırken, vadeli aktif değer alım taahhütlerinde artış yaşanmıştır.

Tablo 2.3-13: Bilanço Dışı İşlemlerin Gelişimi

	Milyon TL			Bilanço Oran			% Artış	
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2008	2009
Top. Bil. Dışı İşl. (1+2)	385.544	476.043	579.786	66,3	65,0	69,5	23,5	18,3
G.nakdi Kr. ve Yük. (1)	96.743	125.837	134.036	16,6	17,2	16,1	30,1	6,5
Teminat Mektupları	70.922	93.291	101.606	12,2	12,7	12,2	31,5	8,9
Akreditifler	18.482	23.863	22.762	3,2	3,3	2,7	29,1	-4,6
Diğer	7.339	8.683	9.668	1,3	1,2	1,2	18,3	11,3
Taahhütler (2) (3+4)	288.801	350.206	445.750	49,7	47,8	53,4	21,3	27,3
Türev İşlemler (3)	160.444	196.392	251.205	27,6	26,8	30,1	22,4	23,8
Opsiyon	42.237	26.179	49.364	7,3	3,6	5,9	-38,0	88,6
Futures	2.579	1.734	2.847	0,4	0,2	0,3	-32,8	64,2
Swap	78.591	133.446	162.073	13,5	18,2	19,4	69,8	21,5
Forward	32.483	29.313	31.326	5,6	4,0	3,8	-9,8	6,9
Diğer	4.554	5.719	5.595	0,8	0,8	0,7	25,6	-2,2
Diğer Taahhütler (4)	128.357	153.815	194.546	22,1	21,0	23,3	14,8	32,0
Kredi Kart.Harcama Lim.Taah.	54.563	65.138	74.844	9,4	8,9	9,0	19,4	14,9
Kullan.Garan. Kredi Tahsis Taah.	20.695	26.374	30.483	3,6	3,6	3,7	27,4	15,6
Çekler için Ödeme Taah.	14.882	16.627	21.258	2,6	2,3	2,5	11,7	27,8
Caylabilir Kredi Tahsis Taah.	25.200	30.047	16.488	4,3	4,1	2,0	19,2	-45,1
Vadeli Aktif Değ. Alım Taah.	4.500	7.663	15.326	0,8	1,0	1,8	70,3	100,0
Diğer	8.517	7.996	36.147	1,5	1,1	4,3	-6,1	352,1

Türev işlemlerin gelişimini izlemek için oluşturulan 2005 bazlı endekse göre 2009 yılında opsiyon işlemlerinde belirgin bir artış gerçekleşmiştir. Türev işlemler içinde düşük paya sahip futures işlemleri de 2009 yılında önemli artış göstermiştir.

Grafik 2.3-7: Bilanço Dışı İşlemler

Türüne ve konusuna göre değerlendirildiğinde ise, 2008 ve 2009 yılsonu itibarıyla türev işlemler içinde en yüksek paya para-döviz swaplarının sahip olduğu görülmektedir. Para-döviz swaplarının toplam türevler içerisindeki payı 2008 yılsonu itibarıyla yüzde 50,77 iken 2009 yılsonunda yüzde 43,20'ye gerilemiştir. Faiz swaplarının toplam türevler içerisindeki payı 2009 yılında yükselerek 2008 yılı değeri olan yüzde 16,05 den yüzde 20,71'e çıkmıştır.

Tablo 2.3-14: Türev İşlemlerin Türüne ve Konusuna Göre Görünümü

%	2008					2009				
	Opsiyon	Forward	Futures	Swap	Toplam	Opsiyon	Forward	Futures	Swap	Toplam
Para-Döviz Türevleri	10,26	14,77	0,76	50,77	76,56	15,71	12,20	0,50	43,20	71,61
Faiz Türevleri	4,85	0,04	0,54	16,05	21,48	5,05	0,01	1,39	20,71	27,15
Hisse Senedi-M. Değer Türevleri	0,05	0	0,02	0	0,07	0,12	0	0,04	0	0,16
Kıymetli Maden Türevleri	0	0,03	0,44	0,11	0,58	0,01	0,49	0,04	0,04	0,58
Kredi Temerrüdü Türevleri	0	0	0	1,30	1,30	0	0	0	0,49	0,49
Toplam	15,17	14,84	1,76	68,23	100	20,89	12,70	1,97	64,44	100

Para-döviz üzerine yapılan türev işlemlerin, 2009 yılı sonu itibarıyla yüzde 90,84'ü ABD doları, Euro ve TL üzerine gerçekleşmiştir. Yabancı paralar içerisinde ABD Dolarının ağırlıklı işlem gördüğü değerlendirilmektedir. Bankacılık sektörünün, özellikle opsiyon ve swap işlemlerinde

ABD doları ve Euro'nun TL'ye göre ve Euro'nun ABD Dolarına göre değer kazanma riskini hedge edecek şekilde pozisyon aldığı görülmektedir.

Tablo 2.3-15: Para-Döviz Türevlerinde Alacak Borç Görünümü

%		2008				2009			
		Opsiyon	Forward	Swap	Futures	Opsiyon	Forward	Swap	Futures
	Uzun(Alacak) / Kısa(Borç)								
USD	TRY	49,94	15,65	38,44	0,77	43,87	24,82	45,59	42,21
TRY	USD	16,15	30,01	28,96	7,11	22,52	23,76	22,11	46,64
EUR	TRY	11,49	9,60	5,97	0,62	5,89	7,29	3,39	0
TRY	EUR	7,50	10,14	0,66	0,06	4,15	7,33	0,88	0
EUR	USD	3,80	13,79	13,59	0,34	9,60	12,98	17,00	0
USD	EUR	5,15	10,38	3,27	49,74	8,25	9,50	1,60	0
	Diğer Paralar	5,96	10,44	9,11	41,34	5,72	14,32	9,43	11,15

Türev işlemlerde karşı tarafın görünümü incelendiğinde, bankaların belirgin bir ağırlığı olduğu görülmektedir. Bankaları diğer tüzel kişiler ve banka dışı finansal kuruluşlar takip etmektedir. Gerçek kişilerin sınırlı bir karşı taraf payına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 2.3-16: Türev İşlemlerin Karşı Taraflarının Görünümü

%	2008				2009			
	Bankalar	Banka Dışı Finansal Kuruluşlar	Diğer Tüzel Kişiler	Gerçek Kişiler	Bankalar	Banka Dışı Finansal Kuruluşlar	Diğer Tüzel Kişiler	Gerçek Kişiler
Opsiyon	9,59	0,36	4,12	0,73	11,33	0,17	5,16	3,93
Forward	6,93	0,75	6,44	0,36	6,03	0,75	4,71	1,02
Swap	61,17	5,51	1,27	0,00	58,84	2,02	3,12	0,02
Futures	1,06	0,61	0,05	0,01	0,78	1,31	0,06	0,08
Diğer	1,00	0,02	0,01	0,02	0,32	0,04	0,19	0,13
Toplam	79,74	7,25	11,89	1,12	77,30	4,28	13,23	5,18

Türev işlemlerde karşı tarafın yurt içi/yurt dışı olma durumu analiz edildiğinde yurt dışı ile yapılan işlemlerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. 2009 yılı itibarıyla yurt içinde yapılan swap işlemlerin toplam türev işlemleri içindeki payı %4,71 olarak gerçekleşirken, yurt dışı ile yapılan swap işlemlerin toplam payı %59,28 olmuştur. Söz konusu yılda swap işlemlerinin yurt içi yurt dışı payları sırasıyla %7,36 ve %92,64 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2.3-17: Türev İşlemlerin Karşı Taraflarının Görünümü

Dikey / Yatay	%	2008				2009			
		Yurtiçi		Yurtdışı		Yurtiçi		Yurtdışı	
Opsiyon	5,02	33,95	9,77	66,05	9,34	45,35	11,25	54,65	
Forward	8,47	58,50	6,01	41,50	7,90	63,12	4,62	36,88	
Swap	2,58	3,80	65,36	96,20	4,71	7,36	59,28	92,64	
Futures	0,09	5,14	1,63	94,86	0,19	8,56	2,04	91,44	
Diğer	0,05	4,56	1,01	95,44	0,27	40,26	0,40	59,74	
Toplam	16,21		83,79		22,41		77,59		

Futures işlemlerinin organize piyasaların, swap ve forward işlemlerinin de tezgahüstü piyasaların ürünü olduğu, opsiyon işlemlerinin de hem organize hem de tezgahüstü piyasalarda işlem görebildiği göz önünde bulundurulursa 2009 yıl sonu itibarıyla türev işlemlerin tezgahüstü piyasa ürünü olan kısmının yüzde 90'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Organize piyasalar sağladığı takas ve ödeme mekanizmaları ve teminatlandırma uygulamaları sebebiyle tezgahüstü piyasalara göre çok daha düşük karşı taraf riski içermektedir. Ayrıca, tezgahüstü piyasalar sistemik tehdit doğurabilecek bağlantılılık riskini artırabilmektedir. Bu çerçevede, önemli bir kısmı tezgahüstü niteliğe sahip türev işlemlerin getirebileceği risklerin ayrıca değerlendirilmesi faydalı olabilir.

Bankacılık sektörünün toplam kârı, 2009 sonu itibarıyla geçen yıla göre %50,4 artarak 20,2 milyar TL'ye ulaşmıştır. Kârlılıktaki yüksek artışta net faiz gelirlerinin, geçen yılın aynı dönemine göre %34,9 oranındaki artışı etkili olmuştur. Faiz oranlarındaki gerileme kısa vadeli mevduat yapısı nedeniyle bankaların faiz giderleri azalmıştır. Bankacılık hizmet gelirlerinin geçen yıllara göre durağan bir eğilime girmesiyle, bu kalemin büyüme hızı 2009 yılında %5,5 ile sınırlı kalırken,

toplam diğer faiz dışı gelirlerde, 2008 yılına göre 6 kata yaklaşan bir artış meydana gelmiştir. Bankaların 2009 yılında dikkatli büyüme stratejilerine bağlı olarak, faiz dışı giderlerinde kontrollü bir yapıyı sürdürdükleri görülmektedir. Gelir tablosu kalemleri içinde sermaye piyasası işlemlerinden elde edilen kârlar 2008 yılında büyük artış gösterirken, 2009 yılında bu artış yerine %15 oranında küçülmeye bırakmıştır. Geçen yılsonu itibarıyla yaklaşık 1,5 milyar TL zarar edilen kambiyo işlemlerinden, 2009 sonu itibarıyla 629 milyon TL kâr elde edilmiştir.

Tablo 2.3-18: Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemlerinin Gelişimi

	Milyon YTL						Yüzde Dağılım		Önceki Yıla Göre Yüzde Değişim	
	2007	2008	03.09	06.09	09.09	12.09	2008	2009	2008	2009
Kredilerden Alınan Faizler	39.363	52.110	14.444	27.735	40.450	52.470	55,8	61,5	32,4	0,7
Menkul Değerlerden Alınan Faizler	24.511	27.278	7.442	14.464	21.647	28.257	34,7	33,1	11,3	3,6
Diğer	6.679	6.380	1.426	2.560	3.589	4.556	9,5	5,3	-4,5	-28,6
Faiz Gelirleri	70.553	85.768	23.312	44.759	65.685	85.282	100,0	100,0	21,6	-0,6
Mevduata Verilen Faizler	35.444	43.967	10.971	19.869	28.269	35.370	79,6	81,3	24,0	-19,6
Bankalara Verilen Faizler	5.263	5.632	1.388	2.428	3.327	4.162	11,8	9,6	7,0	-26,1
Diğer	3.797	5.186	1.057	2.062	2.991	3.955	8,5	9,1	36,6	-23,7
Faiz Giderleri	44.503	54.786	13.416	24.359	34.587	43.488	100,0	100,0	23,1	-20,6
Net Faiz Geliri (Gideri)	26.049	30.982	9.896	20.400	31.099	41.795	-	-	18,9	34,9
Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar	2.050	2.518	763	1.573	2.403	3.269	12,8	17,0	22,8	29,8
Bankacılık Hizmetleri Gelirleri	8.283	10.022	2.552	5.207	7.836	10.569	51,7	55,0	21,0	5,5
Diğer	5.692	4.883	1.830	3.144	4.130	5.386	35,5	28,0	-14,2	10,3
Toplam Faiz Dışı Gelirler	16.025	17.422	5.144	9.924	14.369	19.224	100,0	100,0	8,7	10,3
Personel Giderleri	7.974	9.784	2.490	5.077	7.709	10.413	35,9	37,3	22,7	6,4
Provizyonlar	3.031	3.601	1.166	1.851	2.730	3.901	13,6	14,0	18,8	8,4
Diğer	11.213	13.207	3.200	6.547	9.907	13.589	50,5	48,7	17,8	2,9
Toplam Faiz Dışı Giderler	22.218	26.592	6.855	13.474	20.346	27.904	100,0	100,0	19,7	4,9
Net Faiz Dışı Gelir (Gider)	-6.193	-9.170	-1.712	-3.551	-5.977	-8.680	-	-	48,1	-5,3
Sermaye Piyasası İşlemleri Karları (Zararları) (Net)	-811	1.501	1.001	1.683	1.654	1.276	-61,9	67,0	-285,0	-15,0
Kambiyo Karları (Zararları) (Net)	1.664	-1.497	-138	241	348	629	126,9	33,0	-189,9	-142,0
Diğer	459	268	0	0	0	0	35,0	0,0	-41,7	-100,0
Toplam Diğer Faiz Dışı Gelirler (Giderler)	1.312	272	863	1.924	2.002	1.905	100,0	100,0	-79,2	599,5
Vergi Provizyonu	3.350	3.218	1.194	2.620	3.755	4.976	-	-	-3,9	54,6
Net Kar (Zarar)	14.859	13.422	5.159	11.018	15.711	20.182	-	-	-9,7	50,4

Bankacılık sektörünün gelir ve giderlerinin kaynaklarının analizi için gelir tablosu sınıflandırılmış, kambiyo kârları (zararları) net, sermaye piyasası işlem kârları (zararları) kalemleri netleştirme yapılmadan gelir ve gider olarak ayrı ayrı değerlendirilebilmektedir. Aşağıda sunulan tabloya göre bankacılık sektörünün gelir kalemleri içinde en büyüğü olan kambiyo kârlarının payı artış eğilimindedir. 2008 yılında payında düşme görülen kredilerden alınan faizler 2009 yılında yeniden artış göstermiştir. Sermaye piyasası işlem kârlarının toplam gelirler içindeki payı azalma eğilimindedir. Sektörün menkul kıymetlerden elde ettiği fazi gelirinin payı geçen yıla göre artış göstermiştir. Toplam giderlerin kompozisyonu incelendiğinde kambiyo zararlarının toplam giderler içindeki ağırlıklı payının devam ettiği, mevduata verilen faizlerin payının ise düşme eğiliminde olduğu görülmektedir. Sermaye piyasası işlem zararlarının toplam giderler içindeki payı azalmaktadır. Personel giderlerinin toplam giderler içindeki payında 2009 yılında marjinal bir artış görülmüştür. Personel dışındaki diğer işletme giderlerinin önemli bir bölümünü kapsayan diğer faiz dışı giderlerin payında 2008 yılında yaşanan düşmenin ardından önemli bir değişiklik olmamıştır. Sektörün gelir/gider kalemleri içinde en büyük paya sahip olan kambiyo işlemlerinde kambiyo kârlarının kambiyo zararlarına oranında önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. Sektörün kredilerden elde ettiği faizlerin mevduata ödediği faizlere oranı 2007'de 1,0 iken 2009'da 1,4'e yükselmiştir.

Tablo 2.3-19: Bankacılık Sektörünün Gelir ve Gider Kalemleri

Gelirler, % Pay	2007	2008	2009	Giderler, % Pay	2007	2008	2009
Kambiyo Kârları	36,4	58,6	61,2	Kambiyo Zararları	38,5	61,2	64,7
Kredilerden Alınan Faizler	20,0	13,9	14,7	Mevduata Verilen Faizler	19,5	12,2	10,5
Sermaye Piyasası İşlem. Kârları	19,4	13,8	9,5	Sermaye Piyasası İşlemleri Zararları	21,4	13,9	9,7
VKET Menkul Değ. Alınan Faizler	3,6	2,7	4,3	Personel Giderleri	4,4	2,7	3,1
Sat. Hazır Menkul Değ. Alınan Faizler	8,1	4,3	3,5	Takipteki Al. Özel Provizyonu	1,6	1,5	2,9
Bankacılık Hizmetleri Gelirleri	4,2	2,7	3,0	Diğer Faiz Disi Giderler	4,1	2,5	2,8
Diğer Faiz Disi Gelirler	1,9	0,9	1,2	Vergi Provizyonu	1,8	0,9	1,5
Kredilerden Alınan Ücret ve Komisyonlar	1,0	0,7	0,9	Bankalara Verilen Faizler	2,9	1,6	1,2
Bankalardan Alınan Faizler	1,4	0,9	0,5	Repo İşlemlerine Verilen Faizler	1,9	1,3	1,0
Diğer Gelirler	4,0	1,5	1,2	Diğer Giderler	3,8	2,4	2,6
Toplam	100	100	100	Toplam	100	100	100

Bankacılık sektörünün hangi kaynaklardan ne kadar nakit sağladığını ve bu nakiti nasıl kullandığını analiz etmek için nakit akım tablosundan yararlanılmıştır. Bankacılık sektörünün Eylül 2009 itibarıyla nakit akım tablosu geçen yıla karşılaştırmalı olarak aşağıda sunulmaktadır. Nakit ve nakde eşdeğer varlıklarda net artış Eylül 2009 itibarıyla geçen yılın aynı dönemine göre %26 azalarak 3,2 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Net nakit akımının faaliyetlere göre kompozisyonu incelendiğinde bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akımının 2009 yılı Eylül ayında geçen yılın aynı dönemine göre %111,7 artarak 50,9 milyar TL olarak gerçekleştiği görülmektedir. Yatırım faaliyetlerine ilişkin nakit akımları incelendiğinde, net nakit çıkışının geçen yılın aynı dönemine göre %120,1 artışla 45,7 milyar TL olduğu görülmektedir. Nakit ve nakde eşdeğer varlıklardaki artışın 2008 yıl sonuna göre sınırlı kalmasında, menkul kıymetler portföyüne yapılan yatırımlardaki artış etkili olmuştur.

Tablo 2.3-20: Nakit Akım Tablosu

Milyon TL	09.08	12.08	09.09
Bankacılık Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akımları			
Bankacılık Faaliyet Konusu Aktif ve Pasiflerdeki Değişim Öncesi Faaliyet Kârı (1)	16.639	9.905	28.303
Bankacılık Faaliyetleri Konusu Aktif ve Pasiflerdeki Değişim (2)	7.389	41.086	22.561
Bankacılık Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akımı (1+2)	24.028	50.991	50.864
Yatırım Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akımları	-35	0	0
Yatırım Faaliyetlerinden Kaynaklanan Net Nakit Akımı	-20.759	-31.209	-45.698
Finansman Faaliyetlerine İlişkin Nakit Akımları	84	0	-11
Finansman Faaliyetlerinden Sağlanan Net Nakit Akımı	585	2.230	-1.531
Döviz Kurundaki Değişimin Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar Üzerindeki Etkisi	568	1.925	-404
Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklardaki Net Artış	4.361	23.980	3.225
Dönem Başındaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar	56.022	59.331	83.141
Dönem Sonundaki Nakit ve Nakde Eşdeğer Varlıklar	60.443	82.372	86.371

Not: Nakit Akım Tablosu Bağımsız Denetim Kuruluşları tarafından BDDK'ya yapılan dönemsel raporlamaların toplulaştırılmasıyla oluşturulmuştur.

2.4 Bankacılık Sektörü Dışındaki Finansal Sektörler

2009 yılında bankacılık dışı finansal sektörlerin² toplam aktif büyüklüğü, 2008 yılına göre önemli bir değişim göstermemiş ve 30 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektördeki şirketlerin toplam alacak miktarı 2008 yılına göre %1,5 azalarak 23,2 milyar TL olmuştur. Küresel krizin özellikle reel ekonomiye etkilerinin en fazla hissedildiği 2009 yılında, takipteki alacaklar bir önceki yıla göre %22,2 oranında artmış ve 2,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Bununla birlikte 2009 yılının son çeyreğinde, takibe dönüşüm oranında önceki çeyreklere kıyasla gerileme mevcuttur. Sektörün kullandığı fonların azalmasının da etkisiyle bankalara yapılan plasmanlarda artış olmaktadır. Sektörün yabancı kaynak kullanımında önceki yıla göre düşüş olmuş ve kullanılan krediler %2,2 oranında azalmıştır. Sektörün özkaynakları ise, bir önceki yıla göre %11,6 oranında artarak 6,5 milyar TL'ye yükselmiştir. Özkaynakların bilanço payı da %21,6'ya ulaşmıştır. Bunun neticesinde, mevcut ekonomik ortamın maruz bıraktığı risklere karşı bankacılık dışı finansal kesimin sermaye yapısının görece güçlendiği değerlendirilmektedir. Sektörün aktif ve özkaynak kârlılığı bir önceki yıla göre azalmıştır.

² Finansal Kiralama Sektörü, Faktoring Sektörü, Tüketici Finansman Sektörü ve Varlık Yönetim Şirketleri Toplamı

Kutu 5: Banka Dışı Finansal Kuruluşların İntibak Süreci

Şirketin Adı	Faaliyet İzni İptal Tarihi	Faaliyet İzni İptal Nedeni
1 Avrasya Finansal Kiralama A.Ş.	17.04.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
2 Bilmar Finansal Kiralama A.Ş.	04.06.2009	Yönetmelik Madde 29
3 Dal Finansal Kiralama A.Ş.	22.11.2007	Şirketin kendi talebi
4 Demir Finansal Kiralama A.Ş.	17.05.2007	Yönetmelik Madde 30
5 Destek Finansal Kiralama A.Ş.	15.05.2008	Şirketin kendi talebi
6 Dinç Finansal Kiralama A.Ş.	14.02.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
7 Doğu Finansal Kiralama A.Ş.	25.01.2007	Yönetmelik Madde 29
8 Doruk Finansal Kiralama A.Ş.	25.01.2007	Yönetmelik Madde 29
9 Eko Finansal Kiralama A.Ş.	31.07.2008	Şirketin kendi talebi
10 Endeks Finansal Kiralama Hizmetleri A.Ş.	10.04.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
11 General Electric Finansal Kiralama A.Ş.	28.06.2007	Şirketin kendi talebi
12 İpek Finansal Kiralama A.Ş.	21.01.2009	Şirketin kendi talebi
13 Karacabay Finansal Kiralama A.Ş.	16.04.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
14 Koç Finansal Kiralama A.Ş.	09.11.2006	Yönetmelik Madde 29
15 Kura Finansal Kiralama A.Ş.	10.05.2007	Yönetmelik Madde 29
16 Kurtuluş Finansal Kiralama A.Ş.	03.07.2008	Şirketin kendi talebi
17 Meksa Finansal Kiralama A.Ş.	17.07.2008	Şirketin kendi talebi
18 Mençerler Finansal Kiralama A.Ş.	03.07.2008	Şirketin kendi talebi
19 Merkez Finansal Kiralama A.Ş.	24.07.2008	Şirketin kendi talebi
20 Mersan Finansal Kiralama A.Ş.	10.01.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
21 Nergis Finansal Kiralama A.Ş.	21.01.2009	Şirketin kendi talebi
22 Pera Finansal Kiralama Hizmetleri A.Ş.	27.03.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
23 Prime Finansal Kiralama A.Ş.	08.05.2008	Şirketin kendi talebi
24 Sanko Finansal Kiralama A.Ş.	24.12.2009	Şirketin kendi talebi
25 Ser Finansal Kiralama A.Ş.	22.11.2007	Şirketin kendi talebi
26 SI Finansal Kiralama A.Ş. (Eski Unvanı Gökçe)	10.01.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
27 Soylu Finansal Kiralama A.Ş.	25.01.2007	Yönetmelik Madde 29
28 Tasfiye Halinde Ar Finansal Kiralama A.Ş.	28.02.2008	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
29 Tasfiye Halinde Barsan Finansal Kiralama A.Ş.	28.02.2008	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
30 Tasfiye Halinde Dari Finansal Kiralama A.Ş.	15.08.2008	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
31 Tasfiye Halinde Ferman Finansal Kiralama	28.02.2008	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
32 Tasfiye Halinde Şetat Finansal Kiralama A.Ş.	28.02.2008	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
33 Tepe Finansal Kiralama A.Ş.	14.02.2008	Şirketin kendi talebi
34 Toprak Finansal Kiralama A.Ş.	17.08.2006	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
35 Vakıf Deniz Finansal Kiralama A.Ş.	25.06.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
36 Yalçınlar Finansal Kiralama A.Ş.	27.09.2007	Yönetmelik Madde 30
37 Avrasya Faktoring Hizmetleri A.Ş.	17.04.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
38 Bayındır Faktoring Hizmetleri A.Ş.	17.04.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
39 Best Factoring A.Ş.	05.08.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
40 Çağdaş Finans Factoring Hizmetleri A.Ş.	02.04.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
41 Edf Finans Faktoring Hizmetleri A.Ş.	07.05.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
42 Euro Factoring Alacak Alımı A.Ş.	28.02.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
43 Gold Faktoring Hizmetleri A.Ş.	26.06.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
44 K Faktoring A.Ş.	25.01.2007	Şirketin kendi talebi
45 Kızılkaplan Faktoring Finans Hizmetleri A.Ş.	20.07.2006	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
46 Koç Faktoring Hizmetleri A.Ş.	14.12.2006	90 sayılı KHK ve Yönetmelik Madde 30
47 Köroğlu Finans Faktoring Hizmetleri A.Ş.	15.05.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
48 Kurtuluş Factoring Hizmetleri A.Ş.	02.04.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
49 Ortak Faktoring A.Ş.	02.07.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
50 Öz Finans Factoring Hizmetleri A.Ş.	22.11.2007	Şirketin kendi talebi
51 Pera Faktoring Hizmetleri A.Ş.	17.04.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
52 Safir Finans Ve Factoring A.Ş.	08.10.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
53 Seray Faktoring A.Ş.	07.01.2010	Şirketin kendi talebi
54 Şark Finans Faktoring A.Ş.	22.07.2009	Şirketin kendi talebi
55 Tasfiye Halinde Adk Faktoring F.H. A.Ş.	28.02.2008	Bankacılık Kanunu 93. Madde ve Yönetmelik
56 Ünersal Finans Faktoring A.Ş.	01.10.2009	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)
57 Uzel Tüketici Finansmanı Ve Kart Hizmetleri A.Ş.	04.09.2008	Yönetmelik Geçici Madde 1 (İntibak Etmeme)

Banka dışı finans kuruluşlarının intibak süreçleri incelendiğinde 2006 yılında 4, 2007 yılında 11, 2008 yılında 28, 2009 yılında 13 ve 2010 yılı ilk çeyreğinde 1 olmak üzere toplam 57 adet banka dışı finans kuruluşunun faaliyet izinlerinin çeşitli sebeplerle iptal edildiği görülmüştür. Buna göre: Faaliyet izni iptal edilen şirketlerden 15'inin faaliyet izni yönetmeliğin* intibak süresini içeren geçici 1. Maddesine uymamaları sebebiyle; 20'si şirketin kendi talebi sebebiyle; 5'i 2496 sayılı Kurul Kararı ile tasfiye halinde olan şirketlerin faaliyet izinlerinin iptalini içeren karar sebebiyle; 1'i devir suretiyle birleşme, 1'i danıştay kararın, 1'i de tasfiye halinde olan şirketlerin faaliyet izinlerinin iptalini ilişkin Bankacılık Kanunu 93. Madde ve yönetmelik sebebiyle; 5'i faaliyet izninin iptalini içeren yönetmeliğin 29. Madde, 7'si de 29.Madde'nin yanısıra geçici 1. Madde sebebiyle; 1'i devir suretiyle birleşmeyi içeren 90 sayılı KHK ve ilgili yönetmelik 30.Madde sebebiyle; 2 tanesi ise Birleşme, devir, bölünme ve tasfiye konularını içeren yönetmeliğin 30. Madde sebebiyle faaliyet izinlerini kaybetmişlerdir.

* Finansal Kiralama, Faktoring Ve Finansman Şirketlerinin Kuruluş Ve Faaliyet Esasları Hakkındaki Yönetmelik

Bankacılık dışı finansal sektörde faaliyet gösteren toplam şirket sayısı Aralık 2009 itibarıyla 141'dir. 2008 yılsonu rakamlarına kıyasla, sektördeki şube sayısı 4 adet artarak 45'e, temsilcilik sayısı 16 adet azalarak 192'ye, personel sayısı ise 261 kişi azalarak 4.719 kişiye gerilemiştir. Sektörde bir önceki yıla göre küçülme olmakla birlikte söz konusu göstergelerde son iki çeyrekte iyileşme görülmektedir. Sektörün hizmetlerinden yararlanan müşteri sayısı %31,3, buna paralel olarak sektördeki şirketlerin müşterilerle yaptıkları sözleşme sayısı %36,5 oranında azalmıştır.

2.4.1 Finansal Kiralama

Finansal kiralama sektörünün aktif büyüklüğü, 2009 yılsonu itibarıyla, bir önceki yılın aynı dönemine göre yaklaşık %14,7 oranında azalarak 14,6 milyar TL'ye gerilemiştir. Daralmanın ana nedeni, finansal kiralama alacaklarının söz konusu dönemde %22 oranında azalmasıdır. Alacakların bilanço payındaki son yıllardaki düşüş de sürmektedir. Küresel finansal krizin reel sektörü daha belirgin şekilde etkilediği 2009 yılında, takipteki finansal kiralama alacakları, bir önceki yıla göre %54,5 oranında artmıştır. Reel sektördeki durgunluğun da etkisiyle bankalara yapılan plasmanların tutarı son bir yılda %18,3 oranında artmış, bilanço payı da %11,1'e yükselmiştir. Kaynak yapısına bakıldığında ise, sektördeki şirketlerin kullandıkları kredi miktarının geçen yılın aynı dönemine göre azaldığı, sektörün sermaye yapısının güçlendiği ve özkaynakların bilanço payının artarak %23,5'e ulaştığı görülmektedir.

Tablo 2.4-1: Finansal Kiralama Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyar TL	2006	2007	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)		Bilanço Payı(%)	
								Ara.08-09	Ara.08	Ara.09	
Alacaklar	8,5	11,7	13,9	13,7	12,1	11,3	10,8	-22,0	81,1	74,2	
Takipteki Alacaklar	0,3	0,5	1,0	1,3	1,4	1,5	1,5	54,5	5,7	10,4	
Karşılıklar	0,2	0,3	0,4	0,4	0,5	0,5	0,6	66,2	2,2	4,2	
Bankalar	0,5	0,8	1,4	1,2	1,3	1,3	1,6	18,3	8,0	11,1	
Toplam Aktifler	10,0	13,7	17,1	16,9	15,4	14,6	14,6	-14,7	100,0	100,0	
Alınan Krediler	7,3	10,3	13,7	13,3	11,8	11,0	10,7	-21,9	79,7	73,0	
Özkaynaklar	2,0	2,5	3,0	3,0	3,2	3,1	3,4	15,1	17,4	23,5	
Nazım Hesaplar Toplamı	6,2	8,1	15,6	15,4	15,9	16,4	14,7	-5,8	90,8	100,2	
Alınan Teminatlar	v.y.	v.y.	13,4	12,9	13,8	13,9	12,0	-10,3	78,3	82,3	
Verilen Teminatlar	v.y.	v.y.	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7	1,3	3,8	4,6	
Türev Finansal Araçlar	v.y.	v.y.	0,9	1,0	0,6	1,0	0,9	1,1	5,4	6,4	
Emanet Kıymetler	v.y.	v.y.	0,4	0,7	0,7	0,8	0,9	128,1	2,4	6,4	

2009 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık %22 oranında azalan finansal kiralama alacaklarının sektörel dağılımına bakıldığında, sanayi ve hizmetler sektöründen alacakların ağırlığının devam ettiği görülmektedir. Bu dönemde, söz konusu sektörlere ilişkin takibe düşen alacaklar yaklaşık %21 oranında artış göstermiştir. Takibe düşen finansal kiralama alacaklarının, küresel krizin başlangıcından beri en yüksek düzeye ulaştığı 2009 yılında, takibe dönüşüm oranı tarım sektöründe diğer sektörlerle göre daha yüksek gerçekleşmiştir. Alacakların fonksiyonel dağılımı incelendiğinde ise, finansal kiralama hizmetlerinden en çok KOBİ'lerin ve ticari şirketlerin yararlandığı görülmektedir. 008 yılsonuna göre alacaklar bireysel, KOBİ ve diğer grubunda azalırken ticari şirketlerde artış göstermiştir. Takibe dönüşüm oranı da ticari şirketlerden alacaklar için görece daha iyi seviyede olup bir önceki çeyreğe göre sadece ticari şirketlerden alacaklarda takibe dönüşüm oranı gerilemiştir. Sektörün toplam alacakları karşılığında alınan teminatlar ise söz konusu dönemde %27 oranında azalmıştır.

Tablo 2.4-2: Finansal Kiralama Alacakları

Milyon TL	Ara.08	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)		Toplam İçindeki % Pay	Ara.08	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)	
				Ara.08-09	Ara.08-09					Ara.08-09	Ara.08-09
Alacak	870,1	652,1	566,9	-34,9		Alacak	6,3	5,4	5,0	-38,2	
Tarımlar						Bireysel*					
Takipteki A.	118,5	176,0	179,7	51,7		Takipteki A.	10,5	11,3	11,4	69,7	
Teminat	800,6	646,5	624,8	-22,0		Teminat	6,8	6,8	6,4	-31,5	
Alacak	6.264,8	5.160,6	4.952,7	-20,9		Alacak	40,9	42,3	44,3	15,7	
Sanayi						Ticari Şirk.					
Takipteki A.	431,1	694,2	727,4	68,7		Takipteki A.	29,8	31,5	28,6	50,0	
Teminat	4.121,1	3.006,7	3.102,7	-24,7		Teminat	24,6	27,4	28,9	-14,4	
Alacak	6.523,7	5.308,6	5.086,4	-22,0		Alacak	49,3	49,7	48,4	-23,6	
Hizmetler						KOBİ					
Takipteki A.	406,0	612,4	597,4	47,1		Takipteki A.	57,0	55,8	56,9	56,1	
Teminat	4.536,3	3.140,9	3.167,5	-30,2		Teminat	63,6	58,2	56,9	-34,9	
Alacak	235,9	207,9	207,9	-11,9		Alacak	3,5	2,7	2,3	-49,4	
Diğer						Diğer					
Takipteki A.	21,6	17,3	22,0	1,7		Takipteki A.	2,7	1,4	3,0	74,9	
Teminat	248,9	174,5	180,7	-27,4		Teminat	0,9	0,7	7,8	551,7	

*Hanehalkları + KOBİ Sınıfında Olmayan Bireysel İşletmeler

Finansal kiralama sektörünün net dönem kârı, 2009 yılında bir önceki yılın aynı dönemine göre %11,4 oranında azalarak, 523 milyon TL'ye gerilemiştir. Söz konusu dönemde hem toplam gelirler ve hem de toplam giderler yaklaşık %17 azalmıştır. Vergi erteleme kârı olumlu yönde etkilerken, kambiyo işlemlerinden gelirlerin azalması sektörün kârını azaltıcı etki yapmıştır.

Tablo 2.4-3: Finansal Kiralama Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2006	2007	2008	Mar.09	Haz. 09	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)	
								Ara.08-09	Ara.08-09
Finansal Kiralama Gelirleri	954,9	1287,4	1.537,9	405,7	744,1	1.070,6	1.358,3	-11,7	
Finansal Kiralama Dışı Gelirler	1.812,5	1.695,4	6.147,0	1.777,1	3.215,1	4.237,7	5.030,2	-18,2	
Finansal Kiralama Giderleri	421,5	588,7	807,4	208,5	358,0	499,6	619,5	-23,3	
Finansal Kiralama Dışı Giderler	1.779,9	1.768,9	5.846,3	1.689,3	3.088,9	4.152,0	4.879,9	-16,5	
Faaliyet Giderleri	208,8	246,2	222,5	53,8	107,2	160,3	221,1	-0,6	
Vergi Karşılığı	7,8	10,1	7,6	22,4	45,7	71,1	-89,9	-1.282,6	
Net Dönem Kârı/Zararı	363,2	348,1	590,1	137,6	220,2	213,8	522,9	-11,4	

Finansal kiralama sektöründe kredi riski artmaya devam etmekte olup takibe dönüşüm oranı son yıllardaki en yüksek rakama ulaşarak %12'nin üzerine çıkmıştır. Yabancı para varlık ve yükümlülüklerin bilanço payının azalma eğiliminde olması kur riskine karşı sektörün ihtiyatlı olduğunu yansıtan görece olumlu bir göstergedir. Sektörün özkaynak kârlılığı bir önceki yıla göre azalırken aktif kârlılığı söz konusu dönemde artmıştır. Öte yandan, 2008 yılsonu itibarıyla zarar eden şirket sayısı 4 iken, bu rakam 2009'da 6'ya yükselmiştir.

Tablo 2.4-4: Finansal Kiralama Sektörü Sağlık Göstergeleri

	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Bankacılık Dışı Sektör İçindeki Payı (%)	50,7	54,5	57,9	58,3	53,6	51,4	48,8
Alacaklar/Özkaynaklar Oranı	4,3	4,7	4,7	4,5	3,8	3,6	3,2
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar (%)	18,3	14,1	19,8	4,5	7,0	6,8	15,2
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler (%)	3,6	2,5	3,4	0,8	1,4	1,5	3,6
Takibe Dönüşüm Oranı (%)	3,5	4,2	6,6	8,4	10,5	11,8	12,3
Karşılık Oranı (%)	57,5	52,7	37,7	34,2	32,1	33,6	40,6
YP Varlıklar/Aktifler (%)	70,6	70,9	79,2	80,1	78,6	78,0	73,6
YP Yükümlülükler/Pasifler (%)	71,8	72,6	76,7	77,9	75,0	72,4	68,3
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	-6,0	-9,4	14,1	12,3	17,8	26,2	22,3
Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	133,6	167,8	339,9	336,3	336,1	341,3	258,0
İşlem Sınırı Rasyosu (<30)	4,7	5,9	4,7	4,9	4,3	3,9	3,9
Zarar Eden Şirket Sayısı	20	20	4	2	4	6	6

Finansal kiralama sektöründe, bir önceki yıla göre şube sayısı değişmemiş, temsilcilik sayısı 4 adet azalarak 76'ya, personel sayısı ise 147 adet azalarak 1.280'e düşmüştür. Sektörün hizmetlerinden faydalanan müşteri sayısı ise geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %19 oranında azalmıştır.

Tablo 2.4-5: Finansal Kiralama Sektörü Operasyonel Göstergeleri

Adet	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim	
								Ara.09- Ara.08	Ara.09- Ara.09
Şube Sayısı	3	10	18	18	18	18	18	0 (Adet)	
Temsilcilik Sayısı	79	65	80	80	78	78	76	-4 (Adet)	
Personel Sayısı	1.311	1.557	1.427	1.347	1.339	1.316	1.280	-147 (Adet)	
Müşteri Sayısı	v.y.	v.y.	73.577	69.221	66.040	63.280	59.779	-18,8 (%)	
Sözleşme Sayısı	v.y.	v.y.	121.627	115.207	109.318	103.573	98.169	-19,3 (%)	

2.4.2 Faktoring

Faktoring sektörünün toplam aktif büyüklüğü, bir önceki yılın aynı dönemine göre %34 oranında artarak, 2009 yılsonunda 10,4 milyar TL'ye yükselmiştir. Son üç çeyrekte artan aktiflerin %80,3'ünü faktoring alacakları oluşturmaktadır. 2009 yılındaki ekonomik durgunluk ve likidite sorunlarından dolayı alacakların faktoring şirketlerine iskonto ettirilmesi, faktoring sektörünün alacak miktarını artırmıştır. Takipteki faktoring alacakları geçen yılın aynı dönemine göre önemli bir değişim göstermezken, söz konusu kalemin bilanço payının azalma eğilimini sürdürmesi sektör açısından olumlu bir göstergedir. Bankalar hesabının tutarı ve bilanço payı bir önceki yıla göre azalmıştır. Kaynak yapısına bakıldığında, sektörün yabancı kaynak kullanımının arttığı, özkaynakların bilanço ağırlığının 2008 yılıyla kıyaslandığında gerilediği görülmektedir. Faktoring şirketlerinin kullandığı kredi miktarı, bir önceki yılsonuna göre %53,5 oranında artarak 2009 yılsonu itibarıyla 7,6 milyar TL'ye yükselmiştir.

Tablo 2.4-6: Faktoring Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyar TL	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)		Bilanço Payı(%)	
								08-09	Ara.08	Ara.08	Ara.09
Alacaklar	5,1	6,2	5,6	5,4	6,5	7,0	8,4	49,7	71,9	80,3	
Takipteki Alacaklar	0,1	0,3	0,5	0,6	0,5	0,5	0,5	3,5	6,5	5,0	
Karşılıklar	0,1	0,2	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	10,4	5,0	4,1	
Bankalar	0,6	0,4	1,1	0,7	1,0	1,0	1,1	-5,6	14,5	10,2	
Toplam Aktifler	6,3	7,6	7,8	7,2	8,4	9,0	10,4	34,0	100,0	100,0	
Alınan Krediler	4,2	4,9	4,9	4,5	5,7	6,2	7,6	53,5	63,4	72,6	
Özkaynaklar	1,8	2,0	2,4	2,4	2,4	2,4	2,5	5,7	30,4	24,0	
Nazım Hesaplar Toplamı	18,5	23,4	30,6	31,7	33,8	33,4	28,5	-6,8	392,0	272,5	
Riski Üstlenilmeyen Faktoring İşlemleri	v.y.	v.y.	3,9	3,7	4,0	2,6	2,4	-38,3	49,6	22,9	
Alınan Teminatlar	v.y.	v.y.	15,6	15,6	16,7	17,0	10,4	-33,0	199,5	99,8	
Türev Finansal Araçlar	v.y.	v.y.	1,4	1,7	1,3	0,8	1,0	-27,8	18,1	9,7	
Emanet Kıymetler	v.y.	v.y.	7,9	8,8	9,7	10,7	12,8	62,6	101,3	122,9	

Faktoring alacaklarının sektörel dağılımında, sanayi sektöründen alacakların toplam alacaklar içindeki payının diğer sektörlerle göre daha yüksek olmakla birlikte azalma eğiliminde olduğu, hizmetler sektöründen alacakların ağırlığının ise artmakta olduğu görülmektedir. 2009 yılında hizmetler sektöründen alacaklar 2008 yılına göre %112 oranında artmıştır. Tarım ve hizmetler sektörlerinde takipteki alacak miktarı söz konusu dönemde azalırken, sanayi sektöründe artmıştır. Bununla birlikte alacakların takibe dönüşüm oranı bütün sektörler için geçen yılın aynı dönemine göre azalmıştır. Faktoring alacaklarının fonksiyonel dağılımına bakıldığında ise, 2009 yılsonu itibarıyla alacakların yaklaşık %77'sinin ticari şirketlerden olduğu görülmektedir. Bankacılık dışı finansal kesim içinde takibe dönüşüm oranının en düşük olduğu faktoring sektöründe, fonksiyonel dağılım itibarıyla en yüksek takibe dönüşüm oranı KOBİ'lerden alacaklardadır. Bu durum küresel finansal krizin en fazla KOBİ'leri etkilediğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 2.4-7: Faktoring Alacakları

Milyon TL		Değişim(%)				Toplam İçindeki % Pay	Değişim(%)				
		Ara.08	Eyl.09	Ara.09	Ara.08-09		Ara.08	Eyl.09	Ara.09	08-09	
Tarım	Alacak	126,7	231,3	197,8	56,1	Bireysel*	Alacak	1,7	2,6	1,6	45,0
	Takipteki A.	12,6	13,0	11,8	-5,6		Takipteki A.	3,1	1,6	1,6	-47,9
	Teminat	160,7	248,6	280,9	74,8		Teminat	1,2	3,0	2,0	119,9
Sanayi	Alacak	3.668,1	4.294,5	4.750,0	29,5	Ticari Şirket	Alacak	69,5	75,7	77,3	68,0
	Takipteki A.	328,5	372,0	370,4	12,8		Takipteki A.	76,0	71,5	71,6	-3,3
	Teminat	5.308,2	5.887,1	6.867,2	29,4		Teminat	71,4	65,2	62,2	13,6
Hizmetler	Alacak	1.464,1	2.281,3	3.109,6	112,4	KOBİ	Alacak	28,4	20,6	20,1	6,8
	Takipteki A.	153,3	129,5	124,7	-18,7		Takipteki A.	20,8	26,7	26,6	31,6
	Teminat	3.108,9	3.518,9	3.988,2	28,3		Teminat	25,3	29,6	31,1	60,1
Diğer	Alacak	280,0	218,0	308,8	10,3	Diğer	Alacak	0,4	1,1	1,0	245,2
	Takipteki A.	9,3	11,7	10,5	12,8		Takipteki A.	0,1	0,3	0,2	102,5
	Teminat	360,9	348,6	529,2	46,6		Teminat	2,0	2,2	4,7	201,1

*Hanehalkları + KOBİ Sınıfında Olmayan Bireysel İşletmeler

Faktoring sektörünün dönem kârı 2009 yılında, 2008 yılına göre yaklaşık %25 oranında azalarak 331 milyon TL'ye gerilemiştir. Nominal faiz oranlarındaki genel düşüşün de etkisiyle, sektörün gelirlerindeki azalışın giderlerindeki azalıştan daha fazla oranda olması kâr rakamını olumsuz etkilemiştir. Ayrıca diğer faktoring dışı gelirlerin %85 oranında azalması ve vergi karşılığı kaleminin bir önceki yıla göre önemli oranda artması da sektörün net kârını belirleyici etki yapmıştır. Faktoring dışı gelirlerin faktoring gelirlerine göre daha fazla olduğu sektörde, kambiyo işlemlerinden doğan kâr/zararlar en büyük gelir/gider kalemlerini oluşturmaktadır.

Tablo 2.4-8: Faktoring Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)
								08-09
Faktoring Gelirleri	1.021,2	1.530,8	1756,9	352,9	658,6	989,8	1.354,0	-22,9
Faktoring Dışı Gelirler	1.015,0	2.203,3	1926,2	679,3	1067,1	1.456,4	1.708,7	-11,3
Faktoring Giderleri	503,9	619,5	808,1	138,6	254,8	393,8	524,6	-35,1
Faktoring Dışı Giderler	874,1	2.285,0	1838,3	676,5	1.022,9	1.396,0	1.640,5	-10,8
Faaliyet Giderleri	205,7	264,7	345,4	83,7	153,2	223,6	317,7	-8,0
Vergi Karşılığı	61,0	78,0	53,3	12,7	35,1	54,4	86,7	62,7
Net Dönem Kârı/Zararı	490,8	426,6	439,6	52,7	157,5	249,1	330,8	-24,7

Faktoring sektörünün bankacılık dışı finansal kesim içindeki payı artışı sürdürerek, 2009 yılında %34,9'a yükselmiştir. Yabancı para cinsinden yükümlülüklerin kaynak yapısındaki ağırlığının son dönemlerdeki en düşük seviyesinde olması, sektörün kur riskine karşı önceki dönemlere göre oldukça iyi durumda olduğuna işaret etmektedir. Kârlılık rakamlarına bakıldığında, 2009 yılında sektörün aktif ve özkaynak kârlılıklarının 2008'e göre azaldığı görülmektedir. 2008 yılsonu itibarıyla sektörde 13 şirket zarar etmiş durumda iken, 2009'da zarar eden şirket sayısı 16'ya yükselmiştir. Alacakların takibe dönüşüm oranında faktoring sektörü, bankacılık dışı finansal kesim ortalamasının altında yer almakta olup, 2009 yılsonu itibarıyla söz konusu oran yaklaşık %6 düzeyindedir.

Tablo 2.4-9: Faktoring Sektörü Sağlık Göstergeleri

	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Bankacılık Dışı Finansal Sektör içindeki Payı (%)	32,2	30,0	26,3	24,9	29,2	31,6	34,9
Alacaklar/Özkaynaklar Oranı	2,9	3,1	2,4	2,3	2,7	2,9	3,3
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar (%)	27,9	21,3	18,5	2,2	6,6	10,3	13,2
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler (%)	7,8	5,6	5,6	0,7	1,9	2,8	3,2
Takibe Dönüşüm Oranı (%)	2,7	4,0	8,2	9,8	7,4	7,4	5,9
Karşılık Oranı (%)	92,1	87,0	77,0	75,5	79,6	81,2	82,1
YP Varlıklar/Aktifler (%)	11,5	11,6	15,4	13,1	12,1	11,5	8,2
YP Yükümlülükler/Pasifler (%)	23,6	24,0	35,1	32,0	23,6	20,2	16,9
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	-43,4	-46,9	-64,6	-57,5	-40,3	-32,3	-36,4
Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar (%)	56,2	40,3	175,3	218,1	201,3	170,8	191,0
İşlem Sınırı Rasyosu (<30)	3,0	3,3	2,3	2,3	2,9	4,0	4,9
Zarar Eden Şirket Sayısı	11	13	13	24	20	15	16

Aralık 2009 itibarıyla faktoring sektöründe 78 şirket faaliyet göstermektedir. Bir önceki yıla göre şube sayısının 6 adet artarak 26'ya yükseldiği, temsilcilik sayısının ise 128'den 116'ya gerilediği görülmüştür. Sektördeki personel sayısı 2008 yılına göre azalmıştır. Sektör hizmetlerinden yararlanan müşteri sayısı ise, son bir yılda %19 azalmıştır. Faktoring sözleşmesi sayısı da söz konusu dönemde önemli oranda düşmüştür.

Tablo 2.4-10: Faktoring Sektörü Operasyonel Göstergeleri

Adet	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim
								Ara.08 - Ara.09
Şube Sayısı	3	16	20	23	23	25	26	6 (Adet)
Temsilcilik Sayısı	147	119	128	113	100	107	116	-12 (Adet)
Personel Sayısı	2.425	2.912	3.009	2.879	2.689	2.769	2.927	-82 (Adet)
Müşteri Sayısı	v.y.	v.y.	50.228	51.378	35.493	37.641	40.815	-18,7 (%)
Sözleşme Sayısı	v.y.	v.y.	146.558	99.503	72.639	64.628	65.773	-55,1 (%)

2.4.3 Tüketici Finansmanı

Tüketici finansman sektörünün aktif büyüklüğü, 2008 yılsonuna göre %3,1 oranında azalmış ve 2009 yılsonu itibarıyla 4,5 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Sektörün aktif yapısına bakıldığında, kullanılan finansman kredisi miktarının bir önceki yıla göre önemli bir değişim göstermediği, bankalara yapılan plasmanların bir miktar azaldığı görülmektedir. Mevcut ekonomik ortam nedeniyle, söz konusu dönemde takibe alınan finansman kredilerinin toplam tutarı ise yaklaşık %18 oranında artmıştır. Takipteki alacakların bilanço payı 2009 yılsonu itibarıyla %8,3 düzeyindedir. Kaynak yapısına bakıldığında ise, kullanılan kredi miktarının azaldığı, bankacılık dışı diğer finansal sektörlerde olduğu gibi sermaye yapısının güçlendiği görülmektedir. 2009 yılsonu itibarıyla, sektörün özkaynakları bir önceki yıla göre yaklaşık %10 oranında artmış ve bilanço içindeki payı yükselmiştir.

Tablo 2.4-11: Tüketici Finansman Sektörü Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyar TL	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim(%)	Bilanço Payı(%)	
								08-09	Ara.08	Ara.09
Alacaklar	3,2	3,7	4,0	3,9	3,9	3,9	3,9	-1,8	84,7	85,9
Takipteki Alacaklar	0,1	0,1	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	18,3	6,8	8,3
Karşılıklar	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	95,7	1,5	2,9
Bankalar	0,1	0,0	0,3	0,5	0,3	0,2	0,3	-4,5	7,1	7,0
Toplam Aktifler	3,4	3,9	4,7	4,8	4,6	4,5	4,5	-3,1	100,0	100,0
Alınan Krediler	2,8	3,2	3,7	3,9	3,7	3,5	3,6	-2,0	78,1	79,1
Özkaynaklar	0,2	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	9,7	8,0	9,1
Nazım Hesaplar Toplamı	2,2	3,3	0,9	2,1	2,0	2,1	2,3	142,2	19,9	49,8
Alınan Teminatlar	v.y.	v.y.	0,2	1,0	1,0	1,1	1,2	542,4	4,1	26,9
Türev Finansal Araçlar	v.y.	v.y.	0,7	1,1	1,1	1,1	0,7	-9,3	15,4	14,4

2009 yılında, bir önceki yıla göre toplamı önemli bir değişim göstermeyen finansman kredilerinin sektörel dağılımında, hizmetler sektörünün ağırlığı devam etmektedir. Zira finansman kredilerinin, yaklaşık %90'ı hizmetler sektörüne kullanılmış durumdadır. Yine bu sektöre ilişkin takipteki alacaklar, son bir yılda yaklaşık %25 oranında artmıştır. Finansman kredilerinin fonksiyonel dağılımına bakıldığında ise, KOBİ'lerin finansman kredilerinden giderek daha fazla yararlandığı dikkati çekmektedir. Kredilerin takibe dönüşüm oranı fonksiyonel bazda incelendiğinde, ticari şirketlere kullanılan kredilerde görece yüksek olan oranın 2009 yılsonu itibarıyla %10 civarında gerçekleştiği görülmektedir. Kredi alacakları karşılığında alınan teminat tutarı ise 2009 yılında %6,7 oranında artmıştır.

Tablo 2.4-12: Tüketici Finansman Şirketleri Kredileri

Milyon TL	Ara.08	Eyl.09	Değişim(%)		Toplam İçindeki % Pay	Ara.08	Eyl.09	Değişim(%)			
			Ara.09	Ara.08-09				Ara.09	08-09		
Tarım	Alacak	10,9	16,1	16,5	50,8	Alacak	38,7	39,2	41,2	5,7	
	Takipteki A.	0,6	0,5	1,2	107,8	Bireysel*	Takipteki A.	36,5	34,3	40,5	31,3
	Teminat	15,9	29,0	31,8	99,4	Teminat	39,7	39,5	41,4	11,3	
Sanayi	Alacak	88,9	123,8	137,8	55,1	Alacak	18,8	19,0	18,3	-3,4	
	Takipteki A.	6,5	5,0	3,1	-53,1	Ticari Şirket	Takipteki A.	21,2	19,8	20,5	14,4
	Teminat	129,3	229,4	243,9	88,6	Teminat	17,7	17,7	17,4	4,9	
Hizmetler	Alacak	3.356,4	3.348,7	3.413,3	1,7	Alacak	25,7	30,3	30,8	19,1	
	Takipteki A.	272,6	351,8	342,1	25,5	KOBİ	Takipteki A.	24,1	26,8	23,9	17,0
	Teminat	5.408,6	5.634,2	5.622,3	3,9	Teminat	23,1	28,1	28,1	29,8	
Diğer	Alacak	368,7	260,4	230,6	-37,4	Alacak	16,8	11,4	9,7	-42,7	
	Takipteki A.	36,7	48,9	27,8	-24,1	Diğer	Takipteki A.	18,2	19,1	15,1	-1,7
	Teminat	91,7	124,1	128,4	40,0	Teminat	19,5	14,7	13,1	-28,2	

*Hanehalkları + KOBİ Sınıfında Olmayan Bireysel İşletmeler

Tüketici finansman sektörünün net kârı 2009 yılında bir önceki yıla göre %40 oranında artarak 13,3 milyon TL'ye yükselmiştir. Sektörde dönemler itibarıyla kâr rakamları oldukça dalgalı bir seyir izlemektedir. Söz konusu dönemde hem gelirler hem de giderler azalmıştır. Finansman giderlerindeki azalışın finansman gelirlerindeki azalıştan fazla olması ve kambiyo zararlarının bir önceki yıla göre daha az olması nedeniyle finansman dışı giderlerin azalması kâr rakamını olumlu etkilemiştir. Küresel krizle birlikte 2008'in başından beri finansman gelirlerinden daha yüksek olan finansman dışı gelirlerinin payı azalış eğilimindedir.

Tablo 2.4-13: Tüketici Finansman Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim (%)
								08-09
Tüketici Finansman Gelirleri	445,7	565,4	688,0	161,1	331,2	499,9	666,8	-3,1
Tüketici Finansman Dışı Gelirler	270,6	288,0	1514,7	227,5	382,8	492,7	540,0	-64,3
Tüketici Finansman Giderleri	349,5	441,4	490,8	124,4	244,9	354,1	457,2	-6,8
Tüketici Finansman Dışı Giderler	241,5	258,4	1523,1	219,4	372,9	483,7	523,4	-65,6
Faaliyet Giderleri	66,7	80,1	138,0	23,8	49,2	79,8	118,1	-14,4
Vergi Karşılığı	17,1	27,9	11,6	-0,1	3,4	4,5	11,4	-1,7
Net Dönem Kârı/Zararı	46,2	45,6	9,5	0,7	4,1	16,1	13,3	40,2

Tüketici finansman sektörünün banka dışı finansal kesim içindeki payı, bir önceki yıla göre azalarak 2009 yılında %15,1'e gerilemiştir. Toplam yükümlülükler içinde yabancı para cinsinden yükümlülüklerin payı, 2008 yılına göre azalmakla birlikte yüksek düzeyde seyretmektedir. Yabancı para net pozisyonunun özkaynaklara oranının 2009 yılsonu itibarıyla -%381 olması, kur riski açısından sektör için olumsuz bir göstergedir. Sektörün aktif ve özkaynak karlılığı bir önceki yıla göre artmakla birlikte, karlılık rakamları küresel finans krizi öncesine göre oldukça düşük seviyededir. Finansman kredilerinde takibe dönüşüm oranının, 2009 yılının önceki çeyreklerine göre düşüş göstermesi olumlu olmakla birlikte bir önceki yıla göre yüksek seviyede olması, kredi riskine karşı ihtiyatlı olmayı gerektirmektedir. Söz konusu dönemde 10 finansman şirketinden 4'ü zarar etmiş durumdadır.

Tablo 2.4-14: Tüketici Finansman Sektörü Sağlık Göstergeleri

%	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Bankacılık Dışı Finansal Sektör İçindeki Payı	17,2	15,5	15,8	16,7	15,9	15,7	15,1
Alacaklar/Özkaynaklar	13,5	12,4	10,6	10,2	10,2	9,7	9,5
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar	19,4	15,4	2,5	0,2	1,1	4,1	3,2
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler	1,4	1,2	0,2	0,0	0,1	0,4	0,3
Takibe Dönüşüm Oranı	2,4	3,9	7,4	9,1	9,3	10,5	9,6
Karşılık Oranı	46,5	45,5	21,5	23,0	25,5	28,0	35,6
YP Varlıklar/Aktifler	18,1	17,7	9,3	12,4	9,5	9,0	8,1
YP Yükümlülükler/Pasifler	28,8	30,0	43,9	51,3	49,7	46,4	42,7
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar	-153,2	-163,1	-431,5	-497,5	-480,8	-421,7	-380,7
Bilanço Dışı YP Net Pozisyon/Özkaynaklar	279,5	184,3	82,3	249,6	218,8	206,2	149,5
İşlem Sınırı Rasyosu (<30)	13,6	12,2	10,8	10,4	10,6	10,3	10,0
Zarar Eden Şirket Sayısı	2	1	4	4	5	5	4

Tüketici finansman sektöründe 2009 yılı sonu itibarıyla 10 şirket faaliyet göstermektedir. Sektördeki şube sayısı 1'e düşmüş ve istihdam edilen personel sayısı 544'ten 512'ye gerilemiştir. Geçen yılın aynı dönemine göre müşteri sayısında %36 civarında azalışın görüldüğü tüketici finansman sektöründe operasyonel göstergelerdeki düşüş devam etmektedir.

Tablo 2.4-15: Tüketici Finansman Sektörü Operasyonel Göstergeleri

Adet	2006	2007	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim	
								Ara.08- Ara.09	
Şube Sayısı	6	3	3	1	1	1	1	-2	(Adet)
Temsilcilik Sayısı	0	0	0	0	0	0	0	0	(Adet)
Personel Sayısı	443	474	544	529	515	515	512	-32	(Adet)
Müşteri Sayısı	v.y.	v.y.	357.475	301.770	287.471	259.300	229.676	-35,8	(%)
Sözleşme Sayısı	v.y.	v.y.	371.965	314.146	300.855	273.099	242.441	-34,0	(%)

2.4.4 Varlık Yönetimi

Varlık yönetim şirketlerinin aktif toplamı, 2009 yılında bir önceki yıla göre %3,9 azalarak 355,4 milyon TL'ye gerilemiştir. Sektördeki şirketlerin devraldığı kredi miktarı ve kredilerin bilanço payında söz konusu dönemde keskin bir yükseliş söz konusudur. Buna karşılık, devralınan takipteki kredi miktarı ise 2008 yılına göre düşmüştür. Kaynak yapısına bakıldığında 2009 yılında sektörün özkaynaklarının önemli oranda arttığı dikkati çekmektedir. Zira söz konusu dönemde, özkaynakların miktarı yaklaşık %70 oranında artarak 126,7 milyon TL olmuş, bilançodaki ağırlığı ise %20,2'den %35,7'ye yükselmiştir. Yabancı kaynakların azalmaya devam ettiği sektörde, şirketlerin kullandığı kredi miktarı geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık %24 azalmıştır.

Tablo 2.4-16: Varlık Yönetim Şirketleri Temel Bilanço Büyüklükleri

Milyon TL	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim		Bilanço Payı	
							Ara.08-09		Ara.08	Ara.09
Bankalar ve Diğer Mali Kuruluşlar	28,5	40,9	52,2	52,4	59,3	39,7	-2,8	11,0	11,2	
Devralınan Krediler	34,7	17,9	16,2	14,9	18,0	206,1	1.050,7	4,8	58,0	
Devralınan Takipteki Krediler	90,6	311,0	293,8	293,3	342,0	170,1	-45,3	84,1	47,9	
Karşılıklar	33,2	7,8	5,9	5,9	74,0	83,6	978,4	2,1	23,5	
Toplam Aktifler	241,3	369,8	374,1	371,6	366,3	355,4	-3,9	100,0	100,0	
Alınan Krediler	157,1	287,1	309,8	267,7	243,3	218,0	-24,1	77,6	61,3	
Özkaynaklar	72,9	74,8	59,1	97,5	116,2	126,7	69,4	20,2	35,7	
Bilanço Dışı Hesaplar Toplamı	123,9	188,5	195,7	238,8	172,1	118,9	-36,9	51,0	33,5	
Teminat Mektupları	2,4	16,3	16,8	20,1	10,0	10,1	-38,0	4,4	2,8	
Taahhütler	5,8	5,6	4,7	4,5	3,7	0,0	-100,0	1,5	0,0	
Türev Finansal Araçlar	41,4	28,2	30,1	74,0	7,8	7,8	-72,2	7,6	2,2	
Emanet Kıymetler	72,9	137,0	137,0	140,2	150,5	101,0	-26,3	37,0	28,4	

Son yıllarda zarar etmekte olan varlık yönetim sektörü son iki çeyrekte kâra geçmiş olup, 2009 yılsonu itibarıyla sektörün net dönem kârı 24,2 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. Kârın ana kaynağı kredilerden alınan faizlerin, faiz gelirlerini önemli oranda artırmasıdır. Ayrıca diğer faaliyet gelirlerindeki artış da kâr rakamını olumlu etkilemiştir. Krediler dışındaki kalemlere verilen ücret ve komisyonlarının yüksek oranda artması, net ücret ve komisyon gelirleri rakamının negatif olmasına neden olmuştur.

Tablo 2.4-17: Varlık Yönetim Şirketleri Seçilmiş Gelir Tablosu Kalemleri

Milyon TL	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Değişim (%)	
							Ara.08- Ara.09	
Faiz Gelirleri	6,3	2,4	0,8	2,3	93,1	129,9	5.270,5	
Faiz Giderleri	12,1	15,5	5,8	11,3	19,2	27,3	75,6	
Ücret ve Komisyon Gelirleri	1,5	2,4	4,7	7,5	-5,2	-4,4	-283,5	
Diğer Faaliyet Gelirleri	18,8	24,2	13,3	21,1	47,3	61,4	153,1	
Diğer Faaliyet Giderleri	31,4	36,5	8,1	17,2	26,9	37,9	3,8	
Kambiyo İşlemleri Kâr/Zararı	4,6	-33,3	-25,5	-9,1	0,0	0,0	0,0	
Vergi Karşılığı	-1,6	-2,2	1,0	0,1	-1,2	-1,0	-53,1	
Net Dönem Kâr/Zararı	-20,9	-54,7	-17,4	-5,3	14,2	24,2	-144,3	

Sektörün, banka dışı finansal kesim içindeki payı, 2009 yılsonu itibarıyla %1,2'dir. Söz konusu dönemde sektörün aktif kârlılığı %19,1, özkaynak kârlılığı ise %6,8 olarak gerçekleşmiştir. 2008 yılında sektörde faaliyet gösteren 5 varlık yönetim şirketinden 4'ü zarar ederken, 2009 yılsonu itibarıyla 6 varlık yönetim şirketinden 3'ü zarar etmiş durumdadır. Yabancı para cinsinden varlık ve yükümlülüklerin bilançoadaki ağırlığının bir önceki göre önemli oranda azalması sektörün maruz olduğu kur riskinin görece azaldığını göstermektedir.

Tablo 2.4-18: Varlık Yönetim Sektörü Performans Göstergeleri

(%)	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Bankacılık Dışı Finansal Sektör İçindeki Payı	0,9	1,2	1,3	1,3	1,3	1,2
Özkaynaklar/Alacaklar Oranı	58,2	22,8	19,1	31,6	32,3	33,7
Vergi Sonrası Kâr/Özkaynaklar	-28,7	-73,1	-29,5	-5,4	12,2	19,1
Vergi Sonrası Kâr/Aktifler	-8,7	-14,8	-4,6	-1,4	3,9	6,8
Karşılık Oranı	36,6	2,5	2,0	2,0	21,6	49,1
YP Varlıklar/Aktifler	55,1	19,1	24,6	22,6	11,0	17,7
YP Yükümlülükler/Pasifler	67,2	78,4	83,1	63,2	13,9	16,0
Bilanço İçi YP Net Pozisyon/Özkaynaklar	-40,1	-292,9	-370,5	-154,9	-9,2	4,9
Zarar Eden Şirket Sayısı (Adet)	2	4	4	5	3	3
Toplam Şirket Sayısı (Adet)	5	5	5	6	6	6

3 RİSK, SERMAYE ve KÂRLILIK DEĞERLENDİRMESİ

3.1 Risk Analizi

3.1.1 Kredi Riski

Toplam nakdi kredi hacmi 2009 yılı son çeyreğinde de yükseliş eğilimini sürdürmüştür. Söz konusu tutar, Aralık 2009 itibarıyla 392,6 milyar TL olup, hem TP ve hem de YP krediler son çeyrekte %4,5 oranında artmıştır. Kredilerin para türleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, 2009 yılının Aralık ayı itibarıyla, TP kredilerin toplam krediler içindeki payının önceki döneme göre değişmediği ve %73,4 seviyesini koruduğu görülmüştür.

2009 yılı Aralık ayı itibarıyla gayri nakdi kredi ve taahhütler, önceki çeyreğe göre %3,4 oranında artış göstererek 134 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. Gayri nakdi kredi ve taahhütlerin para türleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, TP kredilerin toplam içindeki payının önceki çeyreğe göre 1 puanlık bir artışla %41,3 seviyesine yükseldiği görülmektedir.

2009 yılı Aralık ayı itibarıyla bankaların kullandırmış olduğu toplam kredilerin vade ve para cinsi dağılımı, uzun zamandır süre gelen yapısını devam ettirmiştir. Ancak, toplam kredilerin vade yapısında önceki döneme göre bir uzama yaşanmıştır. Bu dönemde bankacılık sektörünün kullandırmış olduğu toplam kredilerin %59'unu uzun vadeli, %41'ini ise kısa vadeli krediler oluşturmaktadır.

Tablo 3.1-1: Kredilerin Vade ve Para Cinsi Dağılımı

%	Krediler			Kredi Kartları			Tüketici Kredileri		
	Haz 09	Eyl 09	Ara 09	Haz 09	Eyl 09	Ara 09	Haz 09	Eyl 09	Ara 09
Kısa Vadeli Toplam	42,7	42,7	41,0	98,1	97,4	97,1	6,9	6,8	6,9
TP	35,1	35,3	34,3	98,0	97,2	97,0	6,9	6,8	6,9
YP	7,6	7,4	6,8	0,1	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
Uzun Vadeli Toplam	57,3	57,3	59,0	1,9	2,6	2,9	93,1	93,2	93,1
TP	38,0	38,1	39,2	1,9	2,6	2,9	93,1	93,1	93,0
YP	19,3	19,2	19,8	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
TP	73,1	73,4	73,4	99,9	99,8	99,9	99,9	99,9	100,0
YP	26,9	26,6	26,6	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,0

2009 yılsonu itibarıyla bankaların kullandırdıkları kredilere ilişkin TGA tutarında, Eylül ayına nispeten ufak bir artış yaşanmıştır. Bu gelişmede, küresel krizin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkilerinin azalmasının etkili olduğu düşünülmektedir. Nitekim yılın üçüncü çeyreğinde %12,8 oranında artış gösteren TGA tutarı, yılın son çeyreğinde %3,1 oranında artmıştır. Aralık 2009 itibarıyla bankacılık sektörünün sahip olduğu TGA tutarı 21,9 milyar TL'ye yükselmiştir. Aynı dönemde, TGA'ya bağlı olarak ayrılan karşılık tutarı da bir önceki döneme göre %7,1 oranında artarak 18,3 milyar TL'ye ulaşmıştır. TGA için ayrılan karşılık tutarındaki artış hızının, TGA tutarındaki artış hızından daha yüksek olması, 2009 yılsonunda ayrılan karşılıkların TGA'yı karşılama oranının bir önceki döneme göre 3,1 puan yükselerek %83,5 olarak gerçekleşmesi sonucunu doğurmuştur. Bu gelişme, bankacılık sektörü açısından kredi riskinin yönetilebilmesi açısından olumlu yönde bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Tablo 3.1-2: Banka Gruplarına Göre Tahsili Gecikmiş Alacakların Gelişimi

Milyon TL	Takipteki Alacaklar (Brüt)			Takipteki Alacaklar Karşılığı			Karşılıklar / Brüt TGA (%)		
	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Mevduat	17.329	19.741	20.342	14.140	16.161	17.205	81,6	81,9	84,6
KYB	258	271	329	192	194	247	74,5	71,5	75,1
Katılım	1.204	1.191	1.182	634	687	803	52,7	57,7	67,9
TOPLAM	18.790	21.202	21.853	14.967	17.042	18.254	79,6	80,4	83,5

Kutu 6: Dinamik Karşılık Uygulaması

Döngüsellik (procyclicality) kavramı, 2007 yılında ortaya çıkan küresel finansal krizle birlikte yoğun tartışmalara konu edilmiş ve bu hususta karşı tedbir arayışları gerçekleşmiştir. Krizin ortaya çıkmasından sonra Finansal İstikrar Forumunun (Financial Stability Forum-FSF) döngüsellığı azaltma konusundaki çalışma alanlarından biri de, kredi ve diğer alacaklar için karşılık ayırma hususudur.

Kredi zararları için karşılık ayrılması, kredi riski yönetiminin önemli bir parçasıdır ve banka sermayesini ve kânnı etkilemektedir. Küresel düzeyde, bankalar genellikle kredi zarar karşılıklarını gerçekleşen zarar (incurred loss) yaklaşımına göre ayırmaktadır. Fakat son dönemlerde, geriye dönük kriterleri esas alan mevcut yaklaşım, döngüsel nitelikli ekonomik etkileri olduğu gerekçesiyle sorgulanmaktadır. Bu yaklaşıma bir alternatif ise, dinamik karşılık uygulamasıdır. Beklenen zarar (expected loss) yaklaşımını esas alan dinamik karşılık ayırma, İspanya'da on yıldır uygulanmaktadır.

Dinamik karşılık uygulamasının dayandığı temel ilke, karşılıkların, uzun vadeli beklenen zarar tahmini doğrultusunda, her bir muhasebe dönemindeki ödenmemiş kredi miktarına göre ayarlanmasıdır. Dinamik karşılık yaklaşımında, gerçekleşen zararlardan ziyade beklenen zararların esas alınması nedeniyle, bankaların kârlılığı üzerindeki döngüsel etkiler azaltılmaktadır.

Dinamik karşılık ayırmanın nasıl uygulanacağına ilişkin açık ve genel bir yaklaşım ya da belirlenmiş genel bir tanım bulunmamaktadır. Geniş anlamda dinamik karşılık uygulamasıyla, bir kredinin verildiği tarihten itibaren beklenen zararı karşılamak için bir tampon oluşturulmaktadır. Zararların beklenen düzeyi aştığı yıllarda rezerv kullanılırken, gerçekleşen zararın beklenen zarardan az olduğu yıllarda rezerv artmaktadır.

Dinamik karşılık ayırmanın temel ilkesi, banka gelirinin, gerçekleşen net zararlara değil, beklenen zarar karşılığına olan net katkılara göre hesaplanmasıdır.

İspanya Dinamik Karşılık Uygulaması

İspanya, dinamik karşılık ayırma yaklaşımını ülke olarak 2000 yılından beri uygulamaktadır. İspanya karşılık uygulamasına ilişkin düzenleme, bankaların kredi kayıp karşılıklarını hesaplamak için kendi modellerini geliştirmelerini gerektirmektedir. Henüz kendi modeli olmayan ya da oluşturduğu model onaylanmamış olan bankalar için, İspanya Merkez Bankası (Banco de España-BdE) bir standart yaklaşım geliştirmiştir. BdE'nin standart yaklaşımı, BdE bünyesindeki İspanya Merkezi Kredi Kayıt Bürosundan (Spanish Central Credit Register) alınan ve yalnızca İspanya'daki kredi faaliyetleri içinde sınıflandırılan kredilere ilişkin tarihi kredi zarar bilgilerine dayalı bir modeldir. Dolayısıyla modeli, yurtdışına ilişkin kredilerine uygulanmamaktadır. Söz konusu kredi kayıtları, tam bir iktisadi dönemi (1986'dan sonraki 14 yıllık dönem) kapsayan bilgileri içermektedir.

İspanya karşılık uygulamasında toplam karşılıklar, özel karşılıklarla genel karşılıkların toplamıdır. Sistemin klasik karşılık uygulamasından farklı olmasına neden olan genel karşılıklardır. Genel karşılıklar için formül aşağıdaki gibidir:

$$Genel\ Karşılıklar_t = \alpha \Delta C_t + \left(\beta - \frac{\text{Özel Karşılıklar}_t}{C_t} \right) C_t$$

Burada, C_t kredi miktarını, ΔC_t kredi miktarındaki değişimi (kredi genişlemesinde pozitif, kredi daralmasında negatif), α gizli zarar miktarını (orsansal olarak), β tam bir kredi döngüsü ya da iktisadi dönem için ortalama özel karşılık miktarını (orsansal olarak) göstermektedir.

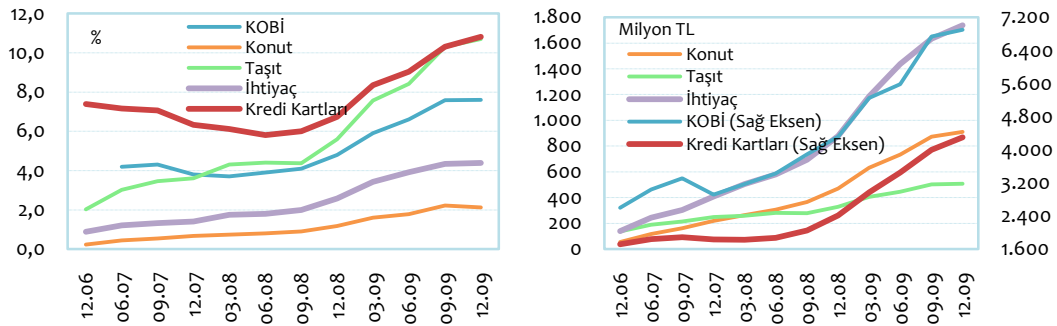
Genel karşılığın ilk bileşeni klasik anlamdaki genel karşılıktır ve kredi miktar arttığında bu karşılıklar da artmaktadır. İkinci bileşen dinamik karşılıktır. Cari özel karşılık, ortalama özel karşılığa göre düşük olduğundan dinamik karşılık, genişleme dönemlerinde artmaktadır. Cari özel karşılıkların dönem özel karşılık ortalamasından daha yüksek olduğu durgunluk dönemlerinde ise söz konusu tutar negatif olmaktadır.

Bu formül, sistemin genel formülüdür. Gerçekte, 6 risk kategorisi ve her biri için de farklı bir α ve β vardır. Bu nedenle genel karşılıklar için nihai formül aşağıdaki gibidir.

$$Genel\ Karşılıklar_t = \sum_{i=1}^6 \alpha_i \Delta C_{it} + \sum_{i=1}^6 \left(\beta_i - \frac{\text{Özel Karşılıklar}_{it}}{C_{it}} \right) C_{it} = \sum_{i=1}^6 \alpha_i \Delta C_{it} + \left(\sum_{i=1}^6 \beta_i C_{it} - \text{Özel Karşılıklar}_t \right)$$

KOBİ kredilerinin takibe dönüşüm oranı 2009 yılı son çeyreğinde değişmeyerek %7,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bireysel krediler incelendiğinde, konut kredilerinin takibe dönüşüm oranının azaldığı, diğer bireysel kredilerin takibe dönüşüm oranındaki artışın ise önceki çeyreğe göre daha yavaş olduğu görülmektedir. Bu hususlar, bankacılık sektörünün maruz kaldığı kredi riskinin azaldığına işaret etmektedir. 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla, konut kredilerinin takibe dönüşüm oranı %2,1, taşıt kredilerinin takibe dönüşüm oranı %10,7, ihtiyaç kredilerinin takibe dönüşüm oranı %4,4, kredi kartlarının takibe dönüşüm oranı ise %10,8 olarak gerçekleşmiştir. Yılın son çeyreğinde bireysel ve KOBİ kredilerinin TGA tutarlarının artış hızı da azalmıştır. 2009 yılı dördüncü çeyreğinde TGA tutarları bir önceki çeyreğe göre, KOBİ kredileri için %2,5, konut kredileri için %4,1, taşıt kredileri için %1, ihtiyaç kredileri için %6,4, kredi kartları için ise %7,6 oranında artmıştır.

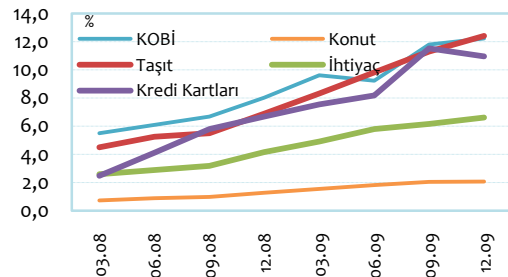
Grafik 3.1-1: Bireysel ve KOBİ Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranları, TGA'larının Gelişimi

2009 yılı dördüncü çeyreğinde ekonomik ortamda görülen iyileşme, bireysel kredilerin ve KOBİ kredilerinin takipteki müşteri sayısına da yansımıştır. Takipteki müşteri sayısındaki artış hızı, yılın son çeyreğinde önceki çeyreğe göre hızlı bir şekilde azalmıştır. Bu dönemde, kredi kartlarına ilişkin takipteki müşteri sayısında da bir önceki döneme göre azalma yaşanmıştır. Takipteki müşteri sayısının, toplam müşteri sayısı içindeki payı incelendiğinde ise, yılın dördüncü çeyreğinde taşıt kredisine ve kredi kartlarına ilişkin takipteki müşteri sayısının payı bir önceki çeyreğe göre azalırken, diğer kredilerin payının az miktarda arttığı gözlenmektedir. 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla, KOBİ kredileri takipteki müşteri sayısı 204 bin; konut, taşıt, ihtiyaç kredileri ve kredi kartları takipteki müşteri sayısı ise sırasıyla 19 bin, 40 bin, 466 bin ve 2,3 milyon olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3.1-2: Bireysel ve KOBİ Kredileri Takipteki Müşteri Sayısı ve Toplam Müşteri İçindeki Payı

Bin Kişi	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
KOBİ	108	128	149	148	191	204
Konut	8	10	12	15	18	19
Taşıt	24	28	32	35	39	40
İhtiyaç	206	266	323	385	422	466
Kredi Kartları	1.327	1.564	1.853	2.069	2.280	2.277

Türk bankacılık sektörü tarafından sağlanan kredi kartları limit taahhütlerinin toplamı, uzun zamandır sürdürdüğü artışını korumuş ve Aralık 2009 itibarıyla 74,5 milyar TL'ye ulaşmıştır. Bu dönemde, kredi kartlarının en çok kullanıldığı alan olan mal ve hizmet alımı, söz konusu yapıdaki ağırlığını devam ettirmiş, toplam kredi kartı tutarının %93,5'i mal ve hizmet alımında, %6,5'i ise nakdi kredi amaçlı kullanılmıştır. Öte yandan, taksitli kredi kartı tutarının toplam kredi kartı tutarı içindeki payı artmaya devam etmiş ve yılın dördüncü çeyreğinde %40,1 olarak

gerçekleşmiştir. 2009 Aralık ayı itibarıyla kredi kartı ödenmeyen borç toplamı bir önceki döneme göre değişmemiş ve 11,4 milyar TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.1-3: Kredi Kartı Kullanımı Göstergeleri

Milyar TL	Mar.08	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Kredi Kartı Limiti Taahhütleri ¹	57,1	59,5	63,2	64,8	67,8	69,8	71,8	74,5
Kredi Kartı Ödenmeyen Toplam Borç ²	8,4	9,2	10,0	11,7	12,5	12,0	11,4	11,4
Kredi Kartı Mal ve Hizmet Alımı/Kredi Kartı Tutarı (%)	93,3	92,9	92,1	92,0	92,1	93,0	93,5	93,5
Taksitli Kredi Kartı Tutarı/Kredi Kartı Tutarı (%)	38,0	37,8	38,1	36,0	33,2	35,1	37,8	40,1

Bireysel ve Kurumsal Karların toplamı verilmiştir.

1 Kullanılmayan kredi kartı limitini ifade etmektedir.

2 Kredi kartının son ödeme tarihi itibarıyla toplam borç tutarının altında ödeme yapılması durumunda kalan borç tutarlarının toplamını ifade etmektedir. Takip hesaplarında izlenen kredi kartı bakiyeleri dahil edilmemiştir.

Kredi kartı kullanımında kısa vadeli taksitlendirmenin toplam taksitlendirme vade yapısı içindeki ağırlığını sürdürdüğü görülmektedir. 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla taksitli kredi kartı kullanımında vadesi 1 aya kadar olan alacakların payı %22,7, vadesi 1-3 ay arasında olan alacakların payı %35,5, vadesi 3-6 ay arasında olan alacakların payı %24,1, vadesi 6-12 ay arasında olan alacakların payı %15,1, vadesi 12 aydan uzun olan alacakların payı ise %2,6 seviyesindedir. Dolayısıyla, 6 aydan kısa vadeli taksitlendirme seçeneği kullanılan alacakların toplam kredi kartı alacakları içindeki payı bu dönemde %82,3 olarak gerçekleşmiştir. Kredi kartlarında uzun vadeli taksitlendirme seçeneği, 2009 yılı son çeyreği itibarıyla daha az tercih edilmiştir. Eylül 2009'de %2,8 olan 12 aydan uzun vadeye yayılan kredi kartı alacaklarının payı, Aralık 2009'da %2,6'ya gerilemiştir.

Tablo 3.1-4: Taksitli Kredi Kartı Tutarının Vade Dağılımı

%	Mar.08	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
1 Aya Kadar	23,9	25,2	24,5	25,3	26,1	24,2	23,6	22,7
1-3 Ay Arası	35,0	34,9	35,4	36,4	36,3	35,0	34,8	35,5
3-6 Ay Arası	24,6	23,6	22,9	23,0	22,2	23,3	24,1	24,1
6-12 Ay Arası	15,4	15,1	15,9	13,9	13,4	15,3	14,7	15,1
12 Aydan Uzun	1,1	1,2	1,2	1,5	2,0	2,1	2,8	2,6

Kredilerin türlerine göre gelişimi incelendiğinde, KOBİ kredilerinin 2009 yılı boyunca azalma eğiliminde olduğu, kurumsal ve bireysel kredilerde ise geçen yıllara göre düşük olmakla birlikte artış yaşandığı görülmektedir. Yurt içi talepteki azalma KOBİ'leri daha şiddetli etkilemiş olup Türkiye ekonomisi açısından önemi dikkate alındığında KOBİ'lere verilen kredilerdeki azalmanın gelecek dönemlerde de makroekonomik büyüklükler üzerine olumsuz etkiler yaratabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 3.1-5: Türlerine Göre Krediler

	Milyon TL				% Paylar			Geç.Yılın Aynı Dön.Göre Artış		
	2006	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
KOBİ	59.614	76.842	84.919	83.886	26,9	23,1	21,4	28,9	10,5	-1,2
Kurumsal	90.272	113.795	165.076	179.662	39,8	44,9	45,8	26,1	45,1	8,8
Bireysel	69.101	94.980	117.449	129.073	33,3	32,0	32,9	37,5	23,7	9,9
Toplam	218.987	285.616	367.445	392.621	100,0	100,0	100,0	30,4	28,6	6,9

2009 yılsonu itibarıyla, sanayi, hizmetler ve tarım sektörlerine kullanılan kredilerin toplam kurumsal ve ticari nakdi krediler içerisindeki payları sırasıyla %57,2, %36,7, %6,1 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönem içerisinde reel sektöre kullanılan kurumsal ve ticari kredilerin takibe dönüşüm oranı tutarlarının gelişiminde ve sektörel dağılımında bir önceki döneme göre önemli bir değişiklik yaşanmamıştır. 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla kurumsal ve ticari kredilerin takibe dönüşüm oranları içerisinde en büyük payı %5,8 ile tarım sektörü alırken, bunu %5,2 ile sanayi sektörü izlemektedir. Sanayi sektörüne kullanılan kredilerin yaklaşık %87'sinin verildiği imalat sanayi alt sektöründe kredilerin takibe dönüşme oranı %5,9'a yükselmiştir.

Tablo 3.1-6: Kurumsal ve Ticari Kredilerin Sektörel Dağılımı

(%)	Eyl.09					Ara.09				
	Nak. Kredilerin Sektörel Dağılımı			Takibe Dön. Oranı	G.Nakdi Krediler	Nak. Kredilerin Sektörel Dağılımı			Takibe Dön. Oranı	G.Nakdi Krediler
	Kısa Vadeli	Orta-Uzun V.	Toplam (Brüt)			Kısa Vadeli	Orta-Uzun V.	Toplam (Brüt)		
Tarım	8,5	4,0	6,2	5,1	1,1	8,6	3,7	6,1	5,8	1,1
Sanayi	41,6	33,4	37,6	5,1	41,0	39,8	33,5	36,7	5,2	41,0
Madencilik	2,0	1,6	1,8	2,4	2,6	2,0	1,8	1,8	2,2	2,3
İmalat Sanayi	38,5	26,0	32,4	5,8	32,9	36,6	25,5	31,1	5,9	32,9
Elektrik-Gaz-Su	1,1	5,8	3,4	0,3	5,5	1,2	6,2	3,7	0,3	5,7
Hizmetler	49,9	62,6	56,2	3,9	57,9	51,6	62,7	57,2	3,7	57,9
Toplam*	100,0	100,0	100,0	4,4	100,0	100,0	100,0	100,0	4,4	100,0
Toplam (Milyar TL)	122,6	133,7	269,4		129,7	122,4	144,3	280,2		134,0
Kur. ve Tic. Kred./Top. Kredi (%)	74,7	61,7	67,1		64,4	74,1	62,1	66,8		64,3

*Tarım, sanayi ve hizmetler sektörlerine kullanılan kredileri kapsamaktadır.

2009 yılı dördüncü çeyreğinde kredi kartlarından, konut ve diğer bireysel kredilerden kaynaklanan tahsili gecikmiş alacak tutarı, toplam tahsili gecikmiş alacaklar içinde en yüksek paya sahip olmaya devam etmiştir. Bu kredi türlerine ilişkin TGA toplamının, toplam TGA içindeki payı bu dönemde %35 olarak gerçekleşmiştir. Bu tutarın önceki dönem %37,8 olması TGA tutarının bu üç sektör bazında mevcut bulunan yoğunlaşmasının azaldığını göstermektedir. Kredi kartları, tekstil ve tekstil ürünleri sanayi, toptan ticaret ve komisyonculuk, gıda, meşrubat ve tütün sanayi ve perakende ticaret ve kişisel ürünler sektörlerine kullanılan kredilere ilişkin TGA tutarlarının toplam TGA içindeki payı bir önceki döneme göre azalırken; diğer bireysel krediler, konut kredileri, inşaat ve tarım sektörlerine kullanılan kredilere ilişkin TGA tutarlarının toplam TGA içindeki payı bir önceki döneme göre artmıştır.

Tablo 3.1-7: TGA İçerisinde En Yüksek Paya Sahip Alt Sektörler

%	Eyl.09		Ara.09	
	TGA İçindeki Payı	TGA/Top. Krediler	TGA İçindeki Payı	TGA/Top. Krediler
Kredi Kartları	20,24	10,55	19,84	10,33
Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	8,91	14,30	7,91	13,63
Toptan Ticaret ve Komisyonculuk	8,62	8,13	7,39	6,63
Gıda, Meşrubat ve Tütün San.	3,46	5,70	3,40	5,84
Bireysel Kredi Diğer	11,14	5,37	11,76	5,52
İnşaat	5,12	4,60	5,49	4,80
Perakende Ticaret ve Kişisel Ürünler	3,67	6,58	3,57	6,17
Tarım*	3,59	5,09	4,03	5,78
Konut Kredileri	4,37	2,17	4,40	2,10

*Balıkçılık ve avcılık dahil edilmemiştir.

Aralık 2009 itibarıyla toplam kredilerin takibe dönüşüm oranında uzun süredir devam eden yükseliş eğilimi sona ermiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde %5,28 olan kredilerin takibe dönüşüm oranı yılsonunda %5,21'e gerilemiştir. 2009 yılı son çeyreğinde, bireysel kredilere ve hizmetler sektörüne kullanılan kredilere ilişkin takibe dönüşüm oranları bir önceki çeyreğe göre azalarak sırasıyla %6,01 ve %3,72 olarak gerçekleşirken, tarım ve sanayi sektörlerine kullanılan kredilere ilişkin takibe dönüşüm oranları, bir önceki çeyreğe göre artarak sırasıyla %5,84 ve %5,18 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.1-8: Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranı

%	Aralık 07	Mart 08	Haziran 08	Eylül 08	Aralık 08	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09	Aralık 09
Bireysel	2,88	2,84	2,97	3,02	3,65	4,75	5,33	6,11	6,01
Tarım	4,61	3,07	2,76	2,99	3,27	4,87	4,89	5,11	5,84
Sanayi	4,80	4,29	3,73	3,60	3,43	4,62	4,98	5,11	5,18
Hizmetler	2,49	2,41	2,12	2,22	3,09	3,16	3,48	3,89	3,72
Diğer	4,62	2,79	6,68	8,00	8,37	10,62	13,36	15,24	14,41
Toplam	3,49	3,05	3,07	3,12	3,68	4,47	4,86	5,28	5,21

Kutu 7: Bireysel Kredilerin Yaşlandırma (Vintage) Analizi

Yaşlandırma (Vintage) analizi aynı dönemde oluşturulan hesapların performansının incelenmesinde kullanılan bir yöntemdir. Vintage, aynı dönemde açılmış bir grup hesap olarak tanımlanabilir. Örneğin Mart 2008'de kullanılan krediler Mart 2008 yaşlandırma grubunu oluşturmaktadır. Yaşlandırma analizi ile belirli bir dönemde kullanılan kredilerin dönemsel olarak takibe düşme oranları ölçülebilmektedir.

Yaşlandırma analizi, özellikle bireysel bankacılıkta (konut kredileri, taşıt kredileri, ihtiyaç kredileri) kullanılmakta, dönemler itibarıyla kullanılan kredilerin performansını karşılaştırmaya olanak vermektedir. Söz konusu analizin mevsimsellik, yaşam döngüsü ve dış etkenler gibi değişkenler dikkate alınarak yapılması, yaşlandırma grubunun kalitesinin daha sağlıklı bir şekilde belirlenmesini sağlamaktadır.

Yaşlandırma oranı, kredi portföyünün kalitesini izlemek amacıyla bugüne kadar yoğun olarak kullanılan takibe dönüşüm oranına (takipteki kredi tutar / toplam brüt kredi tutarı) yardımcı bir gösterge niteliği taşımaktadır.

$$YR_{x,n} = TD_{x,n} / KK_x$$

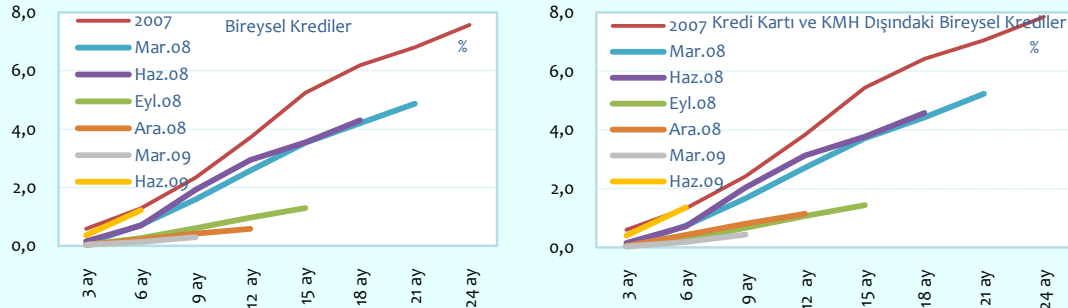
Yukarıdaki formülde YR; yaşlandırma rasyosunu, TD; takibe düşen kredi miktarını, KK; kullanılan toplam kredi tutarını, x; yaşlandırma grubundaki kredilerin hangi dönem kullanıldığını, n; yaşlandırma grubundaki kredilerin vadesini ifade etmektedir. Bu rasyo seçilmiş bir dönemde kullanılan kredilerin, vadeler itibarıyla takibe düşme oranının bulunmasına olanak sağlamaktadır. Bu analiz ile takibe düşme oranları kümülatif olarak hesaplanmaktadır.

Hızlı büyüyen kredi portföyleri için takibe dönüşüm oranının düşmesi nedeniyle kredi kalitesinde yaşanan olası bozulmaların tam anlamıyla analiz edilememesi, yaşlandırma analizinin önemini artırmaktadır. Bu durumun yanı sıra, bankalar tarafından takipteki alacakların aktiften silindiği durumlarda takipteki kredi tutarının azalması sebebiyle takibe dönüşüm oranı düşmekte, bu durum ise kredi kalitesinde herhangi bir bozulma olmadığı yönünde değerlendirilebilmektedir.

Yaşlandırma grublarının kredi kalitesi analiz edilirken, değerlendirilen grupların yaşları dikkate alınmalıdır. Örneğin uzun dönemli bir grubun yaşlandırma oranının, yakın dönemli bir grubun yaşlandırma rasyosuna göre yüksek olma ihtimali büyüktür. Bu durum, kullanılan kredilerin temerrüde düşme oranlarının vadeye kalan sürenin azalması ile birlikte yükselmesinden kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla farklı yaşlandırma gruplarının aynı kullanılıma süreleri baz alınarak değerlendirilmeleri daha anlamlı ve sağlıklı sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Türk bankacılık sistemi tarafından 2007 yılının tamamında ve sonraki çeyrek dönemler itibarıyla kullanılan bireysel kredilerin yaşlandırma analizi yapıldığında, 2008 yılı üçüncü çeyreğine kadar olan dönemde ve 2009 yılı ikinci çeyreği itibarıyla kullanılan kredilerin diğer dönemlerde kullanılan kredilere göre daha hızlı bir şekilde takibe düştüğü ve takibe dönüşüm oranlarının görece yüksek olduğu görülmektedir. Küresel finansal kriz öncesi dönemde daha esnek şartlarda kredi kullanılımasının, söz konusu hususun nedenlerinden biri olduğu düşünülmektedir. 2008 yılı Eylül ve Aralık dönemleri dışındaki tüm yaşlandırma gruplarının, 2009 yılı son çeyreği itibarıyla temerrüde düşme oranlarında artış yaşandığı görülmektedir. 12 aylık süre için yaşlandırma gruplarının performansı incelendiğinde, 2007 yılında kullanılan kredilerin %3,7'sinin, 2008 yılı ilk çeyreğinde kullanılan kredilerin %2,6'sının, 2008 yılı ikinci çeyreğinde kullanılan kredilerin %2,9'unun, 2008 yılı üçüncü çeyreğinde kullanılan kredilerin %1'inin, 2008 yılı son çeyreğinde kullanılan kredilerin ise sadece %0,6'sının temerrüde düştüğü görülmektedir. Söz konusu durum, bahsedilen dönemler için genel itibarıyla 2007 yılı sonrasında kredi kalitesinin yükseldiğine işaret etmektedir.

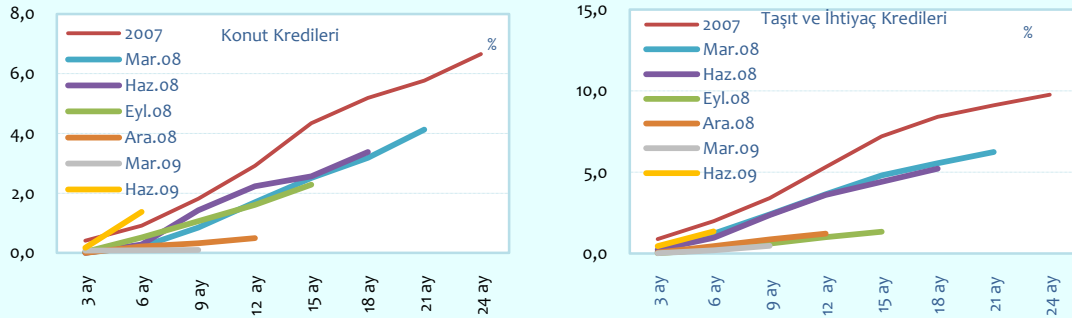
Grafik: Bireysel Kredilerin Yaşlandırma Analizi

Kredi kartları ve kredili mevduat hesabı kapsamındaki kredilerin, kullanılan tutar yerine toplam limitler bazında bu analize dahil edilebilmesi³, söz konusu kredilerin yer almadığı bir inceleme ile daha sağlıklı sonuçlara ulaşılmasına yol açacaktır. Bununla birlikte söz konusu kredi grupları dahil edilmeden yapılan yaşlandırma analizinde tüm bireysel kredilerin dahil edildiği analizle benzer sonuçlar ortaya çıkmakta, sadece yaşlandırma gruplarının ödenmeme oranlarında kısmi artışlar yaşandığı görülmektedir.

Konut kredilerinin yaşlandırma analizi yapıldığında, 2008 yılı son çeyreğinde kullanılan krediler ile 2009 yılı ilk çeyreğinde kullanılan kredilerin daha yavaş bir temerrüde düşme eğilimine sahip olduğu dolayısıyla daha kaliteli bir yapıya sahip oldukları görülmektedir. Bununla birlikte tüm yaşlandırma gruplarında konut kredilerinin 2009 yılsonu itibarıyla temerrüde düşme oranlarında bir artış yaşanmıştır. Taşit ve ihtiyaç kredileri için de benzer gelişmeler meydana gelmekle birlikte konut kredilerinin aksine, 2009 yılsonu itibarıyla tüm yaşlandırma gruplarında temerrüde düşme oranlarında bir azalış gözlenmiştir.

Grafik: Konut, Taşit ve İhtiyaç Kredilerin Yaşlandırma Analizi

Kaynak: Fagg J., Forecasting Delinquencies and Credit Losses, RMA Journal, Mart 2001.

2009 yılı dördüncü çeyreğinde TGA'nın teminatlandırma yapısında bir önceki çeyreğe göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde, teminatı olmayan TGA'nın, toplam TGA içindeki payı bir önceki döneme göre 0,1 puan azalarak %49,3'e gerilemiştir. Aynı dönemde, II. ve III. grup teminata sahip olan TGA tutarı bir önceki döneme göre artmış, I. ve IV. grup teminata sahip olan TGA tutarı değişmemiştir. Bu dönemde tahsili gecikmiş alacaklar için toplam teminatın krediye oranı önceki çeyreğe göre bir puan artarak %40'a yükselmiştir.

Tablo 3.1-9: TGA Teminat ve Garanti Bilgileri

	Brüt Bakiye (Milyon TL)			Teminata Göre Oransal Dağılım (%)			Toplam Teminat/Kredi (%)		
	Haz 09	Eyl 09	Ara.09	Haz 09	Eyl 09	Ara.09	Haz 09	Eyl 09	Ara.09
Toplam Tahsili Gecikmiş Alacaklar	18.790	21.202	21.853	100,0	100,0	100,0	42,1	39,1	40,0
a) I. Grup Teminata Sahip Olanlar	81	78	78	0,4	0,4	0,4	69,8	74,5	71,5
b) II. Grup Teminata Sahip Olanlar	6.587	7.053	7.218	35,1	33,3	33,0	85,4	82,4	85,5
c) III. Grup Teminata Sahip Olanlar	2.998	3.253	3.434	16,0	15,3	15,7	68,8	69,0	68,0
d) IV. Grup Teminata Sahip Olanlar	326	354	354	1,7	1,7	1,6	51,4	51,4	50,4
e) Teminatsız Olanlar	8.798	10.464	10.769	46,8	49,4	49,3			
Yeniden Yapılandırılan Alacaklar	484	1.082	1.009						
Yeni İtfa Planına Bağlı Alacaklar	366	708	702						

Nakdi ve gayri nakdi kredilerin %1, %5 ve %10 oranında zarara dönüşmesi durumunda sektörün maruz kalacağı zarara ilişkin hazırlanan kredi riski senaryo analizleri incelendiğinde, 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla nakdi ve gayri nakdi kredilerde söz konusu oranlarda zarar oluşması durumunda, meydana gelmesi muhtemel toplam zararın tüm senaryolar için bir önceki döneme göre artış gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte, önceki döneme göre bankaların toplam özkaynaklarında görülen artış hızının, meydana gelmesi muhtemel toplam zararın artış hızından yüksek olması, toplam zararın toplam özkaynaklara oranının bir önceki döneme göre azalmasına neden olmuştur. Ayrıca özkaynaklardaki artış neticesinde, tüm senaryolar için sektörün ortalama SYR'si de bir önceki döneme göre artmıştır. Ortaya çıkan kredi riskine ilişkin senaryo analizi sonuçları

³ Raporlamalar kapsamında söz konusu kredi grupları için tahsis edilen toplam limitler, kullanılan nakdi kredi olarak görülmektedir.

çerçevesinde bankacılık sektörünün sahip olduğu güçlü özkaynak yapısı sayesinde, kredi riski nedeniyle maruz kalabileceği zararlara karşı hazırlıklı olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1-10: Kredi Riski Senaryo Analizleri Sonuçları

Senaryolar	Eyl.09			Ara.09				
	Zarar (Milyon TL)	SYR (%)	SYR Değişimi (Puan)*	Zarar/ Özk(%)	Zarar (Milyon TL)	SYR (%)	SYR Değişimi (Puan)*	Zarar/ Özk. (%)
Nakdi Kredilerin %1'inin Zarara Dönüşmesi	3.017	18,78	-0,50	2,91	3.151	19,28	-0,51	2,90
Nakdi Kredilerin %5'inin Zarara Dönüşmesi	15.087	16,76	-2,52	14,57	15.755	17,23	-2,56	14,47
Nakdi Kredilerin %10'unun Zarara Dönüşmesi	30.174	14,15	-5,13	29,14	31.509	14,57	-5,22	28,94
G.Nakdi Kredilerin %1'inin Zarara Dönüşmesi	916	19,13	-0,15	0,88	932	19,64	-0,15	0,85
G. Nakdi Kredilerin %5'inin Zarara Dönüşmesi	4.581	18,53	-0,75	4,42	4.663	19,04	-0,75	4,28
G. Nakdi Kredilerin %10'unun Zarara Dönüşmesi	9.163	17,76	-1,52	8,85	9.326	18,29	-1,50	8,57

Not: İller Bankası verileri hariç tutulmuştur.

* Eylül 2009 dönemi ortalama SYR'si %19,28'dir. Aralık 2009 dönemi ortalama SYR'si %19,79'dir.

Kutu 8: Seçilmiş Ülkeler İçin Kredilerin Takibe Dönüşüm Oranları

Küresel finansal krizin makroekonomik ve finansal anlamda pek çok ülkede yarattığı olumsuz atmosfer sebebiyle, 2008 yılı sonrasında banka kredilerinin takibe dönüşüm oranlarında artışlar görülmüştür.

Ülke bazında takibe dönüşüm oranları incelendiğinde, Çin dışında neredeyse tüm ülkelerde 2008 yılı ve sonrasında takibe dönüşüm oranlarının yükseldiği görülmektedir.

%	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Son veri tarihi
Latin Amerika							
Arjantin	10,7	5,2	3,4	2,7	2,7	3,4	Mayıs
Brezilya	2,9	3,5	3,5	3,0	3,1	4,3	Mayıs
GOÜ-Avrupa							
İsrail	2,5	2,3	1,9	1,4	1,5	...	Aralık
Rusya	3,8	2,6	2,4	2,5	3,8	7,6	Haziran
Türkiye	6,0	4,7	3,7	3,5	3,7	5,2	Aralık
Ukrayna	30,0	19,6	17,8	13,2	17,4	29,9	Haziran
Batı Avrupa							
Belçika	2,3	2,0	1,7	1,1	1,7	2,1	Haziran
Fransa	4,2	3,5	3,0	2,7	2,8	...	Aralık
Almanya	4,9	4,0	3,4	2,7	...	...	Aralık
Yunanistan	7,0	6,3	5,4	4,5	5,0	...	Aralık
İzlanda	0,9	1,1	0,8	...	...	...	Aralık
İrlanda	0,8	0,7	0,7	0,8	2,6	3,7	Mart
İtalya	6,6	5,3	4,9	4,6	4,9	5,5	Mart
Hollanda	1,5	1,2	0,8	...	...	...	Aralık
Norveç	1,0	0,7	0,6	0,5	0,8	1,1	Haziran
Portekiz	2,4	2,0	1,5	1,2	1,3	2,0	...
İspanya	0,8	0,8	0,7	0,9	3,4	4,6	Haziran
İsveç	1,1	0,8	0,8	0,6	1,0	...	Aralık
İsviçre	0,9	0,5	0,3	0,3	0,5	...	Aralık
İngiltere	1,9	1,0	0,9	0,9	1,6	...	Aralık
Asya							
Çin	13,2	8,6	7,1	6,2	2,4	1,8	Haziran
Hindistan	7,2	5,2	3,3	2,5	2,3	...	Mart
Kore	1,9	1,2	0,8	0,7	1,1	1,5	Mart
Singapur	5,0	3,8	2,8	1,5	1,4	...	Eylül
Diğer							
Avustralya	0,2	0,2	0,2	0,2	0,5	1,0	Mart
Kanada	0,7	0,5	0,4	0,7	1,1	0,9	Mart
Japonya	2,9	1,8	1,5	1,4	1,7	...	Mart
ABD	0,8	0,7	0,8	1,4	3,0	3,8	Mart

Kaynaklar: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2009, BDDK.

NOT: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, takibe dönüşüm oranlarının ülke bazında karşılaştırılması tam anlamıyla sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Ülke verilerindeki eksiklikler, kapsam farklılıkları vb. dipnotlar, IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2009 sayısında yer almaktadır.

3.1.2 Piyasa Riski

Bankacılık sektörünün sahip olduğu ticari portföy 2009 yılının son çeyreğinde de artmaya devam etmiştir. Söz konusu tutar önceki çeyreğe göre %22,2 oranında artarak 147,6 milyar TL'ye (142,1 milyar TL satılmaya hazır menkul değer, 5,5 milyar TL gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan menkul değer) yükselmiştir. Gerçeğe uygun değer farkı kâr/zarara yansıtılan menkul değerler, önceki döneme göre 0,5 milyar TL azalmış buna karşın, satılmaya hazır menkul değerler önceki döneme göre 24,5 milyar TL artmıştır. Bu hususta, faizlerin düşmesi nedeniyle bankaların portföylerini vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler yerine satılmaya hazır menkul değer olarak tutma tercihleri etkili olmuştur. Faiz oranlarında artış yaşanması halinde söz konusu eğilimin sona ermesi veya yön değiştirmesi olasılık dahilindedir.

2009 yılı Aralık ayı itibarıyla bankaların sahip olduğu ticari portföyün türleri itibarıyla dağılımı incelendiğinde, dikkati çeken en önemli noktanın DİBS kaleminin payında bir önceki döneme göre gözlenen 2,2 puanlık artış olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde değişken faizli menkul kıymetlerin toplam ticari portföy içindeki payı bir önceki döneme göre azalırken, sabit faizli menkul kıymetlerin payı ise artmıştır. Aynı dönemde YP menkul kıymetlerin toplam içindeki payı bir önceki döneme göre azalırken, TP menkul kıymetlerin payı artmıştır.

Tablo 3.1-11: Ticari Portföyün Menkul Kıymet Türleri İtibarıyla Dağılımı

%	Eyl.09			Ara.09		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
DİBS	77,89	6,19	84,08	82,22	4,17	86,39
Değişken Faizli	40,59	2,78	43,38	39,43	2,33	41,76
Sabit Faizli	36,68	3,38	40,06	42,27	1,82	44,10
Diğer*	0,62	0,02	0,6	0,51	0,02	0,53
Eurobond	0,00	11,52	11,52	0,00	9,97	9,97
Değişken Faizli	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sabit Faizli	0,00	11,52	11,52	0,00	9,96	9,96
Hisse Senedi ve Yatırım Fonu	0,26	0,12	0,39	0,23	0,11	0,34
Diğer	0,20	3,82	4,02	0,16	3,14	3,30
Değişken Faizli	0,01	3,30	3,31	0,01	2,70	2,71
Sabit Faizli	0,18	0,52	0,70	0,15	0,44	0,59
Diğer	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
TOPLAM	78,35	21,65	100,00	82,61	17,39	100,00
Değişken Faizli	40,61	6,09	46,69	39,45	5,03	44,47
Sabit Faizli	36,87	15,42	52,29	42,42	12,23	54,65
Diğer	0,88	0,14	1,02	0,75	0,13	0,87

* Hazine Müsteşarlığı tarafından ihraç edilmeye başlanan GES'i (Gelire Endeksli Senetler) içermektedir.

Aralık 2009 dönemi için piyasa riskinin etkisini ölçmek amacıyla kullanılan senaryo analizlerinin sonuçları incelendiğinde, ikinci el DİBS fiyatlarındaki olası değişimlerin sermaye üzerindeki etkisinin bir önceki döneme göre arttığı görülmektedir. Bu durumun altındaki temel neden ise, ticari portföyde önceki döneme göre görülen artışın özkaynaklardaki artıştan daha hızlı olmasıdır. Bu itibarla bu dönemde ikinci el DİBS fiyatlarındaki olası %10'luk bir azalışın sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi %4,9'dan, %6,1'e yükselmiştir.

Tablo 3.1-12: İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri

	Ara.09 (Milyon TL)			İkinci El DİBS Fiyatlarındaki Değişim %					
	Ticari Portföy	Sabit Faizli DİBS	Özk.	-10	-5	-1	1	5	10
Mevduat	144.384	63.486	93.702	-6,8	-3,4	-0,7	0,7	3,4	6,8
KYB	2.548	1.161	12.644	-0,9	-0,5	-0,1	0,1	0,5	0,9
Toplam	146.932	64.647	106.345	-6,1	-3,0	-0,6	0,6	3,0	6,1
	Eyl.09 (Milyon TL)			Fiyatlardaki Değişimin Sermayeye Etkisi (%)					
Mevduat	120.383	47.737	89.172	-5,4	-2,7	-0,5	0,5	2,7	5,4
KYB	2.597	1.370	12.005	-1,1	-0,6	-0,1	0,1	0,6	1,1
Toplam	122.980	49.107	101.177	-4,9	-2,4	-0,5	0,5	2,4	4,9

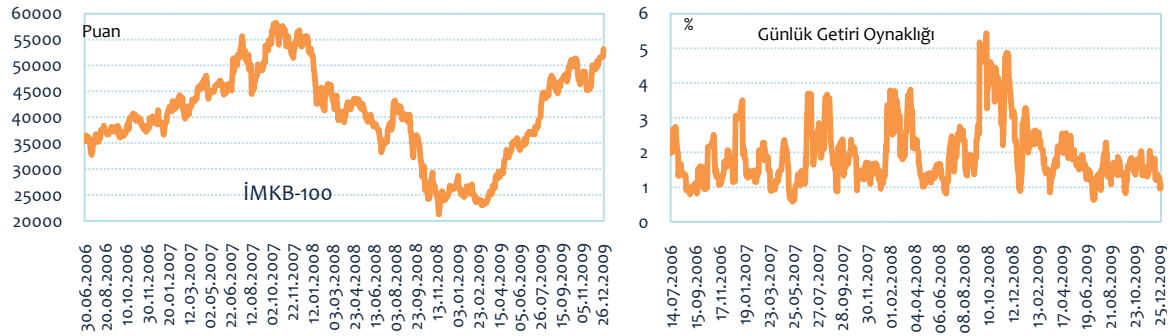
2009 yılının dördüncü çeyreğinde sabit faizli eurobond tutarı⁴ %3,5 oranında artış göstermiş ve 14,6 milyar TL'ye yükselmiştir. Söz konusu yükselişin özkaynaklardaki artıştan yavaş olması eurobond fiyatlarındaki değişimin özkaynak üzerindeki etkisinin artmasını engellemiştir. Eurobond fiyatlarındaki olası %10'luk azalışın sektörün sermayesi üzerindeki azaltıcı etkisi %1,4 olarak gerçekleşecektir.

Tablo 3.1-13: Eurobond Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkileri

	Ara.09 (Milyon TL)			Eurobond Fiyatlarındaki Değişim %					
	Ticari Portföy	Sabit Faizli Eurobond	Özk.	-10	-5	-1	1	5	10
Mev. Bank	144.384	14.348	93.702	-1,5	-0,8	-0,2	0,2	0,8	1,5
KYB	2.548	261	12.644	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,2
Toplam	146.932	14.608	106.345	-1,4	-0,7	-0,1	0,1	0,7	1,4
	Eyl.09 (Milyon TL)			Eurobond Fiyatlarındaki Değişim %					
Mev. Bank	120.383	13.860	89.172	-1,6	-0,8	-0,2	0,2	0,8	1,6
KYB	2.597	259	12.005	-0,2	-0,1	0,0	0,0	0,1	0,2
Toplam	122.980	14.120	101.177	-1,4	-0,7	-0,1	0,1	0,7	1,4

Piyasalardaki beklentilerin iyileşmesi paralelinde 2009 yılının dördüncü çeyreğinde İMKB endeksi yükselişine devam etmiş ve kriz öncesi dönemdeki seviyesine yaklaşmıştır. 2009 yılının Eylül ayı sonunda 47 bin seviyesinde gerçekleşen endeks, Aralık ayı sonunda önceki döneme göre %11 oranında artış göstererek 53 bin seviyesine yükselmiştir. Yılın son çeyreği itibarıyla Piyasalardaki belirsizliklerin krizin etkisini arttırdığı döneme göre azalması endeksin oynaklığının da azalmasını sağlamıştır.

Grafik 3.1-3: İMKB-100 Endeksi ve İMKB-100 Endeksi Günlük Getiri Oynaklığı

Ticari portföy içindeki payının sınırlı olması sebebiyle, fiyat değişimlerinin bankacılık sisteminin sermayesi üzerindeki etkileri sınırlı olan hisse senedi ve yatırım fonlarının tutarı 2009 Aralık ayı itibarıyla bir önceki döneme göre 27 milyon TL artmıştır. Hisse senetleri ve yatırım fonlarında yaşanan artışa paralel olarak, özkaynaklardaki artış neticesinde 2009 yılı dördüncü çeyreğinde hisse senedi ve yatırım fonlarının fiyatlarındaki değişimlerin sermaye üzerindeki etkisi önceki çeyreğe göre değişmemiştir.

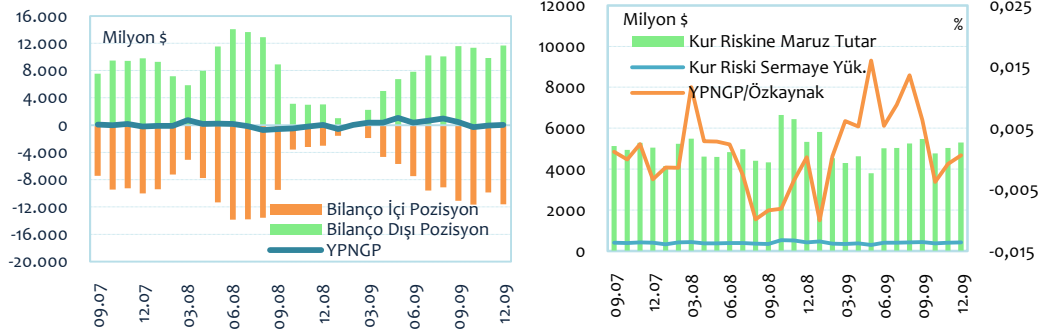
Tablo 3.1-14: Hisse Senedi ve Yatırım Fonu Fiyatlarındaki Olası Değişimlerin Etkisi

	Ara.09 (Milyon TL)			HS+YF Fiyatlarındaki Değişim (%)					
	Ticari Portföy	Hisse Senedi ve Yatırım Fonu	Özk.	-10	-5	-1	1	5	10
Mevduat	144.384	428	93.702	-0,05	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,05
KYB	2.548	68	12.644	-0,05	-0,03	-0,01	0,01	0,03	0,05
Toplam	146.932	496	106.345	-0,05	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,05
	Eyl.09 (Milyon TL)			HS+YF Fiyatlarındaki Değişim (%)					
Mevduat	120.383	401	89.172	-0,04	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,04
KYB	2.597	68	12.005	-0,06	-0,03	-0,01	0,01	0,03	0,06
Toplam	122.980	469	101.177	-0,05	-0,02	0,00	0,00	0,02	0,05

⁴ Mevduat ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarını içermektedir.

Bilanço içi pozisyonda (BİP) ve bilanço dışı pozisyonda (BDP), 2009 yılının dördüncü çeyreğinde mutlak değer olarak bir önceki döneme göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Aralık 2009 itibarıyla söz konusu değerler sırasıyla 11,6 ve 11,7 milyar TL olarak gerçekleşmiştir. YPNGP, 2009 yılı dördüncü çeyreğinde önceki çeyreğe göre 441 milyon TL azalarak, 46 milyon TL olarak gerçekleşmiştir. YPNGP/Özkaynak oranı, Aralık ayında %0,06 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde kur riskine maruz tutar ve kur riski sermaye yükümlülüğü azalmış ve sırasıyla 5,3 milyar TL ve 424 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Grafik 3.1-4: BİP, YPNGP ve Kur Riski Sermaye Yükümlülüğü

2009 yılı Aralık ayı itibarıyla, kurlardaki olası değişimlerin bankacılık sektörünün toplam sermayesine olan etkisinde, bir önceki döneme göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Bu gelişimde, bankacılık sektörünün BİP'inin mutlak değer olarak ve özkaynaklarının önceki döneme göre birbirine yakın oranlarda artması etkili olmuştur.

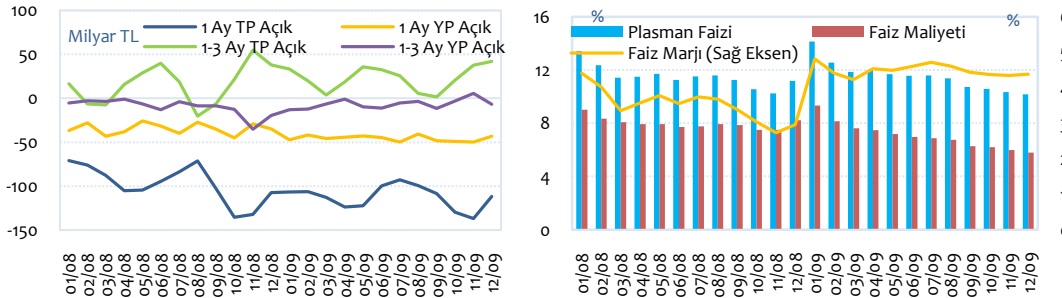
Tablo 3.1-15: Kurlardaki Olası Değişimlerin Etkileri

25 Aralık 2009 itibarıyla (Milyon USD)	Bilanço İçi Pozisyon (BİP)	Özk.	BİP/Özk. (%)	YPNGP	YPNGP/Özk. (%)	Kurlardaki Değişim Oranı (%)					
						-20	-10	1	5	25	50
Mevduat	-13.153	64.326	-20,4	107	0,2	4,09	2,04	-0,20	-1,02	-5,11	-10,22
Kalkınma	324	8.214	3,9	-111	-1,4	-0,79	-0,39	0,04	0,20	0,99	1,97
Katılım	1.210	2.878	42,0	50	1,7	-8,41	-4,20	0,42	2,10	10,51	21,02
Toplam	-11.619	75.418	-15,4	46	0,1	3,08	1,54	-0,15	-0,77	-3,85	-7,70
25 Eylül 2009 itibarıyla (Milyon USD)											
Mevduat	-12.357	61.835	-20,0	401	0,6	4,00	2,00	-0,20	-1,00	-5,00	-9,99
Kalkınma	443	7.918	5,6	9	0,1	-1,12	-0,56	0,06	0,28	1,40	2,80
Katılım	808	2.796	28,9	47	1,7	-5,78	-2,89	0,29	1,44	7,22	14,45
Toplam	-11.106	72.549	-15,3	457	0,6	3,06	1,53	-0,15	-0,77	-3,83	-7,65

3.1.3 Yapısal Faiz Oranı Riski

2009 yılının son çeyreğinde bir önceki döneme göre faiz oranı pozisyonundaki 1 aylık TP açık ve 1-3 aylık TP fazla pozisyonunda artış, 1 aylık ve 1-3 aylık YP açık faiz pozisyonunda azalış görülmektedir. Aralık 2009 döneminde 1 aylık TP 111,73, 1 aylık YP 43,23 ve 1-3 aylık YP'de 6,62 milyar TL açık gerçekleşmiştir.

Grafik 3.1-5: Faiz Açıkları, Faiz Marjı ve Bileşenlerinin Gelişimi

Sektörün maruz kaldığı yapısal faiz oranı riski seviyesinin belirlenmesi amacıyla yapılan senaryo analizlerinde, bankaların varlık ve yükümlülüklerinin yeniden fiyatlama tarihlerine kalan süreler ve ortalama plasman faizi ile kaynak maliyeti veri iken, faiz değişimlerinin banka kârlılığı üzerindeki etkisi hesaplanmaktadır. Hesaplamalarda, bankaların varlık ve yükümlülüklerinin faize duyarlılığının, analiz dönemi boyunca değişmediği varsayılmaktadır. Ayrıca, analizlerde yeni kaynak girişinin olmadığı varsayılmış ve paranın zaman değeri ihmal edilmiştir.

Tablo 3.1-16: Yapısal Faiz Oranı Riskine İlişkin Senaryolar ve Sonuçları

Senaryolar	TP Faizlerdeki Değişim (puan)				YP Faizlerdeki Değişim (puan)				
	1 ay	1-3 ay	3-6 ay	6-12 ay	1 ay	1-3 ay	3-6 ay	6-12 ay	
Senaryo 1	1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 2	0,00	0,00	0,00	0,00	1,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 3	1,00	2,00	3,00	6,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 4	0,00	0,00	0,00	0,00	0,25	0,50	0,75	1,50	
Senaryo 5	1,00	1,00	1,00	1,00	0,50	0,50	0,50	0,50	
Senaryo 6	10,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 7	0,00	0,00	10,00	0,00	0,00	0,00	5,00	0,00	
Senaryo 8	-1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 9	0,00	0,00	0,00	0,00	-1,00	0,00	0,00	0,00	
Senaryo 10	-1,00	-2,00	-3,00	-6,00	-0,25	-0,50	-0,75	-1,50	
Kazanç/Kayıp (Milyon TL)	Haziran 09			Eylül 09			Aralık 09		
	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam	TP	YP	Toplam
Senaryo 1	-1.780	0	-1.780	-1.949	0	-1.949	-2.125	0	-2.125
Senaryo 2	0	-889	-889	0	-1.000	-1.000	0	-962	-962
Senaryo 3	-18.451	0	-18.451	-18.100	0	-18.100	-19.612	0	-19.612
Senaryo 4	0	-4.855	-4.855	0	-5.150	-5.150	0	-5.261	-5.261
Senaryo 5	-7.398	-3.185	-10.582	-7.867	-3.366	-11.233	-8.039	-3.321	-11.361
Senaryo 6	-17.804	-4.443	-22.247	-19.492	-5.001	-24.493	-21.251	-4.812	-26.064
Senaryo 7	-28.024	-12.181	-40.204	-21.681	-11.593	-33.274	-26.716	-11.537	-38.254
Senaryo 8	1.780	0	1.780	1.949	0	1.949	2.125	0	2.125
Senaryo 9	0	889	889	0	1.000	1.000	0	962	962
Senaryo 10	18.451	4.855	23.306	18.100	5.150	23.250	19.612	5.261	24.873

Yukarıdaki tabloda, 3 numaralı senaryoda, TL faizler, 1 ay sonra 1 puan, 1-3 ay arasındaki dönemde 2 puan, 3-6 ay arasındaki dönemde 3 puan ve 6-12 ay arasındaki dönemde 6 puan artmaktadır. Faiz oranına ilişkin senaryolar yapısal faiz oranı riskine duyarlılığın TP'de arttığını, YP'de azaldığını göstermiştir. Uygulanan senaryolar sonucunda, TP ve YP kalemlerde ortaya çıkan alternatif kazanç ve kayıplar incelendiğinde, toplam kazanç ve kayıp değerlerinin, Aralık 2009 döneminde Eylül 2009 dönemine kıyasla mutlak değer olarak daha yüksek olduğu görülmektedir.

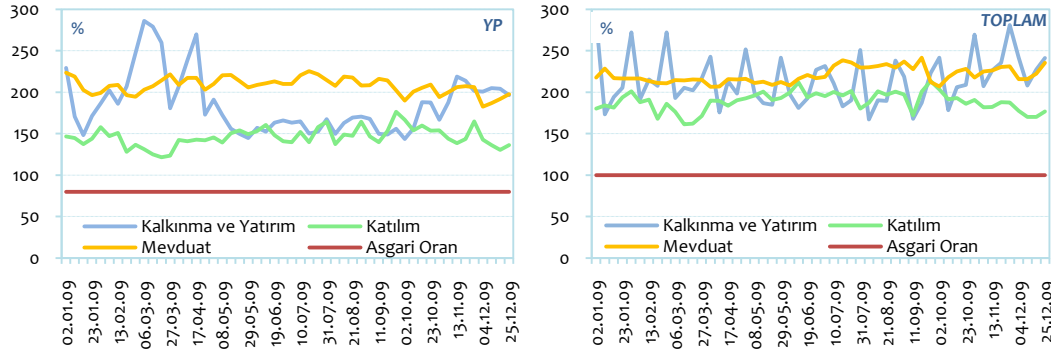
3.1.4 Likidite Riski

Banka grupları bazında günlük yabancı para ve toplam likidite yeterlilik oranlarının gelişimi dikkate alındığında, tüm banka gruplarında yabancı para likidite yeterlilik oranlarının ve toplam likidite yeterlilik oranlarının belirtilen yasal sınırların üstünde gerçekleştiği görülmektedir.

Birinci vade dilimine ilişkin toplam yasal likidite oranları 2009 yılı Aralık ayı sonunda, 2009 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla karşılaştırıldığında kalkınma ve yatırım bankaları için %223,05'den %241,24 ve mevduat bankaları için %212,13'den %235,56 seviyesine yükselmiş, katılım bankaları grubunda ise %213,20'den %176,53 seviyesine inmiştir. Birinci vade dilimine ilişkin yabancı para yasal likidite oranları ise 2009 Eylül sonu itibarıyla karşılaştırıldığında 2009 yılı Aralık ayı sonunda, kalkınma ve yatırım bankaları için %155,74'den %196,24 seviyesine çıkarken ve katılım bankaları grubunda %176,46'dan %136,06, mevduat bankaları için %202,17'den %197,49 seviyesine gerilemiştir.

Grafik 3.1-6: Birinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranlarının Gelişimi

Bankaların Eylül-Aralık 2009 döneminde ikinci vade dilimine ilişkin likidite bileşenleri incelendiğinde; türev işlemlerin azaldığı, menkul kıymet portföyünün ise arttığı gözlenmiştir. Repo işlemlerinden sağlanan fonlarda ortaya çıkan artış ikinci vade diliminde yükümlülüklerin yükselmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda ikinci vade diliminde YP likidite yeterlilik oranını 6,7 puan azalırken toplam likidite yeterlilik oranı 3,5 puan artmıştır.

Tablo 3.1-17: İkinci Vade Dilimine İlişkin YP ve Toplam Likidite Yeterlilik Oranı Bileşenleri

Milyon TL, (%)	YP				Toplam			
	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09	Aralık 09	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09	Aralık 09
Varlıklar	39.769 (31)	32.339 (27)	48.676 (37)	44.873 (36)	54.642 (15)	42.558 (12)	60.127 (15)	55.653 (13)
B., YDMŞ	29.499 (23)	28.647 (24)	27.437 (21)	27.227 (22)	31.887 (9)	32.201 (9)	30.387 (8)	31.897 (8)
GUDMD	19.402 (15)	16.696 (14)	16.362 (12)	15.110 (12)	75.963 (21)	87.091 (24)	101.230 (26)	127.273 (31)
VKETMD.	14.968 (12)	13.605 (11)	13.216 (10)	12.983 (10)	81.677 (23)	80.412 (22)	78.863 (20)	77.372 (19)
Krediler	11.976 (9)	12.845 (11)	12.281 (9)	11.956 (9)	67.008 (19)	72.323 (20)	70.861 (18)	74.358 (18)
ND,TCMB	8.174 (6)	7.964 (7)	7.551 (6)	8.117 (6)	27.786 (8)	35.244 (10)	27.862 (7)	30.557 (7)
Alacaklar	5.177 (4)	6.617 (6)	6.183 (5)	5.614 (4)	18.889 (5)	12.416 (3)	18.841	15.614 (4)
YAD (Net)	8 (0)	2 (0)	8 (0)	10 (0)	41 (0)	32 (0)	31	28 (0)
Toplam	128.972	118.714	131.713	125.890	357.893	362.277	388.201	412.750
Yükümlülükler								
Mevduat	49.807 (49)	48.323 (56)	50.731 (51)	51.422 (52)	140.974 (54)	141.753 (55)	146.873 (53)	148.916 (53)
Türevler	38.378 (38)	28.138 (33)	39.461 (40)	36.262 (37)	55.122 (21)	43.057 (17)	60.336 (22)	55.559 (19)
Diğ.Kayn.	3.329 (3)	3.891 (5)	2.095 (2)	5.069 (5)	40.333 (15)	44.564 (17)	41.269 (15)	51.299 (18)
BDİ	2.205 (2)	2.051 (2)	1.966 (2)	2.203 (2)	15.954 (6)	15.958 (6)	16.835 (6)	17.821 (6)
TCMB, B.,Ş.	4.953 (5)	2.517 (3)	2.414 (2)	2.048 (2)	6.205 (2)	9.779 (4)	7.841 (3)	8.303 (3)
DKrediler	2.607 (3)	1.433 (2)	1.951 (2)	2.197 (2)	4.231 (2)	2.545 (1)	3.220 (1)	4.705 (2)
Toplam	101.280	86.351	98.619	99.201	262.818	257.656	276.374	286.602
LYO (%)	127,3	137,5	133,6	126,9	136,2	140,6	140,5	144,0

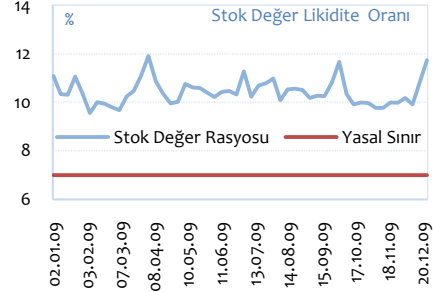
Bankaların varlıkları ve yükümlülükleri arasındaki likidite dengesinin izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla hesaplanan Stok Değer Likidite Oranı, 2009 yılının ilk 11 ayında %9-12 bandında hareket ederken 2009 Aralık ayının ilk haftasında %10,17, ikinci haftasında %9,91, üçüncü haftasında %11,73 olarak gerçekleşmiştir. 11 Aralık 2009 tarih ve 27429 sayılı Resmi Gazete yayımlanan Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile Stok Değer Likidite Rasyosunun hesaplanmasında esas alınan haftalık dönem, piyasadaki likidite miktarının ayın belirli dönemlerinde farklılık göstermesi nedeniyle zorunlu karşılıkların tesis dönemine paralel olması amacıyla 14 günlük dönemdeki günlerin basit aritmetik ortalaması olarak değiştirilmiştir. Yapılan değişiklikte bir bankaya yapılan gecelik plasman riskinin aynı bankada tutulan vadesiz hesap riskinden farklı olmadığı, ayrıca gecelik plasmanlar ile vadesiz hesaplar arasında kurulan risk ilişkisinin vadesine bir işgünü kalan bir plasman için de geçerli olduğu dikkate alınmış, bu tür plasmanların da vadesiz hesap olarak değerlendirilmesi ve stok likidite hesaplamasında

dikkate alınması hükmü getirilmiştir.14 günlük hesaplama, 11.12.2009-24.12.2009 zorunlu karşılık tesis döneminden itibaren geçerli olmuştur.

Tablo 3.1-18: Stok Değer Likidite Oranı⁵

Milyon TL	Mart 09	Haziran 09	Eylül 09	Aralık 09
Nakit Değ. Ve TCMB	39.920	39.292	43.505	26.393
Bankalar, YDMŞ	7.187	9.519	8.465	15.642
Alacaklar	26.382	21.138	23.089	23.278
TOPLAM VARLIKLAR	73.489	69.949	75.059	65.314
Mevduat	480.907	485.479	505.525	526.818
TCMB, Bankalar, YDMŞ	29.969	30.500	29.643	32.381
Diğer Krediler	52.409	49.429	46.628	46.508
TOPLAM YÜKÜMLÜLÜKLER	563.285	565.408	581.796	605.707

Kaynak: BDDK.

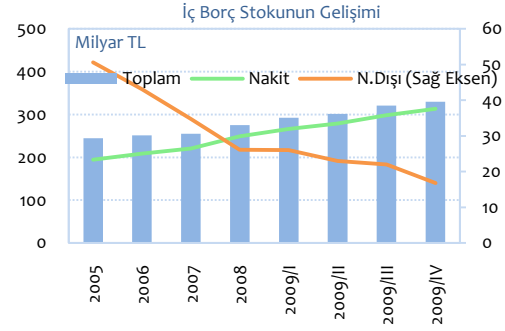

İç borç stokunun alacaklılara göre dağılımında bankacılık kesiminin ağırlığının özellikle 2009 yılı itibarıyla arttığı gözlenmiştir. Yılın son çeyreğinde iç borç stoku bir önceki çeyreğe göre %2,9 oranında artış göstermiştir. Aralık 2009 dönemi itibarıyla 330 milyar TL olan iç borç stokunun 209,2 milyar TL'lik kısmı bankacılık kesimine, 112,9 milyar TL'lik kısmının da banka dışı kesime ait olduğu görülmektedir.

Tablo 3.1-19: İç Borç Stokunun Alıcılara Göre Dağılımı

%	2006	2007	2008	2009			
				Mart	Haziran	Eylül	Aralık
Bankacılık Kesimi	49,1	51,7	54,9	56,2	57,9	59,7	63,4
Kamu B.	24,2	23,4	26	26,6	27,2	27,1	26,9
Özel Bankalar	21,5	23,4	23,3	24	25,4	27,3	30,8
Yabancı B.	2,9	4,1	4,9	4,9	4,6	4,6	4,9
Kalk.Yat.B.	0,6	0,8	0,7	0,7	0,7	0,8	0,8
Banka Dışı Kesim ⁶	44	42,3	40,6	39,5	38,9	37,8	34,2
Gerçek Kişiler	8,8	5,9	5,5	5,4	4,5	3,6	2,9
Tüzel Kişiler	18,1	18,5	19,8	20,5	20,3	19,6	18,5
MKYF ⁷	3,5	4,5	5	5,1	5,3	5,4	4,2
YDYerleşikler	13,6	13,4	10,3	8,5	8,8	9,2	8,6
TCMB	6,9	6	4,5	4,2	3,2	2,5	2,3
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

TCMB'nin faiz indirimlerine bağlı olarak Aralık 2008 döneminde %15,86 olan TCMB 14 güne kadar vadeli ağırlıklı ortalama repo faiz oranı, Aralık 2009 döneminde %6,91 seviyesine gerilemiştir. Bu dönemde sektörde gerçekleşen repo işlemlerinden sağlanan fonların 33 milyar TL'lik kısmı TCMB'den, 17,21 milyar TL'lik kısmı diğer kaynaklardan ve 10,50 milyar TL'lik kısmı bankalardan temin edilmiştir. Sektör, varlıklarının %7,3'ünü repo yoluyla sağlanan fonlarla finanse etmektedir. Sektörün 2009 yıl sonu itibarıyla menkul değerler portföyünün %22,7'si, serbest olmayan menkul değerlerinin de %60'ı repo işlemlerine konu edilmiştir.

TCMB'nin 2010 yılında Para ve Kur Politikası Raporu'nda gelecek dönemde, likidite koşullarına ilişkin belirsizliklerin devam etmesi ve likiditenin sistem içindeki dengesiz dağılımı nedenleriyle kısa bir süre içinde teknik faiz indirimine gidilmeyeceği öngörülmektedir. Ayrıca, Rapor'da likidite yönetiminde piyasalardaki gecelik faiz oranlarının ilan edilen borçlanma faiz oranı düzeyinde belirleneceği ifade edilmektedir. TCMB'nin gecelik faiz oranlarındaki

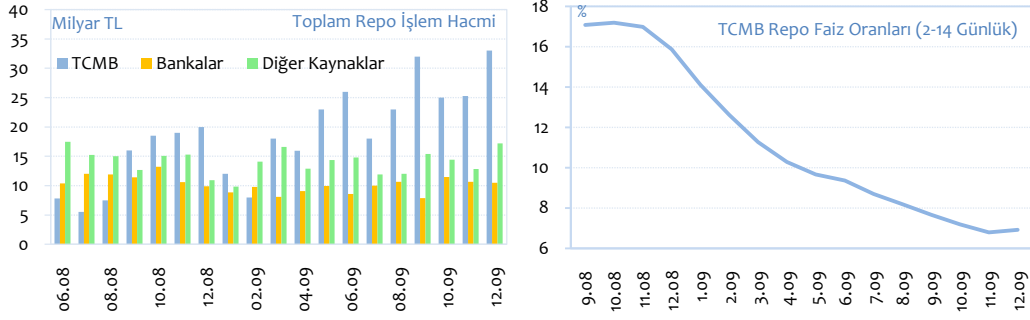
⁵Bankaların Likidite Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik'in 15/A maddesinin (1) numaralı fıkrasında, kasa, efektif deposu, Merkez Bankası nezdinde açılan vadesiz serbest hesap, yoldaki paralar, vadesi gelmiş menkul değerler, kıymetli maden deposu, satın alınan çekler, bankalar, yurt dışı merkez ve şubeler nezdinde açılan vadesiz serbest hesaplar, bankalararası para piyasasından gecelik alacaklar ve zorunlu karşılıklar toplamının, toplam mevduatlar, TCMB, Bankalar, Yurt Dışı Merkez ve Şubeler Hesapları ve sermaye benzeri krediler hariç diğer Krediler kalemlerinin toplam tutarları (TP+YP) vadelerine bakılmaksızın stok değerleri üzerinden kaydedilir hükmü yer almaktadır.

⁶ Banka dışı kesim, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu dışındaki tüm gerçek ve tüzel kişileri kapsamaktadır.

⁷ MKYF: Menkul Kıymet Yatırım Fonu

dalgalanmaları ve likidite temini hususundaki belirsizlikleri en aza indirmek amacıyla gün başında repo ihaleleriyle piyasayı fonlayıp gün sonunda fazla likiditeyi gecelik işlemlerle çekme politikasının kısa vadeli faiz riskini azaltıcı yönde etki yapmasının, bankaları repo işlemlerinden fon sağlama hususunda cesaretlendirmeye devam edeceği düşünülmektedir.

Grafik 3.1-7: Repo İşlemlerinin Gelişimi

Kaynak: BDDK, TCMB.

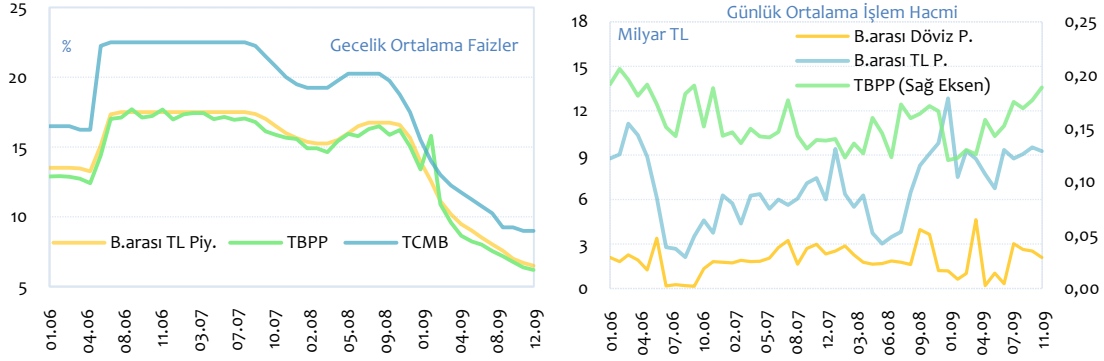
Bankalar, TL ve döviz piyasasında yaptıkları işlemlerin büyük bir çoğunluğunu TCMB bünyesindeki İnterbank Para Piyasası'nın yanı sıra ikincil piyasa olarak da adlandırılan bankalararası piyasalarda gerçekleştirmektedir. Bankaların kendi aralarında yaptıkları işlemlerin özel bir düzenlemeye tabi olmaması, teminat yükümlülüğünün⁸ bulunmaması ve gerçekleşen faiz oranlarının TCMB'ye göre daha düşük olması dolayısıyla oluşan maliyet avantajı bankalararası piyasaların likidite yönetiminde ağırlık kazanmasına yol açmaktadır. Bankalararası piyasada işlem oranları piyasadaki likidite ve bankaların nakit akışına göre belirlenmekte olup, 2007-2008 döneminde piyasadaki likiditenin azalması ve bankaların borç ihtiyaçlarının artması nedeniyle gecelik borçlanma faizleri ortalama %16,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Küresel finansal piyasalarda yaşanan kriz dolayısıyla bankaların sendikasyon kredilerini yenileme oranının düşmesi bankaların likidite ihtiyacını artırırken, 2009 yılının ilk çeyreğinden sonra alınan tedbirlerin etkisi ve uygulanan sıkı kredi politikalarının bankaların nakit ihtiyaçlarını azaltması gecelik faizlerin ortalama %8,1 seviyesine gerilemesine yol açmıştır.

Takasbank Borsa Piyasası'nda (TBPP)⁹ oluşan oranlar da, piyasadaki likidite durumundan ve diğer piyasalardaki gelişmelerden doğrudan etkilenmektedir. Piyasadaki likidite fazlası, TBPP oranlarını düşürürken, likidite sıkışıklığı oranların yükselmesine sebep olmaktadır. Aralık 2007 döneminde %15,7 olan TBPP gecelik ortalama faizi, Aralık 2009 döneminde %6,2 seviyesine inmiştir.

⁸ İşlemlerin teminatsız yapılmasından dolayı bankalar işlem yapabilecekleri bankalara ve işlem miktarına sınırlama getirmişlerdir. Buna piyasada kısaca "line" denilmektedir. Her banka ancak "line" olan bir bankayla ve "line" limitleri dahilinde işlem yapabilmektedir. Piyasa bilgileri bilgi dağıtım firmalarından Reuters'in TRLEPO sayfasından izlenebilmektedir. Döviz piyasasında da bankalar yalnızca "line" olan bankalarla ve "line" limitleri dahilinde işlemlerini yapmakta, işlemlerden dolayı herhangi bir teminat alınmamakta ve fiyatlar ilan edilen kotasyonlar üzerinden ya da pazarlık usulüyle telefon veya bilgi dağıtım firmalarının dialing imkanlarından faydalanmak yoluyla gerçekleştirilmektedir. Bankalar kotasyonlarını bilgi dağıtım firmalarının ekranlarına (Reuters sayfa kodu: TRL1=) girerek ilan etmekte girilen bu kotasyonlar 1.000.000 Amerikan doları için bağlayıcı nitelik taşımaktadır.

⁹ Takasbank Borsa Para Piyasası (TBPP); kısa dönemli nakit fazlası olup, bunu organize bir şekilde plase edemeyen Aracı Kuruluşlar ile kısa dönemli nakit ihtiyacı bulunup, bu ihtiyacını uzun vadeli varlıklarını elden çıkartmadan karşılamak isteyen Aracı Kuruluşlar'ın karşılaşmasını sağlamak amacıyla 1 Ekim 1996'da İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. bünyesinde faaliyete geçmiştir.

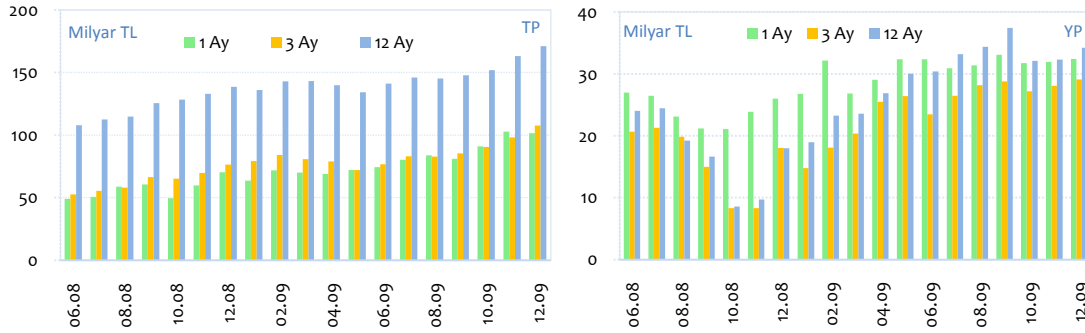
Grafik 3.1-8: Bankalararası Piyasalar ile Takasbank Borsa Piyasasının Gelişimi

Kaynak: Takasbank,TCMB.

2009 yılının ilk çeyreğinden itibaren yabancı para likidite fazlasının hem vade hem de büyüklük olarak arttığı gözlenmektedir. 2009 yılının Temmuz ayında başlayan 12 ay vadeli yabancı para likidite fazlasının, 1 ve 3 ay vadeli likidite fazlasını aşması durumu Aralık ayında da devam etmiştir. 2009 yılı Eylül ayında 37,41 milyar TL olan 12 ay vadeli likidite fazlası Aralık ayında 34,21 milyar TL'ye, 33,09 milyar TL olan 1 ay vadeli likidite fazlası 32,43 milyar TL'ye gerilerken, 28,79 milyar TL olan 3 ay vadeli likidite fazlası 29,10 milyar TL'ye yükselmiştir.

Grafik 3.1-9: Vadelere Göre Likidite Fazlası

İlerleyen dönemlerde bankaların YP likiditesini etkileyecek unsurlar arasında sendikasyon ve sekürütizasyon kredileri de yer almaktadır. 2011-2018 yılları arasında itfa olunacak sendikasyon ve sekürütizasyon bakiyesi 13,2 milyar TL (8,8 milyar \$)'dir. Sendikasyon ve sekürütizasyon ödemelerinin dağılımı 2010 yılının Mayıs, Ağustos ve Eylül aylarında yoğunlaşmaktadır.

Sektörde 2009 yılında 11,2 milyar USD tutarında sendikasyon kredisi ödenirken 7,2 milyar USD tutarında yeni sendikasyon kredisi temin edilmiş ve 2009 yılı için sendikasyon kredilerinde yenileme oranı %64,4 olarak gerçekleşmiştir. Küresel krizin derinleştiği Eylül 2008 dönemi öncesinde alınan sendikasyon kredilerinin faiz oranları Libor+0,40 ilâ Libor+0,80 arasında iken sonraki dönemlerde alınan kredilerin faiz oranları Libor+1,25 ilâ Libor+2 düzeylerine yükselmiştir. Söz konusu süreçte Libor faiz oranlarındaki gerileme, spread'lerdeki yükselişe bağlı maliyet artışının etkisini azaltmıştır. Sekürütizasyon kredilerindeki anapara taksit ödemeleri nedeniyle gerçekleşen azalma ise sendikasyon ve sekürütizasyon kredilerine ilişkin toplam yenileme oranının %56,9'a gerilemesine neden olmuştur.¹⁰

¹⁰ Daha detaylı bilgi için BDDK internet sayfası Yayınlar/Raporlar bölümünde yer alan Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Aralık 2009 başlıklı çalışmaya bakılabilir.

Tablo 3.1-20: Sendikasyon ve Sekürütizasyon Kredileri Ödeme Planı

(Milyon)	EURO				DOLAR				TOPLAM ¹¹	
	Sendikasyon		Sekürütizasyon		Sendikasyon		Sekürütizasyon		TL	Ş
	TL	Ş Karşılığı	TL	Ş Karşılığı	TL	Ş	TL	Ş		
2010 Ocak-Mart	0	0	87	59	0	0	611	410	698	469
2010 Nisan	940	635	66	45	245	166	155	104	1.406	949
2010 Mayıs	1.586	1.065	37	25	544	365	258	173	2.425	1.628
2010 Haziran	0	0	0	0	0	0	217	146	217	146
2010 Temmuz	0	0	66	45	0	0	177	119	244	163
2010 Ağustos	1.542	1.036	37	25	602	404	265	178	2.446	1.643
2010 Eylül	2.197	1.484	0	0	1.337	904	219	147	3.753	2.534
2010 Ekim	344	231	66	45	37	25	203	136	650	436
2010 Kasım	407	274	37	25	137	92	273	183	853	574
2010 Aralık	782	525	0	0	226	152	220	148	1.227	824
2011-2018	0		1.109	751	0	0	11.789	7.922	13.199	8.871

¹¹ Vade sonu 13 Nisan 2011 tarihli dolar karşılığı 199 milyon \$ olan 300 milyon TL değerindeki Türk Lirası cinsinden sekürütizasyon ödemesi nedeniyle, 2011-2018 satırında yer alan sendikasyon ve sekürütizasyon ödemelerinin TL ve \$ dolar karşılık toplamını Toplam sütunda yer alan rakamlardan farklılık göstermektedir.

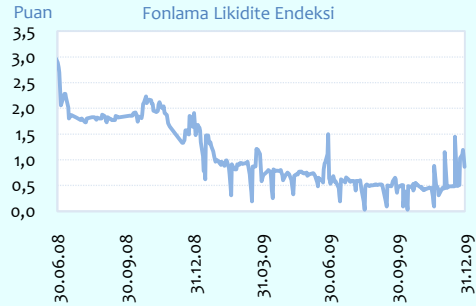
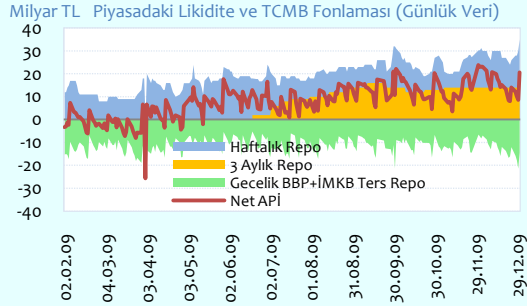
Kutu 9: Piyasadaki Likidite ve Fonlama Likidite Endeksi

Piyasadaki likidite düzeyi, likidite yönetiminde kullanılan araçların vade ve yapılarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Piyasadaki likidite fazlası ya da açığı makul düzeylerde olduğu sürece, TCMB tarafından yürütülen likidite yönetiminde gecelik ya da bir hafta vadeli açık piyasa işlemleri etkin olarak kullanılabilir. Ancak, piyasadaki likiditenin aşırı değişken olması durumunda kısa vadeli faiz politikası kararlarının güncellenmesi söz konusu olmaktadır. 2009 yılı boyunca TCMB, piyasada oluşan likidite fazlasını, İMKB Repo-Ters Repo pazarındaki ters işlemleri ile Bankalararası Para Piyasası'ndan gecelik vadede çekmiştir. Piyasada oluşan fon talebini ise 19 Haziran 2009 tarihine kadar haftalık repo işlemleri ile bu tarihten sonra ise hem haftalık hem de 3 aylık repo işlemleriyle karşılamıştır.

TCMB, piyasadaki net likidite açığının artması üzerine repo ihaleleri ile yapılan fonlamanın kısa vadede yoğunlaşmasının kredi mekanizması üzerinde yaratacağı olumsuz etkileri gidermek amacıyla 3 aylık repo ihalelerine başlamıştır. 31 Aralık 2008 tarihinde 10,1 milyar TL düzeyinde gerçekleşen piyasadaki net likidite açığı, 31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla 21 milyar TL düzeyine yükselmiştir. 31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla TCMB piyasa fonlamasının %60'ını haftalık repo işlemleri ile %40'ını ise 3 aylık repo işlemleri ile gerçekleştirmiştir. Bu durum, bankacılık sektörünün aktif büyüklüğü içinde önemli bir yer teşkil etmese de likidite yönetiminde vadelerin uzaması ve kısa vadeli yükümlülüklerin azalması açısından önem arz etmektedir. TCMB, 2009 yılsonu itibarıyla haftalık ve 3 aylık repo işlemleriyle toplamda piyasayı 35 milyar TL fonlamış ve gün sonunda oluşan 14,3 milyar TL'lik likidite fazlasının 12,3 milyar TL'lik kısmını gecelik vadede Bankalararası Para Piyasası'ndan, 2 milyar TL'lik kısmını ise ters repo işlemiyle İMKB'den çekmiştir.

Fonlama Likidite Endeksi incelendiğinde, küresel finansal krizin Eylül 2008 döneminde derinleşmesine müteakip TCMB'nin faiz indirim politikası uygulamasıyla endeksin azalmaya başladığı görülmüştür. Bununla birlikte 2009 yılının sonuna doğru söz konusu endeksin artmaya başladığı gözlenmiştir. Bu durumda, TCMB'nin faiz indirimlerini durdurması, fonlama talebine yönelik likidite ihtiyacının karşılanmasında önemli rol oynayan TCMB ile yapılan repo işlemlerinin vadesinin 3 aya kadar yükseltilmesi, yılsonu bilanço işlemlerinin etkisiyle repo talebinin artışı etkili olmuştur.

Piyasadaki Likidite ve Fonlama Likidite Endeksi

Kaynak: TCMB

TCMB, aracılık maliyetlerini azaltmak ve piyasaya kalıcı likidite sağlamak için TL kredilerde kaydedilen artış eğilimini desteklemek amacıyla 2009 Ekim ayında TL zorunlu karşılık oranlarını 1 puan indirerek (%6'dan % 5'e) 2009 Ekim-Aralık döneminde bankacılık sektörüne 3,36-3,62 milyar TL aralığında likidite sağlamıştır.

TL Zorunlu Karşılık Oranlarındaki Düşüşten Kaynaklanan Likidite Desteği

(Milyar TL) Tarih	Zorunlu Karşığa Tabi Toplam Yükümlülük	Zorunlu Karşılık Tutarı		Likidite Desteği (%6-%5)
		(%6)	(%5)	
02.10.2009	335,75	20,15	16,79	3,36
16.10.2009	341,18	20,47	17,06	3,41
30.10.2009	340,20	20,41	17,01	3,40
13.11.2009	344,09	20,65	17,20	3,44
27.11.2009	350,37	21,02	17,52	3,50
11.12.2009	353,48	21,21	17,67	3,53
25.12.2009	361,61	21,70	18,08	3,62

Kaynak: BDDK

3.1.5 Operasyonel Risk

Operasyonel risk, banka içi kontrollerdeki aksamalar sonucu hata ve usulsüzlüklerin gözden kaçmasından, banka yönetimi ve personeli tarafından zaman ve koşullara uygun hareket edilememesinden, banka yönetimindeki hatalardan, bilgi teknolojisi sistemlerindeki hata ve aksamalar ile deprem, yangın ve sel gibi felaketlerden veya terör saldırılarından kaynaklanabilecek zarar olasılığını ifade etmektedir.

Operasyonel riske esas tutar, sermaye yeterliliği standart oranının hesabında operasyonel risk nedeniyle maruz kalınabilecek zararlara karşı bulundurulması gereken özkaynak miktarının tespitinde dikkate alınmakta olup, hâlihazırda operasyonel riske esas tutarın hesaplanmasında tüm bankalar temel gösterge yöntemini kullanmaktadır. Bu yöntemde bankanın son üç yıl itibarıyla gerçekleşen yılsonu brüt gelir tutarlarının yüzde 15'inin ortalamasının 12,5 ile çarpılması suretiyle bulunacak değer, operasyonel riske esas tutar olarak dikkate alınmaktadır.

Yıllık brüt gelir, net faiz gelirlerine, net ücret ve komisyon gelirlerinin, temettü gelirlerinin, ticari kâr/zararın (net) ve diğer faaliyet gelirlerinin eklenmesi; satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler hesaplarında izlenen menkul kıymetlerin satışından kaynaklanan kâr/zarar ile olağanüstü gelirler (İştirak ve bağlı ortaklık hisseleri ile gayrimenkul satış kazançları dahil) ve sigortadan tazmin edilen tutarların düşülmesi suretiyle hesaplanır.

Tablo 3.1-21: Operasyonel Riske Esas Tutar Bileşenleri ve Brüt Gelir Kalemlerinin Payları

	2007		2008		2009	
	Milyon TL	%	Milyon TL	%	Milyon TL	%
Net Faiz Gelirleri	26.910	72,9	31.979	74,4	43.018	78,7
Net Ücret ve Komisyon Gelirleri	7.185	19,5	8.714	20,3	9.750	17,8
Temettü Gelirleri	843	2,3	855	2,0	808	1,5
Ticari Kâr/Zarar (Net)	784	2,1	117	0,3	1.776	3,2
Diğer Faaliyet Gelirleri	5.461	14,8	4.365	10,2	4.359	8,0
SHMD ve VKET Satış Kârı / Zararı	341	0,9	193	0,4	1.922	3,5
Olağanüstü Gelirler (İşt. ve B.O. Hisseleri ile G.Menkul Satış Kazançları Dahil)	3.930	10,6	2.864	6,7	3.127	5,7
Sigortadan Tazmin Edilen Tutarlar	1	0,0	2	0,0	1	0,0
Brüt Gelir	36.910	100,0	42.970	100,0	54.661	100,0
Sermaye Yükümlülüğü	5.536		6.445		8.199	
Op.Risk Sermaye Yük. Ortalaması					6.727	
Temel Gösterge-Operasyonel Riske Esas Tutar					84.088	

2008 yıl sonunda 70,6 milyar TL olan temel gösterge yöntemine göre hesaplanan operasyonel riske esas tutar, 2009 yılında 84 milyar TL düzeyinde olup, söz konusu tutarda bir önceki yıla göre meydana gelen artış oranı %19,2'dir.

Operasyonel riske esas tutar bileşenleri incelendiğinde; sektörün brüt gelirlerinin 2008 yıl sonuna göre %27,2 oranında artarak 54,7 milyar TL düzeyine geldiği görülmektedir. Operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de brüt gelirdeki artışa paralel olarak 2007-2009 döneminde %48,2 oranında artarak 8,2 milyar TL seviyesine gelmiştir. Brüt gelirlerde 2007-2009 yıllarında meydana gelen artış %48,1 oranındadır. Sektör genelinde net faiz gelirlerinde görülen artış hızı 2009 yılında, bir önceki yıla göre oldukça yüksektir. Nitekim net faiz gelirleri, son iki yılda %59,9 oranında artmıştır.

Brüt geliri oluşturan kalemlerin oransal yapısı incelendiğinde, 2009 yılında sektör genelinde net faiz geliri %78,7 ile ilk sırada yer alırken bunu %17,8 ile net ücret ve komisyon gelirleri ve %8 ile diğer faaliyet gelirlerinin takip ettiği görülmektedir. Brüt gelirin hesaplanmasında indirim kalemlerinden olan olağanüstü gelirler ise brüt gelirin %5,7'si olarak gerçekleşmiştir.

3.1.6 Yoğunlaşma Riski

Bankaların kullandığı büyük kredilerin dağılımı incelendiğinde, 2009 yılının Haziran ayından sonraki dönemde, söz konusu kredilerin toplam kredi ve özkaynak içindeki payında yaşanan azalış trendinin sürdüğü görülmektedir. 2009 yılsonunda, bankaların özkaynaklarının %10'undan büyük kredilerin toplam özkaynaklara oranı, yılın üçüncü çeyreğine göre 6,2 puan azalış göstererek %30'a düşmüş, toplam kredilere oranı ise 1,5 puan azalarak %7,7'ye gerilemiştir.

Özkaynakların %10-%15'ü arası büyüklükte olan kredilerin özkaynaklar içindeki payı, önceki çeyreğe göre değişmemiştir. Özkaynakların %15-%20'si arası büyüklükte olan kredilerin özkaynaklar içindeki payı ise 7,1 puan azalarak %5,4'e gerilemiştir. Özkaynakların %20-%25'i arası büyüklükte olan krediler için ise bu gelişmenin tersi yönde bir durum söz konusudur. Söz konusu kredilerin özkaynaklara oranı 1,2 puan artarak %2,1'e yükselmiştir.

Tablo 3.1-22: Bankaların Kullandığı Büyük Kredilerin Dağılımı

%	Haz.09		Eyl.09		Ara.09	
	Özkaynağa Oranı	Kredilere Oranı	Özkaynağa Oranı	Kredilere Oranı	Özkaynağa Oranı	Kredilere Oranı
10'dan Büyük	43,0	10,5	36,2	9,2	30,0	7,7
10-15 Arası	33,1	8,1	21,0	5,3	21,0	5,4
15-20 Arası	6,8	1,6	12,5	3,2	5,4	1,4
20-25 Arası	3,1	0,7	0,9	0,2	2,1	0,5

Not: Bir gerçek ya da tüzel kişiye veya bir risk grubuna öz kaynakların %10'u veya daha fazlası oranında kullanılan krediler büyük kredi sayılır.

Kredilerin tutar ve müşteri sayısı açısından dağılımı incelendiğinde, 2009 yılsonu itibarıyla, tutar olarak 1 milyon TL'den büyük krediler grubunda, müşteri sayısı açısından ise 51 bin TL'den az krediler grubunda yoğunlaşmanın sürdüğü görülmektedir. Müşteri başına kredi tutarları incelendiğinde, bütün aralıklarda söz konusu tutarda artışlar yaşandığı görülmektedir.

Tablo 3.1-23: Kredilerin Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı

Kredi Tutarı	Kredi Toplamı (%)			Müşteri Sayısı (%)			Müşteri Başına Kredi Tutarı (Bin TL)		
	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
1 milyon TL'den büyük	47,37	48,12	48,38	0,06	0,06	0,06	7.608	7.573	7.613
501 bin TL-1 milyon TL	4,05	4,10	4,08	0,05	0,06	0,06	703	705	715
101 bin TL-500 bin TL	10,49	10,33	10,25	0,52	0,52	0,52	193	194	197
51 bin TL-100 bin TL	6,92	6,85	6,99	0,95	0,96	0,98	70	70	71
51 bin TL'den az	31,16	30,60	30,30	98,42	98,40	98,38	3	3	3
Genel Toplam	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	10	10	10

Bankacılık sektörünün kullandığı kredilerin sektörel bazda yoğunlaşmasının incelenmesi, herhangi bir sektör veya sektörler bazında oluşabilecek kredi yoğunlaşmalarının analiz edilmesine olanak sağlamaktadır. Belli bir sektördeki kredi yoğunlaşması, bankacılık sistemi kredi kalitesinin, o sektörün finansal sağlamlığına karşı daha duyarlı olması sonucunu doğuracaktır. Sektörel bazda nakdi kredilerin dağılımı analiz edildiğinde toplam kredilerin yaklaşık %30'nun bireysel konut kredileri, bireysel ihtiyaç ve diğer krediler ile kredi kartlarından oluştuğu görülmektedir. Söz konusu yapı 2007 yılsonundan itibaren varlığını sürdürmektedir. Bununla birlikte 2009 yılı Aralık ayı itibarıyla bireysel konut kredileri ile toptan ticaret ve komisyonculuk sektörüne kullanılan kredilerin önceki çeyreğe göre 0,3 puan artış gösterdiği görülmektedir.

Tablo 3.1-24: Kredilerin Sektörel Bazda Yoğunlaşması

	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Bireysel Konut Kredileri	10,8 (1)	10,4 (1)	10,4 (1)	10,8 (1)	11,0 (1)	11,3 (1)
Bireysel İhtiyaç ve Diğer Krediler	10,8 (2)	10,3 (2)	10,3 (2)	10,8 (2)	10,9 (2)	11,1 (2)
Kredi Kartları	9,3 (3)	9,3 (3)	9,1 (3)	9,6 (3)	9,6 (3)	9,5 (3)
İnşaat	5,1 (5)	5,4 (5)	5,5 (4)	5,8 (4)	5,9 (4)	6,0 (4)
Toptan Ticaret ve Komisyonculuk	5,5 (4)	5,6 (4)	5,4 (5)	5,4 (5)	5,4 (5)	5,7 (5)
Tarım	3,3 (10)	3,3 (10)	3,4 (8)	3,6 (7)	3,7 (6)	3,8 (6)
Metal Ana San. ve İşlenmiş Maden Ürt. San.	3,7 (7)	3,8 (7)	3,5 (7)	3,5 (8)	3,5 (8)	3,6 (7)
Parasal Kurumlar (Banka, Finansal Kiralama, Fak., Fin. Şirketleri)	3,7 (8)	3,7 (8)	3,8 (6)	3,7 (6)	3,6 (7)	3,6 (8)
Perakende Ticaret ve Kişisel Ürünler	2,5 (14)	2,5 (13)	2,6 (13)	2,6 (13)	2,9 (12)	3,2 (9)
Tekstil ve Tekstil Ürünleri San.	3,3 (11)	4,1 (6)	3,2 (9)	3,1 (10)	3,0 (11)	3,0 (10)

Not: Parantez içindeki rakamlar o sektöre verilen kredi tutarının toplam içindeki payının sırasını göstermektedir.

Bankacılık sektörü tarafından kullanılan kredilerin 2009 yılsonu itibarıyla yaklaşık %97'si yurt içi yerleşiklere kullanılmıştır. Bununla birlikte, yurtdışında yerleşiklere kullanılan kredilerin coğrafi dağılımının incelenmesi, herhangi bir ülke veya bölge bazındaki yoğunlaşma nedeniyle, bankacılık sektörünün bu ülke veya bölgenin genel anlamıyla ekonomik ve finansal yapısında meydana gelebilecek olumsuz gelişmelere olan duyarlılığının anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Bu çerçevede bakıldığında 2009 yılsonu itibarıyla yurtdışı kredilerin %57'sinin Avrupa'daki yerleşiklere kullanıldığı görülmektedir.

Tablo 3.1-25: Yurtdışı Kredilerin Coğrafi Dağılımı

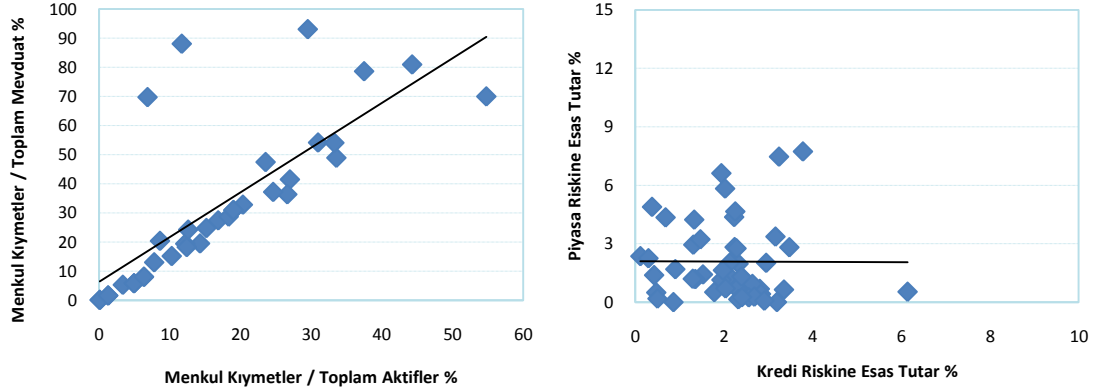
	Haz.o8	Eyl.o8	Ara.o8	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Avrupa	45,0	50,2	57,1	59,0	57,1	56,8	57,0
ABD	7,2	11,4	6,5	6,2	5,0	5,8	7,4
KKTC	3,4	4,0	4,6	4,5	4,6	3,9	5,0
Rusya	2,5	3,6	2,6	2,1	2,6	3,2	3,5
Çin	1,0	1,5	1,9	1,5	1,7	2,6	3,2
İsviçre	4,4	4,7	4,6	1,1	2,0	1,6	1,9
Diğer	36,6	24,7	22,7	25,6	27,0	26,1	21,9
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Not: Söz konusu hesaplama nakdi ve g.nakdi krediler dahil edilmiştir.

Menkul kıymetlerin aktifler içindeki payı 2009 yılı boyunca ılımlı bir yükseliş göstermiş ve Eylül 2009 itibarıyla %30,2'ye yükselmiştir. Söz konusu yükselişte, artan takibe dönüşüm oranları nedeniyle bankaların kredi riskinden kaçınmayı istemesinin yanı sıra, düşen faizler sebebiyle bankaların menkul kıymetlerden elde ettikleri karların artması etkili olmuştur. Bununla birlikte, menkul kıymetlere yapılan plasmanların yoğunlaşması piyasa riskinin artmasına yol açacaktır. Bu çerçevede, banka bazlı olarak menkul kıymetlerin toplam aktifler içindeki payları incelendiğinde bankaların tamamına yakını için söz konusu oranın %50'den, toplanan mevduatın menkul kıymetlere plase edilme oranının ise bankaların tamamına yakını için %80'den düşük seviyede olduğu görülmektedir.

Kredi riski ve piyasa riskine esas tutarların banka bazında yoğunlaşması, bankaların ölçek büyüklükleri dikkate alınmak suretiyle incelendiğinde, her bir banka için bilanço ve bilanço dışı büyüklükleri ile ilişkilendirilmiş kredi riskine esas tutarın, aynı şekilde sektörün tamamı için hesaplanmış kredi riskine esas tutara oranının tüm bankalar için %0-%7 aralığında; bu şekilde hesaplanan piyasa riskine esas tutarın ise tüm bankalar için %0-%9 aralığında yer aldığı görülmektedir.

Grafik 3.1-10: Banka Bazlı Menkul Kıymetlerin Toplam Aktif ve Mevduata Oranı, PRET ve KRET

Açıklama: Kalkınma ve Yatırım Bankaları, bazı küresel sermayeli bankalar ve Birleşik Fon Bankası analizin bütünlüğünün bozulmaması amacıyla soldaki grafikte analize dahil edilmemişlerdir. Sağdaki grafikte bankalar, aktif ve bilanço dışı büyüklüklerine göre ölçeklendirilmişlerdir.

Mevduatın büyüklük açısından dağılımı incelendiğinde, 2009 yılsonu itibarıyla, toplam mevduatın %43,1'inin 1 milyon TL'den büyük mevduat grubunda, %14,8'inin 250 bin TL-1 milyon TL arası mevduat grubunda, %21,9'unun 51 bin TL-250 bin TL arası mevduat grubunda, %14,2'sinin 11 bin TL-50 bin TL arası mevduat grubunda, %6'sının ise 10 bin TL'den az mevduat grubunda yer aldığı görülmektedir. 2009 yılı itibarıyla önceki yıla göre söz konusu yapıda önemli bir değişiklik gözlenmemiştir. Mevduatın mudi sayısı açısından dağılımına bakıldığında ise 10 bin

TL'den az tutarlı mevduata sahip mudi sayısının toplam mudi sayısının %94,3'ünü oluşturduğu ve dağılımdaki ağırlığını devam ettirdiği görülmektedir.

Tablo 3.1-26: Mevduatın Büyüklük ve Müşteri Sayısı Açısından Dağılımı

Mevduat Tutarı	Mevduat Toplamı (%)			Mudi Sayısı (%)			Mudi Başına Mevduat Tutarı (Bin TL)		
	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
1 milyon TL'den büyük	41,8	42,6	43,1	0,04	0,04	0,04	6.940,4	7.055,0	7.107,2
250 bin TL-1 milyon TL	14,8	15,0	14,8	0,19	0,22	0,21	512,0	467,2	512,4
51 bin TL-250 bin TL	22,1	21,5	21,9	1,30	1,30	1,39	111,1	111,3	112,6
11 bin TL-50 bin TL	14,9	14,5	14,2	3,92	3,92	4,07	24,8	24,9	25,0
10 bin TL'den az	6,3	6,4	6,0	94,55	94,52	94,29	0,4	0,5	0,5
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,00	100,00	100,00	6,5	6,7	7,2

Bankacılık sektöründeki mevduatın vade yapısı incelendiğinde, 3 aya kadar vadeli mevduatın, toplam mevduat içindeki ağırlıklı payının 2009 yılsonu itibarıyla sürdürüldüğü görülmektedir. Bu dönemde 3 aya kadar olan mevduatın toplam mevduat içindeki payı önceki döneme göre 0,5 puan artarak %91,9'a yükselmiştir. Bu durum sektörün en önemli fon kaynağı olan mevduatın kısa vadede yoğunlaşmaya devam ettiğini göstermektedir. Aktiflerin genel itibarıyla uzun vadede, mevduatın ise kısa vadede yoğunlaşmış olması, aktif-pasif vade uyumsuzluğunu yaratmakta ve bankaların maruz kaldığı likidite riskini arttırmaktadır.

Tablo 3.1-27: Mevduatın Vade Yapısı

(%)	Ara.08	Mar.08	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Vadesiz	16,1	15,1	15,8	15,4	13,7	13,6	14,2	15,8	15,6
1 Aya Kadar	29,0	30,9	31,0	28,4	31,5	31,6	30,7	29,3	27,7
1-3 Ay Arası	44,8	44,1	44,6	46,6	46,1	46,1	46,8	46,4	48,5
3 Aya Kadar	89,9	90,0	91,4	90,4	91,2	91,3	91,6	91,4	91,9
3-6 Ay Arası	5,1	4,6	3,7	4,4	3,3	3,5	3,4	3,5	3,3
6-12 Ay Arası	2,3	2,3	2,2	2,4	2,5	1,9	1,8	1,7	1,6
1 Yıl Üzeri	2,7	3,1	2,8	2,7	2,9	3,3	3,2	3,4	3,3
Genel Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kutu 10: Küresel Finansal Kriz, Sistemik Risk ve Koordinasyonu

2007 yılında başlayan küresel finansal krizin başlıca sebepleri olarak makroekonomik koşullar, finansal piyasalarda görülen yapısal kırılganlıklar, teşvik problemleri ve düzenleyici çerçevedeki yetersizlikler gösterilmektedir. Uygun makroekonomik koşullar, küresel çapta risk alma iştahını artırarak yüksek derecede riskli ve karmaşık araçlara olan yatırımları hızlandırmış, kredi büyümesi sonucunda oldukça yüksek seviyelere çıkan kaldıraç oranları ve aktif ile pasifler arasındaki vade dengesizliği küresel piyasalardaki kırılganlıkları artırmıştır.

Risk alma iştahının artışında, küresel finansal piyasaların büyük aktörleri olan uluslararası finansal kuruluşların kısa dönemdeki performansı hedef alan ücretlendirme politikalarının da etkili olduğu tartışılmaktadır. Ayrıca, iflas edemeyecek kadar büyük denilen finansal kuruluşların piyasadaki risk yoğunlaşmalarını ve bağlantılılığı artırması da önemli sebeplerdendir. Risklerin yoğunlaşmasının ve piyasalardaki kırılganlıkların getirdiği dengesizliklerin önlenmesinde yetersiz kalan küresel düzenleyici çerçevedeki eksiklikler de finansal krizin başlıca sebepleri arasında yer almaktadır.

Küresel finansal krizin yol açtığı sonuçlar, ana hatlarıyla düzenleyici çerçevede makro ihtiyatlılığın da önem kazanması, krizin ortaya çıkardığı bazı problemlere çözüm getirme çalışmaları, finansal kuruluşların dayanıklılığının artırılması ve uluslararası işbirliğinin sağlanması olarak ifade edilebilir. Bu kapsamda kararlaştırılan yoğun reform gündemi ve ilgili çalışmalar G20 ülkeleri ve Finansal İstikrar Kurulu organizasyonunda devam etmektedir.

Düzenleyici çerçevenin iyileştirilmesi kapsamında, mevcut denetim politikalarını tamamlayıcı olarak makro ihtiyatlı yaklaşımın da benimsenmesi görüşü ağırlık kazanmaktadır. Makro ihtiyatlı yaklaşım sistemin bütününe sağlıklı işlemini ve finansal istikrarın korunmasını hedeflemektedir. Bu çerçevede, reel ekonomi ile finansal sektör arasındaki etkileşim, sistem çapındaki bağlantılar ile bağımlılık ve sistemik önemi haiz kuruluşlar ile piyasaların mevcudiyetinin dikkate alınması gerekmektedir. Yeni yaklaşımın en etkin bir biçimde yerine getirilmesi için ortaya çıkan veri gerekliliğinin giderilmesi ve analiz için yeni araçlar geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir.

Ayrıca, küresel krizin ortaya çıkardığı bazı problemlere çözüm arayışı sürmektedir. Bu problemlerden en önemlisi finansal ve ekonomik sistemlerde görülen döngüselliktir. Raviç değerle değerlendirme ve sermaye yeterliliği düzenlemelerinin içerdiği döngüsellik etkilerinin azaltılmasına ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Çözüm bekleyen diğer bir önemli husus da iflas edemeyecek kadar büyük denilen sistemik önemi haiz kuruluşların getirdiği problemlerin en aza indirilmesidir. Bu alanda da küresel çapta bir çözüm getirilmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Finansal kuruluşların dayanıklılığının artırılması kapsamında ise, özkaynakların kalitesinin artırılması, likidite riskine ilişkin sermaye yükümlülüğünün artırılması, sistemik önemi haiz kuruluşlara daha katı yükümlülükler getirilmesi ile risk yönetimi ve ücretlendirme politikalarının iyileştirilmesi yer almaktadır.

Uluslararası işbirliğinin sağlanması kapsamında ise denetim otoriteleri arasındaki işbirliğini artıracak yeni uygulamalar geliştirilmiştir. Özellikle küresel faaliyette bulunan bankalar için denetim grupları kurulmuş ve faaliyette bulundukları ülkelerdeki denetim otoriteleri bu grupların toplantılarına katılmaları sağlanmıştır. Böylelikle her bir denetim otoritesi kendi ülkesinde faaliyet gösteren küresel büyüklükteki bankalara ilişkin bütün riskleri analiz etme yeterliliğine kavuşacaktır.

Yukarıda yer alan hususları içeren ve kriz sonrasında gerçekleştirilen G20 zirvelerinde alınan kararlar çerçevesinde oluşturulan reform gündeminin üye ülkelerce uygulanmasına ilişkin çalışmalar da sürdürülmektedir. Reform gündeminin üye ülkelerce yerine getirilmesi Finansal İstikrar Kurulu tarafından takip edilmekte ve uygulamada karşılaşılabilecek problemler çözülmeye çalışılmaktadır.

Ülkemiz G20 ülkeleri içerisinde yer almakta olup Finansal İstikrar Kurulunun daimi üyesi olarak bulunmakta ve bu çerçevede yaşanan gelişmeleri yakından takip etmektedir.

Sistemik risk Bankacılık Kanununun 72 nci maddesinde düzenlenmiştir. Sistemik riske karşı alınacak önlemler başlıklı söz konusu madde uyarınca finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmenin Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu koordinasyonunda, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından müştereken tespiti hâlinde, alınacak olağanüstü tedbirler Bakanlar Kurulu tarafından belirlenecektir. İlgili bütün kurum ve kuruluşlar belirlenen bu olağanüstü tedbirleri derhal uygulamakla yetkili ve sorumludur.

Bu düzenlemenin işleyişine yönelik etkinliğin ve işbirliğinin artırılması amacıyla; Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası arasında 14.4.2009 tarihinde Finansal Sisteme İlişkin Sistemik Risk İşbirliği Protokolü(Protokol) imzalanmıştır. Protokol kapsamında Sistemik Risk Koordinasyon Komitesi(Komite) oluşturulmuş ve komite çalışmalarına devam etmektedir.

3.2 Sermaye Yeterliliği

Bankacılık sektörünün Eylül 2009'da %20 olan sermaye yeterlilik oranı, 0,5 puan artarak yıl sonunda %20,5 olarak gerçekleşmiştir. Yılın son çeyreğinde özkaynaklarda meydana gelen %5,1'lik değişim karşısında sektörün risk ağırlıklı varlıklarının %3 oranında artması, sermaye yeterlilik oranının yükselmesinde etkili olmuştur. Sektör, güçlü sermaye yapısını muhafaza eden ihtiyatlı yaklaşımını sürdürmektedir.

Tablo 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu

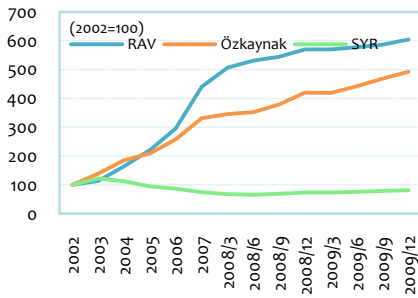
	Özkaynak (Milyar TL)				RAV (Milyar TL)				SYR			
	Ara.08	Eyl.09	Ara.09	% değişim (Eyl.09-Ara.09)	Ara.08	Eyl.09	Ara.09	% değişim (Eyl.09-Ara.09)	Ara.08	Eyl.09	Ara.09	Puan değişim (Eyl.09-Ara.09)
Sektör	92,7	109,4	115,0	5,1	515,5	545,8	562,0	3,0	18,0	20,0	20,5	0,5
Mevduat	78,1	93,1	97,9	5,2	472,5	497,6	512,3	3,0	16,5	18,7	19,1	0,4
- Kamu	17,2	21,9	23,6	7,8	105,2	120,9	126,5	4,7	16,4	18,1	18,7	0,6
- Özel	45,0	53,8	56,7	5,3	274,5	283,9	290,4	2,3	16,4	19,0	19,5	0,5
- Küresel	15,3	17,4	17,6	1,5	91,8	92,8	95,4	2,8	16,7	18,7	18,5	-0,2
KYB	10,8	12,1	12,7	5,2	18,2	20,7	21,1	1,8	59,3	58,4	60,3	1,9
Katılım	3,8	4,2	4,4	4,0	24,8	27,6	28,6	3,6	15,4	15,3	15,3	-
Büyük Ölçek	57,7	70,1	74,6	6,4	353,6	376,5	386,5	2,6	16,3	18,6	19,3	0,7
Orta Ölçek	17,0	18,1	18,6	2,3	109,3	106,7	110,5	3,6	15,5	17,0	16,8	-0,2
Küçük Ölçek	18,0	19,1	19,8	3,6	52,6	51,7	53,3	3,1	34,3	37,0	37,2	0,2

Açıklama: Özkaynak tutarı SY430 formundan alınmış olup, bilanço özkaynağı ile farklılık arz etmektedir.

Fonksiyon grupları itibarıyla incelendiğinde, yılın son çeyreğinde mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yeterlilik oranlarının yükseldiği, katılım bankalarında ise değişim olmadığı görülmektedir. Risk ağırlıklı varlıkları özkaynaklarına kıyasla daha yüksek oranda artan küresel sermayeli mevduat bankalarının sermaye yeterlilik oranları ise söz konusu dönemde 0,2 puan düşüş göstermiştir. Bununla birlikte, küresel sermayeli mevduat bankalarının özkaynaklarında meydana gelen artış, diğer gruplara kıyasla görece düşük düzeyde kalmıştır. Aynı dönemde, kamu sermayeli mevduat bankaları ile özel sermayeli mevduat bankalarının sermaye yeterlilik oranları sırasıyla 0,6 ve 0,5 puan artış göstermiştir.

Ölçek bazında yapılan incelemede, orta ölçekli bankaların SYR'lerinde 0,2 puanlık bir düşüş yaşanmakla beraber; büyük ölçekli bankaların SYR'lerinin 0,7 puan arttığı, küçük ölçekli bankalarda ise söz konusu oranın 0,2 puan arttığı görülmektedir.

Grafik 3.2-1: Özkaynak, Risk Ağırlıklı Varlıklar ve Sermaye Yeterlilik Rasyosu Endeksi

2002=100	Mevduat B.		Katılım B.		KYB	
	RAV	Özkaynak	RAV	Özkaynak	RAV	Özkaynak
2002	100,0	100,0	-	-	100,0	100,0
2003	114,4	140,6	-	-	99,1	134,6
2004	163,9	187,3	100,0	100,0	102,3	160,3
2005	220,9	208,3	147,9	154,1	103,8	187,7
2006	295,6	256,6	185,0	255,3	150,5	224,8
2007	437,3	331,5	285,4	385,2	236,6	265,5
2008	543,0	391,8	489,5	629,5	309,7	318,1
Mar.09	556,5	414,0	506,1	634,9	337,6	336,1
Haz.09	563,3	438,9	521,9	660,6	343,2	344,7
Eyl.09	571,8	467,0	542,8	693,9	352,5	356,6
Ara.09	588,8	491,1	562,6	721,9	358,9	375,1

2002 yılı baz alınarak oluşturulan RAV, özkaynak ve SYR endeksi, bu yıldan itibaren risk ağırlıklı varlıklarda özkaynaklara kıyasla yüksek bir artış olduğunu göstermektedir. SYR'de ise 2006 yılından itibaren görülen düşme eğilimi 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren artış trendine dönmüştür.

Kutu 11: Seçilmiş Ülkelerin Sermaye Yeterlilik Rasyoları

%	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Son veri tarihi
Latin Amerika							
Arjantin	14.0	15.3	16.8	16.9	16.8	17.6	Mayıs
Brezilya	18.6	17.9	18.9	18.7	18.4	18.5	Mayıs
Yükselen ekon.-Avrupa							
İsrail	10.8	10.7	10.8	11.0	11.1	...	Aralık
Rusya	17.0	16.0	14.9	15.5	16.8	18.5	Haziran
Ukrayna	16.8	15.0	14.2	13.9	14.0	14.5	Haziran
Türkiye	28.8	24.2	22.1	19.0	18.1	20.5	Aralık
Batı Avrupa							
Belçika	13.0	11.5	11.9	11.2	16.2	15.1	Mart
Fransa	11.5	11.3	10.9	10.2	...	...	Aralık
Almanya	12.4	12.2	12.5	12.9	...	...	Aralık
Yunanistan	12.8	13.2	12.2	11.2	9.4	...	Aralık
İzlanda	12.8	12.8	15.1	12.1	...	...	Aralık
İtalya	11.6	10.6	10.7	10.4	10.8	...	Aralık
İrlanda	12.6	12.0	10.9	10.7	10.6	10.5	Mart
Hollanda	12.3	12.6	11.9	13.2	11.9	13.1	Mart
Portekiz	10.4	11.3	11.0	10.2	10.3	...	Aralık
İspanya	11.0	11.0	11.2	10.6	11.3	...	Aralık
İsveç	10.1	10.1	10.0	9.8	10.2	...	Aralık
İsviçre	12.6	12.4	13.4	12.1	14.8	...	Aralık
İngiltere	12.7	12.8	12.9	12.6	12.9	...	Aralık
Asya							
Çin	-4.7	2.5	4.9	8.4	12.0	...	Aralık
Hindistan	12.9	12.8	12.3	12.3	13.0	...	Mart
Kore	12.1	13.0	12.8	12.3	12.3	12.9	Mart
Singapur	16.2	15.8	15.4	13.5	14.3	...	Eylül
Diğer							
Avustralya	10.4	10.4	10.4	10.2	10.9	11.4	Mart
Kanada	13.3	12.9	12.5	12.1	12.7	10.3	Mart
Japonya	11.6	12.2	13.1	12.3	12.4	13.4	Haziran
ABD	13.2	12.9	13.0	12.8	12.8	13.5	Mart

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2009,BDDK

NOT: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, takibe dönüşüm oranlarının ülke bazında karşılaştırılması tam anlamıyla sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Ülke verilerindeki eksiklikler, kapsam farklılıkları vb. dipnotlar, IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2009 sayısında yer almaktadır.

Özkaynakları oluşturan kalemlerin oransal payları incelendiğinde, 2009 yılı son çeyreğinde ana sermayenin, özkaynak toplamının %90,5'ini oluşturduğu görülmektedir. Sektörün ana sermayesinde, yılın üçüncü çeyreğinde 5,1 milyar TL'lik bir artış meydana gelmiştir. Ana sermaye kalemlerinden ödenmiş sermayedeki artış sınırlı kalırken, yedek akçelerde düşüş yaşanmıştır. Ana sermayedeki artışın tamamına yakını ise net dönem kârı ile geçmiş yıllar kârlarındaki artıştan kaynaklanmaktadır. Ana sermayenin %41'i ödenmiş sermayeden oluşurken, yedek akçelerin ana sermaye içindeki payı ise %47,3'e düşmüştür.

Tablo 3.2-2: Özkaynak Bileşenleri

Milyon TL	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	Özkaynak içindeki pay	% Değişim Ara.09/Eyl.09
Ana Sermaye	74.638	88.619	89.792	94.390	99.021	104.139	90,5	5,2
-Ödenmiş Sermaye	31.623	39.406	40.292	41.365	41.880	42.542	37,0	1,6
-Yedek akçeler	33.661	39.911	43.303	49.857	49.362	49.228	42,8	-0,3
-Net dön. Kârı ile geçm.yıl kârı	15.408	13.718	14.448	11.511	16.202	20.568	17,9	26,9
-Yedek Akçelerle Karşılanamayan Zarar	-18.756	-18.023	-17.953	-17.962	-17.973	-17.992	-15,6	0,1
Katkı Sermaye	7.138	8.560	9.382	10.144	11.707	12.201	10,6	4,2
-Genel karşılıklar	2.534	3.641	3.723	3.859	3.895	4.083	3,5	4,8
-İkincil sermaye benzeri borçlar	3.347	5.493	5.928	5.497	5.447	5.538	4,8	1,7
Üçüncü Kuşak Sermaye	0	0	0	0	0	0	0,0	-
Sermayeden İndirilen Değerler	-4.339	-4.452	-1.368	-1.306	-1.297	-1.300	-1,1	0,2
Özkaynaklar	77.436	92.727	97.806	103.228	109.431	115.040	100,0	5,1

Melez (hibrid) sermaye araçları, kredi kuruluşlarının sermaye yönetiminde önemli bir rol oynamakta ve kuruluşlara sermayenin çeşitlendirilmesi imkânı sağlamaktadır. Ancak, söz konusu araçlar, sermaye kalitesine yönelik muhtemel olumsuz etkileri nedeniyle bazı otoritelere endişeyle karşılanmaktadır. Türk bankacılık sektöründe sermaye benzeri borç

kullanımı sınırlı düzeyde bulunmaktadır. Birincil sermaye benzeri borç tutarı yalnızca 148 milyon TL olup, ikincil sermaye benzeri borç toplamı 6,1 milyar TL düzeyindedir. İkincil sermaye benzeri borçlar, özkaynak içerisinde dikkate alınan kısımları itibarıyla özkaynağın %4,8'ini oluşturmaktadır.

Tablo 3.2-3: Sermaye Benzeri Borç Toplamları

Milyon TL	2007	Mar.08	Haz.08	Eyl.08	Ara.08	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	% Değişim Eyl.09- Ara.09
Birincil Sermaye Benzeri Borçlar	-	151	122	123	152	167	152	147	148	0,7
İkincil Sermaye Benzeri Borçlar	-	4.492	4.510	4.306	5.851	6.474	6.065	5.903	6.109	3,5
Toplam	3.662	4.642	4.632	4.429	6.003	6.641	6.217	6.050	6.258	3,4

Kredi riskine esas tutar toplamının %86,3'ü %100 risk ağırlıklı varlıklardan oluşmaktadır. Sektörün risksiz varlıklara olan plasmanındaki artış eğilimi dördüncü çeyrekte sona ermiş; % 0 risk ağırlıklı varlıklara yapılan plasman tutarı düşerken, riskli varlıklara olan plasmandaki artış önceki çeyreklerdeki artışın üzerinde gerçekleşmiştir.

Tablo 3.2-4: Riske Esas Tutarlar ve Risk Ağırlıklı Varlıklar

Milyon TL	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09		% Değişim Eyl.09-Ara.09
						Milyon TL	Ağırl.Tutar Milyon TL	
- Risk Ağırlığı %0 Olan Varl.	229.758	228.731	233.266	236.096	267.430	262.657	0	-1,8
- Risk Ağırlığı %10 Olan Varl.	0	0	0	0	0	0	0	-
- Risk Ağırlığı %20 Olan Varl.	63.713	48.257	50.930	55.734	53.133	51.460	10.292	-3,1
- Risk Ağırlığı %50 Olan Varl.	78.757	94.785	95.154	93.990	94.935	99.039	49.520	4,3
- Risk Ağırlığı %100 Olan Varl.	290.711	375.908	378.504	381.929	389.123	402.532	402.532	3,4
- Risk Ağırlığı %150 Olan Varl.	-	1.747	1.485	1.905	1.980	2.228	3.342	12,5
- Risk Ağırlığı %200 Olan Varl.	-	173	210	270	382	392	784	2,4
Kredi Riskine Esas Tutar	343.275	435.919	438.915	443.468	450.858		466.470	3,5
Piyasa Riskine Esas Tutar	14.854	19.947	20.297	22.763	24.901		24.939	0,2
Op. Riske Esas Tutar	51.180	59.681	70.569	70.569	70.569		70.569	0,0
Toplam Risk Ağırlıklı Varl.	409.309	516.547	530.782	537.800	546.834		561.979	2,8

*Operasyonel riske esas tutar, SY430 formundan alınmış olup, temel göstere yaklaşımına göre hesaplanan değerden farklılık arz etmektedir.

Son çeyrekte %0 risk ağırlıklı varlıklar, %1,8; %20 risk ağırlıklı varlıklar ise %3,1 oranında azalmıştır. %20 risk ağırlıklı varlıklar içerisinde yer alan yurt içi ve yurt dışı bankalar nezdinde tutulan hesaplarda meydana gelen 1,1 milyar TL tutarındaki azalma, bankaların likit kalma tercihlerindeki düşüşe işaret etmektedir. Yılın son çeyreğinde sektörün kredi riskine esas tutarı, önceki çeyreğin oldukça üzerinde bir artışla 15,6 milyar TL düzeyinde artmıştır. Sektörün %50 risk ağırlıklı ipotek teminatlı kredileri 4,3 milyar TL artarken %100 risk ağırlıklı kredilerindeki artış 13,5 milyar TL tutarındadır. Sektörün kredi hacminde, 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren görülen en yüksek büyüme oranı, kredi riskine esas tutarın da geçen çeyreklerdeki artış oranının üzerinde artmasında etkili olmuştur. Söz konusu dönemde piyasa riskine esas tutardaki artış ise sadece 38 milyon TL tutarındadır.

Tablo 3.2-5: Varlıkların Risk Ağırlıkları ve Yarattıkları Kredi Riski Sermaye Yükümlülüğü

Milyon TL (Ara.09)	0%	10%	20%	50%	100%	150%	200%	KRET İçindeki Tutarı	Yarattığı Kredi Riski Sermaye Yüküml.
Krediler	21.313	-	6.389	90.850	270.672	2.228	392	321.501	25.720
Y.içi, Y.dışı Banka ve Şubeler	-	-	32.891	-	-	-	-	6.578	526
Gayrinakdi Krediler	9.532	-	6.039	6.109	91.912	-	-	96.174	7.694
Satılmaya Hazır+VKET Menkul Değerler	148.315	0	190	-	1.508	-	-	1.546	124
Türev Finansal Araçlar	0	-	3.873	-	613	-	-	1.387	111
Toplam KRET	0	0	10.292	49.520	402.532	3.343	784	466.470	37.318
Milyon TL (Eyl.09)									
Krediler	19.941	-	7.458	86.519	259.283	1.980	382	307.768	24.621
Y.içi, Y.dışı Banka ve Şubeler	-	-	33.994	-	-	-	-	6.798	544
Gayrinakdi Krediler	22.250	-	5.940	5.975	89.295	-	-	93.471	7.478
Satılmaya Hazır+VKET Menkul Değerler	142.301	0	199	-	180	-	-	220	18
Türev Finansal Araçlar	0	-	3.922	-	565	-	-	1.349	108
Toplam KRET	0	0	10.627	47.468	389.029	2.970	764	450.858	36.069

Bankacılık sektörü kredilerinin %69,1'i %100 risk ağırlıklı kredilerdir. Kredilerin %23,2'si ise ipotek teminatlı olup, %50 risk ağırlıklıdır. Satılmaya hazır menkul değerler, banka bilançosundaki toplam menkul değerler içindeki payının yüzde onu aşması durumunda, Sermaye Yeterliliği Yönetmelik hükümlerine göre, alım-satım hesapları olarak kabul edilmekte ve bunlar için piyasa riskine esas tutarın tespit edilmesinde genel piyasa riski ve spesifik risk için sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır. Halihazırda satılmaya hazır menkul değerlerin 34,9 milyar TL kadarı kredi riskine esas tutarda dikkate alınmaktadır. 148,3 milyar TL tutarındaki vadeye kadar elde tutulacak ve satılmaya hazır menkul değerler toplamı %0 risk ağırlığına tabidir. Türev finansal araçların 3,9 milyar TL'si %20 risk ağırlığına sahipken, 565 milyon TL'si %100 risk ağırlığındadır.

Maruz kalınan riskler sebebiyle bulundurulması gereken asgari sermayenin dağılımı incelendiğinde, toplam sermaye yükümlülüğünün %83'ünün kredi riskinden kaynaklandığı görülmektedir. Piyasa riski sermaye yükümlülüğünün, toplam yükümlülük içindeki payı, bir önceki çeyreğe göre küçük bir düşüşle %4,4 düzeyine gelmiştir. Operasyonel risk sermaye yükümlülüğü ise toplamın %12,6'sını oluşturmaktadır. Özkaynak toplamından, sermaye yükümlülüğü tutarının düşülmesi suretiyle hesaplanan serbest özkaynak tutarı, bir önceki çeyreğe göre 4,2 milyar TL artarak 70 milyar TL'ye ulaşmıştır.

Tablo 3.2-6: Yasal Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı

Aralık 2009	Mevduat		KYB		Katılım B.		Toplam	
	Mil. TL	% Pay	Mil. TL	% Pay	Mil. TL	% Pay	Mil. TL	% Pay
Kredi Riski Sermaye Yük.	33.908	82,7	1.380	81,8	2.029	88,8	37.318	83,0
Piyasa Riski Sermaye Yük.	1.893	4,6	92	5,5	9	0,4	1.995	4,4
Operasyonel Risk Sermaye Yük.	5.184	12,6	216	12,8	246	10,8	5.646	12,6
Toplam Serm. Yük.	40.985	100,0	1.688	100,0	2.285	100,0	44.958	100,0
Serbest Özkaynak	56.947	-	11.039	-	2.096	-	70.082	-

Aralık 2009 itibarıyla faiz oranı riski sermaye yükümlülüğü, 17 milyon TL artmış, piyasa riski sermaye yükümlülüğü toplamındaki payı, önceki çeyreğe göre azalarak %70,3 düzeyine gelmiştir. Yılın üçüncü çeyreğinde kur riski sermaye yükümlülüğü de 23 milyon TL artarak 521 milyon TL olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 3.2-7: Piyasa Riski Sermaye Yükümlülüğünün Dağılımı

Milyon TL	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	
						Milyon TL	% Pay
Faiz Oranı Riski Ser. Yük.	755	1058	1.320	1.174	1.385	1.402	70,3
His. Sen. Pozisyon Ris.Ser.Yük.	15	44	46	64	62	69	3,5
Kur Riski Ser. Yük.	418	494	453	384	498	521	26,1
Takas Riski Ser. Yük.	0	0	0,0	0,0	0,0	0	0,0
Emtia Riski Ser. Yük.	0	1	1,9	2,1	2,1	1,8	0,1
Piyasa Riski Toplam Ser. Yük.	1189	1597	1.821	1.624	1.948	1.995	100,0

Olası kur ve faiz değişimlerinin SYR'ye olan etkisi incelendiğinde, diğer değişkenler sabitken, kurda (ABD Doları) meydana gelecek %10 düzeyindeki artışın SYR'de 0,46 puanlık bir düşüş yaratacağı görülmektedir. Buna karşılık, faiz haddinde meydana gelecek 2 puanlık yukarı yönlü bir değişim, SYR'yi 0,97 puan düşürecek, 2 puanlık aşağı yönlü bir değişim ise SYR'yi 1,01 puan artıracaktır.

Tablo 3.2-8: Olası Kur ve Faiz Değişimlerinin Sermaye Yeterliliği Rasyosuna Etkisi

	Kurdaki (ABD Doları) Değişim (%)				TL Faiz Oranlarındaki Değişim (Puan)			
	-10	1	5	10	-2	-1	+1	+2
Tahmini RAV Değişimi (%)	-1,81	0,18	0,91	1,81	0,67	0,33	-0,32	-0,63
Tahmini Özkaynak Değişimi (%)	0,01	0,00	-0,14	-0,56	5,80	2,86	-2,78	-5,49
Tahmini SYR Değişimi (puan)	0,37	-0,04	-0,21	-0,46	1,01	0,5	-0,49	-0,97

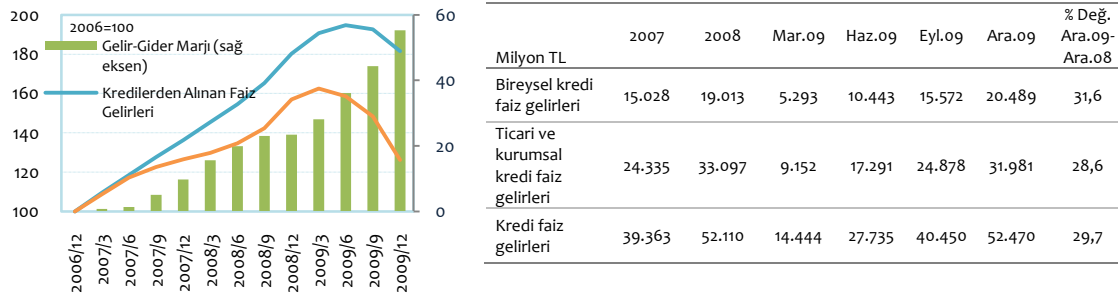
3.3 Kârlılık Analizi

2009 yılsonunda bankacılık sektörünün dönem net kârı, geçtiğimiz yılsonuna göre %50,9 oranında artarak 20 milyar TL düzeyine ulaşmıştır. Son çeyrekte, bir önceki çeyreğe göre dönem net kârında meydana gelen artış %29,7 düzeyindedir.

Faiz oranlarının düşük seviyelerde seyretmesi, 2009 yılında sektörün net faiz gelirlerini olumlu yönde etkilemiştir. Türk bankacılık sektöründe ağırlıklı olarak kısa vadeli fonların, uzun vadeli varlıklara plase edilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan aktif-pasif vade uyumsuzluğunun sonucu olarak, politika faiz oranları düştüğünde, bankaların net faiz gelirleri artmaktadır. Nitekim, sektörün net faiz gelirleri, geçen yılın aynı dönemine göre %35,1, bir önceki çeyreğe göre de %34,4 oranında artmıştır.

2006 yıl sonu baz alınarak oluşturulan endeks, kredilerden alınan faiz gelirlerindeki artışın, mevduata ödenen faiz giderlerine kıyasla gecikmeli olarak ikinci çeyrekte itibaren düşme eğilimine girdiğini, mevduata ödenen faizlerdeki düşme eğiliminin ise yılın ilk çeyreğinden itibaren başladığını göstermektedir. Kredilerden alınan faiz gelirlerindeki düşme hızı mevduata ödenen faiz giderlerindeki düşme hızının oldukça gerisindedir.

Grafik 3.3-1: Kredilerden Alınan Faizler-Mevduata Ödenen Faizler Değişim Endeksi

*Herbir dönem için önceki 12 aya ait tutarlar toplanarak elde edilmiştir.

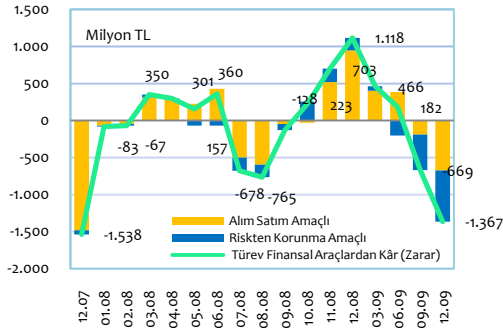
Sektörün faiz gelirlerinde 2009 yılının son çeyreğinde meydana gelen artış oranı, önceki çeyrekte görülen artış oranının altında ve %29,7 düzeyinde iken, faiz giderlerindeki artış oranı %25,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri toplamı ise %35 oranında artmıştır. Kredilerden alınan ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirlerinin toplam gelir içindeki payı, önceki çeyreğe göre 0,5 puan yükselerek %13 düzeyine ulaşmıştır. Bankacılık hizmet gelirleri toplamı 10,6 milyar TL tutarında olup, bunun 4,6 milyar TL'lik kısmı kredi kartı ücret ve komisyonlarından oluşmaktadır.

Sektörün sermaye piyasası işlem kârları toplamı, Aralık 2009 itibarıyla 1,3 milyar TL'dir. Ancak sektör, söz konusu dönem itibarıyla türev finansal araçlardan 1,4 milyar TL zarar etmiş olup,

bunun 673 milyon TL'si alım-satım amaçlı, 694 milyon TL'si ise riskten korunma amaçlı türev finansal araçlardaki zarardan oluşmaktadır.

Grafik 3.3-2: Türev Finansal Araçlardan Kâr/Zarar

Milyon TL	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Alım-satım amaçlı türev araçlardan kâr/zarar	-1.480	948	402	384	-189	-673
Risken korunma amaçlı türev araçlardan kâr/zarar	-58	170	64	-202	-480	-694
Türev araçlardan kâr/zarar	-1.538	1.118	466	182	-669	-1.367

Seçilmiş kalemlerin sermaye yükümlülüğü ve gelire olan etkileri bakımından yapılan incelemede; sermaye yükümlülüğü içindeki payı %68,9 olan kredilerin toplam gelirin %52,4'ünü yarattığı, buna karşılık sermaye yükümlülüğü içinde %0,3 paya sahip olan satılmaya hazır ve vadeye kadar elde tutulacak menkul değerlerden elde edilen faiz gelirin toplam gelirin %15,9'unu oluşturduğu görülmektedir. Menkul değerlere yapılan plasman, kredi riskinin düşük olması ve kâra olan katkısı bakımından sermaye yeterlilik oranını, hem payda hem de paydada olumlu etkilemektedir. Bununla beraber, gayrinakdi krediler için durum tam tersi olmakta, kredi riskine esas tutar içindeki payı görece yüksek olan gayrinakdi kredilerin kârlılığı olan etkisi sınırlı kalmaktadır.

Tablo 3.3-1: Kredi Riski Sermaye Yükümlülüğü ve Toplam Gelire Yaptıkları Etki

Milyon TL	Kredi Riski Sermaye Yükümlülüğü	KRSY içindeki Pay	Elde Edilen Gelir veya Kâr/ (Zarar)	Toplam Gelir içindeki Pay
Krediler	25.720	68,9	55.739*	52,4
Gayrinakdi Krediler	7.694	20,6	1.415**	1,3
SH+VKET Men. Değerler	124	0,3	16.869***	15,9
Türev Finansal Araçlar	111	0,3	-1.367****	-1,3
Toplam KRET/Gelir	37.318	100,0	106.391	100,0

* Kredilerden alınan faizler, ücret ve komisyonlar.

** Gayrinakdi kredilerden alınan ücret ve komisyon.

*** Menkul değerlerden alınan faiz. SHMD'den elde edilen gelir, SHMD'nin kredi riskine esas tutarda dikkate alınan kısmı oranında, gelir hesaplamasına dahil edilmiştir.

****Türev finansal araçlardan kâr.

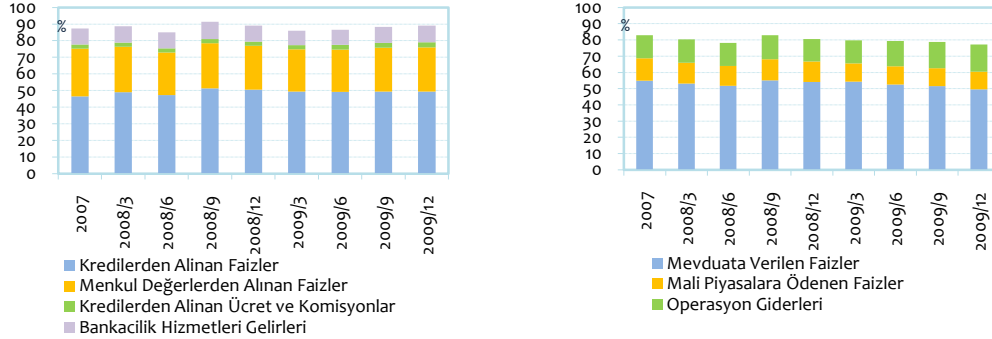
2009 yılı dördüncü çeyreği itibarıyla gelir kalemlerinin, toplam gelir içindeki dağılımı incelendiğinde, kredilerden alınan faizler, ücret ve komisyonlar ile bankacılık hizmet gelirleri toplamının, sektörün gelirlerinin %62,3'ünü oluşturduğu görülmektedir. Söz konusu oranın geçtiğimiz çeyrekte % 61,7 düzeyinde olması, aracılık faaliyetlerinden kaynaklanan gelirin, toplam gelir içindeki payının ve dolayısıyla da müşteri odaklı kârlılık eğiliminin artarak devam ettiğini göstermektedir.

Kredilerden alınan faizlerin toplam gelirler içindeki payında, 2008 yılı üçüncü çeyreğinden itibaren görülen düşme eğilimi, 2009 yılının 3. çeyreğinde son bulmuş, son çeyrekte ise paralel bir seyir izlemiştir. Menkul değerlerden alınan faizlerin payında ise, yılın ilk çeyreğinden itibaren bir artış eğilimi görülmektedir. Menkul değerlerden alınan faizlerin toplam gelir içindeki payı son çeyrekte 0,2 puan artmıştır.

Gider kalemlerinin toplam içindeki dağılımında dikkat çekici husus, politika faiz oranlarındaki düşüşün, ağırlıklı olarak kısa vadeli olan mevduat faizlerine gecikmeden yansıtılabilmesi sebebiyle, mevduata verilen faizlerin, giderler içindeki payının yılın ilk çeyreğinden itibaren

görece sert bir düşme eğilimine girmesidir. Son çeyrekte söz konusu oran 2 puan azalmıştır. Aynı dönemde, operasyon giderlerinin toplam içindeki payı ise 0,6 puan artmıştır.

Grafik 3.3-3: Gelir-Gider Kalemlerinin Toplam Gelir-Gider İçindeki Payları

Bankacılık sektörünün aktif ve özkaynak kârlılığında, 2008 yılında büyük oranlarda olmamakla beraber görülen düşme eğilimi, sektörün dönem net kârındaki artışla birlikte 2009 yılı ilk çeyreğinden itibaren yükselme eğilimine dönmüştür. Söz konusu oranlar, Aralık 2009 itibarıyla sırasıyla %2,6 ve %20,2 düzeyine yükselmiştir.

Tablo 3.3-2: Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları

	ROA (%)						ROE (%)					
	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Sektör	2,8	2,0	2,1	2,2	2,4	2,6	21,7	16,8	17,7	18,2	19,2	20,2
Mevduat	2,7	1,9	2,0	2,1	2,3	2,6	23,1	17,5	18,5	19,4	20,6	22,0
Katılım	3,2	2,8	2,2	2,8	2,6	2,4	27,3	21,6	16,4	19,9	18,7	17,3
KYB	5,0	4,5	4,5	4,5	4,4	4,0	10,5	9,4	9,6	9,7	9,5	8,5
Büyük Ölçek	2,8	2,2	2,2	2,2	2,4	2,7	24,9	19,3	20,1	21,3	22,7	24,6
Orta Ölçek	2,2	1,4	1,6	1,4	1,7	1,9	18,1	10,2	12,1	10,8	13,2	14,3
Küçük Ölçek	3,5	2,4	2,7	3,0	3,3	3,0	11,8	9,9	10,7	10,6	10,9	9,3

Sektörün kârlılık oranlarındaki artış, mevduat bankalarının kârlılığında kaynaklanmaktadır. Nitekim katılım bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarının aktif ve özkaynak kârlılıklarında son çeyrekte düşme görülmektedir.

Mevduat ve katılım bankaları için tasarruf mevduatı sigorta prim oranının hesaplanmasında kullanılan kârlılık rasyoları, aktif büyüklüğüne göre sıralandırılan her bir banka için analiz edilmiştir. Bu kapsamda, küçük ölçekli bankaların riske esas tutarlarıyla ilişkilendirilmiş kârlılık rasyolarında diğer ölçek gruplarına kıyasla daha yüksek bir oynaklık söz konusu olduğu ve ölçek büyüdükçe bankaların aldıkları risk karşılığında elde ettikleri kârın, bankalar arasında daha tutarlı bir hal aldığı gözlenmektedir.

Aktif büyüklüğü ölçeklendirilen her bir banka için, etkinlik rasyosuna ilişkin yapılan incelemede ise yine en düşük ve en yüksek etkinlikle çalışan bankaların küçük ölçekli bankalar arasında yer aldığı, en uyumlu yapının ise orta ölçekli bankalarda gözlemlendiği sonucuna ulaşılmaktadır.

Kutu 12: Seçilmiş Ülkeler İtibarıyla Aktif ve Özkaynak Getiri Oranları

	ROA (%)						ROE (%)						Son veri tarihi
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2004	2005	2006	2007	2008	2009	
Latin Amerika													
Arjantin	-0.5	0.9	1.9	1.5	1.6	1.9	-4.2	7	14.3	11	13.4	15.6	Mayıs
Brezilya	2.2	2.9	2.7	2.9	1.5	1.1	22.1	29.5	27.3	28.9	15.6	11.6	Mayıs
Yükselen ekon.-Avrupa													
İsrail	1	1.1	1	1.2	0	...	17.9	19.4	17.6	20	0.2	...	Aralık
Rusya	2.9	3.2	3.3	3	1.8	0.5	20.3	24.2	26.3	22.7	13.3	3.6	Haziran
Ukrayna	1.1	1.3	1.6	1.5	1	-3.3	8.4	10.4	13.5	12.7	8.5	-24.5	Haziran
Türkiye	2.3	1.7	2.5	2.8	2	2.6	16.4	11.8	19.8	21.6	16.6	20.2	Aralık
Batı Avrupa													
Belçika	0.5	0.5	0.7	0.4	-1.3	-0.5	15.8	18.5	22.4	13.2	-36.5	15.5	Mart
Fransa	0.5	0.6	0.6	0.4	0	...	10.6	11.8	14	9.8	-1	...	Aralık
Almanya	0.1	0.4	0.4	0.3	...	...	4.2	13	9.4	6.6	...	...	Aralık
Yunanistan	0.4	0.9	0.8	1	0.2	...	6.4	15.9	12.7	14.8	3	...	Aralık
İzlanda	1.8	2.3	2.6	1.5	...	...	30.9	41.7	39.1	22.4	...	...	Aralık
İtalya	0.6	0.7	0.8	0.8	0.3	...	9.3	9.7	14.3	12.8	4.8	...	Aralık
İrlanda	1.1	0.8	0.8	0.7	...	...	20.7	19.6	19.1	16.4	...	...	Aralık
Hollanda	0.4	0.4	0.4	0.6	-0.4	...	16.8	15.4	15.4	18.7	-12.5	...	Aralık
Portekiz	0.8	0.9	1	1	0.6	...	12.8	14.5	16.9	15.2	10.1	...	Aralık
İspanya	0.8	0.9	1	1.1	1	...	14.8	17.5	20.6	20.9	13.9	...	Aralık
İsveç	0.7	0.7	0.8	0.8	0.6	...	16	18.7	21	19.7	14.3	...	Aralık
İsviçre	0.8	0.9	0.9	0.7	0.3	...	14.3	18	17.7	15.4	5.4	...	Aralık
İngiltere	0.7	0.8	0.5	0.4	-0.5	...	10.9	11.8	8.9	6.2	-10.8	...	Aralık
Asya													
Çin	0.5	0.6	0.9	0.9	1	...	13.7	15.1	14.9	16.7	17.1	...	Aralık
Hindistan	0.8	0.9	0.7	0.9	1	...	20.8	13.3	12.7	13.2	12.5	...	Mart
Kore	0.9	1.3	1.1	1.1	0.5	...	15.2	18.4	14.6	14.6	7.1	...	Aralık
Singapur	1.2	1.2	1.4	1.3	1.1	...	11.6	11.2	13.7	12.9	11.9	...	Eylül
Diğer													
Avustralya	1.1	1	1	1	0.7	...	16	14.7	16.8	18.1	13.7	...	Aralık
Kanada	0.8	0.7	1	0.8	0.4	0.5	16.7	14.9	20.9	16.1	9.1	9.5	Mart
Japonya	0.2	0.5	0.4	0.2	0.2	...	4.1	11.3	8.5	6.1	-6.9	...	Mart
ABD	1.3	1.3	1.3	0.8	0	0.2	13.2	12.7	12.3	7.8	0.4	2.3	Mart

Kaynak: IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2009, BDDK

NOT: Ülkelerin muhasebe, vergi ve denetim rejimlerinde farklılıklar bulunması nedeniyle, takibe dönüşüm oranlarının ülke bazında karşılaştırılması tam anlamıyla sağlıklı sonuçlar vermeyecektir. Ülke verilerindeki eksiklikler, kapsam farklılıkları vb. dipnotlar, IMF Global Financial Stability Report, Ekim 2009 sayısında yer almaktadır.

Bankacılık sektöründe Aralık 2009 itibarıyla, varlıkların gelir yaratma oranının, önceki yılın aynı dönemine göre 2,1 puan azaldığı görülmektedir. Söz konusu dönemde sektörün ortalama aktif büyüklüğü %18,1 oranında artarken, faiz oranlarındaki düşmenin de etkisiyle toplam gelir artış oranının %3 ile bu oranın altında kalması, toplam gelirler/ortalama toplam aktif rasyosunun düşmesine sebep olmuştur. Bununla beraber, toplam giderlerin yükümlülükler oranı da yine faiz oranlarındaki düşme sebebiyle 3,2 puan azalarak %9,3 düzeyine gerilemiştir. Toplam giderler/ortalama yükümlülükler oranında, toplam gelirler/ortalama varlıklar oranındaki gerilemeden daha büyük bir gerileme olması, varlık-yükümlülük vade uyumsuzluğundan kaynaklanmaktadır.

2009 yılı dördüncü çeyrekte faiz gelirlerindeki artış oranının, faiz giderlerindeki artış oranından yüksek olması sebebiyle faiz gelirlerinin faiz giderlerini karşılama oranında artış görülmektedir. Bu dönemde faiz gelirleri faiz giderlerinin 1,96 katı kadardır.

Sektörün varlıklarının net faiz geliri yaratma derecesini gösteren net faiz marjı, geçen yılın aynı dönemine göre 0,6 puan yükselerek, Aralık 2009 itibarıyla %5,4 düzeyine ulaşmıştır. Aynı dönemde faiz oranlarındaki düşmenin etkisiyle faiz getirili aktiflerin faiz geliri yaratma kapasitesi %11,9 iken; faiz giderlerinin faiz maliyetli pasiflere oranı %6,6'dır. Faiz gelir marjı ile faiz gider marjı arasındaki farkı ifade eden spread %5,3 düzeyine yükselmiş olup, bankaların yatırım/plasman politikalarının verimliliğinin arttığına işaret etmektedir.

2009 yılı son çeyreğinde faiz dışı giderler ve faiz dışı gelirler artış oranları arasında, faiz dışı giderler lehine 3,4 puanlık bir fark bulunmaktadır. Bu nedenle faiz dışı gelirlerin faiz dışı giderleri karşılama oranı, bir önceki çeyreğe göre 5 puan azalmıştır. Söz konusu oranın %100'den düşük olması, olumsuz olarak değerlendirilmekle beraber; geçen yılın aynı dönemine göre oldukça yüksek seyretmektedir.

Tablo 3.3-3: Kârlılık Göstergelerine İlişkin Rasyolar

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	Mar.09	Haz.09	Eyl.09	Ara.09
Toplam Gelirler/Ort. Top. Aktif	22,9	17,2	15,9	15,5	16,4	15,9	4,3	7,9	11,0	13,8
Toplam Giderler/Ort.Top. Pasif	18,1	13,4	12,6	11,8	12,5	12,5	2,9	5,3	7,4	9,3
Net faiz marjı	5,1	6,4	5,4	4,7	4,9	4,8	1,4	2,8	4,2	5,4
Faiz Gelirleri/Faiz Giderleri	140,8	177,6	176,3	160,9	158,0	156,5	173,8	183,7	189,9	196,1
Faiz Gelirleri/Faiz Getirili Aktifler	19,7	16,2	12,6	12,9	14,0	13,9	3,7	6,9	9,7	11,9
Faiz Giderleri/Faiz Maliyetli Pasifler	14,2	9,6	7,4	8,4	9,5	9,3	2,2	4,0	5,5	6,6
Spread	5,5	6,7	5,1	4,6	4,5	4,6	1,4	2,9	4,2	5,3
Faiz Dışı Gelirler/Faiz Dışı Giderler	95,5	50,9	63,0	74,8	77,7	66,2	87,6	87,9	80,6	75,6
İşletme Giderleri/Toplam Gelir	24,9	30,4	35,0	26,5	25,0	21,1	23,4	16,0	13,8	12,7
Mevduata Ödenen Faiz/Ort.Mevduat	16,6	11,0	9,5	10,0	10,8	11,0	2,6	4,5	6,1	7,4
Kredilerden Faiz Geliri/Ort.Krediler	19,9	18,9	16,7	15,1	16,1	15,8	4,1	7,8	11,2	14,4
Kredilerden Ücret-Komisyon Geliri/Ort.Krediler	1,6	1,3	1,0	0,8	0,7	0,8	0,2	0,4	0,7	0,9
Menkul Değerlerden Faiz Geliri/Ort.MDP	24,5	18,1	14,0	14,0	14,8	15,3	15,3	7,3	10,2	12,3

Net faiz marjı: Net Faiz Gelirleri/Ortalama Toplam Aktifler

Spread: (Faiz gelirleri/Faiz getirili aktifler)-(Faiz giderleri/Faiz maliyetli pasifler)

3.4 Senaryo Analizleri

Senaryo oluşturma amacıyla kullanılan ekonometrik model çerçevesinde, dört ayrı gelişme varsayılarak, stres testlerinde kullanılan tüm stres faktörlerini içeren senaryolar geliştirildiğinde; ilk temel gelişme olarak varsayılan "Türk Lirası faizlerinde (TCMB gecelik faizi) 5 işgünü içerisinde Önce 2 Sonra 1 Puanlık Artış" senaryosunun, YTL faizlerinde artış sonucu, dolar ve avro faizlerinde düşüşe, kurlarda ise artışa yol açtığı görülmektedir. Aynı senaryo kapsamında, hisse senedi fiyatları aylık olarak %4,5 düşüş gösterirken, nakdi kredi kayıp oranı binde 2,5, vadeler arası mevduat geçişme oranı ise %1 olarak tespit edilmiştir. Türk Lirası faizlerdeki artışın, 5 işgünü içerisinde 3 puan yerine, önce 3, sonra 2 puanlık artışla 5 puana geleceği varsayıldığında ise, ekonometrik model diğer değişkenlerden hisse senedi fiyatlarında aylık %6,82 ve dolar kurunda %1,34 düşüş ortaya koyarken, dolar ve avro faizlerinin düşeceğine, avro, nakdi kayıp oranı ve vadeler arası geçişme oranlarının artacağına işaret etmektedir. TL faiz oranlarında farklı artışlar öngören bu iki senaryodan başka, 2008 Ekim ayındakine benzer bir şekilde İMKB hisse senetleri fiyatlarının gerilediği varsayımına dayalı iki ayrı senaryo daha ortaya konulmuştur. Bu senaryoların ilkinde, 3 işgünü içerisinde İMKB'de %3,6, %6,5 ve %6,5 düşüş, ikincisinde ise İMKB'de bir aya yayılan dalgalanma sonucu aylık %14,3 oranında düşüş varsayılmıştır.

Tablo 3.4-1: Senaryolar ve Senaryo Analizi Bulguları

Senaryo	Senaryo Sonucu Hesaplanan Stres Faktörleri		Nakdi Kredi Kayıp Oranı (%)	Hisse Senedi (%)	USD Kuru Değişimi (%)	EUR Kuru Değişimi (%)	YTL Faiz Oranı (%)	USD Faiz Oranı (%)	EUR Faiz Oranı (%)	Vadeler Arası Mevduat Geçişme Oranı (%)	Asgari SYR (%)
	Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 2 Sonra 1 Puanlık Artış	0,25	-4,50	0,10	4,63	8,08	1,92	2,04	1,00	8,00	
Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 3 Sonra 2 Puanlık Artış	0,31	-6,82	-1,34	6,48	10,71	1,85	1,99	1,6	8,00		
İMKB'de 3 İşgünü İçerisinde %3,6, %6,5 ve %6,5 Oranında Düşüş	0,12	-13,95	6,04	5,55	6,47	1,97	2,17	0	8,00		
İMKB'de 1 Aya Yayılan Dalgalanma Sonucu %14,3 Oranında Düşüş	0,25	-14,30	6,66	5,55	6,44	1,96	2,16	0	8,00		

Tablo 3.4-2: Senaryoların Uygulandığı Mevcut Durum

12/09 İtibarıyla Mevcut Durum (Milyar TL ve %)													
Krediler			Yabancı Para Pozisyonu					Sermaye					
Nakdi Krediler	Gayri Nakdi Krediler	-Bilgi İçin: Menkul Değerler (Net)	Bilanço İçi	Bilanço Dışı	YPNGP	Ana Sermaye	Katkı Sermaye	Orana Esas Sermaye	Sermayeden İndirilen Değerler	Özkaynak	Risk Ağr. Var.'lar, G.Nakdi Krd ve Yük.'ler	Ser. Yet. Std. Rasyosu (%)	
315,0	93,3	261,9	-17,2	17,8	0,6	98,0	12,2	110,2	1,3	108,9	549,7	19,80	

Geliştirilen senaryolar, 2009 Aralık ayı itibarıyla mevcut portföy üzerinde uygulandığında, tahmini toplam zararın en yüksek olduğu senaryonun, Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 3 Sonra 2 Puanlık Artış senaryosu olduğu gözlenmektedir. Diğer TL faiz artışı senaryosu (TL faizlerinde 5 işgünü içerisinde önce 2 sonra 1 puanlık artış), 6 milyar TL civarında bir tahmini zarara işaret ederken, İMKB'de düşüşe ilişkin senaryolarda tahmini zarar 531 milyon TL'yi aşmamakta ve bir aya yayılan bir dalgalanmanın etkisi, üç günlük ani bir dalgalanmadan daha yüksek çıkmaktadır.

Tablo 3.4-3: Senaryo Testi Sonuçları – Kâr-Zarar

12/09 İtibarıyla Senaryo Sonuçları Kâr-Zarar (Miyon TL ve %)									
	Kurlardan Gelen	Gayri Nakdi Kredilerden	TRY Faizlerden	USD Faizlerden	EUR Faizlerden	Tahmini Toplam Kar(Zarar)	-Bilgi İçin: Menkul Değerlerden Kaynaklanan K/Z		
Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 2 Sonra 1 Puanlık Artış	32,6	-787,5	0,0	-5.378,7	66,6	23,2	-6.043,7	-1.896,5	
Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 3 Sonra 2 Puanlık Artış	47,7	-976,5	0,0	-1.3795,7	144,5	34,9	-14.545,0	-4.922,6	
İMKB'de 3 İşgünü İçerisinde %3,6, %6,5 ve %6,5 Oranında Düşüş	30,9	-378,0	0,0	104,6	11,1	-6,9	-238,3	39,5	
İMKB'de 1 Aya Yayılan Dalgalanma Sonucu %14,3 Oranında Düşüş	30,0	-787,5	0,0	209,3	22,2	-4,6	-530,6	86,3	

Tahmini zarar bilgileri ile paralel olarak, tahmini SYR'de en fazla düşüş ikinci TL faizi senaryosunda tespit edilirken, İMKB'de uzun dönemli aşağı yönlü bir dalgalanmanın, kısa dönemli sert bir dalgalanmadan daha fazla SYR düşüşüne işaret ettiği gözlenmektedir.

Tablo 3.4-4: Senaryo Testi Sonuçları – Sermaye Yeterliliği

12/09 İtibarıyla Senaryo Sonuçları Sermaye Yeterliliği (Miyon TL ve %)							
	Tahmini Özkaynak	RAV'ı etkileyen Tahmini KZ (Kur Hariç)	RAV'ı etkileyen Kur Değişim Tutarı	Tahmini RAV	Tahmini SYR (%)	Tahmini Sermaye İhtiyacı	Asgari Oran Altı Tahmini SYR (%)
Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 2 Sonra 1 Puanlık Artış	102.829,7	-6.076,4	2.459,2	548.656,5	18,74	0	0,00
Türk Lirası Faizlerinde 5 İşgünü İçerisinde Önce 3 Sonra 2 Puanlık Artış	94.328,5	-14.592,7	1.964,7	543.221,9	17,36	1,3	7,24
İMKB'de 3 İşgünü İçerisinde %3,6, %6,5 ve %6,5 Oranında Düşüş	108.635,1	-269,2	8.857,0	558.432,0	19,45	0	0,00
İMKB'de 1 Aya Yayılan Dalgalanma Sonucu %14,3 Oranında Düşüş	108.342,8	-560,6	9.475,8	558.870,2	19,39	0	0,00

BANKACILIK
DÜZENLEME VE DENETLEME
KURUMU

Atatürk Bulvarı No:191 06680 Kavaklıdere / ANKARA
Tel : (0312) 455 65 29 Fax: (0312) 424 08 74

www.bddk.org.tr